

Передмова

2013 рік є знаменним для харків'ян як сімдесята річниця визволення нашого міста від німецько-фашистських загарбників. Віддаючи велику пошану героїзмові тих, хто відстояв свободу й перемогу Харкова та всієї України, ми замислюємося над майбутнім української держави, яке, ми переконані, залежить від нинішніх студентів – наших наступників.

Сучасна студентська молодь – інтелектуальна еліта грядущого, яка незабаром визначатиме тенденції розвитку економіки, політики, культури, соціального прогресу України. Кожен із них має стати кваліфікованим фахівцем, усебічно розвиненою людиною, висококультурною, порядною, творчою особистістю.

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут» на підставі поєднання навчання, науки й виробництва готує сучасну управлінську гуманітарно-технічну еліту, покликану в майбутньому керувати державою і стати основою її оновлення й процвітання. Студентів та аспірантів широко залучають до наукових досліджень.

Щорічною є Міжнародна науково-практична конференція студентів і аспірантів «Україна і світ: гуманітарно-технічна еліта та соціальний прогрес», мета якої – проаналізувати актуальні філософські, психолого-педагогічні, морально-етичні, політико-правові, мовознавчі, соціально-економічні проблеми сучасного українського суспільства, віднайти шляхи подолання світової кризи.

Цього року в конференції беруть участь майже 450 студентів і аспірантів з України, Росії, Білорусі, Казахстану, Туркменістану, Монголії, Китаю, Ірану, Кот-д'Івуару, Малі, Танзанії, Австралії, Сирії, Лівану, Йорданії, Марокко. Приємно вражає те, що серед поданих праць є не тільки реферативні, але й серйозні наукові розвідки.

Висловлюємо щиру подяку студентам, аспірантам, викладачам вищих навчальних закладів за участь у підготовці та проведенні конференції. Бажаємо всім плідної праці, творчого натхнення, успіхів, вагомих здобутків у професійній діяльності.

*Оргкомітет конференції «Україна і світ:
гуманітарно-технічна еліта та соціальний прогрес»*

СЕКЦІЯ 7
ПОЛІТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ РОЗВИТКУ
УКРАЇНИ

Баева Л., Ляшко Я.
НТУ «ХПИ»

РОЛЬ ЖЕНСКИХ ОРГАНИЗАЦИЙ
В ПОЛИТИКЕ СОВРЕМЕННОЙ ЕВРОПЫ

В настоящее время женские организации играют значительную роль в политике современных стран Европы. Феминизм в современном мире представляет собой общественное движение, основанное на представлении о равенстве полов и борющееся с ущемлением прав женщин.

Современное женское движение включает в себя множество международных, национальных и локальных организаций. Наиболее влиятельными являются Европейское женское лобби (European Women's Lobby), Международная демократическая федерация женщин (Federation democratique internationale des femmes), Коалиция Карат (Karat Coalition), Сеть женщин Востока и Запада (Network of East-West Women) и др. Несмотря на значительные послевоенные достижения в области прав человека и привлечение внимания общественности и таких значимых международных организаций, как ООН, дискриминация женщин в самых разных областях всё ещё имеет место. Такова, например, ситуация в политической сфере. Проблемы, с которыми борются феминистские организации в разных странах, зависят от социокультурного контекста. С 2005 года Мировой экономический форум ежегодно публикует всемирный рейтинг равноправия полов, основанный на четырёх ключевых показателях – участие в экономической жизни и продвижение по службе, доступ к образованию, представленность в политике, состояние здоровья. Все эти годы наиболее высокие рейтинги принадлежат европейским странам: так, в 2011 г. в первую пятёрку вошли Исландия, Норвегия, Финляндия, Швеция и Ирландия.

В этих странах в таких ключевых моментах, как избирательное право, право на труд и др., женщины добились равноправия с мужчинами. Нынешние цели тамошних феминисток – искоренить ущемление прав женщин во всех без исключения сферах жизни. И именно здесь для привлечения максимального внимания СМИ и

общественности к этим проблемам активистки проводят самые эпатажные акции. Так, летом 2011 г. в Финляндии и Великобритании откровенно одетые женщины прошли «маршем» по центральной части столиц в знак протеста против рассмотрения провокационной одежды жертвы в качестве аргумента для оправдания насилия.

В Украине также существует женская организация «Союз женщин Украины», но, к сожалению, она не имеет значительного влияния на политику нашей страны. Никакое человеческое общество не может гармонично развиваться, продвигаясь к более высокому состоянию, если в нём принижена роль женщины и не сбалансировано соотношение двух взаимодополняющих начал – мужского и женского, ведь положение женщин, словно лакмусовая бумага, выявляет действительную степень цивилизованности социальной или же религиозной общности, а также безошибочно отражает степень приверженности её членов принципам гуманизма, равенства и милосердия. Женские организации укрепляют внутреннюю политику, тем самым давая предпосылки для развития внешних связей государства, выводя его на «мировую арену».

Белинский В., Полонский В.
НТУ «ХПИ»

ПРОБЛЕМЫ МЕЖНАЦИОНАЛЬНЫХ ОТНОШЕНИЙ В УКРАИНЕ

Как полагают многие специалисты, этническая принадлежность является продуктом политической, культурологической, религиозной и языковой истории общества, его традиций и обычаев, а иногда и мифов. Борьба за национальное самоопределение и вообще за интересы этнических общностей сыграла в новейшей истории существенную и в то же время весьма противоречивую роль.

В целом для Украины объективные проблемы национальной жизни можно, несколько упрощая ситуацию, изложить в следующих пунктах: 1) наша страна многонациональна, однако при этом подавляющая часть населения является этнически однородной, с одновременным расслоением по языковому и религиозному признакам; 2) в Украине существуют региональные проблемы развития традиционных этнических групп (ранее депортированные крымские татары, русины и места компактного проживания румын/молдаван, болгар, венгров, гагаузов и приазовских греков); 3) в Украине развиваются диаспоры, сформировавшиеся вследствие национальной и

внешней политики СССР а также в результате его распада (корейцы, вьетнамцы, турки-месхетинцы, представители народов Кавказа); 4) Украина является территорией нелегального и полулегального транзита мигрантов и лиц, ищущих убежища, из СНГ и стран Азии в Европейский союз; 5) Украина традиционно предоставляет услуги в сфере высшего образования гражданам ряда стран (Сирия, Ливан, Нигерия, Китай и др.).

В то же время у нас отсутствует ряд проблем, характерных для национальной жизни иных стран СНГ: вооруженный либо эффективно политизированный этнический сепаратизм, процессы этнической экспансии.

В Украине ведётся законопроектная работа в сферах предотвращения дискриминации и обеспечения этнических прав. Однако никакого эффективного результата не наблюдается в силу огромного спектра несогласованных мнений касательно дальнейшей этнополитики Украины, оторванности проектной и исследовательской работы от деятельности профильного парламентского комитета, низкой эффективности украинской законодательной власти в целом. Анализ ситуации позволяет говорить о крайне слабом интересе парламента к проблемам межнациональных отношений, об отсутствии чёткой государственной политики в данной сфере. В Украине до сих пор отсутствует последовательная государственная административная политика в сфере обеспечения этнических прав. Достаточно сказать, что статус и компетенция органов, отвечающих за регулирование межнациональных отношений, полностью менялись на протяжении 1991–2007 гг. более десяти раз. Государство до сих пор не определилось с разграничением компетенции в этой сфере между центром, регионами и территориальными общинами. Это приводит, с одной стороны, к беспомощности местных органов, призванных регулировать межэтнические отношения, а с другой стороны – к их бесконтрольности и безответственности.

Вышеперечисленные факторы усугубляются противоречием государственного строительства Украины. Власти пытаются совместить построение национального государства и создание политической нации «французского» образца с одновременным декларативным признанием этнических прав и подчеркиванием важности межнациональных отношений («советская» модель государства). А эти две модели в принципе невозможно совместить. Как следствие, власть признаёт коллективные этнические права, но при этом очень мало делает для их обеспечения и защиты. Борьба с ксенофобией и дискриминацией сводится к пресечению (либо замалчиванию) деятельности отдельных

маргинальных групп молодёжи в столичном регионе и крупнейших городах. Коллективные права этнических групп в Украине законодательно закреплены, но организационно не обеспечены.

Власть стремится в этой сфере иметь полномочия, в целом довольно противоестественные. Например, ситуация с правами русинов в Закарпатье связана с тем, что центральная власть (парламент и правительство) не издала специального акта о том, что такая национальность существует.

Но в отчётах международным структурам речь постоянно идет о фантастических достижениях Украины в сферах обеспечения этнических прав и борьбы с дискриминацией. При этом зачастую представители Украины в структурах ООН, ОБСЕ и Совета Европы бывают настолько чудовищно некомпетентны в данных вопросах, что урон наносится не только собственно правам этнических групп, но и престижу Украины.

Массовые общественные кампании, работа с муниципальными властями (которые иногда в этническом вопросе могут быть гораздо адекватнее), судебная активность путём задействования формирующейся системы административного правосудия и обращения в международные организации способны будут в некоторой степени изменить ситуацию в межнациональных отношениях в Украине к лучшему.

Бресловец Ю.
НТУ «ХПИ»

ВПЛИВ КУЛЬТУРНОГО КАПІТАЛУ НА ПОЛІТИКО-ІДЕОЛОГІЧНУ ІДЕНТИФІКАЦІЮ СУЧАСНОГО СТУДЕНТСТВА

Дослідження ролі, яку молодь спроможна відігравати в громадсько-політичному житті своєї країни, зумовлює актуальність аналізу внутрішніх, тобто суб'єктивних чинників, які впливають на формування політико-ідеологічної ідентичності. Одним із таких чинників є культурний капітал.

Політико-ідеологічна ідентичність – це процес солідаризації індивіда з певною політичною спільнотою, змістом та ідеологією соціальної групи, її політичними символами. Саме це визначення дало змогу концептуалізувати політико-ідеологічну ідентифікацію як процесуальний аспект політико-ідеологічної ідентичності.

Культурний капітал традиційно ми розглядаємо як сукупність ресурсів у культурній сфері, якими володіє певний агент, що здатні до відтворення, конвертації та прирощення (тобто принесення агентом прибутку у вигляді або збільшення власного обсягу, або збільшення суміжних ресурсів – соціальних чи економічних, які ми теж розглядаємо як форми капіталу). Із цього погляду виявляється, що інституційним свідченням процесуально успішного культурного капіталу будуть деякі ознаки, які ми в подальшому використовуватимемо як індикатори культурного капіталу.

Але нині культурний капітал не є важливим чинником для політико-ідеологічної диференціації українських студентів (зокрема за поведінковими виявами: плани вступу до аспірантури, причини вступу, наміри після здобуття освіти, обсяг домашньої бібліотеки, освіта батьків тощо), якщо не враховувати деякі окремі показники (читання преси й художньої літератури тощо). Політико-ідеологічні ідентифікації виявляються частіше й тісніше пов'язаними з мовними, регіональними, статусними (інакше – аскриптивними) критеріями.

Василяка О.
НТУ «ХПИ»

КСЕНОФОБИЯ НА ПОСТСОВЕТСКОМ ПРОСТРАНСТВЕ

Являясь одной из острейших проблем сегодняшнего мира, расизм и ксенофобия особенно выросли в количественном отношении на постсоветском пространстве. Среди причин этого явления – территориальные диспропорции экономического развития в новых государствах на территории постсоветского пространства. Они привели к мощным миграционным потокам населения в наиболее развитые регионы, в основном в Россию. С середины 90-х годов произошло резкое увеличение переселенцев и, как следствие, появилось множество различных компактно проживающих групп среди титульной общности принимающего региона, объединённых по национальным, религиозным и региональным признакам. Подобные тенденции приводят к обострению взаимоотношений между людьми, вообще не допускавшими подобного ещё в ближайшем советском прошлом.

Интересной является динамика изменения образа объекта выражения нетерпимости. Так, по опросам в конце 1980-х гг., на территории, ещё сохранявшей остатки советской идентичности, более 70% опрошенных негативно отзывались о выходцах из Африки и Ближнего Востока, затем Кавказа и Центральной Азии. В середине

1990-х на первое место как объекты нетерпимости и насилия выходят жители Кавказа и Центральной Азии. Чем более мы отдаляемся от советской эпохи, тем всё резче становятся экстремистские и ксенофобские настроения, обусловленные не в последнюю очередь ростом поколения молодых граждан на территории СНГ, делящих общество на «своих» и «чужих».

Естественно, что преступления на почве расизма и ксенофобии совершают чаще граждане титульной национальности. Также чаще они ведут пропаганду национальной и религиозной розни. И вполне логично, что большая часть этих преступлений совершается на территории России как страны, принявшей и принимающей наибольшее количество переселенцев, трудовых мигрантов и беженцев. По данным исследования Киевского международного института социологии, около 8% населения Украины проявляют экстремистскую ориентацию по отношению к другим этническим группам и национальностям. У 1% опрошенных – очень высокий уровень таких настроений. То есть 400 тысяч человек могут поддерживать организованные экстремистские группы.

В последние годы в Украине наблюдается новая волна ксенофобских настроений. Чем хуже политическая, экономическая ситуация в стране, тем больше проявлений нетолерантности. В нашем обществе всё чаще нападают на иностранцев. Больше всего в Киеве, Днепрпетровске, Львове, Чернигове, Запорожье и в Крыму. Авторы вышедшего недавно в Харькове исследования «Преступления на почве ненависти» утверждают, что ксенофобия и расизм крайне актуальны для нашей страны. Они отмечают, что жертвами чаще всего становятся иностранцы, граждане Украины с неевропейской внешностью, ромы (цыгане), крымские татары, иудеи, представители секс-меньшинств, наркозависимые, больные ВИЧ или СПИД. С апреля 2011 г. по апрель 2012 г. пострадали 48 выходцев из дальнего зарубежья, что на треть больше, чем за предыдущие 12 месяцев. При этом правоохранные органы часто весьма неохотно квалифицируют преступления как проявление ксенофобии.

Таким образом, ксенофобия в Украине и на всём постсоветском пространстве является серьёзной проблемой, в решении которой мы видим отсутствие политической воли, а это является первым условием для её успешного решения. Целенаправленная эффективная работа не проводится, сама тема ксенофобии рассматривается очень узко. Следует создавать квоты на зарубежную рабочую силу, предоставлять своим гражданам гарантии на трудоустройство, что улучшит толерантное

отношение к вновь прибывшим. Но эта проблема в настоящий момент не решается. Это очень острый вопрос, требующий разумной политики.

Все эксперты, разбирающиеся в теме ксенофобии, единогласно заявляют о важнейшей проблеме: в Украине отсутствует чётко выраженная миграционная политика, законодатели далеки от реалий жизни, а многие проблемы решаются по старым образцам. За все годы независимости Украины миграционная политика так и не стала приоритетом. А проблемы адаптации мигрантов вообще не стоят на повестке дня. В законодательстве совершенно отсутствует правовая база защиты от ксенофобии, есть только общие слова о равноправии.

Воробьёв Б., Савустьян Г.
НТУ «ХПИ»

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ПОЛИТИЧЕСКИХ ПРОГРАММ РАЗВИТЫХ СТРАН КАК ГАРАНТИЯ УСПЕШНОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ УКРАИНЫ

Современная власть, ставящая себе задачу в сравнительно короткие сроки достичь показателей развитых экономик мира, должна понимать, что развиваться по шаблонам других стран Украина не сможет ввиду многообразия и различия факторов, влияющих на каждую страну. Принимая во внимание, что создать план развития государства с нуля сложнее, чем модернизировать уже существующий и приносящий положительные результаты план, можно прийти к выводу, что Украине легче воспользоваться опытом успешных государств.

При заимствовании иностранных институтов необходимо учитывать особенности нашего государства, наличие и доступность различных ресурсов, рынки сбыта для производимой продукции. Мы считаем, что Украина, имеющая выгодное геополитическое положение и высокий научный потенциал, могла бы занимать намного более высокие положения в мировых экономических рейтингах.

Чтобы реализовать весь потенциал, правительству необходимо принять некоторые меры, например вкладывать деньги и поощрять предприятия, работающие в наукоёмких отраслях производства (это первоочередная задача). Так, Япония (с её жёстким ограничением в количестве ресурсов и территории) сделала ставку на технологии и инновации ещё до 1980-х гг., при этом базу этих технологий японцы взяли у западных стран. Необходимо подчеркнуть, что простое заимствование западных технологий не дало бы Японии такой прирост ВВП, однако чёткий контроль правительства и компетентность властей

позволили ей уже в конце 1980-х гг. с копирования чужих технологий перейти к производству своих уникальных, позволяющих задействовать в их разработке собственных специалистов (вместо затрачивания средств на выкуп зарубежных патентов).

Мы уверены, что наши политехнологи смогут почерпнуть много интересных и полезных решений у других стран, и адаптация их для Украины поможет нам занять высшие строчки мировых экономических рейтингов.

Герасикова В.
НТУ «ХПИ»

ЛЕГИТИМНОСТЬ ВЛАСТИ В УКРАИНЕ

Актуальной проблемой сегодня, на мой взгляд, является легитимность власти. Понятие «легитимность власти» означает признание власти обществом. Это форма поддержки, оправдания правомерности применения власти и осуществления правления государства.

Легитимность имеет свойство изменять свою интенсивность, поэтому можно говорить о кризисах легитимности. В настоящее время не существует однозначного ответа на вопрос: есть ли абсолютные показатели кризиса легитимности?

Проблемы кризиса легитимности в случае Украины возникают как раз из-за несоответствия частичных картин мира, создаваемых отдельными политическими силами, общей картине мира, которая должна быть результатом деятельности всей политической системы. Отсюда и возникает проблема связи граждан и власти. Яркий пример этого – противостояние «бело-голубых» и «оранжевых» во время президентских выборов 2004 г. Спустя время у многих появились сомнения относительно правдивости и действительности картине мира, пропагандировавшихся обеими сторонами в предвыборных агитациях.

Разные политические силы настаивают на том, что власть в государстве является легитимной лишь тогда, когда она принадлежит определенной политической силе, иначе она является нелегитимной. Придя к власти, любая украинская политическая партия пытается в корне изменить государственную политику во всех сферах, привязывают общегосударственную легитимность к партийной, тем самым разрушая её.

Я считаю, что должно происходить регулирование легитимности в стране, и оно должно строиться с учётом конкретных причин проблем.

В качестве основных путей выхода из кризиса для Украины, по моему мнению, можно назвать следующие: 1) поддержание постоянных контактов с населением; 2) проведение разъяснительной работы; 3) уравнивание ветвей власти; 4) усиление роли правовых методов достижения; 5) укрепление демократических ценностей в обществе.

Придерживаясь этих путей, Украина легко сможет преодолеть кризис легитимности власти, тем самым укрепит взаимосвязь правительства с населением.

Гладкий О.
НМАУ

К ВОПРОСУ О ЕВРОПЕЙСКОМ ВЫБОРЕ УКРАИНЫ

Идея европейского выбора Украины с каждым годом всё более приобретает статус национальной. О желании приобщиться к европейским ценностям и стать частью Европы говорят большинство украинских политиков и высших должностных лиц государства. Намерение стать в перспективе членом Европейского Союза – официальная государственная доктрина, задекларированная Президентом Украины и её правительством и закреплённая Стратегией интеграции Украины в Европейский Союз и Программой интеграции Украины в ЕС. Кроме того, по результатам опросов общественного мнения, её в той или иной степени стабильно поддерживают не менее 40% граждан. Следовательно, существует формальный консенсус в обществе, который позволяет формулировать и реализовывать последовательную европейскую политику, опираясь на поддержку общественного мнения. Но нужно ли Украине вступать в Европейский Союз и насколько Украина готова реализовать этот главный вектор внешней политики?

В нашей стране наблюдаем: 1) недостаточное законодательное обеспечение европейской политики Украины; 2) слабую вовлечённость украинского парламента к её разработке и реализации (в первую очередь в сфере адаптации законодательства ЕС); 3) несовершенство отношений между Верховной Радой и Правительством Украины при прежней власти: постоянное противостояние законодательной и исполнительной ветвей власти препятствует их конструктивному взаимодействию; 4) ухудшение ситуации с соблюдением прав человека и свободы слова, непоследовательность в проведении провозглашённых реформ; 5) сложную экономическую ситуацию в Украине и в самом ЕС.

Всё это говорит о том, что Украина ещё не готова вступить в Европейский Союз.

Распространено мнение о зависимости успешной реализации европейского выбора Украины от её сближения с НАТО. Страны НАТО настойчиво призывают наше государство к осуществлению необходимых реформ и к принятию срочных мер, необходимых для реализации долгосрочного стремления украинской страны в полной мере интегрироваться в евроатлантические структуры безопасности. «Оранжевая» революция (ноябрь 2004 г.) способствовала появлению надежд на ускорение этого процесса. Отвечая на стремление Украины к членству в НАТО, в апреле 2005 г. министры иностранных дел европейских стран начали оживлённый диалог с Украиной. Они вновь подчеркнули важность последовательного и реального продвижения по пути демократических реформ и подтвердили, что этот путь полностью зависит от Украины. Это означает, что наша страна должна самостоятельно прийти к стандартам ЕС, только тогда можно будет думать о вступлении в эту организацию!

Прежняя власть Украины, пытаясь нарушить проиллюстрированный государственный нейтралитет и внеблоковый статус, пыталась втянуть свой собственный народ в новые мировые конфликты в то время, когда на это, по моему мнению, нет никакой необходимости. Чем больше Украина будет сближаться с НАТО, тем более будет возрастать угроза «международного терроризма» и в самой Украине. Нужно ли всё это нам? Но правящая элита Украины с завидным упорством стремилась «открыть дверь на Запад», при этом интенсивно сооружая «заборы на Востоке».

НАТО уже в новых исторических условиях неоднократно проявлял себя как агрессор. Например, жестоко и коварно нарушив международное право и собственный устав, альянс инсценировал боевые действия в Югославии, существенно разрушив Белград, убив более тысячи ни в чем не повинных сербских жителей, включая детей, женщин, стариков и даже китайских дипломатов. О какой европейской безопасности может идти разговор, когда натовские самолеты под видом борьбы с терроризмом добивают Афганистан, где страдает прежде всего мирное население. НАТО пытается навязать свое понимание «мира» во многих регионах планеты?

На мой взгляд, курс Украины к вступлению в НАТО – это не обеспечение безопасности, это вовлечение страны в предстоящие мировые военно-политические катаклизмы.

Гордейчук В.
НТУ «ХПИ»

МІЖНАРОДНІ ІНСТИТУЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ПОЛІТИКИ

Сучасна антитерористична політика реалізується в межах національних, регіональних і міжнародних інститутів, ґрунтуючись на відповідних законодавствах.

Міжнародну глобальну інституційну й законодавчу систему становлять: 1) ООН та її спеціалізовані установи (МАГАТЕ, Комітет з боротьби проти тероризму Ради Безпеки ООН, Сектор з попередження тероризму, Цільова група з проведення контртерористичних заходів); 2) міжнародна правоохоронна структура Інтерпол, Розвідувальний відділ з боротьби проти тероризму; 3) Міжнародний кримінальний суд, під юрисдикцію якого підпадають злочини проти людства, геноцид, військові злочини; 4) міжнародні організації «Кіловат», до складу якої входять секретні служби 18 держав: «Alliance Base» (служби зовнішньої і внутрішньої розвідки Німеччини, США, Канади, Франції), «Ешелон» (служби електронної розвідки Австралії, Канади, США, Нової Зеландії, Великобританії).

На регіональному рівні антитерористична політика формується й реалізується в межах структурних елементів політичної організації ЄС. У зв'язку зі створенням єдиного європейського внутрішнього ринку й відкриття кордонів між країнами ЄС створено спеціальну групу «Треві». На засадах «Бернського клубу», який співпрацює у сферах контррозвідки, боротьби з тероризмом, боротьби з розповсюдженням ядерної зброї та ядерного матеріалу, 2001 р. створено Антитерористичну групу (GAT). Крім цього, діє Європол – організація співпраці між поліцейськими службами держав-членів ЄС.

За останні 30 років у межах політичних і правових загальноєвропейських структур було прийнято понад 20 правових актів із питань антитерористичної політики.

Слід детально розглянути питання щодо української антитерористичної політики. 2003 р. прийнято Закон України «Про боротьбу з тероризмом», який складається з дев'яти розділів, де визначено базові поняття й терміни; правові засоби боротьби проти

тероризму; правила проведення антитерористичних операцій; особливості реабілітації постраждалих; відповідальність за терористичну діяльність; основи міжнародного співробітництва в боротьбі із цим явищем тощо. Порівняно з Кримінальним кодексом цей закон є значним кроком уперед у забезпеченні правових антитерористичних засад, але слід відмітити деякі його недоліки: 1) згідно із Законом поняття «тероризм» не має чіткого визначення, а пояснений через перелік методів терористичних дій; 2) використано багатозначні терміни, що призведе до розширення кількості злочинів, які підпадають під поняття «тероризм».

Отже, можемо констатувати, що контртерористичні інститути співпрацюють на принципах обміну інформації, пошуку й арешту терористів та їх спільників, видачі злочинців, контролю за небезпечними речовинами, протидії фінансування й поширення тероризму.

Делегей К.
КЗ «ХГПА»

ПОДОЛАННЯ ПОЛІТИЧНОЇ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ

Протягом останніх років тема політичної корупції в Україні набула особливої гостроти. Масштаб поширення цього явища у владних і політичних інститутах дає змогу характеризувати політичну корупцію як невід'ємний атрибут їхньої повсякденної діяльності.

Політична корупція – це особлива форма боротьби за владу, у якій перемагають не політичні інтереси всіх груп суспільства, а багатомільйонні хабарі та інші види підкупу окремих політиків і партій. Політична корупція створює можливість конвертувати владу в капітал, а капітал – знову у владу. Саме цим колом бігають нині політика і влада в Україні.

За даними соціального опитування, проведеного Державним комітетом статистики, громадяни України мають дуже низький рівень довіри як до влади на всіх її рівнях, так і до всіх гілок влади (лише 10-16% опитаних зазначили, що мають високий рівень довіри до урядовців). Найвищою довірою користуються міські та селищні органи влади – близько 23% респондентів. Виявилось, що опитані українці підозріло ставляться до мотивів, якими керуються урядовці у своїй діяльності, вважаючи, що урядовці діють не в державних, а у власних інтересах. Аналізуючи ці дані, можна зробити висновок, що проблема є актуальною й не вирішеною на сьогодні.

Уважать, що політична корупція притаманна переважно країнам, які розвиваються або перебувають у трансформаційному стані. Проте гучні скандали, що час від часу виникають у країнах розвинутих демократій, свідчать, що й ці країни також не мають стійкого імунітету проти політичної корупції. Наслідки політичної корупції виявляються насамперед у політичній сфері та полягають у тому, що такий вид корупції змінює сутність політичної влади, знижує рівень її законності як усередині держави, так і на міжнародній арені; порушує принципи формування й функціонування владних інститутів, демократичні засади суспільства та держави; підриває політичну систему; породжує відчуження влади від народу, знижуючи залежність держави від її громадян; дестабілізує політичну ситуацію; підпорядковує державну владу приватним і корпоративним інтересам. Індикатором здатності держави й суспільства до подолання політичної корупції має стати поява державного діяча (діячів), який публічно візьме на себе зобов'язання беззастережного слідування світовим стандартам антикорупційної поведінки і зможе власним прикладом довести здатність їх реалізувати, зуміє заручитися підтримкою громадськості у своїх антикорупційних ініціативах. Отже, головною передумовою успіху протидії політичній корупції в Україні була й залишається політична воля.

Вихід один: кардинальні зміни принципів формування та діяльності владних інститутів, демократичні зміни головних носіїв державної влади, тобто невідкладні якісні зміни нашої влади. Питання одне: хто і як це зможе зробити найближчим часом?

Казмирчук С.
НТУ «ХПИ»

К ВОПРОСУ О ПРОБЛЕМАХ ПОЛИТИЧЕСКОЙ АКТИВНОСТИ УКРАИНСКОЙ МОЛОДЁЖИ

Актуальность темы обусловлена в первую очередь тем, что поддержка и участие молодежи, которая несёт за собой прогрессивные идеи, интересы, требования, открытость, правдивость и резкую оценку ошибочных действий, крайне важна при создании и развитии любого сообщества. Все идеи касательно развития последнего всегда были и будут связаны именно с молодёжью.

На данном этапе развития социальных отношений в Украине молодёжь интересуют в первую очередь основополагающие, базовые условия для реализации своего потенциала и «становления на ноги». От

государства в этом направлении должна оказываться посильная поддержка. Именно благодаря этому возникнет желание создавать и поддерживать молодёжные организации и союзы, а благодаря им возникнут и сформируются новаторские идеи, которым был бы присущ обширный плюрализм, способствующий решению существующих разногласий и проблем. За счет ощущения собственной значимости для общества будет формироваться культура последнего, развиваться и закрепляться активная политическая позиция молодежи. В нашем обществе молодёжь и, в частности, её интересы игнорируются, что имеет негативные последствия. Влияние на неё оказывается не напрямую, а в большинстве случаев через применение различных льгот. Это оказывает пассивное воздействие, что не активизирует политическое сознание молодых людей.

Политическая культура молодёжи, её отношение к политике и убеждения ныне преимущественно сформированы вокруг понятий «думают только о себе», «нерасчетливы», «ради власти готовы на все», «крайнее несоответствие занимаемой должности». Какие-либо чёткие долгосрочные установки от правящих политических сил отсутствуют, что создает неуверенность молодёжи в своём будущем и своей защищённости со стороны государства. Политические ценности и традиции в последнее время практически не поддерживаются, что способствует нежеланию изучать и расширять свой политический кругозор. Культура политического участия молодёжи находится на незначительном уровне, за исключением некоторых местных органов самоуправления. Полноценное участие молодёжи в политической деятельности невозможно из-за имеющихся возрастных ограничений. Возможно, это является отрицательным моментом, но с другой стороны – допускать человека с отсутствием необходимых, обширных знаний в столь важную сферу не следует.

Конограй Д.
НТУ «ХПИ»

М. ВЕБЕР И КАПИТАЛИЗМ

Почавши з вивчення проблеми, яку роль у формуванні сучасного капіталізму з його культом раціональності відіграла зміна релігійної етики у зв'язку з переходом до протестантизму, М. Вебер виявився реальним очевидцем капіталістичного розвитку як панівної ідеології, тому він на власному досвіді міг зробити багато висновків щодо цього явища.

Саме природу виникнення капіталізму Вебер і прагне дослідити у своїй праці. Вивчаючи цю проблему, він переконується, що хоча капіталізм і має глибоке історичне підґрунтя, але його активний розвиток у ХХ ст. не був історичною закономірністю, а став наслідком поєднання багатьох історичних чинників в окремому регіоні (у Європі), що спрямувало розвиток цілого континенту в русло практичного капіталізму. Його праця «Протестантська етика» скерована на те, щоб розкрити, на його думку, найважливішу сукупність передумов, які сформували такий суспільний лад, який нині домінує.

До Вебера було ще декілька видатних праць на цю тему, у яких автори намагалися пояснити деякі аспекти тогочасного суспільного життя. Але Вебер найефективніше дослідив саме культурно-духовні аспекти новоєвропейських капіталістичних відносин. Своєю працею він багато в чому суперечив баченню Маркса щодо первинності економічних відносин у становленні всього нового. З одного боку, М. Вебер визнає в Марксі видатного вченого, який започаткував наукове вивчення капіталізму й побачив в капіталізмі могутній чинник прогресивного розвитку порівняно з феодальним типом економіки.

З іншого боку, він вважає абсолютно утопічним висновок Карла Маркса внаслідок аналізу капіталізму. М. Вебер писав: «Протестантською етикою» я хотів показати нездатність марксистського принципу, за яким лише економічні відносини в суспільстві визначають форми суспільної свідомості». Геніальність мислителя і його праці в тому, що, досліджуючи причини виникнення капіталізму в Європі, ми можемо зробити власний ґрунтовний аналіз головних чинників європейського суспільства, прослідкувати характер його розвитку, спробувати особисто зробити прогнози щодо впливу цих чинників на європейське суспільство.

Основне поняття, для пояснення якого була написана «Протестантська етика», можна виразити всього двома словами. Але, на думку Вебера, ці два слова дали змогу людській цивілізації не загинути, а зробити великий крок уперед – у напрямку до вдосконалення. Саме Дух капіталізму «винен» у тому, що людство досягло сьогодні такого величезного розвитку. Автор розкриває суть цього поняття, передумови його виникнення й розвитку. Щоб зробити своє дослідження повним, Макс Вебер у першому розділі праці детально описує те, що він назвав Духом. У цьому він повністю покладається на Бенджаміна Франкліна – на думку того, хто вперше поєднав доскональне розкриття цього поняття у своїх працях з ефективним практичним їх утіленням. Ця частина праці є настільки практичною, що на неї може покладатися

пересічна людина в повсякденному житті, використовуючи її як посібник для життя й виживання за умов капіталістичної конкуренції.

У світовому співтоваристві й досі палко дискутують щодо одного з головних соціологічних висновків Вебера про те, що капіталізм зобов'язаний своїм походженням протестантському релігійно-етичному комплексу.

Криницький А.
НТУ «ХП»

ПРОБЛЕМА ГЕОСТРАТЕГІЧНОГО ВИБОРУ УКРАЇНИ

Корінні перетворення на європейському та євразійському просторах характеризуються двома тенденціями. Перша (дезінтеграційна) була панівною під час розпаду СРСР, Югославії, Чехословачії. Унаслідок її дії утворилося понад двадцять нових держав. Змінилися не тільки політичні карти Європи та Азії, а й у переважній більшості новоутворених країн відбулися докорінні зміни суспільних відносин. Друга тенденція (інтеграційна) характеризується пошуком молодими державами ймовірних партнерів для співпраці, з'ясуванням геополітичного становища, місця й ролі й сучасному світі, на континенті, у регіоні.

Просторове розташування України, розміри її території, природні ресурси в поєднанні з її потенційними можливостями в науковій, економічній та інших сферах суспільного життя дають їй змогу і право мати статус гідної європейською держави з відповідною геополітичною діяльністю та геостратегічною орієнтацією. Специфіка геополітичних координат України виходить з того, що вона розташована на межі двох регіонів – Європи та Євразії. Тому після проголошення незалежності й світового визнання перед Україною постала проблема зовнішньополітичних, геостратегічних орієнтирів. Умовно їх можна охарактеризувати так:

1. Економічна інтеграція з європейськими та євроатлантичними структурами й зміцнення на цій основі політичних та науково-технічних зв'язків.

2. Економічна й політична інтеграція з Росією та, іншими країнами СНД.

3. Розвиток державності України з урахуванням лише власних сил.

4. Розвиток державності через балансування між Сходом і Заходом.

Для оцінення перспектив інтеграції України у світове співтовариство в цілому та європейський геополітичний простір зокрема слід було визначити, якою мірою участь України в тих чи інших процесах і напрямках, що відбуваються в геополітиці континенту, відповідає її національним інтересам, забезпечує незалежність і безпеку. Саме з таких позицій варто виходити, формуючи свою зовнішню політику й геостратегічні орієнтири, адже Україна проголосила себе позаблоковою, без'ядерною державою.

Концептуальні засади зовнішньої політики, закладені в «Декларації про державний суверенітет України» від 16 липня 1990 р., «Основних напрямках зовнішньої політики України», прийнятими Верховною Радою 2 липня 1993 р., «Концепції національної безпеки України», схваленою Верховною Радою 16 січня 1997 р., та інших важливих документах держави, узагальнено відображено в Конституції України.

Пріоритетними напрямками визнано: а) розширення участі, співпраці та в перспективі набуття повноправного членства в європейських і євроатлантичних структурах; б) розвиток двосторонніх міжнародних відносин із державами Центральної та Західної Європи й НАТО; в) співпраця в межах СНД.

Подальші міжнародні події, складні процеси входження України у світове суспільство та неоднозначні оцінки, погляди, настрої щодо цього в українському суспільстві сконцентрували на сьогодні два головні геостратегічні орієнтири держав. Перший – це західний вектор (співпраця з країнами Центральної та Західної Європи і їх структурами: Радою Європи, ОБСЄ, Європейським Союзом, ЦЄІ тощо, а також із США й НАТО). Другий – це східний вектор (розвиток відносин із країнами СНД загалом і Росією зокрема). Додамо, що проблема пріоритетності відносин України із Заходом чи Сходом є однією з найголовніших з перших днів існування держави. Серед політичних діячів, політиків, політологів, політичних партій і рухів, громадських об'єднань в українському суспільстві точаться дискусії й наводяться аргументи «за» або «проти» стосовно переваги якогось напрямку зовнішньополітичного стратегічного курсу Україні.

ПРИНЦИП СОЛИДАРИЗМА Э. ДЮРКГЕЙМА

Профессиональная деятельность занимала главное место в жизни Дюркгейма, но, несмотря на это, он активно и непосредственно участвовал в разного рода общественных организациях и движениях. Он был человеком демократических и либеральных убеждений, сторонником социальных реформ, основанных на научных рекомендациях. Многие его последователи участвовали в социалистическом движении, и сам он симпатизировал реформистскому социализму жоресовского толка. Вместе с тем Дюркгейм был противником революционного социализма, считая, что подлинные и глубокие социальные изменения происходят в результате длительной социальной и нравственной эволюции. С этих позиций он стремился примирить противоборствующие классовые силы, рассматривая социологию как научную альтернативу левому и правому радикализму.

Будучи человеком долга, Дюркгейм постоянно стремился соединять в своей собственной жизни принципы профессиональной и гражданской этики, которые послужили одним из главных и любимых предметов его научных исследований и преподавания. Практическая цель его профессиональной и общественной деятельности состояла в том, чтобы вывести французское общество из тяжёлого кризиса, в котором оно оказалось в последней четверти XIX в. после падения прогнившего режима Второй Империи, поражения в войне с Пруссией и кровавого подавления Парижской Коммуны. В связи с этим он активно выступал против сторонников возрождения монархии и приверженцев «сильной власти», против реакционных клерикалов и националистов, отстаивая необходимость национального согласия на республиканских, светских и рационалистических принципах, на основе которых во Франции сформировалась Третья республика.

Главной темой социологии Э. Дюркгейма можно считать тему социальной солидарности, которая для него была синонимом общественного состояния. Если решить проблему социальной солидарности, то можно дать ответ на вопрос, какие связи объединяют людей в общества. По Э. Дюркгейму, солидарность может быть двух типов: механическая и органическая. «Сегментарным» обществам, то есть обществам архаического типа, присуща «механическая солидарность». При механической солидарности индивидуальные сознания полностью растворяются и исчезают в коллективном

сознании. «Организованным» (или развитым) обществам свойственна «органическая солидарность», система функциональной взаимозависимости. Солидарность крепче, если объём коллективного сознания совпадает с объёмом индивидуальных сознаний. Если коллективное сознание более интенсивно и более чётко выражено, тогда нет места для индивидуальности. Коллективное сознание регламентирует всю жизнь индивида без остатка. Но это характерно для обществ с «механической солидарностью». Для обществ с «органической солидарностью» характерны новые формы коллективного сознания, оно изменяет своё содержание. Объём коллективного сознания уменьшается, но оно не исчезает совсем, оно становится ориентированным на индивида. Разделение труда определяет переход от первого типа ко второму. Но при переходе во втором типе могут свободно существовать элементы первого. Таким образом, механическая и органическая солидарность, по мнению Э. Дюркгейма, являются звеньями одной эволюционной цепи. Продуктом неполноты перехода от механической к органической солидарности является аномия.

Манойло Д.
НТУ «ХП»

ДО ПИТАННЯ ПРО ФУНКЦІОНУВАННЯ ПОЛІТИЧНОЇ ОПОЗИЦІЇ В УКРАЇНІ

Можна сказати, що з моменту появи політики з'являється й політична опозиція – перманентне існування окремих груп, що не поділяють поглядів правлячого класу. Навіть найбільш жорсткі й жорстокі тоталітарні режими не змогли подолати опозиційні утворення як такі, які ставали неформальними та підпільними, проте факт того, що люди жертвували власною безпекою заради висловлення своїх контрдумок підкреслює природний характер політичної опозиції. Однак реальним суб'єктом політики така опозиція в Україні змогла стати лише за радянської перебудови, а закріпитися – із появою незалежної української держави та вибором демократичного курсу.

Політична опозиція – сукупність суб'єктів політичного життя, які виступають проти змісту політики, що реалізується чинною владою, та/або методів реалізації цієї політики, ведуть активну діяльність, спрямовану на те, щоб самим посісти центральне місце у владній системі. До вищевказаних «суб'єктів політичного життя» можуть належати як політичні партії, фракції, так і суспільні об'єднання –

формалізовані й неформальні, а також окремі індивіди, що ведуть активну суспільну діяльність. Але визначення політичної опозиції не закріплено юридично. Натяк на можливість законодавчого врегулювання статусу опозиції наявний лише у висновку Конституційного Суду України від 27 червня 2000 р. У цьому документі є посилання на правовий статус опозиції («парламентської меншості») як на суттєвий елемент демократичного ладу держави, а також зазначено, що існування парламентської меншості, тобто опозиції, залежить від формування й функціонування парламентської більшості.

Ураховуючи багатшаровість українського суспільства, інститут політичної опозиції потрібен Україні не просто як такий, що генерує альтернативні стратегії розвитку, збільшує ефективність наявних владних інститутів і свідчить про існування демократії, а як такий, що репрезентує інтереси груп суспільства, які правляча коаліція не репрезентує. Отже, інститут політичної опозиції має здійснювати важливу функцію зняття соціальної напруги меншин суспільства. Але в цій ситуації є загроза перетворення політичної опозиції з вагомого демократичного інституту політичної системи на форму суспільного протесту, який буде виконувати вищезгадану функцію, проте обмежуватися лише нею. Тож слід констатувати потребу створення конструктивної опозиції натомість такої, яка тільки розвішує надувні кульки у стінах Верховної Ради й паразитує на популістських гаслах. Тому ми визначаємо важливість законодавчого оформлення прав та обов'язків опозиції для того, щоб вона могла діяти в певному юридичному полі й була зобов'язана звітувати про свою діяльність.

Варто також ураховувати багатопартійну політичну систему України, у якій формально опозицією стають усі ті партії, які не вступили або яких не взяли в правлячу коаліцію. Ці партії називають себе опозицією задля заробляння політичних балів, обирають ідеологію опозиційності, однак можуть своєю діяльністю підтримувати наявну коаліцію. Тож модель тіньового кабінету міністрів як інституту політичної опозиції не підходить українській політичній системі, незважаючи на те, що та політична партія, яка має найбільший відсоток голосів серед опозиційних, завжди формує неформальний тіньовий уряд. «Тіньовий уряд» вимагає двопартійної системи або опозиційної коаліції, але він є неприйнятним для України, бо представники української опозиції вкрай рідко об'єднуються (це частіше буває для збільшення своїх електоральних можливостей перед виборами, тобто наприкінці каденції, а не на її початку).

Спільною ознакою всіх політичних партій України, зокрема опозиційних, є низька ідеологізованість і зміна електорального поля. У

них немає єдиної соціальної бази, їхні програми й положення можуть значно змінюватися залежно від електоральної ситуації. Протягом однієї каденції партії можуть як заявляти про свій опозиційний статус, так і вступати до правлячої коаліції. Відсутність законодавчо закріпленого визначення опозиції призводить до того, що представники партій – членів владної коаліції – називають себе опозицією.

Відомий дослідник Л. Хелмс у роботі «П'ять шляхів інституціоналізації політичної опозиції: уроки від розвинутих демократій» пропонує такі можливі моделі: 1. Парламентська опозиція без права вето урядових рішень. 2. Парламентська опозиція з правом вето уряду. 3. Модель прямої демократії. 4. Парламентсько-президентська модель. 5. Модель розподілу влади (опозиція в президентській республіці).

Переносячи в Україну іноземний досвід інституційного дизайну політичної опозиції, слід відштовхуватися від того, що британська модель не підходить через те, що вимагає двопартійної системи або коаліції опозиції. Німецьку модель можна розглядати як потенційну в майбутньому, але не зараз, оскільки їй притаманне багатоступеневе прийняття рішень, а це є вадою під час проведення реформ. Швейцарську і французьку моделі не слід упроваджувати в Україні, оскільки в них опозиція не має достатнього впливу, що зумовлює соціальні конфлікти. У швейцарському варіанті конфлікти не з'являються через високий ступінь толерантності населення й федералізацію.

Тож Україна має, спираючись на іноземний досвід (зокрема США), виробити власну модель інституційного оформлення політичної опозиції. Саме бікамеральна модель парламенту допоможе вирішити проблему регіонального розколу. Передусім Україні слід ухвалити закон про опозицію, де б було чітко визначено політичну опозицію й форми її діяльності.

Є доцільним не тільки законодавчо визначити політичну опозицію, а й висунути конкретні критерії, згідно з якими можна визначати статус політичної партії/фракції. Упровадження двопалатного парламенту допоможе знівелювати географічний розкол українців, оскільки в іншому випадку опозиція може «грати» на національних почуттях, заробляючи тим самим підтримку електорату, замість того, щоб конструктивно критикувати економічний блок питань і пропонувати альтернативні методи вирішення проблем. Американська модель розподілу влади є, на наш погляд, найкращим варіантом для

України, оскільки вона найкраще підходить для випадків, коли політична опозиція є розмитою, а політики/партії часто змінюють свій статус, маніпулюють ним. Також у цій моделі опозиція може бути сильнішою за Президента, а в українському випадку це є чинником запобігання появи авторитарних тенденцій у Президента, цей аспект практично унеможлиблює «відкочування» демократичної системи і провокує консолідацію демократії. Проте варто пам'ятати, що не існує ідеальних моделей, і запропонована модель теж містить низку недоліків, серед яких найсуттєвішим є той чинник, що Президент, опинившись у меншості відповідно до опозиції, не може проводити свою програму й тому не виправдовує суспільних очікувань.

Маслов К.
НТУ «ХПИ»

ВИДЫ ВЛАСТИ

Сейчас принято считать, что совокупность Законодательной, Судебной и Исполнительной властей обеспечивает безотказное самостоятельное независимое функционирование государства. Обывателю преподносится, что такая система идеальна, что все ветви властей равноправны и существуют независимо друг от друга. Но оценив потрясения, произошедшие с Советским Союзом, события, происходящие с Украиной, становится ясно, что обеспечить безопасность народа, предложенная совокупность властей не может.

В действительности данное объединение властей иерархически выстроено и упорядочено таким образом: Законодательная власть создаёт законы, Судебная на основании этих законов судит, а Исполнительная на основании законов и решений суда исполняет и следит за исполнением. Поскольку исполнительные органы непосредственно реализуют, в частности, решения по распределению ресурсов государства, то с целью повышения эффективности управления в своих интересах представители правящего класса могут выступать как в роли субъектов Исполнительной власти де-юре, так и одновременно субъектами Законодательной власти де-факто.

Что же может оказывать влияние на законодательную власть, то есть какая власть является объемлющей и вышестоящей?

До середины 1980-х вопрос идеологии был поставлен чётко, идеология была оглашена всем и принята к исполнению на государственном уровне. Было предусмотрено идеологическое

воспитание и образование. Именно в соответствии с господствующей и оглашённой в государстве идеологией принимались законы, на их основании судили суды и принимали решения, а на основании законов и решений суда действуют исполнительные органы. Таким образом, можно говорить об Идеологической власти – реализуемой на практике способности субъекта к социальному управлению посредством формирования и внедрения идеологии.

С началом перестройки на смену коммунистической идеологии пришла идеология буржуазного либерализма. Любая идея отражает интересы господствующего класса, а так как ныне господствующий класс находится в абсолютном меньшинстве, то идея буржуазного либерализма как минимум не встретит поддержки большинства, по этой причине данная идея не закреплена юридически и даже не оглашена общегосударственной, хотя таковой и является.

Но культурные, моральные, нравственные и мировоззренческие ценности, доминирующие в обществе, способны оказывать влияние на идеологию и спустя некоторое время способны перемолоть идеологию, не согласующуюся с мировоззрением большинства. Хотя влияние идеологии и мировоззрения взаимно, но на перестройку общественного мировоззрения требуется гораздо больше времени, чем на перемену идеологии. Так, идеология на основе Библии была перемолота за 1000 лет, а идеология материалистического атеизма – за 70.

Исходя из вышеизложенного, очевидно наличие Концептуальной власти реализуемой на практике способности субъекта к социальному управлению путём формирования мировоззренческих, нравственных ценностей общества.

Нагла А.
НТУ «ХП»

ТРАНСФОРМАЦІЯ ГЕОПОЛІТИЧНИХ ІНТЕРЕСІВ УКРАЇНИ

Геополітичний інтерес – одна з базових категорій сучасної геополітики, оскільки детермінує характер відносин між державами, пов'язаних з вирішенням територіальних і ресурсних проблем. Життєво важливі геополітичні інтереси пов'язані із захистом національних цінностей, девальвація й втрата яких загрожують безпеці або навіть існуванню народу. До таких геополітичних інтересів можуть належати суверенітет, державна й територіальна цілісність, ефективна система оборони й безпеки та відбиття агресії, запобігання війн.

Виходячи з реалій сьогодення, нова фундаментальна геополітика може аналізувати розвиток подій з урахуванням геополітичних інтересів не тільки на глобальному, але й на регіональному, субрегіональному й внутрішньодержавному рівнях. Геополітика сучасності – це сукупність десятків, навіть сотень паралельних і пересічних процесів із властивостями, що відбивають взаємодію інтересів різних держав.

Зазначимо, що важливим чинником нестабільності для України все ще залишається слабкість політичної еліти. Можна констатувати недостатність політичного бачення національного масштабу. Превалює лобювання регіональних, кланових, групових та інших інтересів, які не сприяють формуванню загальнонаціональної згоди, а навпаки, порушують інтегративні тенденції. Політична еліта в Україні демонструє не лише нехтування національними інтересами задля кланових егоїстичних, вона характеризується більшістю якостей, прийнятих для «роз'єданого» типу еліт, що панує за нестабільних режимів влади, яким властиві коливання між авторитарними й демократичними формами правління. Предметом уваги в Україні все ж мають стати геополітичні орієнтації акторів політичного поля, які особливо виявляються під час президентських і парламентських виборчих кампаній.

За роки незалежності українська політична еліта була не в змозі дати чітку відповідь щодо геополітичних пріоритетів держави. Президент Л. Кучма виступав за багатовекторну політику. Президент В. Ющенко втілював європейські та євроатлантичні цінності. Президент В. Янукович виступає за рівноправну співпрацю як з Росією, так і з ЄС, США та їх структурами.

Парламентські вибори 2006 р. наочно продемонстрували поглиблення геополітичного розколу України. Уже через рік після «помаранчевої революції» правлячий блок «Наша Україна» зазнав поразки на виборах, оскільки отримав 13,95% голосів, виборчий блок «Блок Юлії Тимошенко» вийшов на друге місце з 22,29 % голосів, а перше місце посіла Партія Регіонів з 32,14% голосів. Президентські вибори 2010 р. підтвердили наявність геополітичного розколу, коли Східна Україна проголосувала за В. Януковича (33%), а західна – за Ю. Тимошенко (27%). Результати парламентських виборів 2012 р. підтвердили роз'єднаність української політичної еліти. Так, до Верховної Ради пройшли політичні сили з полярними ідеологічними засадами. Партія Регіонів отримала 30% голосів, ВО «Батьківщина» – 25,5%, партія «Удар» – 13,96%, КПУ – 13,18%, ВО «Свобода» – 10,4%.

Трансформація геополітичних інтересів України відбувається в умовах геополітичного контексту розвитку світової цивілізації. Пріоритетним завданням для України є процес визначення власних геополітичних інтересів з урахуванням складної системи інтересів різних країн і сучасного розкладу сил – економічних, політичних, військових, духовних. У різних зовнішньополітичних вимірах міжнародних відносин держава може бути «країною-суб'єктом» і «країною-об'єктом». Це залежить від наявності потрібних ресурсів, правильно побудованої стратегії та її послідовного втілення.

Николайчук Н.
НТУ «ХПИ»

МЕЖДУНАРОДНЫЙ ТЕРРОРИЗМ КАК ОПАСНАЯ ПОЛИТИЧЕСКАЯ ПРОБЛЕМА

Одной из наиболее актуальных и обсуждаемых проблем мирового порядка в последние годы стала проблема международного терроризма, а также проблема борьбы с ним государств и международного сообщества в целом. Международный терроризм – это не новое явление. Сегодня мир и международные отношения сильно изменились. Возникла новая угроза, в борьбе с которой не подходят обычные имеющиеся «на вооружении» государств методы. Целями террористических актов являются не только военные объекты, но и наиболее уязвимые гражданские лица. Вызов бросается не только правительствам, но и самому современному общественному устройству. Для террористов не существует обязательных международных договоров: они могут прибегнуть к использованию запрещенных видов вооружений и отравляющих веществ.

В последнее время можно слышать мнение, что важной причиной терроризма являются так называемые «недостатки демократии». Исследователи же утверждают, что террористическая деятельность не находит своей социальной базы ни в диктаторских режимах, ни в развитых демократиях. Согласно некоторым исследованиям, готовность участвовать в исполнении терактов скорее свойственна жителям государств, находящихся на пути от диктатуры к демократии, когда меняется социально-экономическая система и часть населения оказывается выброшенной из своей социальной ниши.

Международное сообщество делает многое для борьбы с терроризмом. Универсальные и региональные международные организации решают эту проблему, правительства государств

сотрудничают в этой области, включая очень актуальное сотрудничество с правоохранительными органами.

Наша страна выступает за формирование в мире атмосферы активного неприятия терроризма как уголовного деяния. Основой ответа этому явлению должны быть бескомпромиссность, неотвратимость ответственности за терроризм и оказание помощи его жертвам. Украина выступает за разработку мировым сообществом концепции безопасности нового типа, которая была бы основана на взаимном доверии, взаимной выгоде, которая бы способствовала решению вопросов развития и проблем региональных конфликтов, радикальному ослаблению факторов, подрывающих безопасность.

Международный терроризм является одной из наиболее опасных угроз для современной цивилизации. Без самого тесного международного сотрудничества, направленного на комплексное солидарное противодействие всех субъектов международной жизни новым угрозам и вызовам, будущее человечества вряд ли сможет соответствовать нашим ожиданиям.

Новикова Т.
НТУ «ХПИ»

НУЖНА ЛИ НАМ ДЕМОКРАТИЯ?

В самом начале независимого пути Украины наши политики акцентировали внимание на том, что мы будем демократической страной, достигнем уровня стран Запада. Итак, прошло уже более двадцати лет, а что мы имеем? Ничего из обещаний так и не выполнено, а демократии как не было, так и нет.

Более того, наблюдается регресс демократии, резкая грань между слоями общества и жесткая конкуренция за власть, которая ни на процент не принадлежит народу. Видим огромный рост бедности и постепенное исчезновение среднего класса. Пока люди увлечены собственными проблемами, власти за счёт страны повышают свой материальный доход. За годы самостоятельности в нашей стране не было построено ни одного нового завода или фабрики, не было создано ни одного оригинального продукта производства для экспорта.

На мой взгляд, демократия как таковая невозможна в нашей стране. Это напрямую связано с нашим менталитетом, а также неверным ведением данной политики властями.

«Демократизация» общества приводит лишь к упадку страну, убивает мораль и какие-либо духовные ценности, что выражается в увеличении процента наркомании, алкоголизма и безработицы.

Демократия может привести к анархии. Ее влияние пагубно и за собой может привести только разрушение. Лучшим вариантом для нас является полное изменение власти, а не продолжение подобной политики. Поэтому одна из важнейших на сегодня задач украинского общества, и не только для него, а для многих стран бывшего Советского Союза – это поиск модели последующего развития, которая опиралась бы на наш собственный опыт исторического развития и была бы привязана к нашим особенностям. К нашей ментальности – в первую очередь.

Панчехин В.
НТУ «ХПИ»

НУЖНА ЛИ ПОЛИТИКА ОБЫЧНОМУ ЧЕЛОВЕКУ И КАКОЕ ОНА ИМЕЕТ ДЛЯ НЕГО ЗНАЧЕНИЕ?

В течение всей истории развития человеческого общества политика оказывала и оказывает существенное влияние на судьбы народов и стран. Современный этап развития общества характеризуется возрастающей ролью политики, которая воздействует на все сферы общественной жизни. В политике затрагиваются интересы различных социальных групп и образований, концентрируются и осмысливаются важнейшие проблемы человеческого бытия, вырабатываются способы их решения.

И тут перед нами появляются вопросы. А нужна ли политика обычному человеку? Стоит ли ему досконально и как можно глубже разбираться в механизмах управления ею?

И вот какой выход из сложившейся проблемы я вижу, что всё зависит от цели человека и от четкого осознания: нужно ему это знание или нет. Если человек хочет стать политичностью и пробиваться к политическим вершинам, то он должен уметь и знать не только аспекты политики, но и уметь применять эти знания на практике. Обычному же человеку знать политику стоит, если он хочет хотя бы поверхностно знать и понимать ее устройство и принципы работы.

Но тут возникает другой вопрос, что одного осознания политики мало, и если уже задался целью осознать и использовать знания политики, а ещё и захотел пробиться вперёд, ведя за собой сторонников, то тебе остается собрать сподвижников грамотно: объяснить им свои планы и цели (тут важно, чтобы планы и цели у всех совпадали). Как только это решилось, можно действовать.

Из данной проблемы, по моему мнению, есть следующий выход. Если человек имеет другие (не политические) интересы и то, что происходит в политическом устройстве государства, для него не важно, то политика ему не нужна. Если каждый задастся целью овладеть знаниями ведения политики и захочет прийти к власти, то (мы понимаем) всё равно все править не могут, а править всегда будут самые сильные или самые хитрые (хоть какими путями они пришли к власти).

Если человека интересует политика, то пусть он изучает и действует; если же она ему не нужна, то пусть находит себе другие увлечения и занимается ими.

Ребик Ю.
НТУ «ХПИ»

НАЦИОНАЛЬНЫЙ ВОПРОС И НАЦИОНАЛЬНАЯ ПОЛИТИКА В УКРАИНЕ

В Украине, как и в любом многонациональном государстве, можно наблюдать целый комплекс проблем, относящихся к национальному вопросу. Эти проблемы разной сложности и разной остроты. Среди менее острых, но достаточно сложных можно назвать такую: на протяжении XX ст. сложилась специфическая этнотерриториальная организация в восточных и южных регионах Украины (в больших русскоязычных городах, в которых живут не только русские, но и русскоязычные украинцы и различные национальные меньшинства; в украиноязычных сельских и городских населённых пунктах), что вызывает целый ряд проблем. С конца XX в. – начала XXI в. наметилась положительная тенденция – рост доли украинского населения в городах, а также уменьшение этнической мозаичности западных регионов.

В некоторой степени в этих регионах существует проблема этнического, экономического и политического неравенства. Есть этнические группы, отстающие по уровню доходов, социальной устроенности. Так, село в целом в этом плане заметно уступает городам. Что касается этнических русских, то они занимают достаточно высокое социальное положение, выше среднего по Украине, имеют значительное представительство в органах государственной власти, бизнес-структурах, финансовых группах. Это связано с достаточно большим представительством от восточного региона в центральных

правительственных органах. Важно отметить высокий социальный статус евреев в Украине. Они занимают очень высокие ступени в сфере бизнеса, банковского дела, информационной сферы, шоу бизнеса.

Более острой является проблема социально-экономического положения крымских татар. Нерешёнными являются вопросы занятости, предоставление жилья и земельных участков. Заметна и диспропорция в занятости по отраслям хозяйства. Большая часть из них работает в сельском хозяйстве, очень незначительным является представительство в областях здравоохранения, образования, бизнес-структурах, государственной службы. Проблема социальной неустроенности крымских татар может вызвать острый межэтнический конфликт. Это требует взвешенной социальной политики с учётом интересов разных этносов Автономной Республики Крым, прежде всего – ранее депортированных.

Национальная политика – целенаправленная деятельность по регулированию взаимоотношений между нациями, этническими группами, закреплённых в соответствующих политических документах и правовых актах государства. Важной задачей многонационального государства является оптимизация межнациональных отношений, т. е. поиск и реализация наиболее благоприятных вариантов взаимодействия субъектов межнациональных отношений. Главное в содержании национальной политики – отношение к национальным интересам с учетом их: а) общности; б) расхождения; в) столкновения. Общность коренных интересов отдельных субъектов межнациональных отношений и общенациональных интересов в масштабе государства имеет объективные основания.

Новые возможности появились после принятия «Декларации прав национальностей Украины», Конституции Украины, Законов Украины «О национальных меньшинствах», «О местном самоуправлении», «О гражданстве», «Об образовании», «Об информации» и других. В этих документах заложена правовая база бесконфликтного, интеграционного развития межнациональных отношений. Провозглашённый курс на формирование украинской политической нации как общности людей разных национальностей на основе равноправия, единого гражданства, общности территории, социально-экономических и политических интересов должно обеспечить гармонизацию отношений титульной украинской нации с национальными меньшинствами.

МЕЖГОСУДАРСТВЕННЫЕ ПОЛИТИЧЕСКИЕ КОНФЛИКТЫ

Политический конфликт – это столкновение противоположных общественных сил, обусловленное определенными взаимоисключающими политическими интересами и целями.

Известны разные классификации политических конфликтов, они строятся по различным основаниям. Межгосударственный политический конфликт – разновидность политического конфликта «по субъектам». Сторонами этого типа конфликтов выступают отдельные государства или группы государств (коалиции). Причины конфликтов могут быть самыми разнообразными (экономические, политические, идеологические, территориальные и др.). В основе межгосударственных конфликтов лежат прежде всего противоречия интересов стран. Одна из отличительных черт такого конфликта в современных условиях – опасность массового уничтожения людей в случае развязывания военных действий между государствами. В наше время много стран обладают большим военным потенциалом, значительными запасами оружия. Любые проявления агрессии могут обернуться непоправимыми последствиями не только на локальном уровне, но и на уровне всей планеты. Сейчас в мире существует такое количество ядерного оружия, которого хватит для того, чтобы несколько раз уничтожить Землю. Поэтому изучение причин возникновения межгосударственных конфликтов и поиск путей их решения являются очень актуальными.

Несмотря на то, что внешнеполитическая деятельность всего мирового сообщества направлена на достижение мира на политической арене, постоянно возникают конфликты, которые носят как мирный, так и военный характер.

Ярким примером относительно мирной конфронтации являются недавние события в США и России. Так называемый «Акт Магнитского», предусматривающий санкции против российских чиновников, получил единодушное одобрение комитета по иностранным делам Сената США. В документе идет речь о нарушении прав человека в России и объявлен список персон нон-грата, которые якобы были причастны к гибели юриста фонда «Эрмитаж кэпитал менеджмент» в Московском следственном изоляторе в ноябре 2009 г. В соответствии с документом, им и их родственникам должен быть закрыт въезд на территорию США, а их счета в американских банках подлежат замораживанию.

Депутаты России дали законодательный ответ на принятый в США «Акт Магнитского», включая поправку о запрете вывоза российских сирот в США. Это вызвало небывалый резонанс в Америке. Более 35 тыс. граждан выразили желание внести в уже известный «список Магнитского» 420 депутатов Российской Федерации, которые проголосовали за Закон о запрете усыновления российских детей американцами.

Внешнеполитические отношения США и России находятся в очень напряженном состоянии. Это негативно отразилось на имидже обеих стран. Остается только надеяться на скорейшее решение конфликта с минимальными потерями для обеих сторон.

Военно-политическая обстановка в мире является очень напряженной. Существует ряд локальных очагов военных конфликтов: военные действия в Сирии, гражданская война в Конго, конфликты в Израиле и Иране, угроза Северной Кореи. За последнее десятилетие XX в., по некоторым данным, произошло изменение в доминировании типов конфликтов в мире, смещение их из межгосударственной сферы во внутригосударственную. Но этот факт совсем не радует, так как гражданские конфликты внутри стран стали более суровыми и смертоносными.

Важнейшим центром урегулирования межгосударственных конфликтов и поддержания международного миропорядка является Организация Объединенных Наций (ООН), у которой имеются уникальные возможности и преимущества перед другими международными организациями. Одна из важнейших задач ООН – предотвращение вооруженных конфликтов всеми имеющимися у нее средствами и защита гражданского населения от гибели в тех горячих точках планеты, где эти конфликты всё-таки произошли.

Сёмкина А.
НТУ «ХПИ»

РАЗВИТИЕ ДЕМОКРАТИИ В СОВРЕМЕННОЙ УКРАИНЕ

Согласно Конституции Украины, Украина есть суверенное и независимое, демократическое, социальное, правовое государство. Демократический режим в Украине был провозглашен 28 июня 1996 г. с принятием Конституции Украины, и по сей день продолжается развитие демократии в нашем обществе. Мы можем сказать, что за 21 год существования Украины достигнуты достаточно высокие результаты: свобода слова, соблюдение прав человека, наличие демократического

суда. Но, несмотря на все это, мы все еще далеки от идеала демократического общества.

Существует ряд проблем, которые противоречат нашему представлению о демократии. Среди них мы можем выделить, например, многочисленные нарушения при проведении выборов: воля народа, которая является основной ценностью, к сожалению, не учитывается в государстве. В результате в демократическом государстве отсутствует основополагающий признак демократии – власть народа. В сложившейся ситуации граждане даже не верят в то, что именно они управляют государством, а всё чаще мы слышим из уст людей, что в Украине правят олигархи, а слова о власти народа граждане зачастую воспринимают как некую формальность, которой не существует в действительности. Согласно закону Украины о референдуме, народ в случае недоверия к власти может объявить импичмент и свергнуть власть. Но за все время существования современной Украины подобной процедуры не проводилось, и это не потому, что у народа нет претензий к власти. Это еще раз говорит нам о том, что власть народа – это некий миф, и он не имеет никакого отношения к реальности.

Учитывая многолетний опыт развития демократии в других странах, мы можем говорить о том, что Украина – молодое государство, и с течением времени, развитием общества и усилиями граждан недостатки уйдут, и мы сможем жить в лучшем, истинно демократическом, независимом государстве.

Стельмухова Е.
НТУ «ХПИ»

ПРОБЛЕМЫ ВЛАСТИ И МОРАЛИ

Словосочетание «мораль и власть» продуцирует в сознании ассоциацию с государственной властью. Сам собой напрашивается анализ проблемы места морали, нравственных ценностей в политике, соотношения этики и государственной власти, моральный облик правящей силы. Это проблема хоть и древняя, но актуальная во все времена. Морально ли само явление власти?

Мораль – консервативная альтернатива закона, складывающаяся веками. Она возникает в обществе как необходимость, как способ упорядочения социальных отношений. В определенном смысле можно сказать, что она служит прагматическим интересам общества, так как следование моральным установкам позволяет каждому человеку

достичь собственных целей: «Делай, что считаешь нужным, но в рамках нашего устного договора о том, что правильно и неправильно, что хорошо и что плохо».

«Власть» как самостоятельная категория исследуется лишь с середины XX века. Специалисты, изучая власть, определяют её как принуждение, влияние, контроль. В сущности, мораль и власть близки по содержанию: контроль и подчинение. Особенное в морали – самосознание, совесть; у власти – сила.

Если говорить об обществе, то здесь каждый его член, в том числе и наделенный властью, преследует свой интерес. Однако у каждого гражданина есть моральная обязанность «согласовывать» свой личный интерес с интересами других членов общества. И тут возникает интересная закономерность. Чем выше по общественному статусу человек, тем меньше ресурсов для контроля со стороны общества и тем больше ресурсов у самого индивида для игнорирования своей моральной обязанности.

С другой стороны, чем выше общественный статус индивида, тем более высокие требования предъявляются ему со стороны общества именно потому, что он обладает большими, по сравнению с остальными членами общества, ресурсами. Таким образом, говоря о морали власти, мы на самом деле имеем в виду нравственную оценку поведения отдельных людей, представленных в ней.

Итак, с одной стороны, власть и мораль – явления, рядом стоящие. И то, и другое есть некая сила, оказывающая воздействие на индивида, с помощью определенных ресурсов, с целью построения общества определённого типа. С другой стороны, власть и мораль – это некоторые предикаты, характеризующие состояния различных субъектов общественных отношений. Например, у одного субъекта может быть власть, но отсутствовать мораль; а может быть и наоборот: есть мораль, но нет власти.

Вывод, как оказалось, не оригинален. В настоящее время мы говорим о делегировании части общественной власти группе лиц. Возникает вопрос: каков моральный облик этой группы и как общество может контролировать и влиять на изменение стиля и формы властного поведения?

СУЧАСНА ПОЛІТИКА І КУЛЬТУРА

У сучасній політиці України має місце свобода слова, вільне й незалежне висловлення своїх поглядів. А от як щодо культури? Проаналізуємо, як відбувається процес становлення демократичної політичної культури в Україні.

Політична культура – це встановлений стан, який формується впродовж не кількох років, а багатьох поколінь. На це звертає увагу український політолог Б. Цимбалістий, який підкреслює, що «політична культура – це продукт історичного розвитку та досвіду народу. У випадку України цей досвід був гірким... Для того, щоб зрозуміти політичну культуру українців, треба звернути увагу на джерела впливу, які протягом історичного шляху стимулювали чи спиняли розвиток української політичної культури». Він виокремлює три особливості історії України, які вплинули на розвиток української політичної культури: 1. Багатовікова бездержавність, тобто відсутність нагоди здобувати досвід влади, бути нарівні у взаєминах з іншими народами й почуватися вільним господарем на своїй землі. 2. Розчленування української території та включення її частин у різні держави з різними культурами, політичними системами, що призвело до психологічного, побутового й політичного відчуження між різними частинами українського народу. 3. Багаторазова денационалізація політичної еліти України впродовж її історичного розвитку.

Що ж заважає нині нашому народові успішно просуватися шляхом прогресу, увійти в європейську сім'ю цивілізованих країн? Передусім деякі особливості ментальності: максималізм, недисциплінованість, інертність, зайва мрійливість тощо. Ці та деякі інші риси призводять до виснаження, а іноді й небезпечного розладу приватного й суспільного життя, до кримінальних злочинів, бунтів, нігілізму та ін. Усю політичну історію України можна подати як постійне протиборство ліберальних і патріархально-традиційних цінностей: з одного боку – приватна ініціатива, потреба самоствердження індивіда у змаганні з рівними, свобода власності й працелюбність, максимальне обмеження ролі держави в суспільстві; з іншого – соборність, общинність, колективізм з одночасною схильністю до авторитаризму, потреба сильного лідера харизматичного типу.

За роки суверенного існування України сформувалася певна система запозичення світового досвіду (через співпрацю з міжнародними організаціями та провідними зарубіжними політичними силами, участь у наукових конференціях). Вельми цікавим і показовим є той факт, що країни західної демократії самі прагнуть допомогти Україні, щоб тут принести користь своїми порадами, аналізами, практичною участю в розв'язанні політичних проблем. Отже, мова йде про відповідну активність не лише української сторони, а й світової спільноти, не лише про запозичення, а й про цілеспрямовану пропаганду, передання політичного досвіду.

Демократичну політичну культуру можна сформувати шляхом перетворення суспільства на справді демократичне, яке надає можливість кожному громадянину вільно брати участь у політичному житті, створює належні умови для розвитку культури й освіти, дбає про духовний і моральний стан населення.

Сучасна Україна уже як незалежна держава в черговий раз постала перед потребою реалізації принципу політичного й культурного плюралізму. Тому політична культура нового суспільства, яка формується в незалежній Україні, мусить бути культурою злагоди, громадянського миру, пошани до свобод і прав людини.

Шевченко А.
НТУ «ХПИ»

ИДЕЯ НАЦИОНАЛЬНОЙ НЕЗАВИСИМОСТИ УКРАИНЫ

Идея – это нечто такое, что может вдохновить миллионы людей присвоить себе сотни судеб. Идея национальной независимости представляет собой жажду заявить о своей силе, наполняет смыслом, преподносит мораль. Особенно для нашей страны. Поколения с течением времени пропитываются борьбой за культуру, национальность, свободу. И даже не за физическую свободу, а за равенство нашего народа и иных, утверждающих своё верховенство. И это вопрос чести, доказательство мудрости и высокого достоинства политиков прошлого, ведь дипломатия всегда стояла на первом месте. Вспомним историю: во времена Гетьманщины власть стремилась строить и *РАЗВИВАТЬ* государство, а не завоёвывать всё больше и больше земель, в отличие от других. Мы по праву горды нашей державой!

Однако за 21 год существования независимого государства Украина мы так и не имеем единой национальной идеи. В Украине эта идея как призрак: все о ней говорят, но никто пока не видел. Хотя ее формулировка и наличие должно стать ориентиром на пути развития государства.

Какую национальную идею нужно выбрать Украине, исходя из истории, традиций и одновременно современных тенденций развития украинского общества? Этот вопрос, как никогда, актуален для нашей страны. Сейчас можно сказать, что наше опорное, неисчерпаемое культурное наследие превратили во что-то дежурное, просто ассоциирующееся с Украиной. Например: «щире українське «будь-що», «Слава Україні», «Ми на своїй, Богом даній Землі» и др. А как посягательство на наши ценности – негативное влияние зарубежья. И семисотлетняя мечта о независимости не может претендовать на национальную идею.

Всё-таки я считаю, что актуальность национальной независимости – в сознании людей, нам важно придерживаться политической целостности. Конечно, одной идеей не решишь все проблемы (сколько людей, столько и мнений), но акцент хотелось бы сделать на том, что всегда найдётся много желающих выступить с критикой, но только важно быть компетентным, сведущим, заслужить право критиковать. Каждый день, просыпаясь гражданином Украины, задумываться: что ты в силах сделать достойного, и ценна ли твоя жизнь для твоей Родины, и сколько чести в тебе самом?!

Шидич Л.
НТУ «ХП»

ПОЛІТИЧНЕ ЛІДЕРСТВО В УКРАЇНІ

Найвизначніші мислителі всіх часів і народів з давніх-давен замислювалися над явищем, яке в сучасній політології прийнято позначати терміном «політичне лідерство» (від англ. leader – вести, керувати). Прагнучи збагнути закономірності суспільного життя, античні мислителі помітили, що там, де формується етнос чи соціум, неодмінно знаходяться й свої лідери. Це найдосвідченіші, найсильніші й найсміливіші люди, яких підтримують і визнають одноплемінники, громадяни. Сьогодні в нашому суспільстві, як ніколи, виникла нагальна

потреба в політичному лідері, здатному швидко й чітко реагувати на проблеми, що постають перед суспільством, а головне – здатному знаходити ефективні шляхи розв'язання позначених проблем.

Політичне лідерство – це взаємозв'язок, взаємодія та взаємовплив основних його елементів: лідер, послідовники, середовище, завдання. Крім того, лідерство – це не тільки набір неординарних якостей і здібностей лідера, а й особливий вид міжособистісних взаємин, вплив якого є цілеспрямованим і передбачуваним, характеризується тривалістю часу й динамічністю.

Нехтування накопиченим досвідом викликає в політичній верхівці ілюзію можливості почати «написання» суспільно-політичного життя з чистої сторінки. При цьому боротьбу переважно ведуть за обстоювання й визнання пріоритету інтересів, прав і свобод, політичній дії між окремими політичними групами. Традиційні для українського суспільства риси – поступливість, терплячість, витривалість, виражене прагнення до гармонії та надійності – сприймаються й оцінюються як апатія до політичного життя. З огляду на це стають зрозумілими конфронтація, взаємна непоступливість і маргінальність тих, хто веде політичну боротьбу під час «спокійного» розвитку.

Як наслідок – хронічна, перманентна незбалансованість у діях усіх гілок української влади. Кожна з них сприймається суспільством як сила, що нав'язує свої правила гри, свої уявлення про суспільний розвиток, свої моделі такого розвитку. В Україні поки що не розроблено не лише механізму, а й більш-менш дієвих засобів своєчасного й цивілізованого впливу суспільства на уряд і парламент з метою здійснення плавних, органічних реформ і (тією чи іншою мірою) синхронного розв'язання соціальних проблем.

Лідерство в Україні – це складна взаємодія людей у соціальних групах, воно завжди пов'язано з природою суспільного ладу, політичною владою. Конкретно-історична ситуація, різні соціальні класи і групи потребують лідерів, що мають різні якості. Одні якості потрібні керівникові трудового колективу, інші – керівнику політичної партії, організації, руху, а треті – керівникові держави. На жаль, у нашій державі зараз немає такого політичного лідера, який міг би знайти ефективні шляхи вирішення проблем, захистити маси від беззаконня. Україні потрібен такий лідер, який наведе в країні порядок, якому не буде байдужою доля народу.

ВПЛИВ РЕГІОНАЛЬНОГО ЧИННИКА НА ПОЛІТИКО-ІДЕОЛОГІЧНУ ІДЕНТИФІКАЦІЮ СУЧАСНОГО СТУДЕНТСТВА

Значущим у формуванні політико-ідеологічних ідентичностей українського населення і студентської молоді зокрема є регіональний чинник. Останнім часом українські соціологи приділяють значну увагу впливу регіонального чинника на суспільний розвиток територіальних співтовариств, на їх ставлення до подій історичного минулого нашої країни, атрибутів її державності, вибору векторів зовнішньої політики і стратегічних партнерів.

Політико-ідеологічну ідентифікацію досліджують такі науковці, як Ю. Левада, М. Резник, У. Розенбаум, А. Стегній, М. Шульга та ін. вони вважають, що політико-ідеологічна ідентичність – це процес солідаризації індивіда з певною політичною спільнотою, змістом та ідеологією соціальної групи, її політичними символами.

Аналізуючи розвиток феномену регіоналізму в Україні, дослідники схильні виділяти дві його основні форми. Перша пов'язана з економічними інтересами регіонів і в цілому географічно збігається з наявним адміністративно-обласним розподілом. Однак на сучасному етапі вирішальну роль відіграє інша форма регіоналізму – історико-етнічна, ігнорування якої здатне створювати передумови для відчутної напруженості у внутрішньополітичній ситуації. Соціальні дослідники виділяють, як правило, чотири або шість (у випадку розподілу Сходу на Північно-Східний регіон (Слобожанщина) і Донбас та Півдня України й АР Крим) регіонів.

Соціологічні дослідження середини 1990-х років, метою яких було виявити регіональні розходження в політичних орієнтаціях населення Львова й Донецька, дають підстави їх авторам висловити припущення: найбільш істотними відмінностями між мешканцями обох міст є етнічні й політичні, а ось соціальні відмінності відходять на другий план.

Аналіз регіонального чинника ґрунтується на вияві історичного чинника територіальних співтовариств, їх просторово-територіальної ідентифікації.

Дослідження свідчать, що найбільш позитивно історичні події, пов'язані зі становленням української державності (розпад СРСР, проголошення незалежності України), оцінюють респонденти в

Західному регіоні, проте найбільш негативне ставлення до таких подій української історії властиве мешканцям Сходу й Півдня. Гостра полеміка щодо надання воїнам Української Повстанської Армії (УПА) статусу ветеранів Великої Вітчизняної війни 1941–1945 років також підтверджує існування різних уявлень регіональних спільнот України про загальне минуле й розходження історичної ідентичності.

Окрім історичного чинника, діє також просторово-територіальний чинник, який складається з таких складників: пошук просторово-територіальної спільноти, опора на яку додає особистості впевненості; усвідомлення себе як її частки, тобто інтеграція з «ми»; формування почуттів належності до спільноти, солідарності з нею; інтеріоризація групових ідеалів, цінностей, інтересів та потреб, цілей і норм; формування почуття відповідальності особистості перед спільнотою.

Розходження між регіональними політичними чинниками формуються під впливом довго- й короткострокових чинників. Перші охоплюють особливості поселенської мережі, етнічного складу, релігійності, історичної ідентичності, установок щодо демократії та тоталітаризму, стереотипи з приводу регіональної автономії та збереження унітарного устрою національної держави. А короткострокові чинники пов'язані із ситуативними інтересами регіональних еліт, розміщенням загальнонаціональних інформаційних ресурсів і конфігурацією медійного простору, актуальними політичними процесами.

Унаслідок взаємодії зазначених чинників може виникати «патерн регіонального розвитку», тобто історично складається тип відтворення регіональної ідентичності, своєрідний «соціокультурний код» регіону, що визначає тип його розвитку.

СЕКЦІЯ 8
ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО
СУСПІЛЬСТВА І ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ В УКРАЇНІ

Аксьонова Д.
НТУ «ХПІ»

ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО І ПРАВОВА ДЕРЖАВА
В УКРАЇНІ

Метою створення правової держави в Україні є забезпечення цивілізованого функціонування й розвитку громадянського суспільства. Правову державу нині розглядають як державу, у якій виключно юридичними засобами забезпечуються верховенство права, охорона, захист і поновлення порушених прав громадян, взаємна відповідальність держави та особи.

До основних напрямків формування правової держави в Україні зараховують: формування правового механізму; чітку роботу законодавчої влади на основі Конституції України й конституційних законів; створення системи незалежних загальних й арбітражних судів та інших ланок судової системи України; формування в людей нового правового мислення, високого рівня правової культури, знань про життєво необхідні закони й уміння використовувати ці закони в повсякденному житті.

Ось чому дуже важливо визначити принципові заходи з формування громадянського суспільства в Україні. Громадянське суспільство – це суспільство з розвинутими економічними, культурними, правовими, політичними відносинами між самими індивідами, які не опосередковані державою.

Однією з головних умов забезпечення соціально-політичної стабільності є належний розвиток громадянського суспільства. Серед шляхів покращення ситуації з формування громадянського суспільства в Україні можна назвати такі: 1) утвердження принципу верховенства права; 2) підвищення рівня гарантованості прав і свобод; 3) позбавлення людей страху бути покараними «за ініціативу» й самостійні дії; 4) створення адекватної соціальної структури на основі розвитку приватної власності й ринкових відносин; 5) формування середнього

класу; 6) підвищення життєвого рівня основної маси людей; 7) розвиток системи спонсорської допомоги й меценатства; 8) використання сімейного виховання, системи загальної та професійної освіти для формування нових цінностей та орієнтацій молоді; 9) відродження національної традиції громадського життя й шанування закону.

Я вважаю, що в нинішній Конституції України недостатньо закріплено правові гарантії формування інститутів громадянського суспільства, на формування якого, зрештою, має бути спрямований весь державно-правовий механізм.

Атаджанова Ю.
НТУ «ХП»

ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО В УКРАЇНІ

Нині ця тема є досить актуальною. У ст. 1 Конституції України закріплено, що Україна – правова держава. Проте фактично сьогодні Україна не є такою державою. Це пов'язано насамперед із тим, що в нашій державі ще й досі не створено громадянське суспільство. Адже, як відомо, одним із чотирьох рівнів, на яких має відбуватися зміцнення демократії, крім ідеології, інституцій і культури, є громадянське суспільство. Такий стан речей зумовлено відсутністю досвіду існування громадянського суспільства або хоча б спроб його створення впродовж багатьох століть існування Української держави.

Варто зазначити, що громадянське суспільство є первинним, саме воно є підставою для формування правової держави.

Нова Україна початку ХХІ ст. чітко поставила завдання на побудову демократичної держави, а отже, й українського громадянського суспільства. У зв'язку із цим питання впливу держави на його формування є доволі актуальним.

Проблеми формування громадянського суспільства в Україні полягають у тому, що в радянський період в Українській державі всі сили державної машини були спрямовані на формування масового суспільства, у якому втілювався культ «людини маси», характерною ознакою якого є погляд на людину як на «гвинтик» у пропагандистській державній машині.

Ще одним чинником, який стримує розвиток українського громадянського суспільства, є патерналізм, суть якого – у перешкоджанні самоактуалізації особи й закликах одержувати все від держави.

На сучасному історичному етапі Українська держава має підходити до формування громадянського суспільства, ураховуючи специфічні риси українського менталітету. На законодавчому рівні слід закласти якісно нову модель правової організації життя людини й суспільства, відповідно до якої весь державний і суспільний механізм спрямовується на здійснення й захист прав та свобод людини.

Бабич В.
НТУ «ХПІ»

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН ЗА ДОГОВОРОМ СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

Актуальність досліджуваного питання полягає в необхідності подальшого вдосконалення правового регулювання суспільних відносин у сфері страхування в державі відповідно до статті № 979 Цивільного кодексу України.

Договір страхування – це домовленість двох сторін, за якою одна сторона (страховик) зобов'язується в разі настання певної події (страхового випадку) виплатити другій стороні (страхувальникові) або особі, визначеній у договорі, грошову суму (страхову виплату), а страхувальник зобов'язується сплачувати страхові платежі та виконувати інші умови договору. Договір цього типу має такі юридичні властивості: він є реальним, оплатним, двостороннім.

Істотними умовами договору страхування є:

1) предмет договору – послуга з прийняття страховиком ризику негативних майнових наслідків для страхувальника;

2) страховий випадок – подія, настання якої є підставою для страхової виплати;

3) страхова сума – грошова сума, у межах якої страховик зобов'язаний провести виплату в разі настання страхового випадку;

4) страхові платежі – грошова сума, яка підлягає оплаті страхувальником;

5) строк договору – період часу, протягом якого страховик несе ризик настання страхового випадку;

6) страховий випадок – подія, настання якої є підставою для страхової виплати.

Вивчення наукової літератури свідчить про потребу подальшого вдосконалення законодавства України щодо страхування за умов ринкової економіки.

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ В УКРАЇНІ

Правова держава – це держава, яка підпорядковується праву й у якій дії органів влади і службових осіб здійснюються на засадах конституційності й законності та підконтрольні незалежним судам.

У новій концепції захист прав громадян набув принципово нової ознаки, а традиційний принцип законності доповнено принципом конституційності, тобто він здобув певних гарантій в інституті конституційної юрисдикції – судового конституційного контролю. Правовою є держава, у якій юридичними засобами реально забезпечено максимальне здійснення, охорона й захист основних прав людини. Реалізація концепції такої держави вимагає чіткого визначення правового статусу особи, у якому мають значення не тільки закріплені за людиною фактичний обсяг прав і свобод, а й ті засади, принципи, на основі яких користуються цими правами та свободами. На підставі цих принципів користування певними правами може обмежуватись або, навпаки, забезпечуватися й поширюватися.

Правова держава закріплює в Конституції принцип верховенства права; на конституційному рівні забезпечує обов'язковість створення ефективного механізму практичного захисту прав і свобод людини; забезпечує реалізацію в державі всіх прав і свобод людини, закріплених в міжнародних актах, ратифікованих Україною.

Створення умов для реалізації прав і свобод людини є завданням не лише державних органів. Певні функції у створенні умов забезпечення реалізації прав і свобод людини виконують органи місцевого самоврядування та об'єднання громадян (передусім профспілки, творчі спілки, жіночі, молодіжні, ветеранські та інші організації).

Конституція України зобов'язує кожного громадянина неухильно додержуватися Конституції та законів України, не посягати на права і свободи, честь і гідність інших людей. Однак у вказаному документі підкреслено, що незнання законів не звільняє від юридичної відповідальності (ця загальноприйнята норма поширюється на всі положення Конституції). По суті, мова йде про формування у людей такої правосвідомості, завдяки якій найменше порушення норм Конституції, прав і свобод людини розглядалося б як надзвичайна подія.

Формування концепції правової держави та її реалізація передбачають: аналіз витоків теорії правової держави та її філософської

основи; дослідження зарубіжних концепцій правової держави та конституцій країн, що закріпили створення правової держави як мету свого розвитку; переоцінення економічної ролі держави за умов ринкових відносин; перегляд взаємовідносин держави й суспільства; невтручання держави у вирішення тих питань, що належать до компетенції громадських формувань; удосконалення національно-державних відносин; відповідність законів потребам суспільства і особи, принципам Права як синоніма Правди; розроблення процедур і механізмів щодо розв'язання конфліктів між різними суб'єктами; високу правову й політичну культуру членів суспільства.

Нині в Україні продовжує перебувати в економічній і політичній кризах, пов'язаних, зокрема, із низьким рівнем правосвідомості. Однак побудова правової держави передбачає, навпаки, наявність високого рівня правосвідомості населення. Тому основною передумовою для належної реалізації вищевказаних є саме високий рівень правосвідомості і громадян, і представників державної влади.

Бузова Е.
НИУ «БелГУ»

ПРОБЛЕМЫ ПРИМЕНЕНИЯ АДМИНИСТРАТИВНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ ЗА НАРУШЕНИЕ ПРАВИЛ ДОРОЖНОГО ДВИЖЕНИЯ В РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

На сегодняшний день проблемы применения административной ответственности за нарушение правил дорожного движения связаны с доказательствами. Юридическая практика по административным делам показывает, что у органов ГИБДД отсутствует достаточная доказательная база. В большинстве случаев при производстве дел об административных правонарушениях органы ГИБДД допускают множество процессуальных нарушений, в результате чего выносятся необоснованные решения о привлечении граждан к административной ответственности.

Самым распространённым из противоправных действий водителей, наиболее сильно влияющих на возникновение дорожно-транспортных происшествий (ДТП), является превышение установленного ограничения скорости движения, в связи с чем происходит каждое третье происшествие.

Улучшить ситуацию можно за счёт использования современных тактических приёмов несения дорожно-патрульной службы. Но решение этой проблемы возможно лишь тогда, когда все подразделения ДПС перейдут к использованию современных, преимущественно автоматизированных, технических средств выявления наиболее опасных нарушений Правил дорожного движения. Но очень часто специально предназначенные приборы для установления правонарушения дают сбои, что влечёт к необоснованности привлечения к ответственности невиновного. Как показывает практика, в случае фиксации правонарушения специальными техническими средствами трудно будет доказать свою невиновность. По нашему мнению, необходимо закупить и установить новые специальные технические средства, которые помогут выявить и пресечь как можно больше нарушений в области дорожного движения.

Ещё одной проблемой законодательства является отсутствие допустимого уровня содержания алкоголя в крови, что часто приводит к привлечению к ответственности невиновных лиц. Ведь с учётом индивидуальности организма каждого человека показания специальных приборов, устанавливающих уровень содержания алкоголя, бывают разными. На наш взгляд, необходимо установить минимальный уровень присутствия алкоголя в крови, как это было в нашем государстве пару лет назад, по аналогии с другими развитыми государствами (Италия и др.). Это позволит избежать возможных ошибок, которые могут возникнуть при привлечении к административной ответственности за вождение в нетрезвом виде.

Также необходимо: 1) поэтапно, переходя на более совершенные мобильные формы патрулирования, ликвидировать убыточную и малоэффективную межрегиональную заградительную систему контрольных постов полиции, а также постов ДПС; 2) сократить в несколько раз численность сотрудников в подразделениях ДПС за счет внедрения инновационных технологий в сфере безопасности дорожного движения.

Изменения законодательства об административной ответственности направлены на ужесточение административной ответственности нарушителей правил дорожного движения. На наш взгляд, ужесточение ответственности имеет как положительные, так и отрицательные последствия. Положительным является то, что эти меры

должны стать причиной повышения безопасности дорожного движения. А отрицательный момент состоит в том, что зачастую наказания, применяемые к правонарушителям, не всегда объективны, носят спорный характер и соответственно не могут преследовать тех целей, на которые они направлены.

Следует отметить, что одной из первоочередных задач является необходимость обеспечения равенства всех участников дорожного движения перед законом, что зависит не только от уровня технической оснащённости сотрудников ГИБДД, но и от их порядочности и добросовестности. Это позволит побудить определенную категорию водителей к соблюдению Правил дорожного движения, что должно обеспечить повышение безопасности и культуры дорожного движения.

Бузун Е.
ФГАОУ ВПО «БГНИУ»

ПРАВОТВОРЧЕСТВО КАК ФОРМА ЮРИДИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ: РАЗВИТИЕ В УСЛОВИЯХ МОДЕРНИЗАЦИИ ПРАВА

Существуют различные точки зрения на классификацию юридической деятельности. Так, В. Н. Карташов предлагает выделять такие виды юридической деятельности, как правотворческая, кодификационная, правоприменительная, распорядительная, интерпретационная, контрольная, учредительная, правоконкретизирующая. Н. Г. Александров, М. И. Байтин называют правотворческую, правоисполнительную, правоохранительную юридическую деятельность. По нашему мнению, юридическая деятельность имеет такие формы: правотворческую, учредительную, правоприменительную, контрольную, надзорную, официальную интерпретационную.

Наиболее важным направлением деятельности любого государства является правотворчество. В результате правотворческой деятельности формируется нормативная база, закладывается правовой фундамент современной России. Так, Ю. А. Тихомиров подчеркивает, что «динамичное развитие общества и государства приводит к резкому

увеличению объема нормативно-правового массива. С законом и иными правовыми актами соприкасаются граждане и их объединения, государственные органы, коммерческие и некоммерческие организации, поэтому многое зависит от качества законов».

Характеризуя правотворчество как форму юридической деятельности, можно выделить следующие его признаки: а) правотворчество – это властно-организационная деятельность, направленная на регулирование общественных отношений; б) правотворчество – процессуальная деятельность, осуществляемая посредством процессуальных правовых норм; в) правотворчество направлено на реализацию общественных задач, а в отдельных случаях – на удовлетворение законных индивидуальных либо корпоративных интересов.

В современном правовом государстве правотворческая деятельность характеризуется стремлением к укреплению демократических основ, повышением качества принимаемых нормативно-правовых актов. Существующая нестабильность правотворчества, противоречивость законодательства, наличие конфликтующих норм и институтов свидетельствуют о необходимости модернизации правотворческой деятельности. Под модернизацией правотворчества предлагается понимать процесс непрерывного обновления и актуализации его идей и планов, позволяющий более мобильно связывать правотворческую деятельность с социально-экономическими, политическими, правовыми и духовными потребностями общества, сделать правотворчество более гибким и адекватным вызовам времени. Среди гарантий эффективности правотворческой деятельности можно выделить процессуальную ответственность в случае непрофессиональной работы и допущении правотворческих ошибок. Другой гарантией выступает адекватная регламентация права законодательной инициативы, исключая лоббирование частных интересов. Следует более активно осуществлять мониторинг законодательства, целью которого является выявление отношений, подлежащих правовому регулированию.

Эффективное регулирование общественных отношений не может быть обеспечено в условиях отсутствия совершенных правовых норм, поэтому вполне очевидно, что качественный уровень правотворческой деятельности современного государства должен повышаться.

ТИПИЧНЫЕ ОШИБКИ ПРИ РАСЧЕТЕ И УПЛАТЕ НАЛОГА НА ИМУЩЕСТВО ОРГАНИЗАЦИЙ

Одним из проблемных для налогоплательщиков обременений является налог на имущество. Несмотря на то, что схема расчета и уплаты налога сравнительно прозрачна, ее практическое применение, как правило, вызывает целый ряд проблем и ошибок по поводу правильного исчисления и уплаты данного налога. Так, наиболее часто при формировании налоговой базы возникают ошибки, связанные с занижением первоначальной стоимости основных средств.

В соответствии с п. 7 Положения о бухгалтерском учете 6/01 «Учет основных средств» (далее – ПБУ 6/01) основные средства принимаются к бухгалтерскому учету по первоначальной стоимости. При этом если основные средства приобретаются за плату, то их первоначальной стоимостью признается сумма фактических затрат организации на их приобретение, сооружение и изготовление, в том числе командировочные расходы, понесенные в связи с самовывозом объекта основных средств, за исключением налога на добавленную стоимость и иных возмещаемых налогов.

Неверное определение первоначальной стоимости основных средств может возникнуть и при ее завышении. Так, при приобретении дорогостоящего оборудования организации часто используют инвестиционные кредиты с последующей уплатой процентов по ним. Эти затраты предприятия часто учитывают в первоначальной стоимости приобретенного основного средства, не являющегося инвестиционным активом, но их следовало бы отнести на прочие расходы. В результате объект принимается к учету по завышенной стоимости. При этом нередко организации допускают ошибки и в квалификации самого понятия «инвестиционного актива». Согласно п. 7 Положения о бухгалтерском учете 15/2008 «Учет расходов по займам и кредитам» под инвестиционным активом понимается объект имущества, подготовка которого к предполагаемому использованию требует длительного времени и существенных расходов на приобретение, сооружение и (или) изготовление. И здесь организации необходимо

определить такие критерии, как «длительность времени» и «существенность расходов» в учетной политике. Однако организации либо этого не делают, либо закрепляют данные условия, но длительностью времени признают срок выше 12 месяцев. Следовательно, приобретенное по договору купли-продажи основное средство за счет заемных средств инвестиционным активом признаваться не будет, так как вряд ли его покупка потребует так много времени. А вот строительство объекта основного средства в большинстве случаев является созданием инвестиционного актива. В остальных ситуациях проценты за пользование заемными средствами включаются в прочие расходы.

Также предприятия совершают ошибки при определении даты признания объекта в качестве основного средства. Может сложиться такая ситуация, когда все затраты на приобретение объекта основных средств уже собраны на счете 08 «Вложения во внеоборотные активы», сам объект приведен в состояние, пригодное для использования, но по тем или иным причинам еще не введен в эксплуатацию и не принят к учету на счет 01 «Основные средства». Типичной ошибкой в этом случае является то, что предприятия не включают в налоговую базу объекты, стоимость которых уже сформирована, но которые еще не введены в эксплуатацию. Здесь стоит обратиться к подпункту «а» п. 4 ПБУ 6/01, где указано, что для принятия актива к бухгалтерскому учету в качестве объекта основных средств не требуется его обязательное использование в производстве продукции, при выполнении работ или оказании услуг либо для управленческих нужд организации. Главное, чтобы актив был предназначен для такого использования. Таким образом, для признания объекта в качестве основного средства не требуется его ввод в эксплуатацию.

Это далеко не полный перечень ошибок, допускаемых при расчете налога на имущество организаций. При этом некорректное формирование стоимости имущества ведет не только к недоимке по налогу на имущество, но и к неверному исчислению налога на прибыль. А также завышение или занижение первоначальной стоимости имущества влечет за собой искажение целого ряда показателей бухгалтерской отчетности (например, бухгалтерского баланса), в связи с чем необходимо регулярно совершенствовать организацию учета основных средств.

ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ В УКРАЇНІ

Концепція правової держави в сучасних умовах – це не лише проголошення основних принципів, що становлять теорію такої держави, а й необхідність реального формування нових соціально-політичних інститутів, які замінили б закриту авторитарну політичну систему на відкриту демократичну систему, яка діяла б на засадах панування права (правового закону) у суспільстві. Правову державу нині розглядають як державу, у якій виключно юридичними засобами забезпечено верховенство права, реальне здійснення, охорону, захист і поновлення порушених прав громадян, взаємну відповідальність держави та особи, контроль і нагляд за утворенням та застосуванням юридичних законів. Мета створення правової держави в Україні – забезпечити цивілізоване функціонування й розвиток громадянського суспільства.

Отже, правова держава в Україні може розглядатися як політико-юридична форма організації суспільного життя, що належить до таких фундаментальних соціальних цінностей, як права людини і громадянина, конституціоналізм, демократія тощо.

Основні риси правової держави в Україні: а) верховенство й панування правового закону; б) постійне утвердження суверенітету народу як єдиного джерела державної влади; в) здійснення поділу влади на законодавчу, виконавчу й судову; г) забезпечення прав, свобод, законних інтересів людини та громадянина, виконання ними своїх обов'язків перед іншими людьми, державою й громадянським суспільством; г) урегулювання взаємовідносин між особою та державою на засадах дозволеності особі робити все, що прямо не заборонено законом, а державним органам – тільки те, що прямо дозволено законом; д) взаємна відповідальність між особою й державою, відповідальність держави перед особою і громадянським суспільством за свою діяльність; е) ефективна організація контролю та нагляду за здійсненням законів і режиму законності.

Конституція та закони, як відомо, – це нормативні акти вищої юридичної сили. Але таке визначення законів є формальним. Великого

значення набуває зміст законів, які повинні бути демократичними, тобто захищати права і свободи людини, оскільки в іншому разі законність як така може виявитися притаманною антидемократичним режимам.

Демократизм змісту законів й утвердження суверенітету народу як єдиного джерела влади відбито в концепції верховенства парламенту. Тільки парламент як представницький орган, обраний народом, має право приймати закони і контролювати їх виконання, а також є єдиним державним органом, що має право виступати й діяти від імені всього народу.

Герман А.
НТУ «ХП»

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВА НА СВОБОДУ СЛОВА ТА ДУМКИ В УКРАЇНІ

Прагнення до свободи є одним із найголовніших і найсуттєвіших атрибутів людини в будь-який час. Свобода діяльності в будь-якій сфері виявляється в можливості ставити певні цілі та боротися за їх здійснення на основі вільного свідомого вибору.

Конституція України визначає, що Україна є суверенною, незалежною, соціальною, правовою й демократичною державою. А передумовами для побудови демократичної держави є забезпечення не на словах, а насправді свободи вираження думок. Адже свобода слова передбачає висловлення незалежних поглядів і переконань як в усній, так й у письмовій формі. Права на свободу слова гарантуються як на національному, так і на міжнародному рівні («Загальна декларація прав людини», «Конвенція про захист прав людини і основних свобод» тощо). Однак право на свободу думки й слова не є абсолютним і може бути законодавчо обмежене в інтересах суспільства, держави або у випадках, що мають морально виправданий характер. Тобто інформаційні агентства не мають права розголошувати у своїх матеріалах дані, що становлять державну таємницю, або іншу інформацію, яка охороняється законодавством, закликає до повалення чинного ладу або порушення територіальної цілісності України, пропагандує війну, насильство тощо.

Але під обмеженням прав можуть бути закладені позиції, які чітко не нормуються й відкривають можливості для узаконення свавільних, небезпечних для суспільства рішень, нібито відповідно до інтересів громадського порядку, запобігання злочинам чи заворушенням. У Конституції не вказано, хто саме й у яких випадках вирішує питання про обмеження права на свободу думки та слова. Свободу слова та думки слід розглядати у двох аспектах: свобода публічних висловлювань і гарантії для громадянина на безперешкодне отримання повної та об'єктивної інформації.

Варто зазначити, що суттєвою прогалиною законодавства є наведене у статті 5 Закону України «Про інформацію» визначення: «Реалізація права на інформацію не повинна порушувати громадські, політичні, економічні, соціальні, духовні, екологічні та інші права, свободи і законні інтереси інших громадян, права та інтереси юридичних осіб», – адже за бажанням до можливих обмежень права можна віднести будь-що, що активно й застосовується представниками влади і безпосередньо правозахисними органами.

Гострою також стала проблема залежності вітчизняних інформаційних видань від фінансування з боку держави. Преса перетворюється на інструмент політичного впливу та маніпулювання, тобто створюються нерівні умови конкуренції за рахунок підтримки окремих ЗМІ органами державної влади.

Усі ці недемократичні тенденції та неоднозначність тлумачення законів уповільнює розвиток демократичного суспільства, заганняючи нас у межі «мовчання та покори».

Зважаючи на все вищевикладене, бачимо, що законодавство України, з одного боку, повністю втілює зміст ст. 10 Європейської Конвенції з прав людини, а з іншого – сама можливість реалізації свободи думки і слова перебуває в небезпеці, оскільки створено незадовільні умови існування ЗМІ та наявні суперечності та вільне тлумачення законів.

Тому нині для розв'язання цих проблем потрібно: 1) провести систематичний моніторинг свободи вираження поглядів, систематичні консультації із представниками ЗМІ, здійснити правові дії на їх захист; 2) проаналізувати всі судові процеси щодо застосування цензури; 3) відстежити та проаналізувати відповідну реакцію суспільства на кожний випадок порушення свободи слова; 4) переглянути чинне законодавство щодо можливості внесення змін.

УКРАЇНА – ПРАВОВА ДЕРЖАВА

Правова держава і громадянське суспільство – найвищі еталони, до якого прагне будь-яке суспільство. Тому тема цього дослідження є вкрай актуальною.

Варто зазначити, що громадянське суспільство є первинним, саме воно є підставою для формування правової держави. У ст. 1 Конституції України закріплено, що Україна – правова держава. Виходячи з положень Конституції України, можна стверджувати, що українське суспільство є громадянським. Проте це не відповідає реальності. На нашу думку, проблеми формування громадянського суспільства в Україні полягають у тому, що:

- 1) українці не здатні на рівні свідомості закріпити думку, що ми здатні до встановлення громадянського суспільства в нашій державі;
- 2) український народ не усвідомлює ту соціальну цінність, яку має громадянське суспільство для подальшого розвитку держави;
- 3) у межах держави відсутні умови, необхідні для формування громадянського суспільства.

В основу доктрини правової держави покладено принцип свободи вибору народом свого суспільного ладу. Будуючи сьогодні правову державу, громадянам недостатньо мати права, а ще слід навчитися ними користуватися. Ідея правової держави може утвердитися тільки тоді, коли в державі буде рівноправний партнер. Шлях до правової держави пролягає через тип політичної системи, що відображує різноманітні інтереси соціальних груп, які безпосередньо або через свої організації та рухи впливають на політичну владу. Сутність політичної системи виявляється в її функціях, зокрема адаптаційній, регулювальній та інноваційній. Основним же їхнім змістом є висловлювання та реалізація інтересів громадянина, соціальних верств і груп цього суспільства.

Отже, сучасне політичне життя України має мету – сформувати й забезпечити демократичний характер держави, що можливо лише за умови розвитку громадянського суспільства. Соціальну основу правової держави становить саморегульоване громадянське суспільство, яке об'єднує вільних громадян – носіїв суспільного прогресу. Право відіграє пріоритетну роль лише в тому випадку, коли воно є мірою свободи всіх і кожного, якщо чинні закони реально підпорядковано інтересам народу й держави, а їх реалізація є втіленням справедливості.

ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО В УКРАЇНІ

Що таке громадянське суспільство й правова держава?

Громадянське суспільство – це спільність вільних, незалежних, рівноправних людей, кожному з яких держава забезпечує юридичні можливості бути власником, користуватися економічною свободою та надійним соціальним захистом, іншими правами та свободами, брати активну участь у політичному житті та в інших сферах життєдіяльності людини і громадянина.

У громадянському суспільстві повинна існувати правова держава, у якій лише юридичними засобами забезпечуються верховенство права, реальне здійснення, гарантування, охорону, захист і поновлення порушених прав людини та громадянина, взаємну відповідальність держави й особи, контроль і нагляд за створенням та застосуванням юридичних законів.

Зважаючи на норми, закріплені в Конституції України, можна зробити висновок, що Україна є правовою державою. Але чи можна говорити про те, що в Україні існує така держава, якщо не забезпечено гарантій реалізації прав і свобод людини та громадянина і якщо не реалізуються принципи взаємної відповідальності держави та особи? І це ще не всі проблеми, що гальмують розвиток правової держави в Україні та побудову громадянського суспільства.

Отже, для формування в Україні правової держави варто вжити таких заходів: «пов'язати правом» діяльність держави та її органів; сформувати правовий механізм, чітку роботу законодавчої влади на основі Конституції України і конституційних законів; сформувати в людей нове правове мислення, високий рівень правової культури; надати громадянам знання про життєво необхідні закони та прищепити вміння використовувати ці закони в повсякденному житті.

На сучасному етапі Україні властиві невисокий рівень політичної та парламентської культури, правовий нігілізм, слабкість демократичних традицій і навичок. Але про те, що влада робить спроби відтворювати формування України як правової держави, свідчать підписувані документи, закони. Наприклад, Президент України Віктор Янукович 24 березня 2012 року підписав Указ про Стратегію державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні та

першочергові заходи щодо її реалізації. Цей документ потрібен для створення сприятливих умов для подальшого розвитку в Україні громадянського суспільства та запровадження ефективного механізму взаємодії його інститутів з органами виконавчої влади й місцевого самоврядування.

Звичайно, Україна вже зробила й у подальшому майбутньому буде робити кроки до побудови правової держави. Уже відбулися й відбуваються зрушення в оціненні прав і свобод людини. Про це свідчить і те, що Україна визнала юрисдикцію європейських інститутів захисту прав і свобод людини. Але, на жаль, значна частина ознак правової держави в нашій країні є поки що лише формальними.

Задніпровська Д.
НТУ «ХПІ»

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН КУПІВЛІ-ПРОДАЖУ В УКРАЇНІ

Актуальність досліджуваного питання зумовлено розвитком ринкових відносин в Україні, зростанням кількості ринкових операцій і потребою правового регулювання та юридичного консультування відносин між продавцями й покупцями на ринку.

За ст. 654 Цивільного кодексу України, договір купівлі-продажу – це договір, за яким продавець зобов’язується передати майно у власність покупцеві, а покупець зобов’язується прийняти майно і сплатити за нього певну грошову суму. Правова мета згаданого договору – перенесення покупцеві права власності на річ, яка є товаром.

Цей договір має такі юридичні властивості:

1) завжди є оплатним договором: набуваючи майно у власність, покупець сплачує за нього продавцеві ціну, указану в договорі;

2) є двостороннім договором: зумовлений взаємним виникненням у кожної зі сторін прав і обов’язків. З укладенням такого договору продавець приймає на себе обов’язок передати покупцеві певну річ і водночас набуває права вимагати її оплати, а покупець зобов’язаний здійснити оплату придбаної речі й водночас набуває права вимагати від покупця її передання;

3) є реальним (коли передання товару продавцем є підставою для укладення договору купівлі-продажу) і консенсуальним (коли сторони

досягли домовленості між собою стосовно істотних умов договору і продавець зобов'язується передати покупцеві товар).

В Україні існують такі види договору купівлі-продажу: роздрібною торгівлі, поставки, контрактації сільськогосподарської продукції, постачання енергетичних та інших ресурсів через приєднану мережу.

Аналіз наукової літератури з досліджуваного питання свідчить про нагальну потребу подальшого вивчення відносин купівлі-продажу в цивільному праві.

Іванова М.
НТУ «ХП»

ЮРИДИЧНИЙ КОНФЛІКТ: ВИЗНАЧЕННЯ, ВИДИ, ШЛЯХИ РОЗВ'ЯЗАННЯ

Актуальність теми дослідження. Виникнення й розвиток права із самого початку пов'язані з визріванням і конкуренцією численних та різноманітних соціальних інтересів і потреб, зокрема із прагненням соціуму, індивідів до справедливості, гармонії і стабільності, до зменшення соціальної напруги й суперечок. Здійснення глибоких державно-правових перетворень в Україні супроводжується не тільки загостренням соціально-правових суперечностей, поширенням юридичних колізій, а й посиленням конфліктів правової дійсності. Наявність цих тенденцій свідчить, якого великого значення набуває філософсько-правовий і конфліктологічний аналізи процесу виникнення, розвитку й вирішення юридичних конфліктів.

Юридичний конфлікт є різновидом соціального конфлікту, в основі якого – протилежність поглядів, інтересів, потреб двох або декількох суб'єктів, що призводить до їхнього протиборства. Сучасний соціально-економічний і політичний стан в Україні зумовлює збільшення потенційної можливості виникнення найрізноманітніших конфліктів. Юридичний конфлікт в його «чистому» вигляді можна подати як протиборство суб'єктів права з приводу застосування, порушення або тлумачення правових норм.

Юридична колізія та правовий конфлікт – це однопорядкові категорії, які, однак, не слід змішувати. Правовий конфлікт є вкрай різкою формою загострення юридичної колізії. Проте це не означає, що

загострення напруженості між контр суб'єктами юридичного конфлікту обов'язково повинне виявлятися в антиконституційному протиборстві політичних, соціальних чинностей і державних, громадських структур. Юридичні конфлікти неоднозначні й не завжди виявляються у формі політичного протиборства, що зачіпає основи конституційного суспільного устрою.

Проблема конфліктної динаміки є однією з найважливіших у конфліктології. Науку тут цікавить не тільки послідовність стадій і фаз конфліктної взаємодії, а й насиченість, форми та характер рішень і дій, які здійснюють суб'єкти-опоненти. Процес регулювання конфлікту відбувається за допомогою різноманітних технологій: інформаційної, комунікативної, соціально-психологічної, організаційної. Якщо правоохоронці володітимуть цими технологіями, то це, безперечно, сприятиме покращенню їх іміджу.

Отже, юридичний конфлікт віддзеркалює правову дійсність. Він може відтворювати деформації правової дійсності, указувати на дефекти правової системи, недосконалість законодавства й судової практики. Конфлікт може бути стимулятором, рушійною силою суспільних і державних змін, сприяти більш швидким їх темпам. Юридичний конфлікт може або порушувати справедливе співвідношення позицій, або відтворювати його (повністю чи частково), виражати справедливі претензії на новий правовий порядок, тобто бути позитивним явищем і мати позитивні функції.

Касютіна А.
НУ «ЮАУ ім. Ярослава Мудрого»

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЛІЗИНГУ В УКРАЇНІ

Лізинг – важливе джерело нових інвестицій, яке широко використовують у міжнародному бізнесі. Проте ринок лізингових послуг в Україні перебуває на стадії становлення. Для ефективного функціонування ринку лізингових послуг в Україні слід проаналізувати нормативно-правові акти, що регулюють лізингову діяльність в Україні: 1) Цивільний кодекс України (ЦКУ); 2) Господарський кодекс України (ГКУ); 3) Закон України (ЗУ) «Про фінансовий лізинг»; 4) Конвенція УНІДРУА «Про міжнародний фінансовий лізинг» (застосовується до

операцій міжнародного фінансового лізингу у випадках, якщо місця підприємницької діяльності лізингодавця й лізингоодержувача розташовані в різних країнах і ці держави та країна, у якій постачальник здійснює підприємницьку діяльність, є договірними державами; або і договір постачання, і договір лізингу регулюють законодавством «договірної» держави; 5) Податковий кодекс України, Закон України «Про оподаткування прибутку підприємств». Також відносини, що виникають у зв'язку з договором фінансового лізингу, регулюються положеннями ЦКУ про наймання (оренду), купівлю-продаж, поставку. Нині немає єдиного визначення лізингу в нормативно-правових актах, що зумовлено неоднозначністю тлумачення його сутності. Тому є потреба дослідити положення основних тих документів, що висвітлюють сутність поняття «лізинг» в Україні.

Головними питаннями першочергового дослідження є:

1. Визначення поняття лізингу. ЦКУ визначає лізинг як договір, за яким одна сторона (лізингодавець) передає або зобов'язується передати другій стороні (лізингоодержувачеві) у користування майно, що належить лізингодавцеві на праві власності та було набуто ним без попередньої домовленості із лізингоодержувачем (прямий лізинг), або майно, спеціально придбане лізингодавцем у продавця (постачальника) відповідно до встановлених лізингоодержувачем специфікацій та умов (непрямий лізинг) на певний строк і за встановлену плату (лізингові платежі).

У ГКУ лізинг – це господарська діяльність, спрямована на інвестування власних чи залучених фінансових коштів, яка полягає в наданні за договором лізингу однією стороною (лізингодавцем) у виключне користування другій стороні (лізингоодержувачеві) на визначений строк майна, що належить лізингодавцю або набувається ним у власність (господарське відання) за дорученням чи погодженням лізингоодержувача у відповідного постачальника (продавця) майна за умови сплати лізингоодержувачем періодичних лізингових платежів. Залежно від особливостей здійснення операцій лізинг може бути двох видів – фінансовий чи оперативний. За формою здійснення лізинг може бути зворотним, пайовим, міжнародним тощо.

У ЗУ «Про фінансовий лізинг» фінансовий лізинг (ст. 1, далі – лізинг) – це вид цивільно-правових відносин, що виникають із договору фінансового лізингу. За договором фінансового лізингу (далі – договір лізингу) лізингодавець зобов'язується набути у власність річ у продавця (постачальника) відповідно до встановлених лізингоодержувачем специфікацій та умов і передати її в користування лізингоодержувачеві на визначений строк не менше одного року за встановлену плату

(лізингові платежі). Як бачимо, певні положення кодексів (ст. 806, 807, 808, 809 ЦКУ та ст. 292 ГКУ) не узгоджені між собою. У ЦКУ термін «фінансовий лізинг» не вжито, але сказано, що особливості окремих видів і форм лізингу встановлюються законом (ч. 3 ст. 806). У ГКУ зазначено, що лізинг може бути двох видів – фінансовий та оперативний, однак не наголошується, у чому саме полягає відмінність між ними. Раніше види лізингу, наведені в Господарському кодексі також регулювалися Законом України «Про лізинг». Нині визначення оперативного, фінансового, зворотного лізингу наведено в актах, що регулюють оподаткування лізингових операцій (у Податковому кодексі України та в Законі «Про оподаткування прибутку підприємств»). У ст. 806 ЦКУ фінансовий лізинг визначено як різновид непрямого лізингу, який характеризується придбанням речі лізингодавцем у продавця для наступного передання її лізингоодержувачеві в користування. Отже, до відносин фінансового лізингу застосовують загальні правила ЦКУ в частині, у якій ці відносини не врегульовані Законом, що й закріплено у ст. 2 Закону України (ЗУ) «Про фінансовий лізинг».

2. Визначення предметів, які можуть та не можуть бути предметом договору лізингу. За ЦКУ (ч. 1 ст. 807) та ЗУ «Про фінансовий лізинг» (ч. 1 ст. 3), предметом договору лізингу може бути неспоживча річ, визначена індивідуальними ознаками та віднесена відповідно до законодавства до основних фондів. Але, за ч. 2 ст. 807 ЦКУ, земельні ділянки й інші природні об'єкти, а також інші речі, встановлені законом, не можуть бути предметом договору лізингу. ЗУ «Про фінансовий лізинг» додає до зазначених предметів єдині майнові комплекси підприємств і їх відокремлені структурні підрозділи (філії, цехи, дільниці). Законом передбачено, що майно, яке перебуває в державній або комунальній власності та щодо якого відсутня заборона передання в користування та/або володіння, може бути передано в лізинг в установленому цим Законом порядку.

3. Суб'єкти лізингу. Ними можуть бути (ст. 4 ЗУ «Про фінансовий лізинг»): 1) лізингодавець – юридична особа, яка передає право володіння та користування предметом лізингу лізингоодержувачеві; лізингоодержувач – фізична або юридична особа, яка отримує право володіння та користування предметом лізингу від лізингодавця; 2) продавець (постачальник) – фізична або юридична особа, у якій лізингодавець набуває річ, що в наступному буде передана як предмет лізингу лізингоодержувачеві; інші юридичні або фізичні особи, які є сторонами багатостороннього договору лізингу. Але поширеною серед сучасних науковців є позиція, згідно з якою договір лізингу не можна

визнати як багатосторонній договір, оскільки йому не властива спрямованість на досягнення спільної мети. Так, мета лізингодавця – одержати дохід у формі лізингових платежів, мета лізингоодержувача – одержати річ у тимчасове користування, мета продавця – вдало реалізувати належно йому майно.

ЦКУ не обмежує коло осіб, які можуть вступати у відносини лізингу: ними можуть бути як юридичні, так і фізичні особи. Норми закону «Про фінансовий лізинг» передбачають особливість одного із суб'єктів непрямих лізингових відносин – лізингодавця. Відповідно до ст.4 Закону ним може бути виключно юридична особа.

Отже, що в Україні діють чимало нормативно-правових актів, які регулюють відносини, що виникають з договору лізингу. Для розвитку в Україні стабільного ринку лізингових послуг варто ліквідувати суперечності з приводу регулювання основних принципів діяльності цього виду договору. Також успішній реалізації потенціалу лізингових відносин в Україні перешкоджають такі проблеми, як несприятливий податковий клімат; недостатня інтегрованість у міжнародне законодавче середовище, яке стосується лізингового бізнесу; слабкий розвиток інфраструктури лізингового ринку; нестача кваліфікованих кадрів у сфері лізингу.

Козакова С.
НТУ «ХП»

РОЛЬ ПОЛІТИЧНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ У СТАНОВЛЕННІ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

Важливим аспектом становлення громадянського суспільства в Україні є політична соціалізація кожної особистості. Перспективи розбудови громадянського суспільства полягають насамперед у розвитку політичної культури, тобто спрямованого руху до демократичних форм управління, пріоритету прав і свобод громадян.

Політична соціалізація особи охоплює весь процес становлення людини як суб'єкта політичних відносин і політичної діяльності. Активна участь особистості в політичному житті країни має багатопланове значення для становлення громадянського суспільства. Загальний розвиток людини як суб'єкта політики є важливою умовою тісного зв'язку політичних інститутів із цивільним суспільством,

контролю за діяльністю політико-управлінських структур з боку народу, протидії бюрократичним перекрученням в діяльному апараті управління, відокремлення функцій управління від суспільства. Також через розвиток демократії суспільство задовольняє потребу своїх членів брати участь в управлінні державою.

Брак цілісної концепції політичної соціалізації особи призводить до того, що політичні позиції індивідів зумовлено не впливом лідерів, ЗМІ, політичних партій, а їх економічним становищем. Вивчення досвіду західних країн, його адаптація до особливостей українського суспільства допоможе формуванню нової концепції політичної соціалізації, де одним із головних завдань буде імплементація демократичних цінностей, взаємоповаги у відносинах індивіда і влади, що потребує послідовного розширення соціально-політичної сфери участі особи в житті суспільства. Створення адаптованої концепції політичної соціалізації забезпечить спадкоємність політичного розвитку і збереження стабільності суспільства під час змінення поколінь.

Кругол М.
НТУ «ХП»

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ОПТОВОГО РИНКУ ЕЛЕКТРИЧНОЇ ЕНЕРГІЇ В УКРАЇНІ

Економічна криза в державі зумовила значне загострення фінансової ситуації в електроенергетиці. Енергетичне обладнання майже вичерпало технічний ресурс, що призводить до зростання потреб у коштах на реконструкцію, ремонт і технічне обслуговування. Незадовільно вирішуються питання щодо залучення технічних інновацій, технологічної модернізації та інвестицій.

Постанова Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції функціонування та розвитку оптового ринку електричної енергії України» спричинила реформування електроенергетичної галузі. Під час створення оптового ринку електричної енергії розглядалося декілька моделей оптових ринків електричної енергії, які успішно працюють у європейських країнах. Серед них виділено три моделі, що відповідають вертикально розмежованій структурі енергетики країни: а) єдиного покупця; б) повномасштабного (обов'язкового) оптового ринку; в) двосторонніх договорів з балансувальним ринком.

З урахуванням досвіду європейських країн обрано модель двосторонніх договорів з балансувальним ринком. Учасники ринку й суб'єкти, які забезпечують його функціонування, залишилися незмінними. Оператор ринку, засновниками якого є учасники ринку, стає оператором балансувального ринку. Він реєструє двосторонні договори; розробляє графік виробництва на підставі заявок виробників і прогнозування споживання; виконує функції розпорядника системи обліку для визначення обсягів купівлі та продажу електричної енергії на балансувальному ринку на базі вимірів та погодинних цін, що встановлюються за правилами цього ринку; виставляє рахунки від виробника до постачальника, від виробника до споживача та відповідні суми платежів від кожного учасника ринку для оплати операторові магістральних мереж та операторові системи. Основні відносини купівлі-продажу – двосторонні договори між виробниками та постачальниками або споживачами. Умови таких договорів визначатимуть їх сторони з урахуванням вимог, установленими НКРЕ.

Під час формування оптового ринку електроенергії опрацьовано та прийнято цілу низку законів і підзаконних актів, основними з яких є Закон України про електроенергетику, що зумовив ринковий розвиток енергетичної галузі України. Правила оптового ринку електроенергії (ОРЕ) України, що врегульовують правовідносини між його учасниками, затверджено Постановою Національної комісії регулювання електроенергетики України від 23.07.2003 №921 «Про затвердження Правил Оптового ринку електричної енергії України» в редакції, затвердженій Радою ринку від 4 вересня 2003 р.». Для забезпечення функціонування ОРЕ в жовтні 1998 р. у складі Державного підприємства «Національна енергетична компанія (НЕК) «Укренерго» як перший крок на шляху створення державного підприємства «Енергоринок» створено спеціалізований відокремлений підрозділ (СВП) «Енергоринок». Основна функція цього об'єднання декількох структурних підрозділів НЕК «Укренерго» – забезпечити діяльність ОРЕ України згідно з вимогами Договору між цього членами Оптового ринку електричної енергії України.

На виконання Указів Президента України від 04.04.95 №282/95 та від 19.08.97 №853/97, згідно з Постановою Кабінету Міністрів України від 05.05.2000 №755 «Про утворення державного підприємства «Енергоринок» та відповідно до чинного ДЧОРЕ відбулося передання функцій від зазначеного підрозділу утвореному Державному підприємству (ДП) «Енергоринок». Головною метою цього заходу є оптимізація й удосконалення механізмів організації ОРЕ та поліпшення стану справ із розрахунками за електроенергію. Наказом ДП

«Енергоринок» №1 від 01.07.2000 введено в дію організаційну структуру та штатний розклад підприємства, тобто відбулося передання функцій від СВП «Енергоринок» до ДП «Енергоринок». Підприємство розпочало свою діяльність як самостійна юридична особа. Згодом набув чинності Статут підприємства, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 05.06.2000 №922.

Права й обов'язки всіх учасників ринку визначено в договорі між членами ОРЕ України. Кожний учасник ринку висловлює свою згоду із цими правилами шляхом підписання «Угоди про відповідність Правилам діяльності на ринку». У процесі подальшого розвитку ОРЕ зберігається розмежування основних видів діяльності – виробництво, передання магістральними електричними мережами, розподіл (передання локальними електричними мережами) і постачання, які здійснюються на підставі відповідних ліцензій. Кількість суб'єктів ОРЕ (енергогенерувальні, розподільчі й постачальні компанії) може змінюватися.

За роки функціонування чинної моделі ОРЕ запроваджено основи ринкових відносин в електроенергетиці й досягнуто позитивних зрушень, зокрема діє нормативно-правова база (основа подальшого розвитку), сформовано основи конкурентних відносин у галузі, збережено єдину енергосистему України та створено умови функціонування збалансованого ринку виробництва й постачання електроенергії.

Марченко Т.
НТУ «ХП»

ПРОБЛЕМИ ОХОРОНИ ТОРГОВЕЛЬНОЇ МАРКИ В УКРАЇНІ

Правове регулювання відносин, які виникають у зв'язку з набуттям, здійсненням і захистом прав інтелектуальної власності на торговельну марку, передбачене Конституцією України, Цивільним кодексом України (ЦК України), Господарським кодексом України (ГК України), Законом України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг», іншими нормативно-правовими актами України, а також відповідними чинними міжнародними договорами, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України.

Актуальність теми зумовлено тим, що торговельна марка є особливим унікальним об'єктом права інтелектуальної власності, засобом індивідуалізації товарів і послуг. Досі не розв'язаною залишається проблема застосування термінології у сфері права

інтелектуальної власності в законодавстві України. Так, у законодавстві та практиці вживають різні терміни на позначення поняття торговельної марки. Найбільш поширені терміни товарний знак, торговельна марка, знак для товарів і послуг, торговий знак, «логотип», торгова марка, бренд.

Торговельна марка (згідно зі ст. 492 ЦК України) – будь-яке позначення або будь-яка комбінація позначень, придатних для вирізнення товарів (послуг), що виробляються (надаються) однією особою, від товарів (послуг), що виробляються (надаються) іншими особами.

У Законі України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» (ст. 1) уживають термін «знак для товарів і послуг». Це позначення, за яким товари й послуги одних осіб різняться від товарів і послуг інших осіб.

Отже, у Законодавстві України існують такі терміни, як торговельна марка (ЦК України, глава 44, ст. 492–500, ГК України, глава 16, ст. 157, 158), знак для товарів і послуг (ЗУ «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг»), що хоч і підтверджує тотожність цих назв, однак негативно впливає під час застосування норм законодавства та є неприпустимим (на думку правознавців).

Міжнародна правова охорона торговельних марок також не є досконалою. Серед поширених її проблем □ відсутність єдиних способів оцінення схожості до ступеня змішування, на відміну від звичайних асоціацій, у контексті порушення прав на торговельну марку; вироблення критеріїв належного використання торговельної марки з метою збереження прав на марку; обсяг охорони загальновідомих торговельних марок у разі використання на несхожих товарах.

Михайлова К.
НТУ «ХП»

БЕЗРОБІТТЯ ЯК ПРОБЛЕМА НА ШЛЯХУ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА І ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ В УКРАЇНІ

Однією із соціально-економічних проблем сучасного етапу розвитку вітчизняної економіки на шляху формування громадянського суспільства та правової держави в Україні є безробіття. Надмірне безробіття негативно відбивається на всій економіці країни, тому це питання є актуальним.

Метою дослідження є аналіз основних причин і наслідків безробіття, а також розроблення пропозицій щодо зниження кількості безробітних в Україні.

Безробітними, згідно з Законом України «Про зайнятість населення», визнано працездатних громадян працездатного віку, які через відсутність роботи не мають заробітку або інших передбачених законодавством доходів і зареєстровані в державній службі зайнятості як такі, що шукають роботу, готові і здатні братися за підходящу роботу. Безробітними також є інваліди, які не досягли пенсійного віку, не працюють і зареєстровані як такі, що шукають роботу.

Порівнюючи рівень безробіття серед населення віком 15–70 років, який 2009 р. становив 39,3 тис. осіб, 2010 р. – 27,1 тис. осіб, 2011 р. – 30,6 тис. осіб, можна зробити висновок про зменшення рівня безробіття з 3,1% до 2,1% 2010 р. та зростання до 2,4% 2011 р. відповідно до економічно активного населення працездатного віку. Рівень зареєстрованих безробітних за 2012 р. сягає в липні – 26 749 осіб, у серпні – 25 740 осіб, у вересні – 25 095 осіб, у жовтні – 24 001 осіб, у листопаді – 26 445 осіб. Отже, спостерігається тенденція до зниження рівня безробіття за рахунок того, що збільшується міграція безробітної частини населення за кордон у пошуках робочих місць тощо. Проте показник щодо рівня зареєстрованого безробіття не дає повного уявлення про загальну ситуацію з безробіттям у країні. Він не враховує часткову зайнятість, а також тих, хто втратив надію на отримання роботи. Це, зокрема, стосується сучасної України, де майже кожен другий працює не повний робочий день, перебуває у вимушеній відпустці, але офіційно не зареєстрований у службі зайнятості як безробітний. Лише чисельність працівників у режимі неповного робочого тижня (дня) перевищує 2 млн. чоловік. За даними Державної служби статистики, рівень безробіття в Україні, визначений за методикою МОП, знизився з 8,2% економічно активного населення у I півріччі 2011 р. до 7,8% економічно активного населення у I півріччі 2012 р. Нині рівень зайнятості трудових ресурсів України досягає 72% (це майже 23 млн. чол.). Нижче від цього середнього рівня зайнятість □ в АРК, Закарпатській, Івано-Франківській, Львівській, Одеській і Чернівецькій областях;

найвищий рівень зайнятості □ у Київській, Сумській, Полтавській, Кіровоградській та Чернігівській областях.

Головні причини високого рівня безробіття – спад економіки, скорочення сукупного попиту на робочу силу; структурні зрушення (внутрішньо- й міжгалузеві, ін.); рух робочої сили (професійний, соціальний). Оскільки головною причиною безробіття є незбалансованість попиту і пропозиції робочої сили, тому слід ужити активних заходів, спрямованих на: а) збільшення попиту на робочу силу з боку державного і приватного сектору економіки; б) підвищення конкурентоспроможності робочої сили та забезпечення відповідності робочої сили й робочих місць; в) удосконалення процесу працевлаштування.

Для подолання проблем на ринку праці України урядові потрібно: 1) переглянути нормативи надання статусу безробітного; 2) знизити податки для підприємств за умови збереження робочих місць; 3) відновити попит-пропозицію на ринку праці; 4) покращити роботу служби зайнятості; 5) скласти програму необхідної кількості спеціалістів у різних галузях; 6) залучати безробітних до громадських робіт; 7) швидше здійснювати перекваліфікацію чи підвищення рівня кваліфікації; 8) зменшити вартість навчання; 9) створити центри навчання молодих людей тим професіям, шанси на зайнятість у яких найбільш високі; 10) проводити спеціальні ярмарки праці для навчальних закладів для працевлаштування випускників; 11) збільшити кількість робочих місць; 12) зменшити тиск оподаткування тощо. Швидке реагування уряду, підтримання вітчизняного виробництва, запровадження позитивного закордонного досвіду допоможе й подолати проблеми на ринку праці, і вирішити проблеми виходу з фінансово-економічної кризи загалом. Для введення в дію цих заходів державі потрібні кошти, тому пропонуємо компенсувати ці витрати за рахунок введення диференційованих ставок податків (більшим доходам □ більша ставка податку), підвищити розміри штрафів за порушення чинного законодавства.

Отже, ці заходи допоможуть зменшити рівень безробіття, збільшити кількість працевлаштованого населення й покращити соціально-економічну ситуацію в країні.

ПРИНЦИПИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Однією з найважливіших подій 2012 р. у сфері законодавства стало прийняття 13 квітня нового Кримінального процесуального кодексу (КПК) України, який з 19 листопада набув чинності. Це є важливий крок на шляху розбудови демократичної та правової України. Важливим нововведенням порівняно з КПК 1960 р. стала глава 2 Кримінального процесуального кодексу України, яка закріплює основні принципи кримінального судочинства.

Слід зазначити, що систему принципів, закріплену в статтях 7–29 КПК України, не можна вважати замкнутою, а перелік принципів (засад) вичерпним. Детальний аналіз норм КПК України (зокрема й норм глави 2) дає змогу виділити низку «не названих» у ньому принципів. Насамперед мова йде про принцип гуманізму, за яким людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Цей принцип, закріплений у ч. 1 ст. 3 Конституції України (КУ), ст. 3, 5, 9 Загальної декларації прав людини відбито й у КПК у ст. 8 «Верховенство права». Це є підставою вважати, що КПК України прийнято відповідно до норм КУ та що його норми відповідають загальноправовим і загальносоціальним принципам.

Аналіз норм КПК дає змогу стверджувати і про наявність такого принципу як прискорене судочинство. Цей принцип закріплено у КПК деяких країн, зокрема ФРН (§115, §128), і полягає в максимальному скороченні строків на всіх стадіях кримінального процесу. Так, ч. 2. ст. 113 КПК України зобов'язує учасників кримінального провадження всі дії виконувати без невиправданої затримки і в будь-якому разі не пізніше граничного терміну. Ст. 219, 294 КПК визначають граничні строки досудового розслідування, а ч. 6 ст. 181 передбачає граничні строки тримання під домашнім арештом. Слідчий суддя *невідкладно* розглядає клопотання про застосування або змінення запобіжних заходів і не довше 72 годин з моменту фактичного затримання підозрюваного чи обвинуваченого (ст. 186, 211 КПК).

Принцип усності, який визначає форму спілкування учасників процесу, на жаль, не закріплено у главі 2 КПК, проте аналіз його норм дає змогу стверджувати про його застосування. Оскільки усна форма спілкування робить можливим безпосереднє вивчення доказів, свідчень учасників процесу, то вимогу про усність закріплено у ст. 23 КПК, у якій також закріплено принцип безпосередності дослідження показань, речей і документів.

Отже, аналіз норм чинного КПК України свідчить про його відповідність загальнолюдським і загальноправовим принципам, несуперечність нормам Конституції України та низки міжнародних договорів. Ураховуючи це, можна стверджувати, що українські законодавці, розробляючи нових кримінальних документів, рухається шляхом інтеграції України в європейську правову систему, яка будується на принципах верховенства права, законності, визнання людини найвищою соціальною цінністю, демократичності та гласності.

Обльозова О.
ХНПУ ім. Г. С. Сковороди

РОЗВИТОК КОНСТИТУЦІЙНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ

Над пошуком розв'язання так званої Української справи – проблеми побудови української державності та законодавства – працювало чимало поколінь українців. Її започаткували ще учасники Кирило-Мефодіївського товариства й розвинули М. Драгоманов, М. Грушевський. Сучасні вчені-юристи В. Гончаренко, О. Копиленко, В. Кульчицький, М. Стахов, О. Ярмиш та ін. зробили суттєвий внесок у дослідження проблем розвитку конституційного законодавства періоду Центральної Ради. Навколо Центральної Ради як у свідомості громадськості, так й у літературі нагромадилося безліч міфів і пліток, щоб розібратися в них, потрібен не один рік і не один дослідник.

Центральну Раду утворено 4 березня 1917 р. Основу її становили середні й заможні селяни, у липні 1917 р. вона поповнилася національними меншинами. Центральна Рада спершу вважала головною метою відродити національну державність у формі автономії України у складі Росії.

Універсали Центральної Ради як акти конституційного характеру було прийнято за різних часів за різних соціально-економічних і політичних умов.

Перший Універсал проголошував суверенність українського народу (віднині ми самі будемо творити наше життя), створення й діяльність українського парламенту – Усенародних українських зборів, які формуються шляхом загального, рівного, прямого й таємного голосування. Право видавати закони Універсал надавав тільки Всенародним українським зборам. Другий універсал завершувався утвердженням твердої віри, що українська демократія, яка наділила нас своєю волею, разом з революційним урядом докладе всіх своїх зусиль, щоб довести край, Україну до остаточної перемоги революції. Третій універсал як акт конституційного характеру задекларував день виборів до українських Установчих зборів – вищого законодавчого органу республіки (на 27 грудня 1917 р).

10 листопада 1917 р. прийнято Закон про створення суду в Україні іменем Української Народної Республіки, на основі якого передбачалося побудувати нову судову систему. Отже, з перших днів проголошення Третім Універсалом Української Народної Республіки Центральна Рада розпочала законодавче забезпечення державного будівництва. Ухвалена 29 квітня 1918 р. Конституція УНР увійшла в історію конституційного права як «Статут про державний устрій, права і вольності Української Народної Республіки». Вона складалася із 8 розділів і 83 статей.

На жаль, Конституція УНР так і не діяла в Українській державі тому, що саме в цей день в Києві відбувся переворот і до влади на німецько-австрійських багнетах прийшов гетьман Павло Скоропадський, тобто було поставлено крапку в недовгій історії Центральної Ради. Але за цей короткий час вона зуміла побудувати своєрідну систему конституційного законодавства.

Не випадково В. Винниченко назвав Універсали «першими виразними словами української державності». Усі чотири Універсали, видані Центральною Радою, по суті, були конституційними актами УНР, які спиралися на концепцію правової держави. Це були правові документи у формі звернення до українського народу, у яких викладено програму боротьби за українську державність.

ФОРМИРОВАНИЕ ИНФОРМАЦИОННОГО ОБЩЕСТВА В УКРАИНЕ

Впервые в достаточно отчетливом виде идея информационного общества была сформулирована в конце 60-х – начале 70-х гг. XX в. Изобретение термина «информационное общество» приписывают профессору Токийского технологического института Ю. Хаяши. Начиная с 1990-х гг., этот термин стали употреблять и в западных странах. Сегодня это понятие прочно вошло в жизнь практически всех развитых стран мира, что объясняется важной ролью информатизации, компьютеризации во всех основных сферах жизни общества. Глобализационные процессы ставят перед государствами задачи определения наиболее эффективных путей развития. Общество, не способное измениться вместе с происходящими информационными процессами, может оказаться на периферии мирового развития в технологическом, политико-экономическом и культурном отношении. Понимая значимость данной проблемы, передовые страны еще в конце XX в. определили, что целью их развития является ускоренный переход к новому этапу развития человечества – информационному обществу.

С начала 1990-х годов в целом ряде политологических, социологических словарей стали появляться понятия «информатизация», «информационное общество». Под сущностью информационного общества ученые понимали обеспечение компьютеризированного доступа граждан к надёжным источникам информации, массовое использование перспективных информационных технологий, создание и развитие рынка информационных продуктов и услуг, создание единого мирового информационного пространства. В качестве теоретической концепции информационное общество рассматривается как новый этап постиндустриального общества, историческая фаза возможного развития цивилизации, в которой главными продуктами производства становятся информация и знания.

Основной целью государственной политики Украины в сфере информатизации является построение современной рыночной экономики, обеспечение повышения ее конкурентоспособности.

Достичь этого возможно путем внедрения современных и перспективных информационно-коммуникационных технологий во все сферы жизнедеятельности украинского общества. Для Украины информатизация – путь не только к мировой интеграции, но и к экономическому благосостоянию.

Украина, как и другие посткоммунистические государства, существенно отстает в развитии информационной инфраструктур, средств вычислительной техники, связи и телекоммуникаций, наблюдается недостаточный уровень компьютеризации, несовершенство национального законодательства, низкая информационно-правовая культура граждан, слабая государственная финансовая поддержка.

Поэтому Украине необходимо решить целый ряд важных стратегических задач: 1) создать условия для предоставления всем членам общества равных возможностей в доступе к информационным ресурсам; 2) совершенствовать средства связи и передачи данных; 3) провести повсеместную информатизацию процессов производственной и непроизводственной деятельности, в т. ч. культуры и библиотечного дела; 4) обеспечить более широкое использование современных информационных и коммуникационных технологий; 5) осуществить повсеместное обучение граждан основам информационной культуры.

Петренко Є.
НТУ «ХП»

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЦИВІЛЬНИХ ВІДНОСИН ЗА ДОГОВОРОМ ПЕРЕВЕЗЕННЯ

Актуальність досліджуваної проблеми зумовлено потребою подальшого вдосконалення правового регулювання суспільних відносин у нашій державі.

За статтями 909 та 910 Цивільного кодексу України, договір перевезення – це двостороння згода, за якою одна сторона(перевізник) зобов'язується доставити людей у пункт призначення або перевезти вантаж, та видати його особі, яка має право на його отримання; а інша сторона (пасажир, відправник) зобов'язується заплатити за транспортні

послуги встановлену плату. Правова мета договору – надання транспортних послуг з перевезення вантажу, пасажирів.

Зазначений договір має певні властивості: 1) він є консенсуальним, а це означає, що договір вважається укладеним з моменту досягнення згоди сторонами за всіма істотними умовами договору; 2) він є відшкодувальним, а це означає, що натомість наданої перевізником транспортної послуги пасажир (або відправник) оплачує встановлену вартість послуг; 3) цей договір є двостороннім, тобто права й обов'язки виникають у обох сторін.

Істотні умови договору: а) предмет – послуги з доставляння вантажів, пасажирів до пункту призначення; б) ціна – провізна плата в розмірі, яка визначається за згодою сторін, якщо інше не встановлено законом або нормативно-правовими актами. Якщо розмір плати не встановлено, стягується розумна плата; в) термін перевезення вантажу, пасажирів устанавлюється за згодою сторін або транспортним законодавством, а також правилами перевезення, що видаються на його основі.

Форми договору: 1) договір перевезення вантажу укладають у письмовій формі, та підтверджують складанням транспортної накладної; 2) договір перевезення пасажирів може укладатися як у письмовій, так і в усній формах. Укладання договору підтверджується видачею білету або квитанції.

Вивчення наукової літератури свідчить про потребу подальшого вдосконалення регулювання цивільних відносин за договором перевезення.

Позднякова О.
НТУ «ХП»

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН ЗА ДОГОВОРОМ НАЙМУ (ОРЕНДИ) В УКРАЇНІ

Актуальність досліджуваного питання полягає в необхідності подальшого вдосконалення цивільних відносин в нашій державі.

Відповідно до статті 759 Цивільного кодексу України, договір найму (оренди) – домовленість двох сторін, за якою наймодавець передає або зобов'язується передати наймачеві майно в користування за плату на певний строк. Правовою метою зазначеного договору є перехід майна в тимчасове користування. Сторонами цього договору є:

1) наймач – фізична або юридична особа, що має необхідну для укладення договору дієздатність; 2) наймодавець – фізична або юридична особа-власник майна, або особа, що має право передавати майно у найм.

Договір наймання (оренди) має такі юридичні властивості: а) двосторонність (правами та обов'язками наділено обидві сторони договору); б) консенсуальність (договір вважаємо укладеним з моменту досягнення сторонами згоди за суттєвими умовами та надання йому визначеної форми, якщо вона обов'язкова); або реальність (майно передане в тимчасове користування на момент укладення договору); в) оплатність (замість майна, переданого у користування, наймач наймодавцю сплачує певну грошову суму).

До істотних умов зазначеного договору належать:

1) предмет – не вилучена з цивільного обороту рухома або нерухома неспоживна річ, визначена індивідуальними ознаками; майнові права;

2) строк користування майном, установлений договором;

3) ціна – плата за користування майном, установлена на певний період (як правило, на один місяць у розмірі, що узгоджується за домовленістю сторін, у грошовій або натуральній формі).

Види договору: прокат, лізинг, наймання (оренда) житла, наймання (оренда) будівлі, споруди, наймання (оренда) земельної ділянки, наймання (оренда) транспортного засобу.

Вивчення наукової літератури з досліджуваної проблеми свідчить про потребу її подальшого й поглибленого аналізу.

Пономарьова О.
НТУ «ХП»

ЗАСОБИ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ГРОМАДСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

Зі встановленням незалежності в Україні за допомогою громадських організацій і неформальних соціальних інститутів сформовано громадянське суспільство, яке намагається вплинути на управлінські процеси в державі. У вітчизняній науці до громадянського суспільства зараховують політичні партії, громадські організації, незалежні ЗМІ, народ у цілому. Громадянське суспільство є середовищем реалізації творчих ініціатив громадян у вирішенні соціальних, економічних, культурних проблем. Роль інструменту в

цьому процесі, за допомогою якого здійснюється взаємодія між соціально активними громадянами й суспільством, відіграють засоби масової інформації (ЗМІ).

Основне завдання ЗМІ – інформувати людей щодо різних питань життєдіяльності держави й суспільства, що зумовлено потребою забезпечення сталості влади. Неоціненною є роль ЗМІ як посередника в діалозі між різними соціально-політичними силами, між владою і суспільством. ЗМІ є одночасно й каналом вираження думки громадянського суспільства, і засобом її формування, й інструментом контролю громадськості за владою. Тому право на інформацію, доступ до неї та забезпечення свободи слова мають важливе значення для формування громадянського суспільства. Проте за сучасних умов виникає потреба в захисті ЗМІ від державного втручання.

Одним зі шляхів подолання неструктурованості суспільства, забезпечення самоврядування й підвищення якості врядування, контролю над владою мало стати створення засобами масової інформації правових, економічних і політичних умов їхньої незалежності, вільного доступу до інформації та можливостей її об'єктивної трансляції в суспільство. Однак оскільки інформація водночас стала одним із ключових інструментів та об'єктів політичної боротьби, то становлення сучасної системи незалежних ЗМІ в Україні перетворилося на складний і суперечливий процес. Реалізуючи право на свободу слова, ЗМІ можуть самостійно виявляти негативні явища й факти діяльності державних та інших формувань, оцінювати події внутрішнього та міжнародного життя. Це своєрідна трибуна громадської думки, важливе джерело відображення настроїв мас, а отже, і показник результативності заходів, уживаних державою.

На початок 2000-х років в Україні було зареєстровано близько 10,2 тис. періодичних видань, зокрема понад 6,7 тис. газет, близько 2,5 тис. журналів і видань журнального типу (бюлетені, альманахи, календарі тощо). Місцеві органи виконавчої влади й органи місцевого самоврядування стали засновниками та співзасновниками понад 1 тис. газет і журналів, науково-дослідні установи – близько 400, навчальні заклади – близько 600, політичні партії – понад 260, громадські організації – понад 970 видань.

Наявна законодавча база загалом створює правові можливості вільно виражати й поширювати свої думки, ідеї та інформацію. Проте

закладені в ній норми значною мірою нівелюються практикою її застосування. На жаль, в Україні й досі широко застосовують судові механізми тиску на ЗМІ, особливо у вигляді позовів проти них щодо захисту честі й гідності та компенсації моральних збитків. У більшості випадків позивачами були чиновники або політики.

В Україні рівень довіри до ЗМІ відносно невисокий. За даними опитування, проведеного компанією Research & Branding Group 2010 року, 56% українців загалом довіряють ЗМІ, а 38,5% – не довіряють. Найбільшою довірою користувалося телебачення: 69% респондентів використовують телебачення як основне джерело інформації (73% – на Південному Сході і 65% – на Заході). 81% опитаних одержують інформацію із центральних телеканалів і 37% – із місцевих ЗМІ. Згідно з результатами соціологічних досліджень, до центральних телеканалів рівень довіри вищий (54%), ніж до місцевих (близько 16%).

Незважаючи на те, що частка державної власності на друковані ЗМІ скоротилася приблизно до чверті, а на телевізійні та радіоканали – приблизно на 20%, виконавча влада має значні можливості впливати на ЗМІ, використовуючи механізми реєстрації та ліцензування, а на електронні ЗМІ, крім того, за допомогою розподілу частот і розцінок на окремі технічні послуги. Поширеною є також практика вибіркового податкового тиску на опозиційні ЗМІ.

Особливо серйозні проблеми виникли з незалежністю ЗМІ, що перебувають у приватній власності. Виявилася тенденція до створення потужних медіа-груп, які об'єднують по кілька популярних комерційних ЗМІ і відіграють помітну роль в інформаційному середовищі. Проте їхня фінансова залежність зумовлює недостатню об'єктивність, упередженість у поданні інформації, вихід замовлених передач.

Отже, повноцінне функціонування демократичної, правової, соціально орієнтованої держави неможливе без обміну інформацією, яку збирають, опрацьовують і доносять до громадян засоби масової інформації. Інформуючи про події у світі, державні події, політичне і громадське життя, ЗМІ впливають на формування поглядів людей, громадської думки, що є важливим інструментом демократичної системи. Незалежний розвиток ЗМІ є не лише передумовою, але й показником розвиненості громадянського суспільства.

Одним з основних завдань держави є збільшення кількості незалежних від неї засобів масової інформації, які не бояться писати й говорити правду. Також виникає потреба в захисті ЗМІ не лише від державного втручання, а й тієї залежності, яку породжує ринок і ринкові відносини. Маючи повну свободу, вони матимуть змогу безперешкодно виконувати свої соціальні функції (освітню, виховну, ідеологічну, інформаційну й формування культурних цінностей).

Прокопенко О.
ІСП НАПН України

ВПЛИВ ЕТНОНАЦІОНАЛЬНИХ АРХЕТИПІВ УКРАЇНЦІВ НА ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Об'єктивною передумовою виникнення й розвитку кожного суспільства є існування традицій, культури, звичаїв, що різняться етнокультурними особливостями. Етнокультурні особливості виявляються в економічному, культурному, мовному, політичному й інших аспектах суспільного життя та впливають на становлення колективної свідомості, що формує національні архетипи.

Етнонаціональний архетип – стійкий, емоційно насичений, ціннісно визначений образ, уявлення про певний об'єкт, продукований під впливом певної етнічної культури, актуальний для представників окремої етнічної спільноти. Актуальність вивчення етнонаціональних архетипів нашого суспільства зумовлено збереженням національних архетипів, їх відродженням і поверненням суспільства до праобразів, що сформували українську національну самоідентичність. Повернення до проукраїнських архетипів (архетипів виховання, соціально-політичних дій, методів управління тощо) допоможе вийти зі стану невизначеності, позбутися штучних стереотипів у свідомості сучасного українця.

Існування й домінування тих чи інших архетипів у суспільстві – це вплив, по-перше, на такі стратегічно важливі сфери для держави, як управління й політична безпека, по-друге, на розвиток особливостей світосприйняття і самоорганізації етносу, формування моральних цінностей, принципів виховання, взаємини між людьми, організацію побуту.

Головна здатність етнонаціонального архетипу – це вплив на самоідентичність кожного представника, що зумовлює трансформацію всієї етнічної групи. Усвідомлення наявних архетипів українського суспільства сприяє формуванню відчуття взаємної тотожності,

історичної, соціальної та культурної спільності у представників українського етносу.

Сукупність архетипів українського етносу – це «модель світу», характерна особливість бачення навколишнього простору й місця в ньому українців. Це схематизоване, культурно зумовлене сприйняття навколишньої реальності. Етнічні архетипи спрощують сприйняття навколишнього світу для представників конкретного етносу, водночас вони допомагають етносу зберігати ідентичність, поширюватися і розвиватися в часі та просторі.

Українська самоідентичність формувалася під впливом низки культурно-історичних архетипів, які зазнавали суттєвих змін. Серед основних макробіфуркаційних періодів, під дією яких трансформувалися етнонаціональні архетипи українців, відмітимо період Київської Русі, період Реформації (XIV–XVI ст.), гетьмансько-козацьку добу та існування Запорозької Січі, період феодально-кріпосницької системи, кінець XIX ст. – початок XX ст., що характеризується активною діяльністю творчої інтелігенції (письменників, художників, музикантів, які у своїх творах сформували низку культурних і політичних архетипів), період радянських часів, період незалежності України.

Отже, варто зазначити, що повернення до архетипу зумовлює упорядкування етносу й повернення до саморозуміння та самоприйняття на мікро- та макрорівнях, виступаючи чинником безпечної взаємодії з іншими етносами без втрати унікальності, єдиності та автентичності. Наслідування архетипів свого етносу є провідною детермінантою його розвитку, особливо в ситуаціях невизначеності, нестабільності й тотальної тенденції глобалізму.

Разіна О.
НТУ «ХП»

ПРОБЛЕМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ

Соціальні зміни в українському суспільстві, перехід до ринкової економіки, інформатизація, неминучі процеси глобалізації, а також, звичайно, наміри України щодо вступу до європейської спільноти зумовлюють сьогодні нові вимоги до формування апарату державних службовців. На шляху розбудови нашою державою власних владних інституцій надзвичайно важливо приділити особливу увагу саме діяльності державних службовців, робота яких має бути спрямована на

здійснення радикальних суспільних перетворень демократичної, правової, соціально орієнтованої держави. У зазначених умовах актуальність питання щодо злагодженого функціонування системи державних службовців, а також визначення їх правового статусу є очевидною. Тому мета статті – дослідити чинний нині правовий статус держслужбовців, що його визначає закон України, а також виявити проблеми кадрового забезпечення служби державних органів і можливі шляхи його вдосконалення.

Правовий статус будь-якої особи – це загальна й комплексна правова категорія, яка містить всі грані й аспекти закріпленого в праві статусу особи, його соціально-юридичні ознаки. Правовий статус державних службовців заслуговує на особливу увагу, адже це особливий вид спеціально визначених і гарантованих державою норм, що характеризують місце державного службовця в суспільстві. Сучасні державні службовці повинні володіти знаннями та практичними навичками організації виконання рішень, координації діяльності різних юридичних і фізичних осіб, які відповідають за реалізацію окремих елементів державних рішень тощо.

Обов'язки посадовців визначають сутність їхньої службової діяльності, права спрямовано на забезпечення належних умов праці, а обмеження вказують на межі необхідної службової поведінки. Зазначено складові елементи правового статусу державних службовців закріплено в законодавстві України та потребують подальших досліджень і врегулювань відповідно до вимог демократичного суспільства.

Рева Д.
НТУ «ХП»

ПРОБЛЕМИ СВІТОГЛЯДУ І ВІРОСПОВІДАННЯ В УКРАЇНІ

Як свідчить історія розвитку людства, релігія упродовж багатьох тисячоліть істотно впливає на розвиток прав і свобод людини, держави і правових систем, на формування політичної, правової та релігійної культури населення. Процес формування релігійних вірувань відбувався як за національною ознакою, так і під впливом таких світових релігій, як буддизм, християнство, іслам та ін., поширених у багатьох країнах, зокрема на території України. Усе це викликало необхідність створення відповідних умов щодо правового регулювання та забезпечення прав і

свобод людини у сфері релігійних відносин як на національному, так і на міжнародному рівнях.

У Конституції України людина, її життя і здоров'я, честь і гідність визнано найвищою соціальною цінністю, що цілком відповідає закріпленому праву кожної людини в нашій державі на свободу світогляду й віросповідання (ст. 35), яке включає свободу сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати ніякої, безперешкодно відвідувати одноособово чи колективно релігійні культу та ритуальні обряди, вести релігійну діяльність.

За характером відносин держави й церкви, за правовим регулюванням та забезпеченням прав і свобод людини в релігійній сфері сучасну Україна належить до демократичних країн, у яких функціонує багато релігій і вірувань.

Конституційне право на свободу світогляду й віросповідання є складником системи конституційних прав і свобод людини та певною мірою формується як конституційно-правовий інститут, який у широкому розумінні можна розглядати як складник правової системи України в цілому. Проте практичне дотримання прав людини в релігійній сфері, зокрема права людини на свободу світогляду й віросповідання, є однією із глобальних проблем сучасного суспільного розвитку, що потребує вжиття заходів на національному та міжнародному рівнях.

Сучасними проблемами свободи світогляду та віросповідання є: 1) недосконалість чинного законодавства про свободу совісті й релігійні організації; 2) провадження процедури відновлення права релігійних громад на реституцію церковного майна, націоналізованого (конфіскованого) за часів колишнього СРСР; 3) повернення релігійним організаціям культових та інших церковних споруд, які перебувають у державній або комунальній власності; 4) ужиття заходів щодо протидії розпалюванню міжконфесійної ворожнечі; 5) порушення права вірян на альтернативну форму обліку платників податків без застосування ідентифікаційного номера.

Отже, гармонізація національної моделі суспільно-релігійних і державно-церковних відносин із європейськими стандартами потребує якнайшвидшого прийняття Концепції державно-конфесійних відносин в Україні та нової редакції Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації».

ПРОБЛЕМА БЮРОКРАТИЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Нині Україна стоїть на шляху активного розвитку й формування правової держави та громадянського суспільства. У процесі побудови такої моделі виникає багато перепон і проблем, що потребують вирішення. Однією з найбільш актуальних проблем українського суспільства сьогодні є бюрократія.

Бюрократія – це специфічна форма реалізації влади, що створює систему управління суспільством, яка здійснюється привілейованою кастою із власними корпоративними інтересами. Однак з погляду доцільності й раціональності бюрократію варто визначити як природну й необхідну форму будь-якої організації, що характеризується ефективністю управління. Ця ефективність досягається за рахунок чіткого розподілу обов'язків і залучення висококваліфікованих фахівців з управління, а також за наявності системи правил, ієрархії та постійного контролю.

На жаль, сучасне функціонування бюрократії в Україні не надає позитивних ознак управлінській діяльності, а, навпаки, спотворює державну владу. Сьогодні чітко можна побачити негативні наслідки господарсько-правового бюрократизму, що стримують перспективний розвиток економіки й виробництва України та формують механізм гальмування всього прогресивного. Бюрократизм господарювання перешкоджає формуванню дрібного і середнього бізнесу в Україні: цей показник становить на сьогодні лише 10%, проте в розвинених країнах він досягає 70%. Негативним наслідком бюрократизації суспільства також є деформування українського законодавства. Правляча консервативна бюрократія заклала в основу законодавства свою ідеологію та принципи. За цих умов «узаконене беззаконня» стало методом діяльності апарату управління, що легко привласнив собі право від імені держави керувати політичними й господарськими процесами для особистої вигоди.

Перехідний період для України – це господарсько-правова трансформація державності й економіки. Правова трансформація включає наявність законодавства, яке забезпечує становлення, функціонування й розвиток ринкових господарських взаємин та інфраструктури. Державна консервативна бюрократія в усіх владно-виконавчих структурах не може бути ефективною в реформуванні

України. Апарат управління не спроможний добровільно відмовитися від влади, власності і привілеїв, і бюрократична система повільно й упевнено реалізує власну програму, руйнуючи реформування країни.

Незважаючи на всі негативні наслідки бюрократизації українського суспільства, повне викорінення цього явища неможливе. Як свідчить світовий досвід, варто визнати, що бюрократизм у будь-яких виявах був, є й буде в усіх країнах, але необхідно зменшувати негативні наслідки його впливу. Для цього доцільно запровадити таке: 1) цивільну, адміністративну чи кримінальну відповідальність за порушення службових повноважень; 2) контроль доходів і витрат посадових осіб та їх родин; 3) матеріальне заохочення й моральне стимулювання чинних державних службовців, збільшення соціальних гарантій після їх виходу на пенсію; 4) чіткі й прозорі механізми просування по службі; 5) дотримання розумного балансу між демократією і бюрократією.

Отже, можна зробити висновок, що сьогодні в Україні бюрократизація суспільства стримує позитивні зрушення в національній економіці. Говорячи про інструменти боротьби з бюрократизмом, слід зазначити, що моральні якості чиновництва обов'язково потрібно враховувати під час підбору управлінського апарату. Крім цього, величезна увага повинна приділятися проблемам адміністративної, корпоративної моралі. Однак використання цих інструментів вимагає зрілості громадянського суспільства й уваги до проблеми бюрократизму політичних лідерів.

Сапранова І.
НИУ «БелГУ»

МУЛЬТИМЕДИЙНОЕ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВО СО СТОРОНЫ ТЕОРИИ ИНФОРМАЦИОННОГО ОБЩЕСТВА

Различные авторы с различных позиций начинают трактовать информацию как важнейшее средство производства, ведущий продукт и товар, одну из ключевых социокультурных ценностей, экономический и социальный ресурс, инструмент достижения социальных целей и т. д. То есть сейчас главным производственным ресурсом становится информация и знание.

В конце XX в. вследствие развития компьютерных технологий появились новые результаты интеллектуальной деятельности – мультимедийные продукты, которые стали неотъемлемой частью

современной культуры. Всеобщая компьютеризация, охватившая все сферы жизнедеятельности общества, привела к тому, что такие явления, как интернет-сайты, интернет-магазины, компьютерные игры, виртуальные музеи, библиотеки, прочно укоренились в общественной жизни. Мультимедийные продукты порождают современные формы художественного творчества, являются новыми средствами коммуникации. Для регулирования таких процессов должны быть разработаны законодательные акты, которые будут не только разрешать или запрещать определенный вид продукта, а также рассматривать сферу их действия и влияния. Несмотря на это, общественные отношения, возникающие по поводу мультимедийных продуктов, в российском законодательстве не урегулированы должным образом. Одной из причин сложившейся ситуации является то, что в отечественной юридической науке данная категория не разработана до настоящего времени. Это препятствует созданию эффективного механизма регламентации общественных отношений, связанных с мультимедийными продуктами, что в итоге приводит к дестабилизации оборота исключительных прав на такие объекты.

В XXI в. решающее значение для экономической и социальной жизни, для способов производства знания, а также для характера трудовой деятельности человека приобретёт становление нового социального уклада, зияющего на телекоммуникациях. Революция в организации и обработке информации и знаний, в которой центральную роль играет компьютер, развертывается одновременно со становлением постиндустриального общества. Сейчас технологии, некогда существовавшие в разных областях применения, стирают эти различия, так что потребители информации получают в свое распоряжение множество альтернативных средств, что порождает и ряд сложных проблем с точки зрения законодательства.

Самый же важный аспект – политический. Информация – это власть. Доступ к информации есть условие свободы. Из этого вытекают проблемы законодательного характера. Такое электронное средство информации, как телевидение, регулируется юридическими нормами «честности» и права дать ответ. Телефонная индустрия регулируется в том, что касается тарифов и условий предоставления услуг. Компьютерная отрасль пока не подлежит государственному регулированию и развивается в условиях свободного рынка. Не

регулируются и печатные средства информации; их права на свободу слова гарантированы Первой поправкой к конституции и охраняются судами. Библиотеки преимущественно контролируются частными лицами или местной властью. Сейчас правительственные агентства и частные корпорации создают гигантские банки данных. Должны ли эти банки данных быть под правительственным наблюдением или им лучше развиваться без правительственного контроля? Это важнейший для будущего свободного общества вопрос. Все это элементарно подтверждает один из старейших и до сих пор актуальных трюизмов политики: когда какое-либо агентство, обладающее властью, устанавливает бюрократические нормы и стремится насаждать их, создается угроза злоупотреблений. Контроль над информацией чаще всего выливается в злоупотребления, начиная с сокрытия информации и кончая ее незаконным обнародованием (и то, и другое вполне проявилось в Уотергейте), для предотвращения этих злоупотреблений необходимы институциональные ограничения в сфере информации.

Мультимедийный продукт рассматривается как один из видов сложных объектов интеллектуальных прав, что позволяет выявить родовой признак этого объекта, определяемый наличием в его структуре нескольких разнородных охраняемых результатов интеллектуальной деятельности – самостоятельных объектов авторских прав.

Помимо прав на отдельные результаты интеллектуальной деятельности, вошедшие в мультимедийный продукт, следует выделять права на данный объект в целом. В результате анализа проблемы возникновения прав на аудиовизуальное произведение (в т. ч. истории этого вопроса) права на мультимедийный продукт (и на другие сложные объекты) должны определяться в рамках двухуровневой модели. На первом уровне права возникают у авторов произведений, вошедших в данный объект. Такие лица являются авторами отдельных элементов этого «многослойного» произведения. Второй уровень составляют права на мультимедийный продукт в целом. Обладателями прав на него по первоначальному основанию являются его авторы, то есть это следует закрепить в нормативно-правовых актах так, чтобы право использования объекта в целом во всех случаях могло принадлежать организатору.

ПЛАГІАТ ЯК ПОРУШЕННЯ АВТОРСЬКОГО ПРАВА

Роботу присвячено проблемі плагіату, бо вона не лише завдає збитків певному суб'єктові права, але й шкодить усебічному розвитку країни.

Плагіат (за Законом України «Про авторське право і суміжні права») – повне або часткове оприлюднення (опублікування) чужого твору під іменем особи, яка не є автором цього твору.

Наразі плагіат є безконтрольним явищем, хоча згідно з нормативно-правовою базою повинен каратися, виходячи з чинного законодавства. Таке порушення вже є «частиною науки». Деякі дослідники права інтелектуальної власності вказують на те, що елементарне списування під час підготовки дисертацій, монографій, підручників, статей стає майже нормою, наслідком цього є низька якість кандидатських і докторських дисертацій, відсутність реальної відповідальності за плагіат, девальвація наукових ступенів і вчених звань, падіння престижу науки тощо». Напевно, такий стан справ влаштовує зацікавлену частину наукових кіл, та й на офіційному рівні дискусій майже немає. Але, незважаючи на реалії наукового буття, доводиться часто стикатися зі скаргами авторів щодо нехтування їхніми правами.

Право на використання твору та право дозволяти або забороняти використання твору іншими особами є виключними майновими правами автора твору, і відчуження цих прав здійснюється лише за домовленістю сторін на підставі авторського договору (ст. 15, ст. 31 Закону України «Про авторське право і суміжні права»). Право авторства належить до особистих немайнових прав автора, яке не підлягає відчуженню й передбачає визнання іншими особами вказаного права за автором шляхом зазначення належним чином імені автора на творі та його примірниках і за будь-якого публічного використання твору (ч. 1 п. 1 ст. 14 вищезазначеного Закону).

Цей закон також установлює випадки обмеження майнових прав авторів, що надають можливість іншим особам у певних обсягах вільно, без дозволу автора, використовувати чужий твір, але за умови обов'язкового зазначення імені автора. Так, наприклад, без згоди автора (чи іншої особи, яка має авторське право), але з обов'язковим зазначенням імені автора й джерела запозичення можливе використання цитат (коротких уривків) з опублікованих творів в обсязі, виправданому поставленою метою, зокрема цитування статей із газет і журналів у

формі оглядів преси, якщо воно зумовлено критичним, полемічним, науковим або інформаційним характером твору, до якого цитати включено, а також можливе використання літературних і художніх творів в обсязі, виправданому поставленою метою, як ілюстрацій у виданнях, передачах мовлення, звукозаписах чи відеозаписах навчального характеру тощо (ст. 21 вищезазначеного Закону).

Наявні й компіляції, які є плагіатом у замаскованому вигляді, бо у процесі створення праці використовують чужий матеріал без самостійного дослідження та опрацювання джерел, але відповідальність за це не передбачено.

Проблемним є питання вільного доступу й використання авторських творів іншими особами. Закон дозволяє використовувати без згоди автора, але із зазначенням імені автора та джерела запозичення цитати з оприлюднених творів в обсязі, виправданому поставленою метою. Виправданість обсягу вільного використання чужого твору може бути різною, а тому важко говорити про наявність порушення, виходячи з наявності суттєвих нюансів у Законі.

Варто також приділити увагу можливості здійснення плагіату ідей. А згідно із ч. 3 ст. 8 Закону України «Про авторське право і суміжні права» правова охорона поширюється тільки на форму вираження твору і не поширюється на будь-які ідеї, теорії, принципи, методи, процедури тощо. Цю норму слід доопрацювати, оскільки вона дає багато можливостей для недобросовісного використання чужих матеріалів.

Указані проблеми повинні обговорюватися в суспільстві й досліджуватися в наукових колах для того, щоб ми могли мінімізувати порушення авторських прав шляхом внесення змін до чинного законодавства, а також шляхом змінення ставлення соціуму до цих питань.

Симонова А.
НТУ «ХПИ»

ПРАВОВОЕ ГОСУДАРСТВО В УКРАИНЕ

Правовое государство – это демократическое государство, где обеспечивается господство права, верховенство закона, равенство всех перед законом и независимым судом, где признаются и гарантируются права и свободы человека и где в основу организации государственной власти положен принцип разделения законодательной, исполнительной и судебной властей.

В настоящее время в Украине заложены и развиваются основы формирования правового государства. Но при практической реализации продекларированной идеи возникает множество объективных и субъективных причин, тормозящих формирование правового государства в Украине. Объективные причины обусловлены исторически сложившейся правовой культурой, чертами национального характера. Субъективные причины определяются политическим безволием и коррумпированностью руководства страны всех уровней.

Правовым государство становится не благодаря провозглашению в конституции верховенства права, прав и свобод человека, а тогда, когда соответственно конституционным декларациям проходит повседневная жизнь рядовых граждан, если власть существует для граждан, а не наоборот.

Гражданское общество и правовое государство в реальности составляют целостную единую структуру – это как две стороны одной медали. Между ними существует диалектическая связь: без развитого гражданского общества не может быть правового государства, а есть тирания, насилие над личностью. Без правового государства не может быть развитого гражданского общества, а будет хаос, дезорганизация, анархия, распад.

Отношения между государством как носителем политической власти и гражданином как участником ее формирования и осуществления должны строиться на началах равенства и справедливости.

Автономность личности и общества способствует созданию механизмов саморегуляции и саморазвития, формированию сферы невластных отношений свободных индивидов, обладающих способностью и реальной возможностью осуществлять свои естественные права, свободу политического выбора, а также выступать в качестве единственного законного источника власти.

Построение правового государства в Украине возможно. Этот процесс займет много лет, но только при консолидации всех созидательных сил общества и при ответственной гражданской позиции каждого человека.

ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ В УКРАЇНІ

Концепція правової держави за сучасних умов – це не лише проголошення основних принципів і рис, що становлять теорію такої держави, а й потреба реального формування нових соціально-політичних інститутів, які замінили б існування закритої авторитарної політичної системи відкритою демократичною системою, яка діяла б на засадах панування права (правового закону) в суспільстві. Отже, правовою є така суверенна держава, яка функціонує в громадянському суспільстві та в якій юридичними засобами реально забезпечено захист основних прав і свобод людини та громадянина. Вона ґрунтується на певних принципах, найважливішими з яких є верховенство права, поділ влади, реальність прав і свобод людини та громадянина, законність, наявність у громадян високої правової культури.

Метою створення правової держави в Україні є забезпечення цивілізованого функціонування й розвитку громадянського суспільства.

Для побудови громадянського суспільства в Україні необхідно забезпечити компроміс між різними політичними партіями, спрямувати зусилля політиків та економістів на об'єднання суспільства для пошуку шляхів виходу з економічної кризи, вирішити проблему міжнаціональних (у нашій державі 14 млн. громадян інших національностей) і міжконфесійних відносин, енергійніше проводити реформування національного законодавства з урахуванням вимог міжнародного права.

Нині більшість учених-правознавців вважають, що формування правової держави в нашій країні є складним і тривалим процесом, який зумовлює необхідність кардинального реформування економічної, політичної, правової та інших систем суспільства.

Формування правової держави в Україні є вкрай складним, багатоплановим процесом, що передбачає не тільки формування структур влади, здатних забезпечити дотримання законності та прав громадян, але й наявність широкого спектру політичних партій і рухів, соціальних груп і прошарків зі своїми специфічними інтересами,

особливою правовою, політичною, соціальною, економічною поведінкою.

Нині Україна досі перебуває в економічній і політичній кризах, які пов'язані, зокрема, із низьким рівнем правосвідомості. Однак побудова правової держави передбачає, навпаки, наявність високого рівня правосвідомості населення. Тому основною передумовою для належної реалізації є саме високий рівень правосвідомості і громадян, і представників державної влади.

Шевелева А.
НТУ «ХПИ»

ЛИТЕРАТУРА УКРАИНСКИХ НАРОДОВ

Начало украинской литературы восходит к зачаткам письменности в Южной Руси XI–XIII вв. После монгольского разгрома Южная Русь была частью опустошена, частью оторвана от своего центра (Киева) и подверглась влиянию Запада (Галицкая Русь) С XV в. вся Украина втягивается в сферу польского господства и влияния католицизма и западного Просвещения. Во Львове, Остроге, Киеве устраиваются школы, типографии. В конце XII в. в Остроге печатается полный перевод Библии на церковнославянский язык, появляются переводы Евангелия и на украинском языке. С XVII в. в качестве умственного и литературного центра особенно выдвигается Киев, где Петр Могила учредил знаменитую коллегию и где действуют ученые и защитники православия и украинской национальности: Мелетий Смотрицкий, Захария Копыстенский, Епифаний Славинецкий, Лазарь Баранович. В XVII в. появляются два новых вида литературы: духовные канты (стихи, вирши) и школьные драмы (род мистерий с юмористическими интермедиями, играемые школьниками в рождественские и пасхальные каникулы). Родоначальником современной украинской литературы является И. Котляревский («Энеида», 1798; комедии «Наталка-Полтавка» и «Москаль-чаривник»). За ним следуют П. Гулак-Артемовский и Г. Квитка-Основьяненко («Украинские рассказы»).

С начала XIX в. начинают записываться и собираться казацкие песни и думы. На украинском языке начинает свою литературную деятельность гениальный Н. Гоголь. В первой половине XIX в. выступают крупные деятели украинской литературы: П. Кулиш, Н. Костомаров, Тарас Шевченко. Следует отметить басни Е. Гребенки, лирические стихотворения А. Метлинского, А. Чужбинского, рассказы

Марко Вовчка, Панаса Мирного, пьесы создателей малорусского театра М. Старицкого и М. Кропивницкого. В Галицкой Руси выступили М. Шашкевич, И. Франко. В области истории, этнографии, фольклора и языковедения выделим труды М. Драгоманова, А. Потебни, П. Житецкого.

И. П. Котляревский (1769–1838) первым обратился к живому народному украинскому языку, широко используя устное творчество родного народа. Переработанная им в бурлескном стиле «Энеида» Вергилия и пьеса «Наталка-Полтавка» отличались мастерским изображением украинского народного быта. Реалистические тенденции проявил в своем творчестве также Г.Ф.Квитка-Основьяненко (1778–1843, повесть «Маруся», комедия «Шельменко-денщик» и др.). Если на И. Котляревского оказали благотворное влияние русские писатели XVIII в. (Д. Фонвизин, др.), то Г. Квитка был лично знаком с В. Жуковским, испытал воздействие идей и художественного мастерства Н. Гоголя. Свой роман «Пан Халявский», получивший высокую оценку В. Белинского, Г. Квитка написал на русском языке.

Процесс становления новой украинской литературы и формирования украинского литературного языка завершила деятельность великого народного поэта-мыслителя Т. Г. Шевченко. Творчески развивая гоголевские традиции, Шевченко стал основоположником критического реализма в украинской литературе. Он гневно обличал произвол крепостников и царский деспотизм (поэмы «Наймичка», «Кавказ», «Сон», «Катерина» и др.), воспевал народные восстания (поэма «Гайдамаки») и подвиги народных мстителей (поэма «Варнак»). Ряд произведений был написан им по-русски.

Шелковая А.
НТУ «ХПИ»

ПРОБЛЕМЫ ФОРМИРОВАНИЯ ГРАЖДАНСКОГО ОБЩЕСТВА И ПРАВОВОГО ГОСУДАРСТВА В УКРАИНЕ

Формирование гражданского общества связано с развитием демократии, рыночной экономики и становлением правового государства.

Опыт развития цивилизованных стран подтверждает, что формирование гражданского общества – длительный и очень сложный процесс.

Громадянське суспільство – продукт тривалого історичного розвитку, який починає формуватися з розділення суспільства на державну та недержавну сфери людської діяльності. Нинішнє суспільство може існувати лише в державі з ефективною та конкурентоспроможною, соціально орієнтованою економікою. Саме рівень ефективності національної економіки визначить місце України в світовій співдружності.

Можна сказати, що сьогодні основними шляхами побудови громадянського суспільства в Україні є: 1) підвищення політичної культури населення, створення нових можливостей участі громадян в управлінні державними та суспільними справами; 2) формування справжніх інститутів громадянського суспільства як ринкового, так і неринкового характеру (благотворительних фондів, споживачьих суспільств, клубів за інтересами, суспільств, асоціацій); 3) розвиток різних форм суспільного самоуправління та самодіяльності; 4) постійне удосконалення механізмів контролю; 5) максимальне розширення сфери судової захисту прав та свобод людини;

Визначальною передумовою забезпечення національної державності є дотримання законів існування системи, створення передумов для її природного функціонування, запобігання дестабілізації.

Штонда С.
НТУ «ХП»

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДОГОВІРНИХ ВІДНОСИН ЩОДО НАДАННЯ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Актуальність досліджуваного питання зумовлено потребою вдосконалення впливу права на цивільні правовідносини.

За статтею 901 Цивільного Кодексу України, договір про надання послуг – це домовленість двох сторін, за якою одна сторона (виконавець) зобов'язується за завданням другої сторони (замовника) надати послугу, яка споживається в процесі вчинення певної дії або здійснення певної діяльності, а замовник зобов'язується оплатити виконавцеві зазначену послугу, якщо інше не встановлено договором. Правовою метою цього договору є надання послуг.

Такий договір має низку юридичних властивостей: 1) він є двостороннім, оскільки права й обов'язки виникають в обох сторін договору; 2) він найчастіше є консенсуальним, тобто вважається укладеним із моменту згоди сторін за всіма істотними умовами договору, однак він може бути і реальним у випадках, коли сплата грошей є необхідною умовою виконання договору; 3) договір про надання може бути оплатним і безоплатним, проте під час виконання договору про безоплатне надання послуг замовник зобов'язаний відшкодувати виконавцеві всі фактичні витрати, необхідні для виконання такого договору.

Істотними умовами цього договору є, як правило, предмет, ціна та строк виконання договору. Договір про надання послуг може укладатися в усній або письмовій формі. Найпоширенішими видами цього договору є послуга перевезення, зберігання, виконання доручення, навчання, надання юридичної консультації тощо.

Науковий і практичний інтерес щодо правового регулювання договірних відносин під час надання послуг свідчить про потребу подальших досліджень указанного питання.

Ярошенко Э.
НТУ «ХПИ»

ДЕМОКРАТИЧЕСКОЕ РЕФОРМИРОВАНИЕ УКРАИНСКОГО ОБЩЕСТВА

Демократическое реформирование украинского общества идет по пути к правовому государству, гражданскому обществу, которые призваны быть на страже интересов и потребностей людей, их прав и свобод.

Актуальность проблемы гражданского общества в настоящее время объясняется не только тем, что начавшиеся в Украине демократические преобразования не в полной мере способствуют раскрытию социального потенциала индивидов и общества, но теми сложными социокультурными процессами, которые происходят в мире в начале XXI столетия.

Особенность сложившейся ситуации в Украине состоит в том, что гражданское общество, вышедшее из недр административно-

бюрократической системы, находится в зачаточном, аморфном состоянии. В силу этого доминирование политической системы над гражданским обществом продолжается.

Однако разделение социальной системы в Украине на гражданское общество и государство не утратило своей актуальности и служит для своевременного обнаружения и предотвращения тоталитарных тенденций, обеспечения суверенитета народа по отношению к власти, свободы личности.

В Украине формирование гражданского общества происходит в условиях, когда на предшествующих этапах развития страны утвердился резкий разрыв между декларированными, формальными принципами общественных организаций (относительно положения человека) и реальными общественными отношениями. Так, основными путями построения гражданского общества в Украине являются: 1. Расширение массовой базы власти, повышение политической культуры населения. 2. Активизация процесса разгосударствления всех сфер общественной жизни. 3. Максимальное расширение сферы судебной защиты прав и свобод человека, формирование уважения к праву и к закону. 4. Воспитание нормального природного патриотизма – национального и государственного. 5. Укрепление свободы информации и гласности, открытости общества на основе связей с зарубежным миром;

В перспективе эффективность организации гражданского общества в Украине зависит от того, в какой мере государство и общество способно создать условия, свободные от причин, что порождают дестабилизирующие факторы в каждой из сфер жизнедеятельности социального организма.

Поиск природного пути развития гражданского общества на основе внутренних предпосылок и учета современных достижений человеческой цивилизации и создание для него пространства – важные предпосылки неантагоничного развития украинской государственности.

Мы считаем, что становление гражданского общества в Украине только начинается. Существует множество проблем политического, экономического, социального и культурного порядка, которые необходимо преодолеть для завершения процесса формирования гражданского общества в Украине.

СЕКЦИЯ 9

МОВНА ПІДГОТОВКА ФАХІВЦЯ

Азимбай А.
КГТУ

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ ПРИ ОЦЕНКЕ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СТУДЕНТОВ-ИНОСТРАНЦЕВ

Качественные изменения, происходящие под влиянием различных факторов в теории и практике преподавания языков, не могли не оказать влияния и на ситуацию в обучении русскому языку иностранных граждан. Изменившиеся цели и задачи диктуют необходимость обеспечения качественной подготовки специалистов, способных в условиях постоянно развивающегося мира и увеличивающегося объема информации самостоятельно и продуктивно мыслить. По мере реформирования системы образования расширяется поиск мер повышения эффективности учебного процесса, и, следовательно, наилучший результат в обучении достигается при комплексном применении современных образовательных технологий.

Важным условием повышения эффективности учебного процесса является систематическое получение преподавателем объективной информации о ходе учебно-познавательной деятельности студентов-иностранцев, иначе говоря, отслеживание усвоения знаний и мониторинг качества обучения. Как известно, основные функции контроля – выявление уровня правильности, объема и глубины усвоенных знаний, получение информации о характере познавательной деятельности, об уровне самостоятельности и активности студентов-иностранцев в учебном процессе. Хорошая система оценивания прямо связана с хорошей системой обучения. Оценка – сложный педагогический инструмент многостороннего значения. Использование современных информационных технологий позволяет конструировать новую систему оценивания качества знаний посредством автоматизированных систем.

С целью оценивания качества знаний на кафедре русского языка и культуры разработана и внедрена в учебный процесс электронная тестирующая программа «Сборник упражнений по грамматике русского языка», обеспечивающая целенаправленную самостоятельную работу и личностно-ориентированный подход в обучении русскому языку как иностранному и содержащая все необходимые критерии для точной

оценки деятельности студентов-иностранцев. Студентам-иностранцам предлагаются тестовые задания с 3–5 вариантами ответов на вопрос, из которых надо выбрать правильный. Эта форма контроля позволяет не терять времени на формулировку ответов и их запись, тем самым даёт возможность охватить большое количество материала за то же время. С психолого-методической точки зрения данный электронный продукт несет такие функциональные нагрузки, как контроль, выявление, измерение, оценивание и т. п. При правильном использовании контроль в форме тестирования может содействовать достижению задач обучения.

Одним из главных достоинств тестирующей программы является возможность его проведения с использованием компьютера, что позволяет говорить об автоматизированном контроле и оценке знаний. Автоматизированный контроль знаний имеет преимущества перед традиционными методиками контроля: а) результаты тестирования однозначно определяются количеством правильно выполненных заданий и только этим; б) оценка определяется по заранее разработанной и объявленной всем студентам шкале, применяемой ко всем одинаково, все студенты отвечают на одинаковые задания идентичных тестов, что позволяет лучше сопоставлять их результаты; в) с помощью тестов студенты получают более точные дифференцированные оценки, в большей мере соответствующие уровню их подготовки; г) тестовый метод контроля хорошо программируется и выполняется на ЭВМ (важное преимущество тестирования перед традиционными методами контроля); д) тестирование обходится дешевле, чем традиционный контроль, оно экономически выгодно.

Таким образом, при тестировании объективность контроля более высокая, чем при традиционных методах. Хорошее тестовое задание требует применения знаний, позволяя оценить как объем информации, имеющейся у экзаменуемого, так и его умение использовать эту информацию. Но для этого необходимо наличие следующих условий: а) тестовое задание должно иметь хорошую структуру; б) правильность расположения элементов задания; в) варианты ответов должны быть либо абсолютно неверными, либо абсолютно верными; г) вопросы должны быть грамматически правильно составленными, логически последовательными, взаимоисключающими; совокупность заданий должна быть репрезентативной в отношении учебных целей; д) исключение возможности появления ошибочного ответа.

ОСОБЕННОСТИ ОВЛАДЕНИЯ ТЕРМИНОЛОГИЕЙ НА ЗАНЯТИЯХ РУССКОГО ЯЗЫКА КАК НЕРОДНОГО

Республика Казахстан – полиэтническая страна, где проживают представители 130 этносов. Новые социально-политические реалии Казахстана как суверенного государства требуют языковой политики, отвечающей потребностям полиэтнического населения страны и учитывающей особенности языковой, демографической и политической ситуации. Она должна стать активным фактором решения языковых проблем, на практике доказывающим свою эффективность и результативность.

В «Государственной программе функционирования и развития языков на 2011–2020 гг.» определены три основных направления стратегии государственной политики Республики Казахстан в области развития языков: расширение и укрепление социально-коммуникативных функций государственного языка (казахского); сохранение культурных функций русского языка; развитие языков этнических меньшинств. В связи с приданием казахскому языку статуса государственного языка возросла его общественная значимость. Упорядочение, систематизация и развитие национальной терминологии имеют особое значение в развитии социально-общественной функции государственного языка и расширении сферы его применения.

Развитие казахской терминологии тесно взаимосвязано с развитием национального языка, историей его становления. Признание национального языка государственным требует более широкого подхода к вопросам терминологии.

Как известно, целью обучения русскому языку как неродному студентов технических вузов является формирование коммуникативной компетентности в учебно-научной сфере общения, в том числе – овладение общенаучной лексикой и терминологией. При обучении языку специальности особенно важно знание терминологии. Как показывает практика, при усвоении базовых дисциплин в техническом вузе студенты испытывают затруднения в понимании терминов, которые зависят во многом от точности передачи его значения на родной язык. Достичь адекватности перевода не всегда возможно: этому препятствуют особенности словообразовательной системы как русского, так и родного языков. К примеру, многие технические термины отличаются прозрачной мотивированностью, что делает их быстрогадываемыми. Напри-

мер, *электронная почта, электронный и бумажный носитель; реакция химическая* и пр.

Таким образом, в связи с интенсивным развитием различных наук термины становятся достоянием всё более широкого круга общества. Многие вопросы развития терминологии: значение термина, мотивированность его понятия, для кого и с какой целью создаются – вот далеко не полный перечень вопросов, которые ждут своего решения.

Бакуменко Ю.
НТУ «ХП»

СУЧАСНА КОНЦЕПЦІЯ МОВНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ ЯК ЗАСІБ УСЕБІЧНОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ

Глобалізаційні тенденції розвитку сучасного суспільства ставлять нові вимоги перед освітою, що відіграє вирішальну роль у становленні молоді людини. Чинна гуманістична концепція ґрунтується на визнанні людини найвищою суспільною цінністю, а освіту, її зміст визначає як необхідну умову становлення, усебічного розвитку, самоствердження і творчої самореалізації духовно багаті особистості. Стратегічною метою сучасної освіти є формування високоосвіченої, інтелігентної, самодостатньої творчої особистості з інноваційним типом мислення й діяльності, здатної гідно відповісти на виклики цивілізації.

В Україні функціонує система безперервної мовної освіти, підкріплена виваженою мовною політикою держави, спрямованою на досконале володіння рідною мовою кожним її носієм, обов'язкове оволодіння державною українською мовою всіма громадянами (незалежно від національності, віросповідання, сфери суспільно-виробничої діяльності), на знання іноземних мов.

Володіння державною мовою сприяє консолідації громадян у розбудові й зміцненні української держави. Реалізуючи важливу функцію – державотворення, українська мова забезпечує доступ до джерел української духовності, дає змогу випускникам загальноосвітніх навчальних закладів якнайповніше реалізувати свої можливості, плани й наміри, пов'язані з освітою, опануванням професії, працею в будь-якій галузі чи сфері життєдіяльності.

Нові завдання розвитку особистості сучасності й майбутнього вимагають змін й у ставленні до рівнів володіння іноземними мовами з метою формування всіх компонентів іншомовної комунікативної компетенції. Вільний вибір мови навчання є важливою характеристикою демократичного суспільства й концепції мовної освіти в Україні.

Реалізація мети передбачає виконання таких завдань: а) вироблення в учнів/студентів стійкої мотивації у вивченні певної мови; б) формування вмінь і навичок комунікативно доцільного користування засобами мови в різно-манітних ситуаціях спілкування; в) становлення гуманістичного світогляду, формування інтелекту і духовного світу учнів/студентів, залучення їх до національних і загальнолюдських цінностей.

Основними умовами реалізації положень Концепції мовної освіти є: 1) проведення державою ефективної мовної політики, що забезпечить дієву реалізацію стратегії мовної освіти, стійку увагу суспільства до загального рівня мовної культури населення; 2) консолідація зусиль науковців, педагогів, батьків, що мають бути спрямовані на розв'язання актуальних завдань сучасної гуманітарної освіти; 3) активізація діяльності громадських педагогічних організацій з метою підвищення уваги суспільства до проблем мовної освіти; 4) оновлення державного стандарту сучасної мовної освіти, що дасть змогу піднести мовну освіту на якісно новий рівень, сприятиме формуванню мовної особистості учня/студента, забезпечить кожному учневі та студенту вільне володіння державною та іноземною мовами, закладе підґрунтя для вдосконалення власного мовлення впродовж життя; 5) упровадження перспективних освітніх технологій – особистісно зорієнтованих інформаційних технологій саморозвитку, життєтворчості, партнерської співпраці; 6) удосконалення діагностичних засобів відповідно до змісту нової Концепції для визначення рівнів навчальних досягнень учнів/студентів, а також виявлення умов, які позитивно впливають на кінцеві результати й засвоєння мов навчання; 7) удосконалення змісту мовної освіти у ВНЗ, що забезпечить формування особистості вчителя-словесника, здатного впроваджувати новітні ефективні технології опанування мовою, мовленням і культурою, а також мовної особистості спеціалістів різних профілів; 8) створення Національного Центру мовної освіти України, до якого увійшли б провідні кафедри класичних і педагогічних університетів, відповідні відділи Національної академії наук, лабораторії Національної академії педагогічних наук України, методичні кабінети обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти для координації дій щодо поліпшення якості мовної освіти, поєднання новітніх наукових досліджень з практичною діяльністю.

Ефективна реалізація Концепції мовної освіти, на мій погляд, передбачає системний підхід: оновлення Стандарту мовної освіти й навчально-методичної літератури, удосконалення професійної майстерності учителів/викладачів, планомірне й цілеспрямоване управління освітою, залучення до розв'язання проблем мовної культури громадських організацій і суспільства в цілому.

ТЕРМІН ЯК ЗАГАЛЬНОНАУКОВЕ ПОНЯТТЯ

В українській мові терміни начебто й не відрізняються від інших слів: мають певні значення та граматичні категорії, відмінюються й уживаються як повноправні лексичні одиниці. Але терміни виражають наукові та технічні поняття, обслуговують спеціальні галузі. Тому їхнє призначення не могло не відбитися на характері цієї досить великої групи слів, що постійно привертає увагу науковців.

Наукові поняття визначаються спеціальними словами – термінами, які становлять основу наукової мови. Термін – це слово або словосполучення, що чітко й однозначно позначає наукове (спеціальне) поняття. Термін не називає поняття, як звичайне слово, а навпаки, поняття приписують термінові, додають до нього. Усі терміни мають низку ознак, до яких належать: а) системність терміна (зв'язок з іншими термінами певної предметної сфери); б) наявність дефініції (визначення) у більшості термінів; в) моносемічність (однозначність) терміна в межах однієї предметної галузі, наукової дисципліни або сфери професійної діяльності; г) стилістична нейтральність; г) відсутність експресії, образності, суб'єктивно-оцінних відтінків. Терміни поділяють на загальнонаукові та вузькоспеціальні (уживані в певній галузі науки).

Від термінів слід відрізнити номенклатурні назви – своєрідні «етикетки» предметів, явищ, понять. Якщо в основі терміна лежить загальне поняття, то в основі номенклатурної назви – одиничне.

Історія наукового терміна в новій українській літературній мові засвідчує, що серед основних питань термінознавства, як і літературної мови загалом, чи не на перше місце завжди висувалася проблема відбору з найрізноманітніших варіантів й органічного входження терміна в лексичну підсистему національної мови.

Дискусії на численних термінологічних конференціях останніх років за-свідчують, що серед важливих проблем сучасного українського термінознавства залишається питання про те, як зберегти національний дух української термінології за умов широких глобалізаційних процесів сучасності.

Найгарячіші суперечки відбуваються з приводу найбільш прийнятних назв спеціальних понять серед дублетних найменувань, а також щодо способів і засобів лексикографічного опрацювання й стандартування номінацій процесових понять, словотвірна структура яких, як ві-

домо, найбільш відрізняється від аналогічних термінів інших слов'янських мов, насамперед російської.

У зв'язку з цим постає комплекс питань про те, у якому сенсі ми можемо вести мову про національну специфіку українського терміна, у яких тематичних чи інших групах назв спеціальних понять вона виявляється, на які рівні мовної структури слід звернути особливу увагу, щоб узгодити семантичні й прагматичні вимоги до терміна та не втратити його національномовної специфіки. Коло пов'язаних між собою проблем при цьому виходить поза межі суто лінгвістичних, через що термінознавство мусить стати міждисциплінарною науковою галуззю.

Брижаченко Н.
ХДАДМ

ФРАНКОМОВНА ЛЕКСИКА В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

В українській лексиці вживають слова, запозичені з французької мови. Цьому сприяли культурні, економічні й політичні взаємозв'язки українського та французького народів, унаслідок чого українська мова перейняла велику кількість слів, підпорядкувала їх своїм законам фонетики й граматики, пристосувала до правил українського словотворення і семантичних систем. До системи української лексики органічно ввійшла французька лексика, яка засвоювалася прямо або через мову-посередницю усним і писемним шляхами в різні часи.

Зазначені вище чинники свідчать про те, що Україна є державою, мова якої інтегрувала з іншими мовами та стала однією з наймелодійніших мов євро-пейського континенту. Саме тому вивчення обраної теми є актуальним.

Метою роботи є розглядання іншомовних слів в українській мові. Згідно з поставленою метою виокремлено завдання роботи: визначити термін «запозичені слова»; виявити особливості застосування й написання французьких слів в українській мові.

Запозичені слова – це іншомовні слова, цілком засвоєні мовою-реципієнтом. Запозичені слова не сприймаються мовцями як чужорідний елемент і не потребують пояснень щодо форми і значення. На відміну від іншомовних слів, які розглядають у спеціальних словниках, запозичені слова подають у загальних словниках разом з питомою лексикою. Запозичені слова можна класифікувати на: а) слова, що давно вживаються й означають назви загальновідомих явищ і предметів, повністю сприймаються як українські: *крейда, папір, вишня, огірок, агро-*

ном, юрист, суфікс, лексика, академія, буква, м'ята та ін.; б) слова, що означають назви понять і явищ, які не є загальновідомими й рідко вживаються в мові, мають виразні ознаки іншомовних слів, не властиві українській мові: *адажіо, мольберт, вуаль, фрікасе, фенолфталеїн, ланцет* (запозичені з французької та італійської мов слова).

Серед французьких слів в українській мові: 1) слова, що позначають побутові речі (*люстра, абажур, комод, бюро, пудра, одеколон, ридикюль, порт'єра, кабінет, делікатес, десерт, вінегрет, гарнір, філе, антрекот, парасолька*); 2) назви одягу (*браслет, жабо, костюм, манто, пальто, блуза*); 3) терміни мистецтва й літератури (*мольберт, натюрморт, афіша, актор, суфлер, бюст, бюлетень, партер, драпірування, ампула, роль, балет, антракт, рояль, гравюра, контраст*); 4) терміни будівництва, архітектури, містопорядкування (*бельетаж, фойє, оранжерея, бульвар, тротуар, авеню*); 5) суспільно-політичні терміни (*дебати, кур'єр, шосе, паркет, пансіон, пасаж, парі, режим, асамблея, департамент, дебати, шеф, аташе, кар'єра, інтрига, шантаж, транспорт, депеша*); 6) технічні терміни (*екіпаж*); 7) військові терміни (*сержант, атака, фронт, каска, кавалерія, корпус, маршал, десант, ескадра, артилерія*).

Усі ці слова, що використовуються в українській лексиці, можна поділити на дві великі групи: а) слова, що не змінили зміст і будову (порівняно з мовою-продуцентом); б) слова, що набули нового змісту.

Можна навести декілька цікавих прикладів з мистецтва та літератури: з французької мови слово «*commode*» означає 'зручний', а в українській мові це слово трансформувалося в безпосередню назву предмета, де зручно зберігати одяг – комод. Слово «драпірування» походить від французького «*drapereau*», що означає 'прапор' (тобто тканину), а в українській мові слово «драпірування» використовують саме для позначення тканини в художніх постановках.

Цікаві приклади можна знайти серед суспільно-політичних термінів. Так, слово «аташе» в українській мові означає дипломатичну посаду, а походить це слово від «*attaché*», що перекладається як «прикутий, закріплений». Тобто відбувається трансформація змісту слова – від прикутого до зобов'язаного представляти.

Для запозичень із французької властиві такі фонетичні й морфологічні особливості: а) звукосполучення «*ya*»: *буржуазія, ампула, кулуари, експлуатація, тротуар, вуаль*; б) пом'якшення губних і «*k*» перед «*y*» (буква «*y*»): *бюро, гравюра, капюшон, фюзеляж, кюрі, кювет*; в) звукосполучення «*am*», «*an*» перед приголосними: *асамблея, пансіон, авантюра, жанр*; г) незмінювані іменники з кінцевими наголошеними

голосними -е, -і, -о: *пенсне, турне, резюме, журі, жалюзі, кашпо, шапі-то*.

Запозичена французька лексика збагатила нашу мову й надала їй більшої виразності. Дуже часто французькі слова змінюють свою семантику після трансформацій прямого тлумачення змісту до асоціацій та певних перетворень. Тобто замість простого копіювання іншомовних слів відбувається осмислення, аналіз змісту слова, а використання цих слів додає яскравих барв нашій рідній мові.

Валигура Н.
НТУ «ХП»

ВОПРОСЫ ЯЗЫКОВОЙ ПОЛИТИКИ В МНОГОНАЦИОНАЛЬНОМ ГОСУДАРСТВЕ

В каждом государстве вопросы языковой политики решаются в зависимости от исторических традиций, политической ориентации, идеологической позиции властных структур и выработанной ними этнонациональной концепции. Государственная языковая политика проводится в двух ракурсах: в социолингвистическом и в лингвистическом.

Социолингвистический ракурс – это разработка и усовершенствование за-конодательных актов, регулирующих вопросы статуса языков и взаимоотношений между официальным, государственным языком и другими языками в конкретной многонациональной стране.

Лингвистический ракурс государственной языковой политики – это конкретные программы и механизмы их осуществления.

Языковая политика как сфера общественной жизни существовала еще во времена Рима. Римское гражданство можно было получить только при условии владения латинским языком.

Сегодня совместными усилиями таких известных европейских структур, как Совет Европы и Европейский Союз, разработаны законодательные международные акты и рекомендации, описаны виды государственной языковой политики и выдвинут ряд требований к их проведению на европейском континенте под лозунгом «Единство в многообразии».

Международные организации ООН и ЮНЕСКО также не остались в стороне от рассмотрения языковых вопросов и считают, что в XXI в. основным принципом языковых отношений в многонациональных государствах должна быть языковая лояльность.

5 ноября 1992 г. государствами – членами Совета Европы была подписана Европейская Хартия региональных языков или языков мень-

шинств. В Хартии записано, что использование регионального языка или языка меньшинства в частной и общественной жизни является неотъемлемым правом в соответствии с принципами, зафиксированными в Международном пакте о гражданских и политических правах, и согласно духу Европейской конвенции о защите прав человека и основных свобод.

В 2003 г. Украина уже принимала закон о языках, но для языков национальных меньшинств были предложены минимальные условия для их существования и развития, не соответствующие духу Хартии о языках.

8 августа 2012 г. Президент Украины Виктор Янукович подписал Закон «Об основах государственной языковой политики», согласно которому в стране, кроме статуса государственного языка, вводится статус регионального языка. Региональным считается язык, который в определенном регионе – области, районе, селе – считают родным не менее 10% населения. Право на статус регионального язык национального меньшинства получает после соответствующего решения областного, районного или поселкового Совета. В принятом законе указаны языки национальных меньшинств, которые могут получить статус региональных – белорусский язык, болгарский, венгерский, гагаузский, греческий, еврейский, крымскотатарский, молдавский, немецкий, польский, румынский, русский, словацкий языки, а также русиновский язык, который ранее считался диалектом украинского языка. И сегодня уже есть соответствующие решения Советов разного уровня о получении статуса регионального венгерским, молдавским, румынским и русским языками.

В ряде европейских стран, где уже давно сформировались и нация, и язык, кроме одного государственного языка, на определённых территориях существуют и региональные языки. Например, в Германии статус регионального получил сербский язык (Саксония), в Америке такой статус получили эскимосский, алеутский, индейский (штат Аляска) и испанский (штат Флорида) языки, в Испании – каталонский и язык басков.

Из всего вышесказанного можно сделать вывод, что неразрешимых вопросов в области государственной языковой политики в многонациональных странах нет. Просто надо помнить, что каждый национальный язык не только выполняет коммуникативную функцию, но является еще и общечеловеческой ценностью как неповторимый способ познания мира.

Любой образ мира – это всегда только одна из возможных точек зрения на мир. Сколько языков – столько же и уникальных картин мира, которые не лучше и не хуже друг друга. Их можно изучать, сравнивать, но не следует их критиковать или противопоставлять.

СУЧАСНА МОВНА ПОЛІТИКА В УКРАЇНІ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Уже стало традиційним, що кожної виборчої кампанії порушується мовне питання. А точніше кажучи – російськомовне, бо питання мов інших націо-нальних меншин, навіть тих, що потребують захисту і підтримки, практично не звучить. Тобто стає зрозумілим, що порушується ця проблема лише з однією метою – зібрати електорат, адже російська національна меншина в Україні найчисельніша. Проте на виборах такі питання не вирішують. Задуривши голови громадянам та налякавши їх «суцільною українізацією», політики, які вболівали на виборах за врегулювання мовного питання, найчастіше забувають про свої обіцянки, ховаючи «мовну карту в рукав». Усе це негативно впливає на процеси консолідації українського народу, розколюючи його за мовною ознакою, підживлює проблему регіональної розрізненості. І найголовніше – підриває безпеку держави. Жодне із соціологічних досліджень не засвідчило, що громадяни нашої держави ставлять мовне питання на перше місце. Україна демонструє чи не найбільшу серед інших країн толерантність у мовних питаннях. Що ж зумовило таку ситуацію? Відповідь на це питання буде однозначною: відсутність цілісної державної мовної політики. Особливо це виявляється у площині правового врегулювання мовних питань та організації виконання комплексу заходів у цій сфері.

За майже двадцять років незалежності влада України так і не навчилася захищати мовний простір своєї країни. Унаслідок ми маємо слабку й нестійку в мовному питанні державу. Якщо характеризувати кількома словами, то державна мова в Україні залишається сиротою, оскільки українська мова в незалежній Україні стала предметом не державної опіки, а найбрудніших політичних спекуляцій і політичних торгів.

Заходи, що вживалися у сфері мовної політики, далекі до адекватних щодо ситуації, яка існувала і, на жаль, продовжує існувати у мовному просторі. Парламент не спромігся донині прийняти нову редакцію Закону «Про мови в Україні». Цей закон є більш прийнятним для країни, ніж ті, що пропонуються й можуть бути ухваленими сьогодні.

Єдиним, хто є послідовним у відстоюванні своїх інтересів у мовному питанні, – це наш північний сусід. З боку Росії відбувається

постійний моніторинг мовної ситуації в нашій державі. Поза увагою не залишається жоден, навіть найобережніший, крок у зміцненні позицій української мови. Це означає лише одне: збереження і зміцнення позицій російської мови належить до сфери стра-тегічних інтересів Росії.

Щоб змінити таке мовне становище, слід невідкладно розв'язати три першочергові завдання: 1) розробити концепцію державної мовної політики України, яка б стала основою для формування всього масиву мовного законодавства, і практичний механізм його втілення; 2) прийняти новий «Закон про мови в Україні», який би зміцнював позиції української мови – важливого чинника єднання народу; 3) створити орган державної виконавчої влади з питань мовної політики, який би став центром розроблення й реалізації державних мовних програм, здійснював упровадження мовного законодавства.

Гладких М.
ХНУРЕ

УКРАЇНСЬКА ФРАЗЕОЛОГІЯ ЯК СПОСІБ ВИРАЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО МЕНТАЛІТЕТУ

Останніми роками в сучасній лінгвістиці здійснено перехід до антропологічного напрямку, що передбачає вивчення мови в тісному зв'язку з людиною, її свідомістю, мисленням, духовно-практичною діяльністю. Предметом дослідження антропологічної лінгвістики є також фразеологічний фонд як своєрідне джерело відомостей про народне життя, певне дзеркало, у якому відображено не тільки побут, але й історію, вірування, звичаї, обряди.

У світовій гуманітарній науці поняття «менталітет» і «ментальність» стали широко вживаними у другій половині ХХ ст., але досі не мають чіткого визначення. Розрізнення цих термінів запропонувала дослідниця В. Маслова, зазначивши, що ментальність – це світоспоглядання в категоріях і формах рідної мови, які поєднують в собі інтелектуальні, духовні й вольові якості національного характеру в типових його виявах. У сучасній лінгвістиці поняття «*менталітет*» є своєрідним способом сприйняття навколишньої дійсності за допомогою мови, *менталітет* – спосіб вираження притаманних національних особливостей шляхом закріплення у складі мови (В. Маслова, Л. Пушкар'єв, Н. Пушкар'єва, О. Почепцов та ін.). Оскільки мова пов'язана з ментальністю народу, то виникає потреба розглянути проблему

співвідношення мови з ментальними категоріями. Тому метою роботи є дослідження й систематизація українських фразеологізмів, що виявляють та описують етнічну своєрідність українців.

Виокремлюємо такі нормативні аксіоми менталітету, відтворені в універсальних висловлюваннях: 1) аксіоми впливу: не можна завдавати шкоди іншим (*і лихе серце на сонці тане*); слід допомагати одне одному (*одна голівешка й у печі гасне, а дві і в полі горять*); 2) аксіоми життєдіяльності: варто бути працьовитим (*з лежжі не справиш одежі, а зі спання не купиш коня*); потрібно бути терплячим (*сонечко блисне – сорочечка висхне*); слід сподіватися на краще (*упав у гаразд, як муха в сметану*); 3) аксіоми спілкування: не варто бути балакучим (*щоб думкам було просторо, а словам тісно*); необхідно пробачати людям помилки (*не за всяку провину києм у спину*); 4) аксіоми відповідальності: слід відповідати за свої вчинки (*не за те вовка б'ють, що він сірий, а за те, що вівцю з'їв*); 5) аксіоми управління: не варто ламати чужу волю (*як з цапа вовни, як з козла – ні вовни, ні молока*); не потрібно доручати важливу справу багатьом (*сім баб – сім рад, а дитя безпупе*); 6) аксіоми реалізму: не можна покладатися на перше враження, слід прагнути зрозуміти сутність речей і людей (*у тихому болоті чорти водяться; тиха вода греблі рве*); варто знати про неможливість виправлення недоліків (*з чорного kota білого не зробиш*); не потрібно недооцінювати деталі, малі явища, оскільки вони можуть мати велике значення (*мала пташка, та кігті гострі*); 7) аксіоми безпеки: не слід поспішати, приймаючи серйозне рішення (*поволі їдеш – далеко будеш*); потрібно бути передбачливим (*близька соломка краща далекого сонця*); 8) аксіоми добродійності: не варто надмірно тривожитися (*кинути лихом об землю*); потрібно радіти тому, що маєш (*в чужий черевик ноги не сунь*); слід нести відповідальність за власні вчинки (*хто каші наварив, той мусить і з'їсти*).

У роботі також досліджено фразеологічні одиниці, що відображають моральні домінуючі концепти українців, розподілені дослідницею Г. Меж-жеріною: любов, працелюбство, милосердя, сімейні цінності, шанування батьків, вільнолюбство, повага до людей. Унаслідок такого аналізу спостерігаємо особливості національних рис українців, зокрема розкриваємо моральні та утилітарні цінності.

Подальші дослідження будуть присвячені більш ґрунтовному вивченню аксіологічних орієнтирів, ціннісної картини світу української нації, що відбито у фразеологічних одиницях.

МОДНІ ТЕНДЕНЦІЇ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

У кожному суспільстві чи колективі протягом якогось історичного періоду встановлюють певні правила вимови, словотворення тощо, тобто люди наслідують мовні зразки, які відповідають літературним та естетичним смакам. Наші сучасники здебільшого не байдужі до проблем рідної мови, намагаються дотримуватися мовних норм. Проте окремі особи, не знаючи української мови і прагнучи бути оригінальними, утворюють або просто копіюють якісь «престижні», «сучасні», на їх переконання, елементи слововживання, незважаючи на те, що такі одиниці можуть бути (за сприйманням інших) негарними, вульгарними, ненормативними тощо. Наслідують здебільшого фрази соціально авторитетних (на чийсь думку) мовців, ураховуючи соціально-територіальні («місто – село»), соціально-професійні («еліта – простий народ»), часові («нове – старе») та ін. чинники. Пропоновані мовні варіанти часто нижчі в системі цінностей колективу, але більш експресивні, тому їх і наслідують, а отже, проблема культури й чистоти мови залишається актуальною.

У сучасній українській мові діють такі тенденції: а) повернення до національних традицій, усунення явищ та ознак, не властивих українській мові, відродження її питомих властивостей. Так, дітям усе частіше дають традиційні імена (*Дарина, Микита*); установи, товари та ін. називають питомими словами (поїзд *«Оберіг»*); уживають слова *наразі (у цей момент), поспіль (підряд)* або звертаються до співрозмовника: **«Пане Володимире!»**, що підкреслює «українськість» мовця; б) заперечення традиційних мовних норм, їх порушення й поступова вульгаризація мови. Унаслідок демократизації суспільно-політичного життя, послаблення морально-етичних й естетичних норм, розширення кола носіїв нашої мови частина мовців прагне до зближення усно-розмовної та книжно-писемної сфер функціонування української, зняття її норм. Пропагується простота мови, масове використання стилістично зниженої лексики (діалектних, жаргонних, лайливих слів тощо) як засіб вираження авторської невимушеності й розкутості через демонстративне відкидання морально-етичних та естетичних цінностей радянської доби: *бабки, косити під кого («удавати з себе»), крутитися, ляпати, наїжджати, предки, тусуватися («спілкуватися, відвідуючи якісь зібрання»), шифруватися («переховуватися»)*. Тепер намагаються писати «живою» мовою, з

обмеженим «редакторським утрочанням». Така ненормативність і вульгаризація сучасної літературної мови ЗМІ, художніх творів знижує як художній їх рівень, так і серйозність обговорюваних проблем. Однак, на нашу думку, не можна допускати використання суржику та лайливих слів політиками й державними діячами; в) макаронізація мови, тобто неконтрольований потік іншомовних запозичень у мову молоді, фахівців окремих галузей (комп'ютерників, підприємців, представників шоу-бізнесу). На жаль, більшість людей не замислюється, що нашу мову засмічено зайвими словами (*мен, о'кей, паті*), а ми забуваємо питому лексику (*чоловік, гаразд (добре), вечір*). Дітей часто називають іноземними (*Крістіна*) та спотвореними російськими іменами (*Альона, Євгеній*), а організації – іншомовними одиницями, іноді цілком не пристосованими до норм української мови. Бездумне вживання запозичень, перекручування їхнього змісту і спотворення звукового оформлення перетворює мову на мішанину нелітературних слів.

Дія цих тенденцій може або сприяти розвитку української, наближенню мовлення до мовної реальності, або призводити до сповільнення внормування мови, її вульгаризації та засмічення, несприйняття деякими мовцями.

Отже, освічена людина, усвідомлюючи значення рідного слова для розвитку культури нації, не повинна бездумно засмічувати українську зайвими одиницями (суржиком, запозиченнями та ненормативними словами), а має дбати про рідну мову, про правильність і чистоту свого мовлення.

Горбунова К.
НТУ «ХПІ»

ЯВИЩА АНІМІЗМУ, ФЕТИШИЗМУ І ТОТЕМІЗМУ В УКРАЇНСЬКОМУ ФОЛЬКЛОРІ

Тема української культури та традицій є, на мою думку, однією з найцікавіших тем для дослідження. Своєрідність української культури визначено географічними умовами, особливостями історичного шляху, також взаємодією з іншими етнокультурами та багатьма іншими чинниками, які певним чином сприяли розвитку нашої рідної культури.

Важливим історичним етапом розвитку культури стало прийняття християнства (988). Докладніше хотілося б розглянути українську міфологію, яка містить міфи про сутність і походження явищ природи, про походження людини (антропогенічні), про богів (теологічні), про вини-

кнення Всесвіту (космогонічні), про неминучу загибель світу (есхатологічні) тощо.

В українській міфологічній традиції багато уваги приділялося природним стихіям, явищам навколишнього світу, різноманітним життєвим випробуванням, із якими стикається людина. Усі ці сюжети, максимально наближені до щоденного побуту селян, описано як у народній творчості українців, так й у творах таких відомих авторів, як Тарас Шевченко, Леся Українка та ін. Утрачаючи своє первісне значення, міфологічні персонажі поступово набували характеру художньо-поетичних образів усної народної творчості. Українська міфологія ілюструє прагнення людини пояснити й упорядкувати навколишній світ, розкрити єдність людини та природи, а також має виразний національний колорит і художню та образну своєрідність.

Ще однією особливістю української міфології є поєднання християнських релігійних уявлень із язичницькими віруваннями, наявність взаємопереплетених елементів анімізму, фетишизму й тотемізму.

Анімізм (від лат. *anima* – душа) – віра в існування душі й духів, які керують матеріальним світом, зокрема в українській міфології це віра в наявність душі чи духу в кожній речі або явища навколишнього світу. Так, душа як безтілесна копія тіла, може існувати самотійно як за життя, так і після нього.

Анімізм – це також вірування первісних людей, віра в існування духів, одухотворення сил природи, тварин, рослин і предметів, приписування їм розуму, дієздатності й могутності. Звідси виникають погребальний культ, культ предків і розвиток вірувань в загробне існування душі, потойбічне життя. Анімізм тісно пов'язаний із практикою табу (заборони на певні дії, що стосуються якоїсь істоти або предмета). Згідно із цими віруваннями, кожна річ у світі має душу або дух. Намагання підкорити сили природи призвело до появи чорної та білої магії. Анімізм властивий традиційним уявленням та віруванням українців, їхній календарній і родинній обрядовості. Але найвиразніше анімістичними віруваннями позначено українську демонологію. Її образи – це фантастичні, зооморфні чи антропоморфні істоти, які наділені людськими властивостями та можуть впливати на живу й неживу природу.

Одухотворювалися й природні явища – грім, блискавка, вихор тощо. Згодом ці образи втратили свої демонологічні риси і стали художньо-фантастичними персонажами фольклору. Якщо згадувати народні казки, легенди, українські міфи, то майже завжди в них наявні ознаки анімізму, тобто можна упевнено твердити, що українська куль-

тура не могла би існувати без своїх традиційних уявлень про природу, які склалися протягом століть на наших землях.

Тотемізм – сукупність релігійних уявлень та вірувань про існування надприродних зв'язків між певною родовою групою людей і певним видом рослин чи тварин. Елементи тотемізму залишилися в обрядовості і звичаях українців (в обрядах водіння кози тощо). Саме з тотемом древні люди пов'язували своє існування і благополуччя. Частіше за все тотем був твариною, рідше рослиною. Тотемові приписували надприродні можливості, йому поклонялися.

Фетишизм – віра в надприродні властивості предметів і речей. В україньській релігійно-міфологічній традиції фетишами – об'єктами релігійного поклоніння – уважали різноманітні амулети й талісмани. Так, чудодійною силою народна уява наділяла певні види каміння, яке нібито лікує від хвороб. Залишки фетишизму виявляються й у сучасному християнстві (культ хреста, ікон). Нині популярним є носіння різноманітних амулетів, оберегів та ін.

Отже, явища анімізму, тотемізму й фетишизму є підґрунтям для всієї української та світової міфології. Ці поняття переплітаються між собою; містять інформацію про життя, настрої, побут українців у давні часи; не є не є застарілими (у наш час вони набули нової виразності). Анімізм, тотемізм і фетишизм час від часу трапляються в житті кожного з нас, тому, на мою думку, їх не можна обмежувати лише культурою тих часів, яка існувала на українських землях багато століть тому.

Грушко В.
НТУ «ХП»

ТЕХНІКА ПУБЛІЧНОГО ВИСТУПУ

Для більшості людей виступ перед аудиторією видається нелегким завданням. Безумовно, переконати велику кількість слухачів значно важче, ніж переконати одного співрозмовника. Насамперед через те, що аргумент, переконливий для одного, може бути непереконливим для іншого: у кожного своя система цінностей і авторитетів.

Здебільшого страх перед публічним виступом виникає тому, що змінюється наша роль. У промові перед аудиторією, на відміну від повсякденної розмови, оратор знає, що повинен виголосити її до кінця. Він усвідомлює, що на нього одного цілком покладено відповідальність за зустріч з аудиторією і що його авторитет залежить від виступу. Саме тому передусім потрібно знати правила й принципи побудови промови,

а також чинники, які впливають на спілкування, уміти користуватися ораторськими прийомами.

Готуючи текст для публічного виступу, слід пам'ятати про суттєву різницю між писемним й усним його варіантами. Речення, значні за кількістю слів та ускладнені за будовою багатьма відокремленими членами речення, вставними і вставленими конструкціями, цілком можливі в науковій статті, монографії, але зовсім не бажані в лекції, доповіді, промові. На відміну від писемного, в усному тексті доречні питальні, окличні й риторичні, а не лише розповідні речення.

Не словесні, а смислові повтори необхідні в усному мовленні для наголошування основної думки, підкреслення ключового моменту й посилення враження від сказаного. Окрім повторів, використовують й інші способи привернення чи утримання уваги слухачів: зміна порядку слів (інверсія), градація (посилення), протиставлення (антитеза), оклична й питальна інтонації, риторичні запитання, пауза та ін. Висока мовна й голосова техніка дає змогу ораторові правильно інтонувати промову. За допомогою тонального забарвлення слів складаються протилежні за змістом речення: чи то піднесено-урочисті, чи то доброзичливі, чи то наказові, чи то зневажливі. Поза інтонацією немає ані побутового, ані художнього, ані наукового слова. Крім голосу, інтонації, для промовця певне значення мають його вираз обличчя, поза, міміка й жести як додаткові засоби виразності.

Оратор ще до початку виступу визначає свої цілі, які можуть передбачати інформування слухачів про щось нове, їх переконування, підготовування до визнання нового способу вирішення проблеми, спонукання до дії або бажання що-небудь змінити. Виступ не повинен містити більше семи основних ідей, бо велику кількість положень важко сприйняти. Необхідно спланувати добре структурований зміст промови, оскільки здатність успішного сприйняття мови у слухача зберігається протягом 15 хвилин. Особливу увагу слід приділити початку й закінченню промови. Перші слова мають налаштувати на аудиторію, зацікавити її, тому початок повинен бути яскравим. Завершальні фрази резюмують виступ, закликають до дії. Промовцеві варто слідкувати за аудиторією: як тільки бажаний результат досягнуто, можна завершувати виступ.

Дейл Карнегі запропонував кілька правил, дотримання яких зробить виступ успішним: 1) починати промову слід із сильним і наполегливим прагненням досягти своєї мети; 2) потрібно добре знати те, про що збираєтеся говорити; 3) виявляти впевненість; 4) необхідна й найважливіша умова – практика.

Стати майстром публічного виступу – це велике досягнення для того, хто цього забажає, тому що досягнуте відкритє йому двері в усі сфери нашого життя.

Довгаль М.
НТУ «ХП»

ЧИ ПОТРІБЕН УКРАЇНІ ПОЛІЛІНГВІЗМ?

Ми живемо на території сучасної України, яка тільки-но стала самостійною державою, розпочала довгий шлях самостійного економічного й політичного розвитку, крізь сторіччя зберігала для нас свій культурний спадок.

Україна була й залишається багатонаціональною країною. Тож, незважаючи на те, що державною мовою в Україні є лише одна мова – українська, територія її ніколи не була закута в ланцюги однієї мови.

Ще більше для розвитку мов національних меншин посприяд законопроект, що набрав чинності 10 серпня 2012 р. Цей закон передбачає офіційне використання регіональних мов у роботі місцевих органів влади, якщо на території проживає щонайменше 10% носіїв мови. У цього законопроекту відразу з'явилися як прихильники, так і ті, хто був категорично проти його прийняття. Основна вимога, висунута його супротивниками, полягала в тому, що через деякий час після прийняття цього закону російська мова здобуде статус державної мови, що ставить під загрозу існування української мови, мови культурної спадщини нашої країни. І незважаючи на переконання чинної влади, що ніякої загрози для української мови не існує, з кожним днем це питання серед населення постає все частіше й гостріше.

Саме тому зростає актуальність питання: «А чи потрібен нашій країні полілінгвізм на державному рівні?». Поділ країни на Східну частину та Західну все чіткіший, а це не може бути сприйняте як позитивне явище.

Я вважаю, що єдиний вихід, який може розставити усі крапки над «і» в цьому питанні, – усеукраїнський «мовний» референдум, тому що лише український народ має вирішити, якою мовою йому послуговуватися.

Завада І.
НТУ «ХП»

ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКА МОВНО-ЛІТЕРАТУРНА ПРАКТИКА ТА ЗБАГАЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ

Понад п'ять століть західноукраїнські землі перебували у складі інших держав, не мали території та етнічної єдності. Ці історико-політичні обставини та своєрідні географічні умови (значний масив гірського рельєфу, що ускладнював спілкування між селами, містами й містечками) сприяли збереженню в мові населення деяких архаїчних рис, успадкованих з давньоруської мови, та виробленню нових діалектних рис, відмінних від тих, що формувалися у Східній Україні. Українська мова різних частин Західної України зазнавала впливу структурно віддалених мов держав-завойовників – польської, німецької, угорської, румунської. Унаслідок цього деякі лексичні, морфологічні, синтаксичні елементи згаданих мов протягом тривалого часу адаптувалися до системи української мови і стали органічним складником південно-західного наріччя, певною мірою вплинувши на специфіку його лексичного складу (*бюрокрація*).

Демократизація української літературної мови в Західній Україні, започаткована М. Шашкевичем, І. Вагилевичем, Я. Головацьким в альманасі «Русалка Дністровая», відкрила шлях до широкого використання різних елементів південно-західного наріччя. Однак потреби української мови, яка, хоча й обмежено, почала функціонувати у пресі, шкільній та університетській освіті, діловодстві Західної України, зокрема Галичини, не могли задовольнятися лише народною мовою. Важливим джерелом залишилися і старокнижна українська та старослов'янська мови. Цілком природним процесом було творення нових слів, переважно абстрактної лексики, розширення значень знайомих слів, калькування (особливо термінів) із різних мов, а то й прямі запозичення, насамперед з польської та німецької, російської та ін. слов'янських мов (*етикета*).

Значними були відмінності у фонетичному, морфологічному оформленні (*кульоари, експльоатація*), у семантиці запозичених слів. Звичайними були випадки калькування слів, словосполучень, синтаксичних конструкцій з польської, німецької, церковнослов'янської, російської мов типу *представляти, представлене, предложене; думаю вже посідати, дав му зрозуміти, спосібність рушати наперед* тощо. У будові речення запозичення виявилось, наприклад, у вживанні означення після означуваного слова: «*Питомці тої семінарії від р. 1794 кілька разів давали в мурах семінарських вистави театральні, розуміється, польські*» (І. Франко). Різниця від східноукраїнської мовної практики й правописна система, застосовувана в Західній Україні.

1891 р. із критикою мови віршів галицьких поетів виступив Б. Грінченко, чим започаткував дискусію про шляхи творення єдиної літературної мови. Те, що основою єдиної української літературної мови має бути мова центральноукраїнських регіонів, формулювалося пред-

ставниками західноукраїнської інтелігенції. Найчіткіше ця позиція була сформульована І. Франком у статті «Говоримо на вовка – скажімо і за вовка» (Зібр. тв., т. 28. К., 1980, с. 167–175), де письменник наголосив на тому, що потрібно вивчати місцеві говірки на всій території України й закликав використати їх «на пожиток цілості».

Отже, українська літературна мова помітно збагатилася внаслідок взаємодії із південно-західним наріччям: її словниковий склад поповнився словами абстрактного значення (*вибух, розпач, прагнути, досконалість, здолати*), термінами з різних галузей науки, суспільного життя (*відхилення, провідник, недоторканність особи, ухвала, продукти, звіт*), словами на позначення різних реалій (*тека* та ін.).

Калініченко А.
НТУ «ХП»

МОВЛЕННЄВІ ПОМИЛКИ В ЗОВНІШНІЙ РЕКЛАМІ

Реклама відіграє в житті людини важливу роль. Її запровадили непомітно, і поступово вона стала невід'ємною частиною нашого життя. Уявімо сучасність без таких виявів реклами, як плакати, стенди, афіші, вітрини, календарі, буклети! Особливості створення текстів для них уже довгий час є предметом вивчення та лінгвістичного аналізу й давно вийшли на професійний рівень, спираючись на дані психолінгвістики та лінгвістичного аналізу тексту.

Реклама повинна «звучати», бути насиченою, гранично короткою та грамотно складеною. Ось чому тема цієї роботи є доволі актуальною. Пройдімося лише вулицями нашого міста. Чи переконаємося ми, що сучасна реклама відповідає всім нормам грамотності літературної мови? Гадаю, що ні.

Мова реклами має пропагувати найкращі зразки практичної реалізації української літературної мови. Недотримання цього правила значною мірою шкодить вияву державного статусу української мови, не сприяє вирішенню завдань щодо її поширення серед українського глядача, не підвищує його освітній рівень. Це негативно впливає на імідж компанії, що затвердила неграмотний рекламний текст, та на її місце серед інших компаній.

Рекламні тексти слід писати літературною мовою з урахуванням мовних норм, закріплених як обов'язкові на певному етапі розвитку суспільства. Мовознавці розрізняють норми слововживання, наголосу, морфологічні, синтаксичні, орфографічні й пунктуаційні. Отже, у про-

цесі створення рекламного тексту варто враховувати все вищезазначені норми.

Найпоширенішою помилкою в рекламних текстах, за нашими спостереженнями, є неправильне слововживання, що відбувається внаслідок неправильного перекладу рекламного тексту з іноземної мови та калькування, найчастіше з російської. Наприклад, «приймати участь» замість правильного «брати участь», «самі низькі ціни», а не «найнижчі ціни». Іншою причиною може бути нехтування морфологічними, орфографічними нормами української літературної мови. Наприклад, «кися-не» замість правильного «кисяни», «рїчь» замість «рїч», «здоров'є» замість «здоров'я».

Грамотно складений рекламний текст є ознакою культури мовлення, адже це перше, що помічають гості міста чи країни, це те, що закріплюється в підсвідомості суспільства, відбиває рівень розвитку літературної мови та інтелектуального фонду нації.

Останнім часом реклама стала невід'ємною частиною засобів масової інформації, що оформлюються різновидом літературної мови зі своїми закономірностями у змісті та формі. Мова ЗМІ безпосередньо впливає на розвиток літературної мови, про що зазначив І. Драч: «Диктори й журналісти – це не тільки добрі знавці мови, вони активні учасники її розвитку й оновлення».

Маємо бути соціально свідомими та активними громадянами! Мова – національний скарб, і наше завдання полягає в тому, щоб поводитися з нею дбайливо, примножуючи й удосконалюючи її.

Калмикова Д.
КЗ «ХГПА»

ОСОБЛИВОСТІ ВЖИВАННЯ АНТРОПОНІМІВ У РОМАНІ ЛІНИ КОСТЕНКО «МАРУСЯ ЧУРАЙ»

Процеси становлення й еволюції формули називання особи тісно пов'язані зі звичаями й особливостями духовної культури народу, його історією. У системі наших власних найменувань, що склалася протягом минулих віків, відбито особливості суспільної, господарської, культурної й мовної діяльності народу на різних історичних етапах. У мовознавчих виданнях опубліковано дослідження з антропоніміки таких авторів, як Л. Л. Гумецька, В. В. Німченко, О. Б. Ткаченко.

Об'єктом вивчення мовознавців до цього часу не були антропоніми роману «Маруся Чурай», які дають цінні відомості про культуру українського народу, уплітають її в усесвітню культуру, об'єднують рі-

зні етносоціальні спільноти. Це й зумовило актуальність нашого дослідження.

Мета розвідки – аналіз антропонімів як інтертекстуальних елементів на матеріалі історичного роману у віршах Ліни Костенко «Маруся Чурай».

Ономастичний простір роману «Маруся Чурай» має свої особливості, які коригуються тим, що йдеться про «історичний роман у віршах». Велика кількість персонажів, що перебувають у взаємодії, зростання вагомості сюжету в жанрі роману помітно підвищують відсоток прямого, номінативного вжитку власних назв. Ознака твору «історичний» вимагає побудови автентичного онімічного хронотопу, а ознака «у віршах» – поезії. І це виявляється щоразу в ужитку кожного оніма роману (*онім* з латинської – назва, ім'я).

Чітка окресленість власних найменувань виявляється в тому, що вони, як правило, не вигадані, а реально й документально зафіксовані. Окрім того, вони позначають назви історично значущих об'єктів та осіб. Уживання їх зумовлене насамперед точністю, достовірністю, правдивістю поданої інформації. Можна сказати, що в цьому випадку власні найменування виконують свою первинну функцію – називну, а також вторинну – інформативно-національну, створюючи інформаційне поле.

Отже, антропоніми в романі Ліни Костенко «Маруся Чурай» – це результат ретельного авторського добору. Створюючи своєрідні мікротексти, вони допомагають локалізувати зображуване в просторі й часі, надати йому національного забарвлення. Антропоніми твору виконують певну стилістичну та художню функції, характеризують мову і стиль автора, стають засобом вираження авторської модальності.

Кривушкіна І.
ХНУРЕ

ОСОБЛИВОСТІ МАШИННОГО ПЕРЕКЛАДАННЯ АНГЛОМОВНИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Системи машинного перекладу текстів з одних природних мов на інші моделюють роботу людини-перекладача. Їх ефективність залежить насамперед від того, у якому ступені в них ураховуються об'єктивні закони функціонування мови й мислення. Ці закони поки що недостатньо вивчені. Тому, вирішуючи завдання машинного перекладу, необхідно враховувати багатий досвід міжнаціонального спілкування й досвід перекладацької діяльності, накопичений людством. Цей досвід свідчить

про те, що у процесі перекладання основними одиницями змісту є не окремі слова, а фразеологічні сполучення, що виражають поняття.

Під час створення систем фразеологічного машинного перекладу застосовують такі принципи: а) використання в машинному словнику насамперед фразеологічних одиниць; б) включення до програми машинного перекладу так званих «мовних моделей» – фразеологічних одиниць з порожніми місцями, які можуть заповнюватися різними словами та словосполученнями, породжуючи осмислені відрізки мовлення; в) створення політематичних машинних словників великого обсягу; г) крім основного політематичного словника, у системах машинного перекладу використовують набір невеликих за обсягом додаткових тематичних словників, що містять інформацію, відсутню в основному словнику; д) включення до словника багатозначних слів із зазначенням їх пріоритетного еквівалента, специфічного для певної предметної галузі.

У традиційних двомовних і багатомовних словниках загального призначення перекладні еквіваленти вказувалися переважно для окремих слів, для словосполучень – значно рідше. Указівка перекладних еквівалентів для словосполучень більш властива спеціальним термінологічним словникам. Тому під час перекладання фрагментів текстів, що містять багатозначні слова, часто виникали труднощі.

Під час перекладання текстів з англійської мови українською доводиться вибирати перекладні еквіваленти для слів, ураховуючи їхній контекст або приписувати такі еквіваленти словосполученням і фразам як цілісним одиницям змісту. Це завдання важко піддається алгоритмізації, і розробники систем машинного перекладу протягом тривалого часу не знаходили задовільного вирішення. Нині поширеною є концепція «Translation memory». Сутність її полягає в тому, що під час підготовки іншомовних варіантів будь-яких документів спочатку їх перекладають перекладачі вищої кваліфікації. Потім оригінал документів та їхні переклади іноземною мовою вводять в ЕОМ, розчленовують на окремі речення або фрагменти речень, та із цих елементів будують базу даних, що містить перекладні відповідники між ними. Базу даних завантажують у пошукову систему, що дає змогу за окремими реченнями або фрагментами речень нового тексту вибирати їхні переклади й уставляти в цей текст. У такий спосіб можна в автоматичному режимі одержувати якісні переклади тих фрагментів тексту, поданих у базі даних. Непізнані фрагменти тексту перекладають іноземною мовою вручну. У процесі цього можна скористатися процедурою наближеного пошуку цих фрагментів у базі даних, а результати пошуку використовувати як підказку. Результати ручного перекладу нових фрагментів текстів можна знову вводити в базу даних. Тоді під час перекладання нових документів

пам'ять перекладача буде поступово збагачуватися, а її ефективність зростатиме.

Кроо В.
НТУ «ХП»

ЖАРГОН ЯК ОДИН ІЗ РІЗНОВИДІВ СОЦІАЛЬНИХ ДІАЛЕКТІВ

Жаргон (франц. *jargon* – «незрозуміла мова») – соціолект, який відрізняється від літературної мови використанням специфічної, експресивно забарвленої лексики, синонімічної до слів загального вжитку і фразеології, а також – рідше – особливостями вимови.

Жаргон виникає серед груп носіїв мови, об'єднаних спільністю професійних інтересів (медиків, комп'ютерників, ін.), однаковими захопленнями (жаргон мисливців, філателістів, рибалок), тривалим перебуванням у певному середовищі (військова служба, навчання).

Жаргонізмами називають слова, уживання яких обмежене нормами спілкування, прийнятими в певному соціальному середовищі. Із цієї причини їх ще називають соціальними діалектизмами. Жаргонізми – це переважно специфічні, емоційно забарвлені назви понять і предметів, які мають нормативні відповідники в літературній мові і, відступаючи від неї, надають процесу спілкування атмосфери невимушеності, іронічності, фамільярності тощо. До молодіжної жаргонної лексики, наприклад, належать такі слова, як *центровий* (авторитетний), *бабки* (гроші), *прикид* (одяг, манера одягатися), *приколотися* (отримати або створити враження) тощо.

У літературно-художніх творах жаргонізми використовують переважно з метою створення відповідного емоційного й соціального колориту, а також із метою мовленнєвої характеристики осіб.

Крючок В.
НТУ «ХП»

ТРОПИ ТА ФІГУРИ УКРАЇНСЬКОГО МОВЛЕННЯ

Учення про фігури мови бере початок в античній класичній риторичі. У її розділі «Диспозиція» розглядали паралогічність – фігуральність мови, відколи Арістотель з'ясував, що є скорочені силогізми – тропи. Докладніше фігури мови розглядали в розділі «Елокуція». Хоча тропи завжди перебували в центрі уваги вчених, але й досі чіткої загальноприйнятої їх класифікації немає.

З античного світу вчення про тропи й фігури успадковане риториками та стилістами національних мов. Уперше після античного періоду типологію тропів описав французький ритор С.-М. Дюмарсе в «Трактаті про тропи» (Лейпциг, 1757). Сутність цієї роботи полягає в тому, що людська мова без тропів є протиприродною. Із часів Цицерона фігури поділяли на дві групи: фігури думки та фігури слова.

Фігури, що мали переносне значення, називали тропами. Тропи пропонувалося використовувати для того, щоб підкреслити основну думку, збагатити мову, прикрасити її. Поняття «фігури» охоплює три типи виражальних засобів мови: фігури заміни, заміщення (тропи); фігури сумісності; фігури протилежності. Фігури заміни – стилістично марковані засоби поєднання в сигматичній послідовності значень одиниць одного рівня в межах одиниць вищого рівня. Виділяють два види фігур заміни: фігури якості (метафора, метонімія, іронія) і фігури кількості (гіпербола, мейозис, різновидом якого є літота).

Метафора (від грец. – переміщення) – вид тропів, побудованих на основі вживання слів та виразів у переносному значенні. За граматичним вираженням метафори бувають субстантивні, атрибутивні, дієслівні, комбіновані.

Писемна мова рідше послуговується метонімією, що може поширюватися за допомогою епітета, який і вказує на предмет метонімічного переносу. До різновидів метонімії належить синекдоха.

Гіпербола (від гр. – жону через щось) – образне перебільшення, яке ви-являється в тому, що якась ознака приписується предметові, якому вона реально не властива. *Мейозис* (від грец. – зменшення) – протилежна гіперболі фігура, сутність якої полягає в зменшенні ознак предмета для того, щоб підкреслити його нікчемність. До мейозису належить літота – зумисне зменшення якоїсь ознаки шляхом повного чи часткового її заперечення.

Епітет (від грец. – прикладка, прізвисько) – художнє образне означення, що підкреслює визначальну якість явища, предмета. *Порівняння* – це троп, у якому мовне позначення особи, предмета, явища чи дії передається через найхарактерніші ознаки, що є властивими для інших.

Розрізняють логічні та образні порівняння. Існують також інші тропи та фігури: антитеза, парцеляція, паліндром, оксюморон, паронімазія, метатеза, анаграма, антономазія, персоніфікація, алегорія, іронія тощо.

Отже, художні структури, побудовані на використанні переносного значення слова, використовують в усіх сферах мовлення, але розподіл їх між функціональними стилями нерівномірний. У роботі

розглянуто тропи, засновані на переносному значенні, – метафора, метонімія, синекдоха, гіпербола, мейозис, літота.

Лисиця Д.
НТУ «ХП»

КРИМІНАЛЬНА «ЖАРГОННА» МОВА МОЛОДІ ЯК ЧИННИК ВПЛИВУ НА ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА РОЗВИТОК КУЛЬТУРИ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Сьогодні в Україні та за її межами, намітилася стала тенденція до занедбання рідної мови, а отже, і культури в цілому. Ми знаємо, що молодь – першочерговий носій і зберігач культури народу.

Карний жаргон особливо легко поширюється в оточенні неповнолітніх і молоді. Це можна пояснити його образністю, виразністю, потаємністю, іронічністю, що захоплює підлітків і молодь. Засвоєння (нехай і підсвідоме) кримінальних жаргонізмів – це одна з причин криміналізації всього населення країни, і передусім молоді. Кримінальний жаргон навчає мислити кримінальними категоріями, прищеплює жорстокість, бездушність у стосунках з навколишніми, культивує образ життя злочинного світу, наглість, ненависть до суспільних цінностей, моралі й усталених норм, спотворює погляди й переконання, відволікає від чесної праці.

Слід пам'ятати, що кримінальний жаргон, як і будь-яка мова загалом, легше засвоюється в підлітковому віці (цей період є сенситивним щодо засвоєння мови), тому важливо вберегти підлітків і молодь від карного жаргону. Більшість експертів уважають, що кримінальний жаргон дуже сильно заглибився в лексикон звичайного (некримінального) населення, зокрема й молоді. Вони наголошують, що ця проблема є досить гострою й актуальною на сучасному етапі розвитку українського суспільства.

Соціологи й соціальні психологи, що вивчають проблеми молодіжної субкультури, визнають процес заглиблення кримінального жаргону в молодіжний сленг стабільним, убачають головним джерелом поповнення такого жаргону не тільки неформальні, іноді кримінального забарвлення, молодіжні об'єднання, членом яких є індивід, але й цілком формальні, соціальні ніші, які займає індивід у процесі своєї життєдіяльності. Так, більшість цих учених чинниками запозичення кримінального жаргону до мови спілкування молоді називають психологічні особливості молодіжного віку та дезадаптацію інституту позашкільного виховання. На думку ж філологів, причинами вищезазначеного явища є відсутність чіткої мовної політики української держави, зокрема жорст-

кого контролю з боку державних органів за чистотою мови засобів масової інформації, засилля іноземної низькоякісної відео-, аудіо-, літературної продукції.

Для розв'язання поставленої проблеми потрібно: а) реанімувати інститут позашкільного виховання, що відновить старі й посилить створення нових просвітних гуртків, спортивних секцій, гуртків з профорієнтації; б) реанімувати інститут сім'ї як визначальний інститут у процесі соціалізації особистості, прищеплюванні їй моральних, культурних та інших якостей, підвищувати роль та авторитет батьківства у формуванні внутрішньої, фізичної культури молоді, культури спілкування та поведіння з людьми всіх вікових категорій, відновлювати загальну й мовленнєву культуру батьків; в) установити жорсткіший контроль з боку держави за засобами масової інформації (це повинна бути поміркована й розумна «фільтрація» іноземних ЗМІ та художньої літератури, що впливають на свідомість населення України, зокрема, на підлітків і молодь); г) проводити просвітницькі бесіди з молоддю на всіх рівнях для популяризації «чистоти» мовного спілкування як у навчальних закладах, гуртках, так і на загальнодержавному рівні.

Культурні зміни можуть зумовлювати появу нових слів у нашій мові, змінення норм правильного поведіння й моралі, виникнення нових форм мистецтва й культури в цілому. Часто культурні зміни одночасно є соціальними. Наприклад, змінювання норм моралі може спричинити змінювання взаємин між соціальними спільнотами й навпаки. Практично всі важливі зміни мають як культурний, так і соціальний аспекти, а тому до них застосовують термін «соціокультурні зміни».

Лоза О.
КЗ «ХГПА»

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ СПІЛКУВАННЯ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

Спілкування – це складний, багатоплановий процес установлення й розвитку контактів між людьми, обміну певною інформацією та думками. Головною особливістю спілкування є взаємодія. Без цього процесу неможливо уявити сучасне життя, адже спілкування супроводжує нас скрізь, завдяки чому ми можемо розуміти один одного й знаходити спільну мову з оточенням. Людина не може бути висококультурною, якщо вона має низьку культуру спілкування. Саме тому підготовка майбутніх фахівців різних галузей набуває великого значення. Культура спілкування фахівця виявляється не лише в дотриманні норм

літературної мови, оволодінні професійною мовою, умінні висловлювати правильно та чітко власні думки, а й в умінні слухати та чути співрозмовника.

У наш час існує проблема формування в майбутніх учителів початкової школи культури педагогічного спілкування, тому у вищих навчальних закладах приділяють велику увагу розвиткові комунікативних умінь і навичок студентів, а також формуванню знань про культурні норми спілкування. Метою вищої освіти є підготовка майбутнього спеціаліста, здатного здійснювати педагогічне спілкування на високому рівні. Для цього потрібно створити умови для формування у студентів культури спілкування. Це сприятиме підвищенню рівня професіоналізму майбутніх учителів.

Культура педагогічного спілкування вчителя виявляється в його здатності здійснювати педагогічну комунікацію під час навчально-виховного процесу. У майбутніх учителів необхідно сформувати розуміння того, що від культурного рівня спілкування педагогів залежатиме якість комунікаційної діяльності дітей. Формуванню культури спілкування майбутніх педагогів сприятиме наявність високого рівня розвитку культури спілкування викладачів як у процесі навчання, так і в самостійній роботі.

Основними принципами комунікативної підготовки студентів є дидактичні та виховні. До дидактичних принципів належать такі: цілеспрямованість, планомірність, систематичність; науковість і доступність; зв'язок теоретичних засад із практичними; наступність і перспективність; наочність та емоційність; мотиваційне забезпечення; активність; усебічний розвиток особистості. Виховними є такі принципи: єдність національного й загальнолюдського; єдність та узгодженість у наступності вимог; суспільна спрямованість; позитивне налаштування та оптимістичне прогнозування.

Важливим є і принцип спонукання до самовдосконалення й самовиховання у процесі підготовки. Студенти повинні систематично працювати над своїм мовленням, манерою спілкування, розвивати комунікативні вміння та здібності, учитися стримувати емоції, знаходити спільну мову з кожною дитиною, з батьками й учителями. Основними шляхами формування культури спілкування є спеціальні мовленнєві вправи, публічні виступи, читання відповідної літератури, розвиток комунікативних здібностей і загальної культури.

Отже, важливо створити умови навчання й підготовки майбутніх фахівців у вищому навчальному закладі таким чином, щоб під час роботи з дітьми вчителі могли не тільки дати знання з певних дисциплін, а й учили вихованців культурі спілкування на власному прикладі.

МІЖМОВНА ОМОНІМІЯ ТА ПАРОНІМІЯ

Лексеми декількох (як мінімум двох) мов, які схожі графічно та фонетично з повністю або частково збіжною чи незбіжною семантикою, є *лексичними паралелями*. Через поняття лексичних паралелей виводимо поняття міжмовних омонімів та паронімів.

Міжмовні омоніми – зовнішньо схожі паралельні опозиції двох або більше мов, які порівнюються синхронічно, тобто мінімум чотиричленна структура, коли схожість омонімів спостерігаємо в різних мовах. Наприклад, чотиричленна структура міжмовних омонімів російської та англійської мов:

I лайка , -и, ж, суц.: общее название ездовых, охотничьих и сторожевых собак: <i>сибирская лайка</i> – husky, Eskimo dog.	I like [laik], n: нечто подобное, равное, одинаковое: <i>the like of us; compare like with like.</i>
II лайка , -и, ж, суц.: сорт мягкой кожи из шкур овец и коз: <i>лайковые перчатки</i> – kid(-skin).	II like [laik], n: мн. склонности, влечения: <i>likes and dislikes.</i>

До *міжмовних паронімів* зараховуємо тільки такі лексичні одиниці, які мінімум у двох зіставлених мовах викликають хибні асоціації, ототожнюються одна з одною за фактичного розходження їх значень. Цікаво, що порівнюватися можуть не лише пари паронімів, але й більш складні структури, що складаються з більш ніж двох слів, наприклад:

I гуманитарн/ый , -ая, -ое; прил.: 1) обращённый к человеческой личности, к правам и интересам человека: <i>гуманитарные проблемы, гуманитарная помощь</i> ; 2) (о науках) относящийся к изучению общества, культуры и истории народа в отличие от естественных и технических наук: <i>гуманитарные науки, гуманитарное образование.</i>	I humane [hju:'mein], adj: 1) = гуманный; 2) цивилизованный, относящийся к цивилизации (of a branch of learning) intended to have a civilizing effect on people): <i>the humane education of literary study.</i>
---	---

<p>II гуманн/ый, -ая, -ое; <i>прил.</i>: направлений на благо других; чело- веколюбивый и отзывчивый: <i>гуманное</i> <i>поведение, гуманные цели.</i></p>	<p>II humanist [ˌhju:mə'nɪstɪk], <i>adj.</i>: = гуманитарный II.</p>
<p>III гуманистическ/ий, -ая, -ое, <i>прил.</i>: соотносящийся по значению с существ- вительным <i>гуманизм</i> (системой воз- зрений, признающей ценность челове- ка как личности): <i>гуманистические</i> <i>взгляды.</i></p>	<p>III humanitarian [hju:,mæni'teəriən], <i>adj.</i>: = гуманитарный I.</p>
	<p>IV humanistic [ˌhju:mə'nɪstɪk], <i>adj.</i>: = гуманистический.</p>

Отже, міжмовні омонімія та паронімія є майже чистим полем для сучасних лінгвістичних досліджень. Ці явища слід розглядати через лінгвокультурне поняття лексичних паралелей.

Манюков О.
НТУ «ХП»

АНГЛІЦИЗМИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Мова постійно змінюється. Історична змінність мови – її суттєва ознака, внутрішня властивість. Наприкінці ХХ ст. – на початку ХХІ ст. активізувалися українсько-англійські мовні контакти, результатом яких стала значна кількість запозичень у різних сферах діяльності: в економіці (*фандрейзинг, баєр, лот*); у суспільно-політичній сфері (*апліканти, омбудсмен, ньюсмейкер*); у засобах зв'язку, ЕОМ (*роумінг, лептон, і-мейл, он-лайн*); у науці, культурі, освіті (*гендер, уфологія, фентезі*), зокрема у молодіжній субкультурі (*діджей*).

Це зумовлено розмаїттям позамовних чинників (об'єктивних і суб'єктивних: розвитком економічних зв'язків, впливом стилю американського життя, модою на іноземні слова, досягненнями англомовних країн у деяких сферах діяльності, пошквалюванням культурних зв'язків, двомовністю, умовами функціонування української мови, престижем англійської мови тощо. Майже до кінця ХІХ ст. учені прагнули довести можливість заміни будь-якого запозиченого слова власним. Письменник Іван Франко став одним із перших, хто переконливо обґрунтував необхідність іншомовних запозичень.

Якщо раніше більшість запозичених нових англіцизмів потрапляла в систему української мови через російську мову, то нині надходить

безпосередньо. Серед запозичень з англійської мови можна виділити такі структурні типи: а) слова латинського або грецького походження, запозичені спочатку в англійську, а потім з неї в українську мову (*триплікат*); б) слова, штучно створені в англійській мові з латинських або грецьких елементів (*телепроект, парамедицина*); в) слова, створені в англійській мові на основі грецького або латинського елементів та англійської частини (*суперхіт, суперстар, телебос*); г) слова інших мов, які спочатку запозичені в англійську, а потім через її посередництво перейшли в українську мову (*кетчуп, зомбі*); ґ) слова, створені в англійській мові на основі англійського компонента та запозиченого з інших (не грецької та латинської) мов (*айс-ревью, сафари-парк*). Заслугують на увагу також спостереження за процесом пристосування англійських термінів до фонетичної системи української мови.

Унаслідок появи численних нових англійських запозичень маємо загрозову мовну ситуацію: функціонування у мові дублетів (*міленіум – тисячо-ліття, офіс – контора, наблісити – реклама, блокбастер – бойовик*), збільшення кількості небажаних омонімів (*кеш – економічний і комп'ютерний термін*), запозичення власних назв без перекладу (*Muppets-show*, на відміну від перекладених – «*Прихована камера*»), уживання штампів-варваризмів (*no problem, no comment, made in, and company*), запозичення прислівників і вигуків (*вау, о'кей, фіфті-фіфті*), що мають на меті імітувати чуже.

Отже, перед українським мовознавством постали такі проблеми: потрібно збільшити реєстр орфографічного словника української мови за рахунок лексичних запозичень; слід унормувати правопис (які слова писати в лапках, де подвоювати приголосні тощо); варто встановити чіткі критерії зарахування запозичень до складу української мови (насамперед перевірити, чи є відповідник в українській мові: у спадщині класиків української літератури, у живому народному мовленні, у словниках видатних мовознавців і письменників, у фразеологічних словниках, у творах авторів останніх десятиліть).

На наш погляд, доцільним було б створення окремого словника складних слів і словосполучень, запозичених українською мовою, для виявлення семантики складників, що мають високий ступінь частотності: *борд – дошка (маунтинборд, сноуборд, скейтборд), саунд – звук (саундтрек, саунд-продюсер)*. Це сприятиме пошукові українських відповідників.

Ми вважаємо, що для створення таких словників потрібні державні програми, спрямовані на здійснення глибокого аналізу мовних процесів і вирішення мовних проблем.

Матяш А.
НТУ «ХП»

О СТАТУСЕ РУССКОГО ЯЗЫКА

Предоставление русскому языку статуса государственного уже девятнадцать лет служит на Украине предметом политических манипуляций. Информационное воздействие средств массовой информации, множества заокеанских фондов, взявших на содержание местных политологов; государственного аппарата, проводящего линию русофобии в сфере образования и культуры... как противостоят этому?

Во время проведения опроса западными социологами населению Украины были предложены анкеты на русском и украинском языке с одинаковыми вопросами. Лишь 17% опрошенных предпочли отвечать на украинском языке. И, несмотря на то, что украинские СМИ не решились опубликовать результаты этого опроса, данные западных социологов стали объектом обсуждения в Интернет-блогах и социальных сетях.

Для получения поддержки со стороны русскоязычного населения украинская политическая элита перед каждым президентскими или парламентскими выборами обещает повысить статус русского языка до государственного. Понятно, что, ориентируясь лишь на украиноязычного избирателя, сложно рассчитывать на победу. Но сразу после прихода к власти о своих обещаниях политики, как правило, забывают.

Русскому же языку Закон Украины 2012 г. предоставил специальный статус значительно более высокий, чем остальным «другим языкам» и чем статус региональных языков в понимании Хартии о языках, так как в отличие от таких языков статус русского распространялся на всю территорию Украины:

«Громадянин у праві звертатися до державних, партійних, громадських органів, підприємств, установ і організацій українською чи іншою мовою на роботі, російською мовою або мовою, прийнятою для сторін. Службові особи державних, партійних, громадських органів, установ і організацій повинні володіти українською й російською мовами, а в разі потреби – й іншою національною мовою в обсязі, необхідному для виконання службових обов'язків».

Если кто-то считает, что это не статус второго языка в государстве, пусть попробует обратиться к чиновникам в Донецкой области на

региональном вен-герском или белорусском. Или попробует обратиться на русском языке к чиновнику в Польше или Эстонии: даже тот, кто там знает русский язык, вряд ли ответит на русскоязычный запрос. Ведь статус языка в государстве не обязательно должен подтверждаться в конституции или законе фразой «официальный язык». В Конституции и законах США не написано, что английский – официальный/государственный. То же самое – в отношении русского языка в СССР: он был лишь «языком межнационального общения».

Можно понять, когда об особом государственном статусе русского языка в Украине не знают обычные граждане. Но поражает, что за особый статус русского языка второе десятилетие «борются» множество партий. Ведь бороться за придание особого статуса русскому языку в Украине – это то же, что бороться сегодня за введение уголовного наказания за воровство.

Сегодня статус украинского языка юридически выше русского только в том, что на первом издаются законы, должны производиться все надписи (в определённых случаях могут дублироваться на русском и др. языках), на нём должны общаться сами чиновники.

На улицах Киева постоянно слышно, как кто-то спрашивает на украинском, а ему отвечают на русском. На всех Интернет-форумах часть посетителей пишет на украинском, часть – на русском. И все друг друга понимают без переводчика.

Даже если какой-то гражданин Украины и не поймет чиновника, говорящего на украинском, Закон гласит: «Рішення по суті звернення оформлюється українською мовою чи іншою мовою роботи органу або організації, до якої звернувся громадянин. За бажанням громадянина таке рішення може бути видане йому в перекладі російською мовою».

Международный опыт показывает, что чиновников законодательно принуждают отвечать на двух языках, а законы и надписи обязательно дублируют из практических соображений: когда граждане страны не могут понимать один язык, чего не скажешь о языковой ситуации в нашей стране.

Нідельський Д.
НТУ «ХПІ»

ІСТОРИЧНІ НАЗВИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Українська мова є історично недавньою назвою: на Закарпатті цю назву почали використовувати у 20-х–30-х рр. ХХ ст. Хоча друга назва на позначення південних земель Русі – «Україна» – уперше зафіксована

в «Іпатіївському літописі» ще 1187 р., прикметник «українська» щодо мови широко почав застосовуватися лише в ХІХ ст. Історично найуживанішими визначеннями української мови були: 1) «руська мова» (а також численні варіанти на кшталт «руський язикъ», «рускии язикъ», «роускии язикъ», «мова руская», «слови руски», «руске писмо», «річ руская», «прости рускій діялектъ», «руська бесіда» – такі назви української мови використовують на всіх історичних землях); 2) «малоросійська мова» (а також такі форми, як «малоруська мова», «малоросійське наріччя», «малоруський язик», «малоруська бесіда», у М. Лучкая латинська назва «*lingua rago-gussica*» – «малоросійська мова» тощо). Ці назви широко використовували в Центральній і Східній Україні, на Східній Галичині й Закарпатті. До ХІХ ст. такі назви не вважали образливими – «Малою Росією» від 1303 р. у церковній традиції називали спочатку Галицько-Волинське князівство, потім лівобережну Гетьманщину, а згодом – усю Україну; 3) «русинська мова» від приєднання Східної Галичини до Імперії Габсбургів; цю назву спочатку вживали у Східній Галичині й Північній Буковині, а в кінці ХІХ ст. було прийнято в Закарпатті, замінивши назви «руснацька (русняцька) бесіда (мова, язик)». Назва «русинська мова» була офіційною, народна назва мови залишалася попередньою – «руська мова»; 4) назву «проста мова» застосовували в середні віки щодо розмовної української мови, на відміну від книжної українсько-білоруської та літературної церковнослов'янської мови; 5) назви «південноросійська», «південноруська», «южноруська мова» найчастіше використовували в Центральній і Східній Україні, а також у Східній Галичині; 6) «угроруська» й «карпаторуська мова» до 1944 р. виключно на Закарпатті (паралельно з назвами «руська мова», «підкарпатське наріччя», «русинська мова», «руснацька мова» тощо); 7) «козака», «рідна кубанська мова», «кубанське наріччя» («кубанський говір», «балачка») на Кубані, окрім назв «малоруська» та «українська»; 8) іноді носії української мови використовували назви «материнська мова», «народна мова», «простонародна мова», навіть «російська бесіда» (на позначення саме української, а не російської мови). Іноземці пойменовували українську мову так: 1) росіяни – «черкаська мова», «білоруська мова»; 2) поляки – «русинська мова»; 3) турки – «сарматська мова», «роксоланська мова». Назва «українська мова» вживалася, починаючи з ХVІ ст., на позначення мови козацьких земель, однак до середини ХІХ ст. основною назвою мови, що тепер зветься українською, була назва «руська мова». Ця назва почала вносити плутанину від моменту приєднання України до Московії та згодом Російської імперії, оскільки росіяни у ХVІІІ ст. стали позначати свою мову схожим прикметником (рос. русский языкъ).

Отже, після певного періоду сумнівів, під час якого мову України намагалися відрізнити від російської за допомогою різних назв, найменування «українська мова», зрештою, поступово перемогла в усіх регіонах України.

Новікова Є.
ХНАДУ

ПОХІДНІ ПРИКМЕТНИКИ-НЕОЛОГІЗМИ ЯК ОДИН ІЗ ЗАСОБІВ ПОПОВНЕННЯ ЛЕКСИЧНОГО СКЛАДУ МОВИ

Інноваційні процеси у словниковому складі мови є постійним об'єктом аналізу в наукових працях дослідників, тому що безперервний розвиток та еволюція суспільства вимагає від мови відповідності потребам часу для того, щоб вона була спроможна задовольняти потреби людей, які нею користуються. Зміни в різних сферах життя людини (економічній, суспільно-політичній, науково-технічній, духовній, культурній та ін.) зумовлюють появу нових об'єктів, які потребують нових найменувань – неологізмів.

Процес неологізації лексичного складу мови здійснюють різними шляхами, основними серед них є: засвоєння іншомовних запозичень, поява лексико-семантичних варіантів, утворення слів за допомогою способів деривації. Об'єктами дослідження в сучасній українській мові є саме іменники-неологізми. Однак прикметники-неологізми донині не були ще достатньо вивчені мовознавцями, тому вважаємо за доцільне дослідити появу нових прикметників у сучасній українській мові та виявити найбільш продуктивні способи їх творення. Прикметник як частина мови неодноразово був об'єктом дослідження вітчизняних і зарубіжних мовознавців (О. Безпояско, В. Виноградов, К. Городенська, Л. Булаховський, І. Вихованець, А. Грищенко, В. Горпинич, М. Дорошенко, А. Загнітко, Є. Карпіловська, О. Кубрякова, І. Пасічник, М. Плющ, О. Шевчук та ін.). Найбільша кількість дискусійних питань стосується визначення лексико-граматичних розрядів прикметника, а також з'ясування семантико-словотвірних особливостей відносних прикметників, оскільки ці ад'єктиви завжди вторинного походження, а їхня семантика ґрунтується на значенні мотивувальної бази, яка може стосуватися предмета, дії, кількості тощо.

Особливістю відносних прикметників є збереження структурно-морфологічних зв'язків зі словами, від яких вони утворені (тобто з іменниками, дієсловами, прислівниками, числівниками). Семантика відносних ад'єктивів є складною й різноманітною, оскільки, незважаючи

на закономірність її формування, у контексті вона модифікується, уточнюється, набуває сталої ознаки, унаслідок чого утворюється такий проміжний розряд, як відносно-якісні прикметники. Для словотворення відносних прикметників у сучасній українській мові найбільшу продуктивність виявляє суфіксація. Твірною базою для такого типу похідних найчастіше є іменники. Префіксальний спосіб словотворення із залученням запозичених формантів є притаманним іншомовним відносним прикметникам. Не менш продуктивним для деривації відносних ад'єктивів є й конфіксальний спосіб, причому на позначення тих самих ознак можуть використовувати різні суфікси за наявності того ж префікса. Поодинокими є випадки утворення відносних прикметників складанням основ.

У подальшому дослідженні важливо виявити і сформуванню картотеку нових прикметників, які будуть фактичним матеріалом для створення словника неологізмів.

Eziuzo Obunikem
NTU «KhPI»

HOW TO BECOME A MASTER STUDENT

An article presented by on how to become a master student. Who is a master student? "A master student is a student who evaluates their own level of knowledge and makes plans to correct deficits (example: do I know my multiplication tables or the basic area formulas for common shapes and solids.)

I will give some basic rudiments on this topic.

NOTE-TAKING: Sometimes we can't retain or remember everything our lecturers teach us, we aren't computers. This leads us to what is called NOTE-TAKING. According to Wikipedia it is "the practice of recording information captured from another source. By taking notes, the writer records the essence of the information, freeing their mind from having to recall everything.

It is a very important aspect of learning because there is absolutely no way you can have all the lecturer's teachings at heart without forgetting parts of it as time goes, of course we are human. How do I take notes? First of all, you have to listen to your lecturer with an open mind, be emotionally ready to listen, listen with a purpose. Put whatever he or she says on a separate book maybe call it "special book" If you somehow during the lecture session, missed what was said ask questions don't be shy. Your ability to ask your lec-

turer questions means that you are courageous, it also presents you better before your lecturers and fellow students.

HOW TO STUDY: Most of us do not have a good study habit or worse still many do not know how to study and that is why we find it hard to learn, Don't say it's late you can start from now even a point can better still make you a winner or a loser. You have to work hard, put your brain to work by studying. Below are simplified ways of studying:

Studying is applying the mind to learning and understanding a subject. It is important to have a study time table to avoid continual repetition of a particular subject maybe your favorite subject or thereabout, make sure your studying environment is conducive and comfortable for your study and concentration. Avoid all forms of distraction by avoiding anything that will somehow take away your focused attention from what you are studying. For example, phones, games, e.tc. Say your prayers to your God calling him to give you a retentive memory as you study. Then be in the mood of study. Set a goal and limits for yourself, commence your study and remember to put down vital ideas.

BEING AHEAD OF YOUR MATES: Education can be sometimes competitive among the students and there are things you must do to be ahead of others. These are what you do: Firstly, get your special book previously mentioned. After each day's lecture, study your copybook and put down important points and ideas on the special book. I call it *SPECIAL BOOK* because it contains every topic in all courses you offer in a summarized way. This I did, it's very creative, and when concisely, after all these you will be studying only one book (the special book) Secondly, this is a must do for all if you really want to be uniquely ahead on all subjects of your course. This is using three to four textbooks to study each topic you study at school and putting down the vital ideas on your special book.

RETAINING WHAT YOU HAVE READ: This means having what you read stored in your brain and also becoming part of you for a long time.

I used this method too in Grundtvig International Secondary School (GISS) where i studied in Nigeria, and it worked. Your special book which contains all the vital points from all topics of every subject you offer, it is what you have to always read. It should be read three (3) to four (4) times daily. As you do this you might not even study for your test or exams again for the fact that you read daily. There is another strategy which is using some

acronymic sentence. An acronymic sentence is a sentence that is created using the first letter of each piece of information to be remembered.

In conclusion, the best time to start is now. Therefore I urge you that if you put this write-up to work, you won't be far from becoming a *MASTER STUDENT*.

Осадча О.
ХДАДМ

РЕЛІГІЙНІ ОБРАЗИ ТА МОТИВИ В УКРАЇНСЬКОМУ МИСТЕЦТВІ 2000-Х РР.

Релігія завжди була невід'ємним складником українського «культурного коду». Сьогодні після затишшя, що тривало за інерцією від радянських часів, спостерігаємо сплеск інтересу соціуму до питань духовності, християнської культури. Ці процеси логічно відбиті й у художніх пошуках вітчизняних авторів, які створюють цілі біблійні цикли, проводять виставки, присвячені релігійній тематиці. Проте досі вони належним чином не відображені у фахових публікаціях й потребують дослідження для глибшого розуміння мистецьких процесів 2000-х рр.

Узагальнення візуального матеріалу з указанного до питання дає змогу виділити три основні образно-тематичні масиви, до яких апелювали майстри: 1) старозаповітні сюжети; 2) новозаповітні мотиви; 3) образи янголів і святих. Для першої групи творів типовим є зображення історії Творення світу та Всесвітнього потопу. У другій групі (найчисельнішій) значну частку відведено мотивам розп'яття й материнства, утіленим через христологічні та богородичні образи відповідно. Остання ж група змальовує різноманітних героїв – як шанованих усіма християнами святих (Іоанн Хреститель чи Георгій Змієборець), так і менш відомих, яких ушановують на окремих територіях чи конфесіях (св. Параскева, св. Йосафат Кунцевич).

Подібна широта тематично-сюжетної палітри надала митцям свободи у пластичних експериментах: їх художні прийоми варіюються від експресіоністичних чи пов'язаних з авангардними пошуками початку ХХ ст. (Є. Світличний, В. Ананян) до виходу за межі зображувального - у сферу концептуального мистецтва (Д. Мовчан, М. Коломієць). Живильним джерелом, що надихало художників, стала й українська народна ікона, із властивою їй деко-ративністю, стилізацією елементів (О. Смага, Н. Русецька). Зв'язок з іконописом відчутний і в працях тих авторів-абстракціоністів, творчий інтерес яких – виключно у сфері

візуального (О. Дубовик, Т. Сільваші): так само, як в іконописі, завдяки абстрагуванню від предметної реальності, концентрації на виражальних якостях матеріалів (фарби, поверхні), майстрам вдається створити свій власний Абсолют, особистий часопростір.

Інтерпретація біблійних сюжетів розвивається за двома векторами: це або традиційне для постінформаційного суспільства наслідування усталених іконо-графічних схем, що синтезуються з новітніми засобами зображення, або ж авторське бачення, яке перебуває поза межами канону. Рівень осмислення зображуваного варіюється від ілюстративності до глибинного аналізу певного християнського концепту, який іноді набуває гостросоціального забарвлення. Прив'язаність до означеної проблематики надає всім (навіть нефігуративним) творам наративного характеру, ясності повідомлення: маркування відбувається через живописні посилення на християнську символіку або через авторську маніфестацію у назві самого об'єкта.

Якщо втілення релігійних образів і мотивів у другій половині ХХ ст. було несистематичним та мало регіональну специфіку (розподіл за чотирма основними художніми осередками – Наддніпряниною, Одесою, Харковом і Західною Україною), то арт-процес 2000-х рр. надав проблемі яскравого індивідуального забарвлення: його ґрунтовно розробляють окремі митці, абсолютно різні за своїми творчими вподобаннями та методами.

Отже, християнська тематика в українському мистецтві «нульових» виокремлюється в самостійну нішу, різноманітну за візуальним рішенням. Ця поліфонічність досягається завдяки синтезу національних витоків і традицій західного мистецтва (від авангарду до постмодерну). У ній уособлено здобутки всіх попередніх етапів розвитку вітчизняної культури, проте виокреслюється збільшуваний у художніх колах інтерес до поняття «Духовність».

Петрасова С.
НТУ «ХПІ»

СОЦІАЛЬНА Й ТЕРИТОРІАЛЬНА ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ МОВИ

Мова ніколи не буває абсолютно єдиною, оскільки, крім чинників, що формують її єдність, діють чинники, які створюють її неоднорідність.

Виникнення територіальних різновидів мови внаслідок дії дивергентних процесів це територіальна диференціація мови, якої стосуються такі поняття:

1) *діалект* – територіально обмежена форма існування національної мови;

2) *койне* – автономна усна форма національної мови, використовується в умовах регулярних соціальних контактів між носіями різних діалектів;

3) *говір* – різновид мови, який використовується у спілкуванні невелика, територіально пов'язана частина носіїв певної мови;

4) *суржик* – змішана мова, у якій поєднано елементи української та російської мов;

5) *трасянка* – змішана мова на основі білоруської мови (переважно з російською лексикою та білоруськими фонетикою і граматику).

Соціальна диференціація мови (соціолект) – це виникнення різновидів мови, зумовлених соціальним розшаруванням її носіїв, яке виявляється в наявності жаргонів різних соціальних груп, професіоналізмів, просторіччя тощо. Із соціальною диференціацією пов'язані такі поняття:

а) жаргон – соціолект, який відрізняється від загальнорозмовної мови специфічною лексикою та фразеологією, експресивністю зворотів та особливим використанням словотворчих засобів, але не має власної фонетичної і граматичної системи;

б) арго – таємна мова, створювана спеціально для того, щоб зробити мову певної соціальної групи незрозумілою для сторонніх;

в) сленг – форма лексичного просторіччя, що відрізняється від літературного стандарту своєрідними етико-стилістичними й фамільярно-глузливими особливостями;

г) професіоналізми – слова або вирази, які властиві мові професійної групи та є просторічними еквівалентами відповідних за значенням термінів;

г) просторіччя – це історично сформована, відносно стійка мова неосвіченого населення, що не володіє літературними нормами.

Відмінність норми літературної мови від норми діалекту або жаргону полягає в тому, що літературна норма свідомо культивується: вона фіксується в словниках і граматиках, її вивчають у школі, пропагують у книгах, по радіо й телебаченню. Будь-яке культурне спілкування людей відбувається здебільшого відповідно до норм літературної мови. У діа-

лектах, (й особливо в просторіччях і жаргонах) цього немає: є традиція використання мовних засобів, але ніхто з носіїв діалекту чи соціолекту не оберігає її від будь-яких впливів, не культивує свідомо й цілеспрямовано ці зразки мовлення, спілкування.

Попова А.
НТУ «ХПІ»

ПРОБЛЕМИ РІДНОЇ МОВИ В УКРАЇНСЬКИХ РОДИНАХ

Родина – наш захист за кризових умов, найважливіше в житті кожного; світ, де людина може бути сама собою, де її вислухають й оцінять, зрозуміють все з півслова. А ось якою мовою користуються сучасні сім'ї, це вже питання. Проблеми української мови завжди були актуальні в нашій країні й у наших родинах. Серед етнічних українців переважає думка, що рідною є мова національності, до якої вони належать, а етнічні росіяни України переконані, що рідною є та мова, якою вони думають і можуть спілкуватися. За цих умов аналіз мовної ситуації на основі показника «рідна мова» є спотвореним і має побіжне значення для характеристики реальних мовних практик та їхньої динаміки.

2003 року масштабне дослідження етнічних спільнот України фірмою «Юкрейніан соціолоджі сервіс» спільно із соціологічним факультетом Київського національного університету ім. Тараса Шевченка засвідчило, що 42,1% опитаних людей під рідною мовою розуміють мову національності, до якої вони належать, 23,1% – мову, якою розмовляли їхні батьки, 27,4% уважають, що це мова, якою вони думають і можуть вільно спілкуватися, 2,8% – мова, якою розмовляють найчастіше, 4,4% – дали інші відповіді.

Саме батьки, сім'я закладають у нас любов до рідної мови, навчають нас мислити певною мовою, розмовляти, читати, писати, тому проблеми мови настільки важливі в родині. Відомий мислитель Й. Г. Гердер писав: «Хто не любить своєї рідної мови, солодких святих звуків свого дитинства, не заслуговує на ім'я людини».

Згідно з дослідженням, здійсненим у жовтні 2006 р., у сім'ях спілкуються: 1) лише українською мовою 31,5% громадян; 2) переважно українською, але іноді й російською – 12,2% (разом – 43,7%); 3) з одними членами родини розмовляють українською, а з іншими російською – 7,8%; 4) лише російською – 32,7%; 5) переважно російською, але деколи й українською – 14,5% (разом 47,2%). У травні 2007 р. інша фірма, дещо змінивши шкалу, провела повний етап дослідження й виявила, що: а) лише українською в сім'ї розмовляли 28,8%; б) переважно українсь-

кою, але іноді й російською – 8,7%; в) змішаною мовою, у якій є елементи й української, і російської мови (так званий суржик) – 19,7%; г) переважно російською, але іноді й українською – 14,3% ; г) лише російською – 28,0%. Тобто в сімейних мовних практиках дещо переважає російська мова, якщо не враховувати того факту, що суржик є переважно українською мовою з великою кількістю російських слів і кальок, а не навпаки.

Тому бережімо українську мову, спілкуймося нею в родинах зі своїми дітьми, привчаймо їх змалечку до рідної мови, і не згине тоді Україна як нація, бо мова – це духовний її скарб.

Потопахіна Т.
НТУ «ХП»

МОВА – СЕРЦЕ НАРОДУ

Найбільший скарб народу – це його мова. Мова – душа народу, вона його цвіт і зав'язь, без неї дерево національного життя в'яне і засихає. Відберіть у народу мову – і він гине як народ, як нація. Саме мова, яка віками, тисячоліттями складалася на землі предків, передавалася з покоління в покоління, дедалі точніше й повніше відображає душу народу. Занепадає мова – зникає й нація. Коли ж мова стає авторитетною, перспективною, необхідною й уживається насамперед національною елітою – сильною тоді стає як нація, так і держава.

Розвиток і збагачення української мови почалося з давніх-давен. І в наші дні ми можемо пишатися багатством нашої мови. Історія склалася так, що чимала кількість українців як у нашій країні, так і поза її межами, зберігаючи свою духовну спорідненість з українською нацією, не мала можливості опанувати рідну мову. Щоб уникнути денационалізації, ці люди передусім мають оволодіти українською мовою як найголовнішим каналом зв'язку з рідним народом, його культурою. Мова – це серце нації, а нація – це особистість, вона має обличчя, свій характер, темперамент, свою культуру, мораль, честь і гідність, своє минуле, теперішнє й майбутнє. Мова – це невичерпна духовна скарбниця, у яку народ безперервно вносить свій досвід, усю гаму свого розуму й почуття. Українська мова невіддільна від українського народу, від його історичного розвитку, від самої держави, від рідної землі. У ній – тисячолітня історія нашого народу, історія тяжка, кривава, зі злетами й падіннями, осяяна духом свободи та незалежності нашої держави, бо ж український народ віками був змушений зі зброєю в руках оборонятися й відстоювати своє право на вільне життя. Українська мова ввібрала в

себе все найкраще, найніжніше, найвеличніше, наймудріше, найблагородніше, найпоетичніше й найболючіше – перший крик немовляти, яким воно сповістило про свою появу на світ, і останній зойк прощання людини зі світом; дзвінкий сміх щасливої дитини і зворушливий плач сироти; тугу чумака в далекій дорозі й розпач кріпака на важкій підневільній праці; радість творчої праці та побратимської вірності й розчарування від холодної людської байдужості; блакить високого неба й золото пшеничних ланів; багрянець світанкових заграєв і срібло перлистих рос; могутність бурхливого Дніпра й плин тихого Дунаю; міць столітніх дубів, що символізують силу української нації, і тихий шепіт шовкових трав; гіркоту поневірянь на чужині й відчуття піднесеності в молитві до Бога за свій рід, за Україну, за мир, добро та спокій на всій планеті. Рідна мова – мова наших батьків і мова народу, з якого ми вийшли; найголовніший наріжний камінь існування народу як окремої нації; основа нашої історії, як душа цього народу.

Мова – серце народу: гине мова – гине народ, гине історія як історія окремого народу. Хто цурається своєї рідної мови, той у саме серце ранить свій народ, веде його до смерті! Мені дуже прикро, що багато людей, які живуть у нашій державі, уважають себе справжніми українцями, але не володіють національною мовою. Я хочу в них запитати, що ж вони роблять, яке майбутнє в Україні з такими доньками й синами? Якщо зникне слово, то зникне й нація. Ми, українці, повинні берегти й цінувати мову – діамант у короні українського народу. Знання рідної мови – запорука щасливого майбутнього нашої молоді й держави загалом. Ніжна душа мого народу бринить у слові. Слово, оповите любов'ю, музично-незбагненне і сонячно-прозоре, заходить у серце й настроює струни лагідності. Пестливе українське слово будить у нас людину, воно освячене любов'ю до найдорожчого на землі, воно сходить зорею і яскравіє, доки людина живе для добра, доки мудрість і праця квітчають землю, доки живе в людині жага творіння. Таке воно, чисте і щире українське слово; така вона, рідна мова – найбільша духовна коштовність, у якій народ звеличує себе, якою являє світові найцінніші набутки свого серця й мудрості, передає з покоління в покоління досвід, культуру та життєдайні традиції.

Я вірю, що настане час, коли ми, нарешті, зрозуміємо, що живемо на величній землі – Україні – і що на ній має зацвісти рідна мова – українська. Попри всі випробування і труднощі ми вистоїмо, бо ми – українці. Насамкінець хочу нагадати кожному з вас, шановні українці: обираючи російську мову, ви визнаєте, що, незважаючи на всі

суверенітети й державні кордони, ми лишаємося підкореним народом. Так не можна. Ми єдина й неповторна нація. Пам'ятайте свою історію, пам'ятайте, за що боролися наші предки, пам'ятайте, хто ми є. Не будьте байдужими, бо завтра байдужими будуть до вас.

Савченко К.
НТУ «ХП»

ВПЛИВ ТЕЛЕБАЧЕННЯ НА ЯКІСТЬ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ

Українська мова – це найголовніший складник національного розвитку. Але в нас відсутня стратегія державного мовного розвитку, процеси мовної освіти залишено напризволяще, хоча показником освіченості, вихованості, високої культури залишається рівень володіння літературною мовою. В умовах катастрофічного зменшення молоді, що читає, і недостатньої кількості якісних українських книжок і словників роль періодичної преси на території України зменшується. Усе частіше як джерело правильної, унормованої української мови люди сприймають телебачення (ТБ).

В Україні за роки незалежності обсяг телемовлення зріс і продовжує зростати. Але наша країна є об'єктом інформаційної інтервенції, тому що не виробляє, а споживає як високотехнологічне обладнання, так і його продукцію, зокрема й медійний продукт. Найбільше ми залежні в інформаційному просторі від Росії. Російські серіали, ток-шоу, новини, аналітичні й музичні програми насаджують російську ментальність і російську мову.

Усе вищевказане призводить до того, що ТБ, замість того, щоб бути популяризатором і кодифікатором літературної мови, виконує прямо протилежні функції. Головною стає проблема – зробити телеканали українськими та зупинити навалу російської мови на український медійний простір. Інакше наше суспільство стане суржикомовним. Для цього є багато причин: 1) більшість людей, що перебували на керівних посадах за часів радянської влади, були або росіянами, або зросійщеними українцями, тому кожен виступ таких керівників на ТБ рясніє й російськомовними кальками, і чисельними порушеннями орфоепічних норм; 2) зловживання суржиком з метою створення комічного ефекту на телебаченні, у виступах артистів розмовного жанру, музичних виконавців; модними стають ведучі, які грають незграбних українців із порушеннями артикуляційного апарату; 3) усе частіше виходять телепрограми, у яких паралельно звучать дві мови: один із ведучих говорить російською, інший українською – це не тільки розважальні телепроекти, але

й різні інтерв'ю, результатом яких є миттєва мовна інтерференція; 4) особливу увагу варто приділити мовленню телеведучих. За умов постійного зростання обсягів телемовлення відчуваємо дефіцит якісних, кваліфікованих кадрів. Мова телеведучих не відповідає критеріям сучасної української літературної мови. Вони використовують елементи розмовного мовлення, вульгарну, жаргонну лексику, просторіччя. Крім того, ведучі часто зловживають словотвірними неологізмами, великою кількістю запозичених слів тощо. Але ж під впливом телебачення формується мовленнєва культура людей, тому що до мовлення ТБ глядачі ставляться як до взірця, еталона. Таке поширення мовних «норм» часто результативніше за мову школи та підручників.

Як же боротися з цією проблемою? Я вважаю, для цього потрібно: а) увести тест або перевірку на знання української мови, а за потреби ввести інститут, без закінчення якого б не допускали працювати ані на телебаченні, ані до праці у Верховній раді; б) створити теле- й радіопередачі, у яких будуть аналізувати помилки, що потрапили в ефір і показувати їх на найпопулярніших каналах в прайм-тайм, подавати такі програми в ефір постійно й систематично, однак вони не повинні нагадувати шкільні повчальні заняття, а мають бути цікавими, яскравими, видовищними; в) відповідальніше підходити до кадрових питань, бо телеканали потребують кваліфікованих кадрів, які б контролювали мову телевізійних програм і реклами. Самим журналістам варто постійно й наполегливо займатися мовною самоосвітою, важливо відчути внутрішню потребу розмовляти, писати рідною мовою. Під час бесіди з гостями програми, які припускаються помилок, працівники ТБ повинні тактовно виправляти їх шляхом повторення нормативних слів чи словосполучень.

Без власної національної мови ми станемо привабливим об'єктом для асиміляції.

Самедова Е.
НТУ «ХП»

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДАННЯ БЕЗЕКВІВАЛЕНТНОЇ ЛЕКСИКИ

Основна проблема, з якою стикається перекладач під час передавання віді-браних значень, виражених у вихідному тексті, – це розбіжність кола значень одиниць вихідної мови й мови, якою здійснюється перекладання. Л. С. Бархударов зазначає, що всі типи семантичних відповідностей між лексичними одиницями двох мов можна

звести до трьох основних: повна відповідність, часткова відповідність, відсутність відповідності.

I. З історико-семантичного погляду виділяють: 1. Власне реалії: *трембітьяр, перебудова, гласність*; англ. *a baby-sitter, Boxing Day*. 2. Історичні реалії – семантичні архаїзми, які внаслідок зникнення значень входять до історично-архаїчної лексики, утративши життєздатність. Крім національного, для них характерний хронологічний колорит: укр. *щезник* – злий дух; *смерд* – член громади на Русі в XI–XV ст.

II. У структурному плані виділяють: 1. Реалії-одночлени: укр. *вечорниці, денцівка, кобзарювати*; англ. *sheriff, three pence*. 2. Реалії-полічлени номінативного характеру: укр. *курна хата, разовий хліб*; англ. *banana split, St. Valentine's Day, Sussex pudding*. 3. Реалії-фразеологізми: укр.: *лоби забрити, коло печі поратися*; англ.: *to reach the woolsack, to enter at the Stationer's hall, quite a few etc.*

III. Етнографічна лексика. Житло: *brownstone* – *заможний*. Одяг, взуття: *buttressed pinstripe suit* – *костюм у смужку з підкладеними плечима*. Їжа, напої: *food cake* – *заливний шоколадний торт*, *anti-pasto* – *закуска*. Спорт: *rugby, football, golf, cricket*. Гроші: *pounds, shilling, pence*. Одиниці виміру: *1 inch* – *дюйм = 12 lines = 2,54 см*.

IV. Суспільно-політична безеквівалентна лексика (БЕЛ): Державні особи: *Prime Minister*.

V. БЕЛ засобів масової інформації. Газети, журнали: «*The Times*». Теле-, радіопередачі, фільми: «*The Third Programme*» (*in GB*) – includes classical music, theatrical presentation, *BBC Radio 1* (pop music). Film: *Passport to Prague*.

VI. БЕЛ культури та мистецтва. Релігія: *puritans, english protestants*. Театр: *The Royal Opera House, The Royal Ballet*. Музика: *Benjamin Bitten* – *an outstanding English composer*.

VII. Географічні реалії. Флора: *oak, elm, ash*. Фауна: *fox, bear, rabbits*.

VIII. Суспільно політичні реалії. Вегетативні символи: *poppy is the symbol of peace*. Анімалістичні символи: *Robin Redbreast is the national bird of the United Kingdom*. Кольорова символіка: *black* – знак смутку та печалі, *white* – символ непереможності, свободи; *red* – червоний, революційний, комуністичний, радянський: *the Red Army*; *white goods* – 1) різдвяний (зимовий) розпродаж; 2) білі товари (техніка, що використовується в домашньому господарстві, зазвичай забарвлена в білий колір; *yellow goods* – жовті товари, господарські товари тривалого користування: холодильники, пральні машини.

Отже, у випадку безеквівалентної лексики доречно говорити не про перекладання в буквальному сенсі, а лише про пошук семантико-

стилістичного відповідника, оскільки метою перекладання БЕЛ є бажання відчувати, пережити той стан, який прийнято називати реалією культури тієї країни, мова якої вивчається.

Секало О.
НТУ «ХП»

ПРОБЛЕМА КОЛЕКТИВНОГО ВИБОРУ МОВИ

Проблема колективного вибору мови є однією з актуальних проблем соціолінгвістики, адже завжди існує індивідуальний вибір мови, зумовлений умовами і сферою спілкування, метою мовця, територіальною належністю, мовними вподобаннями мовця тощо. Не менш важливим є питання вибору мови у студентському соціумі, оскільки молодь є рушійною силою розвитку суспільства й мови зокрема. Тож вивчення й аналіз мовної ситуації в Україні потрібні для збереження етносом власної мови.

Дослідження думок науковців і спілкування зі студентами дали змогу вивчити провідні аспекти, від яких залежить вибір мови.

По-перше, мова має бути престижною в суспільстві. По-друге, їй необхідна інституційна підтримка ЗМІ, освіти, культури, влади, державної політики. По-третє, кількість носіїв мови повинна збільшуватись завдяки підвищенню народжуваності, еміграційній поведінці, змішаним шлюбом тощо. Як зазначає Ю. Кристал, збереження і вибір мови визначається успішністю її носіїв, потужністю держави. Якщо програє політична, соціальна, економічна чи військова спрямованість, то мова програє разом із нею, загалом ніколи не стане міжнародною, якщо не буде політичної та військової могутності країни.

За таких обставин вельми необхідним є свідоме зусилля членів суспільства, зокрема студентства, щодо збереження української мови, відновлення її новим поколінням, витіснення російської мови, повернення культурної спадщини народу та зміцнення мовної політики в державі.

Сьогодні з прикрістю констатуємо мовний зсув в Україні, тобто замінення української мови російською, підтримане на законодавчому рівні (Закон «Про основи державної мовної політики» №5029-VI). Доречним буде зазначити причини витіснення української мови. Так, М. М. Бахтін і О. В. Головка у праці «Соціолінгвістика і соціологія мови» (Спб, 2004, с. 144) називають такі причини: історичну ситуацію, де-

мографічну чисельність групи, географічну ізольованість (щільність розселення, соціально-структурний і економічний рівні, інституційну позицію шкіл, релігії, ЗМІ).

Наслідком мовного зсуву є слабе володіння мовою й погане відтворення мови дітьми, школярами, студентами. Цілком зрозуміло, що від студентства – прогресивної групи населення – залежить, чи буде мовний зсув в Україні повільним, швидким або катастрофічним. Однак визначальна роль у цьому процесі належить мовній політиці держави, мовному плануванню. Поняття *мовна політика* дослідники розуміють як сукупність політичних, юридичних, адміністративних заходів, спрямованих на розвиток, функціонування, баланс мов, зміну чи збереження мовної ситуації в державі, регіонах, соціумі.

Узагальнюючи сказане, слід зауважити, що стан української мови може покращити мовна політика, спрямована не на утиски української мови, а на її розвиток. Наведемо приклад такої політики. Президент Росії Володимир Путін схвалив закон, що зобов'язує трудових мігрантів складати іспит на знання російської мови. Із 1 грудня 2012 р. набув чинності закон, що зобов'язує робітників у сферах ЖКГ, торгівлі та послуг, мігрантів проходити тестування на знання російської мови. Після іспитів іноземцям будуть видавати відповідний сертифікат. Окрім того, для виходу на роботу в них повинен бути документ про освіту, визнаний у Російській Федерації, і його нотаріально завірений переклад російською мовою.

Слободяник К.
КрНУ ім. М. Остроградського

ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНИ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ

Провідну роль у зовнішньоекономічній діяльності відіграє світова торгівля, яку розглядаємо як процес купівлі-продажу товарів і послуг, що відбувається між різними країнами. За роки незалежності уряд України здійснює послідовну політику входження у світову спільноту, упроваджує комплексні структурні перетворення всього національно-господарського комплексу країни, визначає способи формування сприятливої бази для функціонування і співпраці міжнародних бізнес-структур, інституцій, установ.

Розглянуто динаміку змінення частки ВВП України у світовому ВВП за 2005–2011 рр. (таблицю 1 складено на підставі матеріалів Міжнародного комітету статистики).

Таблиця 1. – Частка ВВП України у світовому ВВП за 2005-2011 рр.

Роки	Світовий ВВП (млн. дол. США)	ВВП України (млн. дол. США)	Частка України у світовому ВВП (%)
2005	45,721,510	86,142	0,188
2006	49,536,231	107,753	0,217
2007	55,755,969	142,719	0,255
2008	61,146,661	179,992	0,294
2009	58,068,608	117,404	0,202
2010	63,150,553	136,509	0,216
2011	68,421,769	149,781	0,218

Розглянувши таблицю 1, можна стверджувати, що за останні роки Україна збільшила свою частку ВВП у світовому майже вдвічі. Тому саме ця позиція дає можливість вийти з групи «малих» країн, а також захистити свій внутрішній ринок від зовнішнього впливу та мінімізувати негативні наслідки світової фінансової нестабільності за рахунок збалансованої зовнішньоторговельної політики.

На шляху до значного покращення ефективності національної економіки надзвичайно важливим завданням стало створення нового торговельного режиму, інтегрованого у світове економічне середовище. Обсяг і динаміка зовнішньої торгівлі значно залежать від характеру торговельної політики держави, яка визначається з урахуванням середнього рівня митного тарифу й середнього рівня та інтенсивності кількісних обмежень. Так, проаналізовано динаміку частки України у світовому експорті (таблиця 2).

Таблиця 2 – Частка України у світовому експорті за 2005–2010 роки

Роки	Світовий експорт (млн. дол. США)	Експорт України (млн. дол. США)	Частка України у світовому експор- ті (%)
2005	12,972,629	44,344	0,34
2006	14,924,719	50,239	0,336
2007	17,326,684	64,001	0,37
2008	20,426,742	84,458	0,41
2009	16,441,793	54,364	0,33
2010	18,836,274	73,527	0,39

Розглянувши таблицю 2, можна зробити висновок, що частка експорту України починає зростати з 2010 р., адже 2009 р. фінансова криза призвела до зниження обсягу експорту України до 0,33.

Унаслідок проведеного аналізу можна визначити такі основні шляхи покращення зовнішньоторговельної політики України, як обмеження імпорту та збільшення експорту, що зумовить позитивне сальдо платіжного балансу України та контроль за вивезенням капіталу з країни. Але головною проблемою розвитку українського експорту є низькі конкурентоспроможність продукції та технологічність. Тому для зростання експорту слід створити спеціальні стимули як заходи податкового та митно-тарифного регулювання, насамперед інформаційного підтримання національних експортерів.

Сосюк І.
КЗ «ХГПА»

СПЕЦИФІКА АНТРОПОНІМІВ ЯК ВИЯВ АВТОРСЬКОЇ ПОЗИЦІЇ В РОМАНІ ВАСИЛЯ ШКЛЯРА «ЧОРНИЙ ВОРОН»

На тлі зростання загального інтересу до феномену власного імені та поліфонії його виявів у сфері літературно-художньої творчості відчутно актуалізується необхідність поглибленого вивчення літературного антропоніма, явища унікального й парадоксального за своєю епістемологічною природою. Літературний антропонім є окремим випадком імені людини, його відлунням у царині художнього тексту, своєрідною літературною акциденцією, проте у творах талановитих митців він може сягати такого масштабу узагальнення, у якому іманентно втілюється величезний досвід, накопичений людством у процесі осмислення сутності номінації.

Матеріалом для дослідження ми обрали роман Василя Шкляра «Чорний Ворон». Антропоніми, уживані в романі, неоднакові за семантикою, структурою та емоційним насиченням. Усі імена та прізвища автор старанно добирав, так чи так допасовуючи їх до створюваних образів, аби допомогти краще уявити й зрозуміти персонажів твору. Деякі з них, особливо прізвиська, можливо, автор створив власноручно на базі апелятивної лексики.

Василь Шкляр обирає імена, прізвища та прізвиська зважаючи на зовнішні особливості персонажів. Прикладом може бути прізвисько учасника загону отамана Чорного Ворона *Вовкулаки*, адже його зовнішність порівнюється з рисами *вовка*: «широко ошкірений рот, з якого визирали ікла», його мова має більш звірине походження, ніж

людське. Начальник ревкому Долбоносів теж отримав своє прізвище завдяки зовнішності, адже «у нього й справді був *ніс-долото*, плескатий і довгий, як у качура». *Скирта* ж, утікаючи від переслідувачів, висадив вікно, але застряг у ньому – не дарма ж *Скиртою* звався (скирта – це великий стіг сіна, соломи або необмолочених снопів хліба). Слід також звернути увагу на прізвисько *Дядюра*, яке походить від слова «*дід*». Можливо, прізвисько *Дядюра* (первісно – *Дедюра*) отримала похила людина. Проте так могли називати й дуже серйозну, а також сиву чи буркотливу, як дід, людину. Крім того, таке прізвисько могло стати іменем для дитини, яку виховував не батько, а дід. На жаль, нам не відомо, хто виховував *Дядюру*, але, можливо, він отримав це прізвисько, бо мав бороду, як у діда.

В. Шкляр обирає омоніми, урахувуючи національну ознаку персонажів. Так, у загоні Чорного Ворона був ненажерливий маленький китаєць на прізвисько *Ходя* (це зневажлива назва китайця).

У тексті наявні антропоніми, що влучно описують характер героїв: *Невіруючий Хома* завжди не вірить, підозрює та сумнівається у всьому; Прокіп Пономаренко, на прізвисько *Квочка*, мав цілу купу дітей, дуже любив, піклувався про них, як справжня *квочка*.

Причинами для вибору того чи іншого оніма в романі часто є історії сімей і звички персонажів. Наприклад, родина *Чучупак* отримала своє прізвище від діда, який мав звичку цвенькати до свиней: «*Чу-чу, пакосна!*». А ось *Біжу*, наймолодший з братів Момотів, дуже любив говорити слово «*біжу*»: «*Біжу*, каже, до дівчини, а вона *біжить* мені назустріч, тоді *забігли* в кущі, а вони *вибігли*, то й ніч *збігла*; ну, добре, хлопці, я вже *біжу*, бо *тре' бігти*, а тоді *прибіжу* й розкажу, куди ми ще *бігали*. Ось такий був цей *Біжу* – щира душа, прудкий, безвідмовний, а що вже легкий на ногу, то міг цілий день іти пішака врівень з кіннотою».

Отже, у художніх текстах Василя Шкляра антропоніми – це ефективний прийом вираження авторського погляду, авторської позиції, що є одним із компонентів структурно-текстових параметрів образу. Вони дають змогу образніше відтворити розмаїття людських характерів, учинків героїв, передати авторське ставлення до них. Особливості творення, семантичного наповнення, етимології власних імен не лише виражають текстову та підтекстову інформацію, а й розкривають життєву

позицію самого письменника, указують на індивідуальні особливості його художнього мислення.

Сумська І.
НТУ «ХП»

БАГАТСТВО УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Мова – одне з чудес, за допомогою якого люди передають найтонші відтінки думок і почуттів. Вона віддзеркалює душу народу, його історію.

Українська мова, на мою думку, є однією з найбагатших мов сучасності. Талановиті українські письменники оспівували красу й багатство рідної мови. У кожному художньому творі ми знаходимо золоті зерна добра, барвистої краси мови. Мова народу – показник його свідомості. Вона дзвінкова криниця на середохресній дорозі нашої свідомості. Її джерела б'ють десь від магми, тому й вогняна така. Читаю літературні твори й бачу всю історію рідного краю, осмислюю всі історичні віхи. У нашій мові одухотворюється весь народ, уся Батьківщина. І хоча тепер нелегкі часи для простого люду, держава не завжди стоїть на його захисті, однак продовжує лунати рідна пісня, звучать рідні серцю мелодії. Усе це можна назвати духовністю.

А мова наша дуже багата. Нею можна висловити найскладніші думки, найтонші почуття й переживання, передати враження про побачене, почуте, прочитане. Український поет Володимир Сосюра закликав:

*Любіть Україну у сні й наяву,
Вишневу свою Україну,
Красу її вічно живу і нову,
І мову її солов'їну..,*

оспівуючи не тільки Україну, а й мову її народу!

Коли йдеться про походження української мови, переважна більшість зацікавлених сприймає цю проблему як питання про походження сучасної української літературної мови. Проте слід пам'ятати, що національна мова складається з двох самостійних гілок: спільної для всієї нації літературної мови, відшліфованої майстрами художнього слова, і мови народної, яка досить відмінна в різних діалектах. Хотілося б звернути увагу на діалекти української мови. Діалектизми поширені на всій

території нашої держави. Бувають випадки, коли мешканці різних регіонів не в змозі зрозуміти один одного. Це не завжди позитивно впливає на населення, проте такою різноманітністю можна пишатися.

Із сивої глибини віків бере початок наша мова. Шлях її розвитку – це тернистий шлях боротьби. Багато, дуже багато жорстоких літ пережила наша рідна, наша невмируща мова, мужньо витерпівши наругу. Розмаїте і щедре наше українське слово. Мабуть, не всім відомо, що на міжнародному конкурсі в Парижі 1934 р. за барвистістю наша мова посіла друге місце.

Про українську мову й українське слово можна говорити нескінченно довго. Століттями гнана й переслідувана, вона все ж існувала в піснях і думах, казках і переказах, гострилася й виточувалася в переказах і прислів'ях, бо вона прекрасна, співуча та сильна! Вона буде жити вічно!

Терещенко О.
НТУ «ХП»

УКРАЇНЬСЬКА МОВА У СВІТІ

Мова – обличчя кожного народу. Саме українська мова є ідентифікатором українця не тільки в очах іноземців, а й в очах співвітчизників, в очах самого себе, нею користуються понад 50 млн. осіб у світі. Наша мова, багата, тендітна й милозвучна, прищеплює особисто мені миролюбство та внутрішній спокій. Вона ввібрала в себе все найкраще, найніжніше, найвеличніше, наймудріше, найбагородніше, найпоетичніше й найболючіше – перший крик немовляти, яким воно сповістило про свою появу на світ, й останній зойк прощання людини зі світом, дзвінкий сміх щасливої дитини й зворушливий плач сироти, блакить високого неба й золото пшеничних ланів.

Для українців рідною є мова нашої нації, мова предків, яка пов'язує нас між собою й із попередніми поколіннями, їхніми духовними надбаннями. Згадаймо слова В. Сосюри: «Без мови рідної, юначе, й народу нашого нема». Рівень розвитку рідної мови є джерелом духовного розвитку народу.

Якими побачать українців інші народи, залежить від самих українців. Ми хочемо бути багатомовними й освіченими, хочемо, щоб про нас знав увесь світ. Для цього ми маємо запалати любов'ю передусім до рідної мови як до найсвятішого скарбу нашої нації. Українська мова належить до найбагатших і найрозвиненіших мов

світу. Один давньогрецький філософ казав: «Заговори, щоб я тебе побачив». Це дуже символічний вислів із глибоким змістом.

Нині наша держава докладает чимало зусиль для зміцнення зв'язків з українцями за кордоном, що сприятиме відродженню й духовному збагаченню нашого народу, зростанню мовної культури, взаємопорозумінню з іншими народами. Про повільне, але неухильне зростання престижу української мови в наші дні свідчить кількість кафедр і центрів українознавства, які з'являються в багатьох країнах світу. Цей процес, сподіваємося, буде продовжуватися, а також зростатиме міжнародний авторитет української національної держави.

Нація жива, доки жива її мова. Усіма зусиллями потрібно плекати й розвивати нашу рідну мову. Запорукою її стрімкого й квітучого розвитку є свідомо шана й любов до мови. Ми повинні пишатись своєю мовою і бути її свідомими громадянами своєї країни.

Українці з'явилися і в таких країнах, як Італія, Іспанія, Греція, Туреччина, Єгипет тощо, де раніше українських емігрантів зовсім не було. Багато з них уже осіли в цих країнах, однак їх національна активність у нових місцях проживання ще ніяк не виявляється. Для цього потрібен час. Чужоземні дослідники часто підкреслюють милозвучність і лексичне багатство української мови, найчастіше зіставляючи її з італійською. А з утвердженням незалежності України зростає й міжнародний авторитет української мови як державної.

Кожний народ, держава дбають про престиж своєї мови, її авторитет у міжнаціональному та міжнародному спілкуванні. Престиж, або авторитет мови, як і народу, держави, залежить від багатьох чинників. Насамперед це виявляється в тому, які суспільні функції виконує мова, яку інформацію вона фіксує й передає, скільки людей нею користуються. Державність і патріотичне ставлення до мови її носіїв сприяє зростанню її престижу.

Ткач В.
НТУ «ХП»

МОЛОДІЖНИЙ КОМП'ЮТЕРНИЙ СЛЕНГ

Сленг (від англ. slang) – набір особливих слів або нових значень уже наявних слів, що вживаються в різних людських об'єднаннях (професійних, соціальних, вікових та ін.).

Сленг найчастіше залежить від соціального статусу людей, що його застосовують, їхніх національності, професії та хобі. Однак він завжди відрізняється більшою експресивністю й точністю, ніж загальново-

живана мова. Особливе місце посідає комп'ютерний сленг. Він лаконічний, бо переповнений скороченнями та своєрідною символікою. Спостереження за середовищем людей, професія яких пов'язана з використанням комп'ютерів й особливо мережі Інтернет, засвідчують, що саме в цій сфері найбільш активно створюють неологізми, вводять усілякі граматичні, фонетичні та графічні інновації.

Ірина Щур зазначає: «Однією з причин виникнення такої «мови» вважається її виключна місткість, коли трьома-чотирма специфічними словами можна передати чималий абзац літературно опрацьованого технічного тексту. Урешті-решт комп'ютерний жаргон виражає навіть певні емоції, які в сухій та лаконічній реальній Мережі відтворити майже неможливо. Комп'ютерний жаргон – це віртуозна гра для людей, яким тісно в межах нормованої літературної мови. Проте, хай як би прагнули носії жаргону до самобутньої яскравості мовлення та відмінності його від нормалізованої української мови, усе ж нововведення відбуваються всередині системи мови і будуються за законами украї́нської мови».

Щодо виникнення комп'ютерного сленгу є різні думки. Одні мовознавці вважають, що комп'ютерний жаргон виник одночасно з поширенням електронно-обчислювальних машин у США в середині ХХ ст. Інші переконані, що комп'ютерний сленг як окремий вид жаргону з'явився лише в 60-і роки ХХ ст., і пов'язують цей процес із так званою «мінікомп'ютерною ерою» (minicomputer era). Наступний «бум» нових слів і виразів настає після 1995 р., коли у продаж надійшла операційна система Windows. Завдяки винятковій простоті вона призвела до «збільшення» користувачів, які виконували подвійну функцію: по-перше, залучали нові поняття до комп'ютерного сленгу; по-друге, сприяли його проникненню в загальноживану мову.

Як уже зазначалося вище, молодіжна комп'ютерна лексика містить багато слів англійської мови, часто перероблених або навмисно перекручених. Отож слово *шутер* (гра-стрілялка) бере початок від англійського *shoot* – 'стріляти'; лексема *квакати* (грати в комп'ютерну гру Quake) пішла від назви гри; англійське дієслово *crack* (розколювати) стає дієсловом *крекнути*, а *hack* (розбивати) – *хакнути*. Під впливом народної етимології програми для зламування отримали жартівливу назву *крякали*. Багато українських дієслів у цьому жаргоні набуло нових значень, наприклад, *зависнути* (припинити відповідати на команди); *перекачати*, *злити* (переписати інформацію).

Усічені слова в комп'ютерному жаргоні мають велику популярність. Це частково зумовлено енергійністю користувачів, їхнім прагненням укластися з повідомленням у менший відрізок часу, певною мірою це викликано прагненням залишитися незрозумілим для непосвя-

чених. Із цією метою утворено слова: *комп* (замість *комп'ютер*), *проги* (*програми*), *вінди* (*програма Windows*). Тут використовують ті самі суфікси для утворення нових слів, що віддзеркалюють ставлення мовця до того, що вони позначають: *відюха* (суфікс *-ух(a)* залежно від ситуації надає експресію згрубілости, зневаги або іронії).

Український комп'ютерний сленг через свою молодість ще не сформувався, тому більшість слів у ньому має багато варіантів вимови й написання: *дурдос*, *дирдос* – операційна система DR-DOS; *вегеа*, *вежеа*, *вагон* – відеоадаптер VGA; *глючити*, *глюкати* – працювати з помилками. Вимова слова здебільшого відповідає або англійському прочитанню, або його українській транслітерації.

Отже, розглянувши деякі особливості комп'ютерного сленгу, можна дійти висновку, що нині відбувається активне створення й використання комп'ютерної сленгової лексики, а також проникнення комп'ютерних термінів у загальноживану лексику, причому останнім часом спостерігається посилення цього процесу.

Труш А.
КЗ «ХГПА»

СУЧАСНА ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ

У процесі трансформації політичної та економічної систем в Україні триває пошук ефективної моделі розвитку економіки. Очевидно, що нова економічна система не може бути «чистим» капіталізмом, який переважав у середині XIX ст. У розвинених країнах домінують змішані суспільства, де взаємодіють ринок як засіб підвищення ефективності економіки та система коригування ринку як засіб досягнення оптимально справедливого розподілу доходів через структуру соціального законодавства.

Економічна політика України на початку XXI ст. має своєю головною метою перехід до соціально орієнтованої ринкової економіки. Риси сучасного економічного становища України: а) величезна заборгованість держави, окремих галузей і підприємств країнам близького й далекого зарубіжжя; б) відставання сектору економіки, який виробляє товари, від сектору економіки, який їх споживає; в) паливно-енергетична залежність від Росії; г) занадто сильний контроль економіки з боку українського уряду, що має ефект придушення того сектору, який виробляє товар; г) криміналізація відносин між державним апарата-

том і бізнесом, розподілення між кланами найприбутковіших секторів економіки України; д) відірваність України від світової економіки.

Основними завданнями української держави в галузі економіки є: 1) реформування електроенергетичного сектору; 2) зміцнення інституційних структур національної економіки; 3) стабілізація національної валюти; 4) створення умов для подолання кризи виробництва, для підвищення його конкурентоспроможності; 5) розвиток аграрного сектору економіки, перетворення землі в товар і набуття нею реальної вартості; 6) утвердження відкритого типу економіки, забезпечення прозорості економічних процесів; 7) входження України у світовий економічний простір.

Модель економічного розвитку України передбачає поетапне здійснення цілеспрямованої, науково обґрунтованої програми виходу з кризи шляхом поєднання регулювального впливу державних органів на економіку й запровадження ринкових відносин. Ключовим чинником у створенні економічної сфери, сприятливої для підприємницької діяльності, є держава, яка, не втручаючись у діяльність приватних підприємств, управляє ринком і підтримує його, стримує негативні тенденції через відповідні юридичні важелі – програми оподаткування, монетарну політику. Держава покликана дбати про поєднання приватних інтересів і інтересів суспільства.

Ципіна Д.
ХНЕУ

ВИЗНАЧЕННЯ ЗМІСТУ ФОРМУВАННЯ РИТОРИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ У ПРОЦЕСІ МАГІСТЕРСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ

Питання оновлення змісту освіти у вищих навчальних закладах і, зокрема, формування риторичної компетентності майбутніх менеджерів у процесі магістерської підготовки відзначається своєю актуальністю. Це пов'язано з необхідністю реалізації сучасної політики та стратегії держави, спрямованих на інтеграцію національної системи вищої освіти у європейське і світове спів-товариство. Основною вимогою до організації педагогічного процесу, визначеною державними нормативними документами, стає забезпечення його цілісності.

Зміст є основним компонентом педагогічної системи формування риторичної компетентності майбутніх менеджерів у процесі магістерської підготовки. Останнім часом особливого розвитку набув факторний підхід. Наукова новизна під час визначення змісту полягає в

урахуванні дії різних чинників (об'єктивного, суб'єктивного, особистісного й людського), які впливають на життя та діяльність людини, визначення основних суперечностей.

Так, висловимо основну суперечність, що склалася під впливом об'єктивного чинника. З одного боку, розвиток інформаційно-комунікаційного суспільства висуває певні вимоги до майбутніх менеджерів щодо володіння риторичною компетентністю, відбиті в державних стандартах; з іншого боку, фактичний стан підготовленості майбутніх менеджерів до здійснення ефективної риторичної діяльності не відповідає цілком вимогам держстандартів і не задовольняє потреби суспільства у фахівцях із певними здібностями та здатностями. Цю невідповідність можна зменшити шляхом удосконалення змісту.

Формування змісту риторичної компетентності професійного спрямування має враховувати потреби студента у здійсненні пізнавальної діяльності в процесі вивчення риторики та його готовність у набутті досвіду риторичної діяльності. Урахування міжпредметних зв'язків сприяє всебічному засвоєнню навчального матеріалу, формує у студентів системне бачення і здатність здійснювати риторичну діяльність. Оскільки суб'єктивний чинник виявляє стан розвитку педагогічної науки, особливо значення набуває теоретичне обґрунтування змісту формування риторичної компетентності та визначення його інваріантних елементів.

Суперечність, яка склалася під впливом особистісного чинника і яку можна зменшити через удосконалення змісту, – між необхідністю формування когнітивної, ціннісно-емоційної та комунікативно-поведінкової сфери особистості студента в процесі опанування риторичної діяльності та недостатнім рівнем якості знань, умінь здійснювати риторичну діяльність, сформованості особистісних якостей.

Із метою освоєння риторичної діяльності особистості варто набутти певний досвід, що передбачає вивчення об'єкта свого інтересу або потреби. Тому під час визначення змісту формування риторичної компетентності майбутніх менеджерів викладачеві слід ґрунтуватися на висунутій із сутності філософської категорії «досвід» гіпотези: для набуття досвіду риторичної діяльності необхідні знання стосовно об'єкта вивчення; уміння та навички здійснення цього виду діяльності; емоційно-ціннісне ставлення до процесу риторичної діяльності; певні вольові й особистісні якості.

Отже, визначення змісту формування риторичної компетентності майбутніх менеджерів у процесі магістерської підготовки потребує системного та цілісного підходу. Подальші дослідження із цієї проблеми

передбачають розгляд пов'язаних зі змістом інших елементів педагогічної системи.

Шевцов О.
ХНУРЕ

ОСОБЛИВОСТІ КОМП'ЮТЕРНОГО ПЕРЕКЛАДАННЯ

Важко уявити розвиток науки й техніки без обміну спеціальними даними, що з'являються в різних країнах світу. Але особливої актуальності проблема перекладу наукових праць набула саме в наш час, коли одночасно з'являється чимало важливої інформації, викладеної різними мовами в наукових періодичних виданнях, відповідних бюлетенях, патентній літературі тощо. Серед важливих і перспективних напрямків лінгвістичних досліджень – вивчення специфіки комп'ютерного перекладання з метою його удосконалення, що дасть можливість розширити межі його використання.

Значною мірою розвиток комп'ютерного перекладу як достатньо нового напрямку прикладної лінгвістики зумовлений поширенням застосування інформаційних технологій практично в усіх галузях. Поява нового засобу діяльності – комп'ютера – із формалізованими завдяки використанню алгоритмів (програм) словниками й граматикою, з одного боку, полегшила працю науковців з іншомовними джерелами, з іншого ж – спричинила нові, специфічні складнощі в роботі з текстами, що потребують перекладання.

Проблема автоматичного перекладання з'явилася фактично одночасно з появою перших ЕОМ і дотепер залишається актуальною. Адже обсяг матеріалів, які слід перекласти, постійно збільшується, зокрема, це різноманітна наукова література, інструкції, електронна пошта, Інтернет-сайти. Саме для вирішення завдання швидкого та якісного перекладання створено програми-перекладачі. Перевага їх над електронними словниками полягає в перекладанні всього тексту, на відміну від електронних словників, що надають переклад лише окремих слів.

Історія автоматизованого перекладання починається з 1924 р., коли виникла сама ідея замінення людини-перекладача машиною. Уже 1933 р. радянський інженер П. Смирнов-Троянський отримав патент на машину для перекладання, принцип дії якої полягав у зіставленні механічним способом відповідників з різних мов.

Оскільки перекладання тексту вимагає не лише заміни лексичних одиниць однієї мови відповідними засобами іншої, а й повного відтворення змісту з переданням усіх відтінків, донині поки ще не створено

ідеальної системи машинного перекладання, незважаючи на велику кількість репрезентованих експериментальних і практичних систем.

Сьогодні в цій галузі є дві технології машинного перекладання: традиційна, створена на підставі граматичних правил (rule-based machine translation), і статистична (statistical-based machine translation).

Перекладання за правилами – переклад із використанням лінгвістичних правил вхідної та вихідних мов. На такій основі створені системи PROMT, Systran, Linguatex тощо. Перевагою PROMT є відсутність потреби в доступі до баз паралельних текстів. Крім того, з метою підвищення якості перекладання спеціальних текстів можна скористатися здатністю системи до додаткового налаштування.

Недоліком програм, у яких використано технологію перекладання за правилами, науковці називають те, що для підвищення якості перекладання потрібна чимала робота, що вимагає значних ресурсів, адже постійно виникає необхідність не тільки розробляти нові, а й удосконалювати раніше створені алгоритми. А вадою статистичного перекладання є відсутність належної уваги до граматичних правил.

Отже, кожна з названих технологій має як свої переваги, так і недоліки. Тому для підвищення якості перекладання може бути доцільним поєднання цих технологій. Крім того, застосування систем машинного перекладання не може скасувати обов'язкової участі людини в процесі перекладання, особливо в редагуванні перекладеного тексту, адже більшість програм перекладання має складнощі в розпізнаванні омонімії, багатозначності, відтворенні фразеологічних засобів і власних назв тощо.

Шовкун С.
НТУ «ХП»

КУЛЬТУРА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Проблема культури мови нині в Україні є актуальною, тому що українське суспільство поступово повертається до використання тих мовних засобів, які більш природні для національної мови та які відкидалися за часів уніфікації української літературної мовної традиції. Ці засоби стають невід'ємною частиною українського мовного етикету й потребують засвоєння та правильного використання. Але широке застосування української мови в різних сферах суспільного життя стало причиною зниження рівня культури мовлення в загальнонаціональному вимірі, що сприяє утворенню хибного уявлення про українську мову.

Культура мови як самостійний розділ науки про мову оформилася порівняно недавно (у зв'язку із соціальними змінами, що відбулися в нашій країні). Культура мови – це розділ науки про мову, що розглядає питання додержання мовних норм і доречності вживання виразових засобів мови в мовленні. Культура мови розглядає питання, пов'язані з якісною оцінкою мови та її вдосконаленням. Досягти належної культури мови заважає принципово інше ставлення молоді до мови своїх предків; великий вплив масової інформації і поп-культури, що не відповідає літературним нормам; історична національна роздрібленість українського народу; споконвічне використання української мови.

У сучасній лінгвістиці розрізняють два рівні мовної культури людини: 1) нижчий рівень, що вимагає оволодіння правильною мовою, згідно з нормами української літературної мови; 2) вищий рівень мовної культури, який вимагає оволодіння мовою не тільки правильною, але й гарною, яка припускає врахування того, до кого ми звертаємося, з якою метою і за яких обставин.

Розв'язання проблеми культури мови матиме велике значення у відродженні української самобутності й національної самосвідомості.

Ми повинні постійно дбати про вдосконалення своєї мови, оскільки високий рівень мовної культури – це невід'ємна риса кожної культурної людини. Мова – засіб пізнання світу, показник свідомості народу. Отже, культура мови завжди буде залежати від самої людини.

Шуманська О.
НТУ «ХП»

СУРЖИК: НЕБЕЗПЕКА І СПОДІВАННЯ

Запровадження мовної освіти у вищій школі є важливим чинником у державотворчих процесах становлення незалежної України. Уведення курсу «Українська мова за професійним спрямуванням» спричинене не тільки усвідомленням ролі мови в розвитку конкретного суспільства, а передусім загальною тенденцією світового розвитку. Формування національних держав європейського культурно-історичного ареалу відбувалося завдяки дії саме мовно-культурного чинника. Сучасний етап розвитку людства з його етнічною мовно-культурною різноманітністю має специфічні особливості. Колишні методи фізичного винищення народів змінилися сучаснішими та ефективнішими методами «винародовлення»: поставити під сумнів цінності якогось народу, оголосити їх безперспективними, дискредитувати опорні пункти його самоусвідомлення, маргіналізувати буття. Сьогодні ці методи широко за-

стосовують в українських реаліях. ЗМІ розхитують і знецінюють українську мову, а за нею і святі поняття. Суржик деморалізує, мовне безкультур'я свідомо й послідовно насаджується (не залишається жодних сумнівів у тому, що це і є владна політика щодо мови народу). Безмовність чи напівмовність завжди комусь вигідна: німа безлика маса легко керована. Недорікуватому маргіналові постійно бракує гордості й певності: друга сигнальна система його хистка й зрадлива.

Щодо переважного мововживання в різних комунікативних ситуаціях студентську аудиторію НТУ «ХПІ» можна поділити на дві групи: російськомовні та суржикомовні (із суттєвою перевагою перших). З огляду на специфіку мовно-культурної орієнтації група суржикомовних потребує особливої уваги в практиці розвитку повноцінного функціонування української мови. Явище суржику є актуальним сьогодні та визначається як перехідна стадія під час засвоєння російської мови. Суржик виник й утвердився в сільському мовному побуті та в мові індивіда ще до того, як цей індивід емігрував до міста. До цієї групи входять вихідці з українського села. Але не зі своїм діалектом як різновидом української мови, а з українським варіантом російської мови. Мовна ситуація й мовна політика того середовища, у якому вони набували соціальних навичок до вступу до ВНЗ, не сприяли культивуванню літературних стандартів ні російської, ні української мови. Шкільний рівень знань цих стандартів через брак будь-якої мотивації залишався не задіяним. Суржикомовна громада диктувала й несвідомо контролювала відповідну мовно-культурну орієнтацію в усіх комунікативних ситуаціях. Мовно-культурна поведінка суржикомовної аудиторії має глибинні соціально-психологічні передумови й домінантні комплекси, які в цілому характеризують її мовну свідомість і мовну картину світу: аморфність, психологічне роздвоєння, занижена самооцінка, негативний автостереотип, розгубленість, невпевненість, страх перед своєю «історичною» ідентичністю.

Суржик є ганебним явищем колоніальної залежності, однак він залишається єдиною й останньою розпізнавальною ознакою належності до українського етносу, яка ще дає можливість повернутися до українства. Цілком втративши українську мову, повернутися до неї може тільки людина високої культури й тільки внаслідок глибокого самооновлення. Проблема полягає не в тому, щоб змусити говорити українською мовою того, хто не хоче, а в тому, щоб той, хто хоче, мав таку можливість. Але не тільки в родинно-побутовій сфері (що буває досить складно через усталені стереотипи), а й в усіх сферах складного державного організму, особливо в ключовій сфері найвищого рівня самореалізації – науці.

Спочатку носій суржику має поширити літературний стандарт на розмовно-побутову сферу. Середня школа дає необхідний рівень умінь і навичок. Труднощі полягають у подоланні психологічного бар'єру, оскільки навички україномовної поведінки актуалізувалися тільки в процесі «рольової гри» на «україномовних заняттях» в школі до «антракту» з подальшим переходом як викладача, так і учня на рідний суржик. Суржик – наслідок відсутності мовної стійкості, вияв духовної та психічної нівеляції рідномовного імунітету.

Вища школа зі своїми чужомовними інформаційно-комунікативними потоками залишається чужою для носія суржику й не сприяє його поверненню до рідної мови на рівні літературного стандарту. Російськомовне середовище на всіх рівнях комунікації скеровує мовну практику суржикомовного студента і зумовлює напрямок його мовнокультурної картини світу та мовної свідомості. ВНЗ створює комфортні умови в живому спілкуванні для російськомовних студентів і дискомфортні для суржикомовних. Перебуваючи на межі двох культур, двох мовних стихій у стані роздвоєння душі, суржикомовні студенти змушені балансувати між російською мовою пристосування й українською мовою протистояння. Відсутність умов для спілкування українським літературним стандартом у ВНЗ ускладнює процес реабілітації носіїв суржику, створює сприятливі умови для формування чужомовної ідентичності через малопомітний процес переходу від двомовності до двокультурності, на якому виникають труднощі з визначенням рідної мови. Мовно-культурна поведінка суржикомовних досить складна. У середовищі ВНЗ вони не відчують потреби переходити на літературний стандарт юридично престижної української мови, який формально наявний тільки на заняттях із лінгвістичної підготовки. Відповідно до своїх потреб вони змушені засвоювати реально престижну російську мову на основі вдосконалення суржику. Соціопсихологічні засади маргінального буття цих студентів провокують їхню специфічну мовну поведінку й самооцінку, яка виявляється у визначенні своєї мови – суржику як рідної та правильної – і в протиставленні її загальноприйнятим літературним стандартам. Змінення цієї ситуації можливе за умови змінення обставин. З одного боку, науково-педагогічні працівники повинні підвищити вимоги до своєї мовно-культурної поведінки та власним прикладом подавати зразки спілкування українською мовою в усіх комунікативних ситуаціях навчального процесу, а з іншого боку, носії суржику мають виробляти в

собі стійкий імунітет мовної ідентичності на основі літературного стандарту української мови, боротися за мовний суверенітет, за природне українськомовне середовище.

Эрешев М., Ягшиев Т.
НТУ «ХПИ»

ИННОВАЦИОННОЕ ОБРАЗОВАНИЕ - ЗАЛОГ ПРОГРЕССИВНОГО РАЗВИТИЯ ТУРКМЕНИСТАНА

Можно с полным на то основанием сказать — качество образования является подлинным двигателем прогресса, центральным пунктом осуществляемых в этой сфере реформ.

Сегодня Туркменистан — страна, где в самые короткие сроки воплощаются в жизнь самые смелые планы и грандиозные проекты.

С начала инициированной главой государства научно-образовательной реформы в Туркменистане прошло несколько лет. Но масштаб реализованных за этот период планов впечатляет. Открыта Академия наук Туркменистана и целый ряд входящих в ее структуру новых НИИ, при высших школах и научных учреждениях действуют аспирантуры и докторантуры. Научно-образовательная реформа подкреплена на правовом уровне принятыми Законами «О статусе научного работника», «Об образовании», обобщающими, систематизирующими и регламентирующими дальнейшее развитие сферы.

Важно отметить, что в этих документах нашло законодательное закрепление приоритетности науки и образования как основы духовного, социального, экономического и культурного прогресса общества, четко сформулированы принципы государственной политики в области образования, которые служат основой для ее дальнейшего эффективного развития: общедоступность и бесплатность, ступенчатость и преемственность, светский и гуманистический характер, приоритет общечеловеческих ценностей и свободного развития личности, принцип воспитания гражданственности, трудолюбия, уважения к правам и свободам человека, любви к окружающей среде, Родине, семье, единства воспитания и обучения, защиты и развития национальной культуры, национальных ценностей, свобода и плюрализм в образовании, независимость государственных образовательных учреждений от политических партий, других общественных и религиозных организаций, демократический, социально направленный и государственно-общественный характер управления сферой, обеспечение научного характера, прогнозируемость системы, интеграция образования с наукой и производством, ми-

ровой уровень и координация с образовательными системами других стран.

Большую роль в повышении качества отечественного образования играет широкий обмен опытом с зарубежными коллегами.

В настоящее время несколько тысяч туркменских студентов обучаются в зарубежных вузах по направлению Министерства образования страны, а также отраслевых министерств и ведомств. Студенты направлены в учебные заведения Турции, Российской Федерации, Китая, Румынии, Беларуси, Канады, Иордании, Южной Кореи, Японии, а также Украины. Безусловно, преимущество здесь отдается подготовке специалистов по приоритетным направлениям развития народного хозяйства Туркменистана.

Однако время требует все новых и новых подходов к вопросу улучшения качества образования. Век глобального информационного общества предъявляет особые требования к развитию образовательных технологий, заставляя искать новые формы и методы обучения. Действительно, воспользовавшись этим образным сравнением, можно отметить, что концепция развития сферы образования в Туркменистане, опираясь на общепринятые международные стандарты и собственные потребности в образовании, непременно учитывает национальные программы социально-экономического развития, а также традиции обучения и воспитания молодежи. Ставка на высокие духовные ценности нации тот своеобразный «ингредиент», что отличает систему подготовки кадров в Туркменистане. При этом Туркменистан, занимающий сегодня важные экономические и политические позиции на мировой арене, делает акцент на инновационное образование, а значит, все более широкое использование в образовательной сфере достижений научно-технического прогресса.

На повестке сегодняшнего дня - создание эффективной инновационной системы, обеспечивающей взаимодействие научных организаций и вузов с промышленными предприятиями по продвижению новых технологий в производство, формирование и развитие элементов и механизмов многоуровневой инновационной инфраструктуры.

Постановка этих проблем и разработка программы совместных действий в их разрешении позволяют надеяться, что в ближайшем будущем научно-образовательная сфера Туркменистана выйдет на качественно новый уровень, отвечающий требованиям современного времени, самой сути всех осуществляемых в стране прогрессивных перемен.

СЕКЦІЯ 10

ІСТОРІЯ НАУКИ І ТЕХНІКИ

Боцман О., Красовський А.
ХНУРЕ

ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ НАУКИ В УКРАЇНІ

Рівень розвитку науки зумовлює рівень розвитку суспільства, сприяє розв'язанню національних і глобальних проблем. Зростання суспільного значення науки, її соціального престижу підвищує вимоги до знань про науку.

Із першої половини XVIII ст. починається піднесення науки в Україні. Працює Києво-Могилянська академія. У цей час поширювалися математичні й фізичні знання під впливом праць М. В. Ломоносова. Прискорення економічного розвитку на початку XIX ст. дало поштовх науковим дослідженням. Особливо інтенсивно вони велися в галузі природничих і точних наук, оскільки їх результати мали застосування на практиці. У Київському університеті 1884 р. організовано першу на Україні кафедру теоретичної фізики, де під керівництвом М. М. Шілера проводилися наукові роботи з електромагнітної теорії світла. Значний етап у розвитку фізики пов'язаний із діяльністю в 1871–1892 рр. у Новоросійському університеті (Одеса) М. О. Умова, який виконав теоретичні дослідження хвильових процесів і ввів поняття вектора густини потоку енергії.

Протягом першого десятиліття XX ст. у світовій науці відбувався переворот в основних фізичних поглядах і перехід від класичної до нової, сучасної фізики. Як відомо, початок радіофізичних досліджень у Харкові пов'язане з ім'ям Д. А. Рожанського, який з 1911 по 1921 рр. працював у Харківському університеті. 1921 р. за його ініціативою організовано науково-дослідну кафедру фізики, основним напрямком роботи якої були дослідження в галузі електромагнітних коливань. Ще 1926 р. на цій кафедрі сформовано сектор електромагнітних коливань, де під керівництвом А. А. Слуцкіна розвивали магнетронну тематику – отримання коротких електромагнітних хвиль за допомогою пучків електронів, що рухаються у схрещених електричному й магнітному полях. Наявність у Харківському університеті сильної фізичної кафедри відіграло важливу роль у рішенні, прийнятому 1928 р., – відкрити тут новий науково-дослідний інститут – Український фізико-технічний інститут (УФТІ).

Уже в перші роки свого існування УФТІ впевнено заявив про себе серйозними успіхами. Уперше в СРСР одержали рідкий водень (1931), а потім рідкий гелій (1932) у криогенній лабораторії, створеній блискучим фізиком-експериментатором Л. В. Шубніковим; розробили перший у СРСР радіолокатор; звичайно ж, розщепили атомне ядро (1932), що стало початком розвитку ядерної фізики. Ігор Васильович Курчатов, що високо цінував роботи інституту, негайно включив УФТІ у виконання Атомного проекту СРСР. У цьому секретному проекті Інститут звався «Лабораторією №1». Держава не шкодувала грошей на розвиток ядерної фізики. Зрозуміло, що насамперед для створення зброї, але, на щастя, це сприяло розвитку атомної енергетики й інших супутніх напрямків. Так фізика стала в той час «головною» наукою.

Після закінчення Другої світової війни стрімко почали розвиватися такі напрямки науки й техніки, як радіотехніка, радіоелектроніка та радіофізика, пов'язані зі швидким розвитком радіолокації та радіонавігації. 1955 р. у Харкові створено Інститут радіофізики й електроніки (ІРЕ). Він був укомплектований кваліфікованими науковими кадрами й мав добру матеріальну базу. Про значний науковий потенціал свідчили вже його перші кроки: група науковців під керівництвом А. Я. Усикова розпочала роботу зі створення серії потужних генераторів міліметрових радіохвиль безперервної дії, яка завершилася через 5 років і була відзначена Ленінською премією.

XX століття – епоха науково-технічної революції, прориву в ядро атома й у відкритий космос, синтезу органічних речовин, проникнення в геном, пізнання механізмів поведінки живих систем, інтеграції знань і комплексного розв'язання науково-практичних завдань.

Будзика Г.
ІДНТІІН ім. Г. М. Доброва НАНУ

ПЕРШИЙ ДОСВІД МІЖНАРОДНОГО СПІВПРАЦІ ПІД ЧАС ДОСЛІДЖЕННЯ АНТАРКТИКИ

Неодноразово французи, англійці, американці й дослідники інших країн відправляли свої експедиції на пошуки шостого континенту, але першовідкривачами стали експедиції російських мореплавців Ф. Ф. Беллінсгаузена та М. П. Лазарєва в січні 1820 р. Першим прикладом міжнародної співпраці в наукових дослідженнях став 1-й Міжнародний полярний рік (1882–1883), протягом якого проводили геофізичні, метеорологічні й деякі біологічні спостереження на мисі Горн та острові Південна Георгія.

Чергову спробу проведення спільних досліджень зроблено на VI Міжнародному географічному конгресі, який проводився 1895 р. у Лондоні. Конгрес рекомендував Англії, Швеції, Німеччині та Франції взяти на себе організацію нових експедицій для проведення досліджень в Антарктиці. Першою була англійська експедиція 1902 р., коли на експедиційному полярному судні «Дискавері» в районі моря Роса під командуванням Р. Скотта вивчали бар'єр Роса, здійснювали санні поїздки вглиб материка. Підготовлено першу карту гірських районів Землі Вікторії. На льодовиковому плато було взято зразки гірських порід та проведено спостереження із земного магнетизму та метеорології. Зібрані дослідниками геологічні зразки в районі Землі Вікторії дали змогу зробити висновки, що ця територія складається з прадавніх метаморфічних порід.

У ті ж роки відбувалася й німецька експедиція під керівництвом професора Берлінського університету океанолога Е. Дригальського. Під час її проведення встановлено порівняно молодий вік порід гори-вулкана Гаусберг, які було віднесено до порід четвертинного періоду. Фахівці-гідрографи провели картографування бухти Позадовського, систематично проводили метеорологічні та геофізичні спостереження. Свої експедиції надсилали Швеція, Шотландія, ін.

Перед ученими постало завдання досягти Південного полюсу. Перші спроби зробила британська експедиція Е. Шеклтона. Науковці зібрали колекцію мінералів, серед яких були зразки пісковиків та кам'яного вугілля, узяті в районі льодовика Бірдмора. Одержані результати спростували теорію, за якою припускали існування моря в районі полюса, а також встановили південну межу шельфового льодовика Роса.

Досягти Південного полюса практично одночасно намагалися британський дослідник Р. Скотт на судні «Терра-Нова» та норвезький полярний дослідник Р. Амундсен на судні «Фрам». У складі експедиції Р. Скотта були росіянин Д. Гирев та українець А. Омельченко. Р. Амундсен 15 грудня 1911 р. першим досяг Південного полюса. Р. Скотт став другим, проте, повертаючись, його команда загинула. Експедиція Р. Амундсена дослідила фізичні властивості льоду, провела гравітаційні, магнітні й метеорологічні спостереження.

У 1929–1931 рр. під командуванням австралійського вченого Д. Моусона організовано спільну британсько-австралійсько-новозеландську експедицію, яка під час досліджень за допомогою ехолотних вимірювань установила, що в районі між островами Кергелен та Землею Вільгельма II – велике океанічне підняття. У районі мису Денісон магнітологи виявили швидкість зміщення магнітного полюса на

північний захід. Також було нанесено на карту значну частину берегів Східної Антарктиди.

Початок систематичній міжнародній співпраці в Антарктиці поклав Міжнародний геофізичний рік (1957–1958).

Войтенко М., Пасичник В.
ХНУРЭ

ИСТОРИЯ РАЗВИТИЯ КП ХКБМ ИМ. А. А. МОРОЗОВА

Прогресс техники в военном деле в начале XX ст. вызвал к жизни новый вид вооружения – танки. Исход мировых войн и локальных конфликтов стал напрямую зависеть от степени применения в них танковых войск – главной ударной силы сухопутных армий. Танк сегодня – один из наиболее сложных объектов техники. Его конструкция обеспечивает надежность и работоспособность в экстремальных условиях при воздействии климатических, эксплуатационных и боевых факторов. Харьковское конструкторское бюро по машиностроению (ХКБМ) имени А. А. Морозова является одним из ведущих КБ, которое занимается созданием и совершенствованием основных боевых танков и тягачей. За семидесятипятилетний период своей истории коллектив разработал многие образцы боевой техники и освоил их производство. В стенах КБ воспитано не одно поколение талантливых, высококвалифицированных специалистов, выработан собственный стиль проектирования.

История ХКБМ начинается в декабре 1927 г., когда на ХПЗ был создан новый коллектив – танковая конструкторская группа. Во второй половине 1936 г. ХПЗ им. Коминтерна был переименован в завод №183. Главным конструктором танкового КБ был назначен М. И. Кошкин. В октябре 1937 г. завод №183 получил задание на разработку нового танка. В результате этой работы был создан танк, получивший наименование Т-34. 26 сентября 1940 г. скончался М. И. Кошкин. Главным конструктором танкового КБ был назначен его ученик и соратник – А. А. Морозов. В начале войны эвакуированный в Нижний Тагил Харьковский завод и местный Уралвагонзавод были объединены в одно предприятие, которое назвали Уральский танковый завод № 183. Главным конструктором был А. А. Морозов. Послевоенная история Харьковского танкового конструкторского бюро начинается в 1951 г. с момента перевода А. А. Морозова в Харьков и назначения его Главным конструктором КБ-60М. Послевоенный период деятельности А. А. Морозова связан с продолжением линии развития средних танков.

Весь богатый опыт производства и применения танка Т-34 был использован при создании танков Т-54 и Т-55.

В Харькове Александр Александрович Морозов сразу включается в работу по созданию нового, ещё более совершенного танка. В октябре 1963 г. создан танк Т-64, опередивший на десятилетия танкостроение всего мира и ставший базовой машиной, на основе которой были созданы танки Т-72, Т-80, Т-84. После смерти бывшего главного конструктора ХКБМ А. А. Морозова, учитывая его заслуги в области отечественного танкостроения, Харьковскому конструкторскому бюро по машиностроению присваивается имя А. А. Морозова. В этом КБ А. А. Морозов проработал свыше 50 лет, 36 из которых был бессменным главным конструктором. Наряду с совершенствованием танков Т-64 с 1981 г. в КБ велись проектные работы по разработке танка с принципиально новыми компоновочными и конструктивными решениями. В 1987 г. производственная база ХКБМ изготовила опытные образцы нового танка, получившего обозначение Т-80УД.

После достижения Украиной независимости ХКБМ имени А. А. Морозова постаралось не утратить свои ведущие позиции в разработке танков. В 1993 г. его бюро приняло решение продолжить разработки на базе танка Т-80УД, в результате чего был создан основной боевой танк Т-84.

История ХКБМ имени А. А. Морозова является одной из наиболее ярких страниц в танкостроении бывшего Советского Союза, когда творческое соревнование нескольких КБ позволяло удерживать лидирующие позиции в мировом танкостроении. Сегодня ХКБМ имени А. А. Морозова поручена координация работ по организации производства всей номенклатуры военно-гусеничных машин в Украине. Имеющийся конструкторский и производственный опыт, накопленный за прошедшие годы, создаёт уверенность в том, что задача будет успешно выполнена.

Голова В.
НТУ «ХПИ»

ЗАСЛУЖЕНИЙ ПРОФЕСОР ХТІ – А. П ЛІДОВ

Олександр Павлович Лідов народився 12 липня 1853 р. в селі Ледкіно Бельського повіту (Смоленська губернія) у сім'ї військового. Після закінчення курсу Московської гімназії №2 1870 р. вступив на

природничій відділ фізико-математичного факультету до Московського університету, а на другому курсі перейшов до Санкт-Петербурзького технологічного інституту на хімічний відділ. Закінчивши його 1877 р. зі званням технолога, отримав місце інспектора (директора) і викладача фізики та хімії в приватному нижчому технічному училищі в Калузькій губернії.

З 1879 р. до 1889 р. обіймав посаду хіміка й одночасно посаду директора відкритого ним же невеликого хімічного заводу на мануфактурі А. І. Баранова в Олександровському повіті Володимирській губернії. За час перебування в Соколовській мануфактурі Лідов побудував великий завод для здобуття світильного газу з деревини.

Під час будівництва й експлуатації заводу Олександр Павлович виявився великим знавцем теорії та практики газової техніки. Він досконально вивчив газифікацію твердого палива й розробив власні методи сухої перегонки деревини. Уже в цей перший період своєї діяльності Олександр Павлович виявляє все більшу цікавість до наукових праць із техніки. За 10 років роботи він виконав 16 експериментальних робіт із хімічної технології.

1887 р. здобув посаду ад'юнкт-професора хімічної технології в Харківському технологічному інституті. Із 1902 р. – ординарний професор, а з 1915 р. – заслужений професор.

Упродовж більш ніж тридцятирічної праці в ХТІ професор О. П. Лідов виконав понад 80 наукових робіт, серед яких монографії та підручники «Хімічна технологія волокнистих речовин», «Керівництво до хімічного дослідження жирів і воску» тощо. Друге видання праці «Хімічна технологія волокнистих речовин» вийшло під ред. Д. І. Менделєєва.

Олександр Павлович співпрацював зі всіма періодичними технічними виданнями зі свого фаху. Його статті опубліковано в «Технічній збірці», «Нафтовій справі», «Віснику жирової промисловості», «Гірничо-заводській справі», «Вістях Південноросійського товариства технологів» та інших часописах. Також опублікував статті в словнику Брокгауза та Ефрона.

Зі школи О. П. Лідова вийшло багато інженерів, що багато зробили в хімічній і текстильній промисловості, і немало діячів вищої школи, серед яких декілька професорів. Усі вони згадували ім'я професора з любов'ю. Серед його учнів – академік АН УРСР М. І. Кузнецов, видат-

ний у країні фахівець в галузі пірогенних процесів, професор Н. Н. Ворожцов, С. А. Фокін, Г. Н. Гулінов та інші вчені й інженери.

Серед найбільш визначних робіт О. П. Лідова слід указати на: 1) спосіб електролітичного білення та приготування хлорнуватокислих солей, розроблений ним у 1880–1883 рр. спільно з В. А. Тихомировим. Зразки білення та солей були першими, експонованими на Московській промисловій виставці 1882 р. й Усесвітній Віденській виставці 1883 р.; 2) вивчення елаїдинової реакції; 3) вироблення методу безпосереднього вагового визначення газоподібного азоту в газових сумішах; 4) дослідження інертної частини повітря; 5) нові прийоми вагового визначення питомої частки газів.

Професора Харківського технологічного інституту О. П. Лідова не стало раптово від тифу 11 серпня 1919 р. Він залишив після себе видатні роботи в галузі органічної хімії.

У музеї НТУ «ХПІ» О. П. Лідову відведено стенд, де зберігаються старі фотокартки й роботи з його особистим підписом, а також деякі інструменти, з якими він працював. Його ім'я поряд із найпочеснішими випускниками та професорами вписане в історію Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут».

Голосняк О., Дудко М.
НТУ «ХПІ»

ПЕРІОДИ ІСТОРІЇ НАЦІОНАЛЬНОГО ТЕХНІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ «ХАРКІВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»

Майже стотридцятирічний досвід діяльності нашого університету можна, на наш погляд, поділити на чотири періоди, кожний із яких має цінність передусім у пізнавальному плані та практичному застосуванні досвіду. Межі кожного із цих періодів, звичайно, умовні.

Перший період (1885 – початок 1920-х рр.) починається з моменту відкриття Харківського практичного технологічного інституту 1885 р. У ці роки формувалася науково-педагогічний колектив, змінювалася матеріально-технічна база навчання й науково-дослідної роботи, формувалася склад видатних учених у галузях: а) механіки – В. Л. Кирпичов, К. О. Зворикін, В. С. Кнаббе, О. І. Предтеченський; б) фізики – О. К. Погорелко, М. П. Клобуков, М. Д. Пильчиков; в) хімії – М. М. Бекетов, Є. І. Орлов, І. П. Осипов та ін. Науково-педагогічні

представники технологічного інституту співпрацювали з працівниками наукових товариств Харкова (найбільш плідно – із Харківськими відділеннями Російського технологічного товариства й Південноросійського товариства технологів).

Можна назвати дві риси в організації науково-дослідної роботи: 1) стажування й підготовка професорів за кордоном, написання на основі узагальнення зарубіжного й вітчизняного досвідів наукових праць, підручників; 2) проведення науково-дослідної роботи в лабораторіях інституту (фізичні, хімічні та ін. досліді).

Із початком Першої світової війни навчальна робота в Харківському технологічному інституті поступово згортається, науково-дослідна робота спрямовується на задоволення потреб війни – виготовлення ліків тощо.

У 1920-і рр. діяльність технологічного інституту активізується й завдяки об'єднанню технологічного та жіночого політехнічного інститутів.

Другий період (1920-і – 1930-і рр.). В інституті розділено навчальну й наукову роботи. У зв'язку із цим виникає інтерес до діяльності науково-дослідних кафедр ХТІ. Слід зазначити, що всі досліді проводяться за державним замовленням і фінансуються державою. Науково-дослідну роботу очолюють професори дореволюційного періоду, серед яких П. М. Мухачов, Г. Ф. Проскура, М. І. Кузнецов, О. Й. Гундер, П. П. Копняєв та ін.

Аспірантура під їх керівництвом готує перших радянських науковців, серед яких ми натрапляємо на імена майбутніх професорів й академіків: Б. Н. Тютюнникова, В. Т. Цветкова.

Із початку 1930-х років інститут поділено на п'ять навчальних закладів, у кожному з яких щорічно зростає кількість студентів. Обсяг виконання науково-дослідних робіт на потреби індустріалізації Радянського Союзу збільшується. Варто відзначити зародження наукових шкіл, очолюваних такими видатними вченими, як М. Ф. Семко, В. І. Атрощенко, С. М. Фертик, Г. Ф. Проскура та ін.

У третьому періоді діяльності інститутів, які входили до складу ХТІ, поряд із навчальною відбувалася й науково-дослідна робота для потреб воєнного виробництва. Після війни до початку 1950-х рр. виснажливо працювали педагогічний колектив і студенти, відновлюючи з руїн навчальну базу, лабораторії і майстерні. Зроблено перші вдалі спроби до співробітництва з промисловим виробництвом, яке також постраждало в роки Великої Вітчизняної війни. Одним із таких проектів, наприклад, було створення комплексних бригад із науково-педагогічних працівників механіко-машинобудівного, хіміко-технологічного,

електротехнічного інститутів та інженерів і стахановців підприємств із метою запровадження у виробництво новітніх досягнень науки зі значним економічним ефектом і підвищенням кваліфікації інженерно-технологічних працівників і робітників підприємств.

Четвертий період (1950-і – донині) розпочинається із початком науково-технічної революції, у ньому виділяють три підперіоди: 1) 1950–1960-і рр.; 2) 1970–1980-і рр.; 3) початок 1990-х – донині.

У I підперіоді готували інженерів і науковців, удосконалювали навчальні програми, відповідно до вимог першого етапу НТР удосконалювали конструкції та технології виробництва, машин, енергетичних засобів, створювали нові види матеріалів тощо. У цей час з'явилися такі форми співпраці науковців і виробничників, як міжзаводські школи й семінари новаторів, курси підвищення кваліфікації інженерів і керівників виробництва. Ректор ХПІ М. Ф.Семко запропонував таку ефективну форму організації діяльності вчених, як структурні, базові лабораторії. 1960 р. із 19 лабораторій, які працювали в Харкові, 16 були в ХПІ, усього ж в Україні їх нараховувалося 37. У подальшому ці лабораторії перетворено на галузеві.

II підперіод пов'язаний з електронною автоматизацією. Як і в попередні роки, створюють нові факультети й кафедри, на яких готують інженерів із таких перспективних спеціальностей, як автоматизовані системи управління, промислова електроніка, обчислювальні машини, кріогенна техніка та ін.

Починають працювати Сумська та Кременчуцька філії, факультет на Харківському тракторному заводі, Світловодський загальнотехнічний факультет. Слід зазначити, що, окрім навчальної та науково-дослідної роботи, в інституті в усі роки поліпшували умови праці, життя, оздоровлення й відпочинку, що створювало сприятливий моральний клімат у колективі. Підтвердженням тому є нові студентські гуртожитки, житлові будинки для викладачів та аспірантів, відкриття профілакторію й оздоровчих таборів тощо.

III підперіод заслуговує окремого вивчення й дослідження. Розпад Радянського Союзу, руйнування економічних зв'язків – усе це негативно позначилося на діяльності НТУ «ХПІ», але він зумів із честю подолати кризові явища, не тільки зберегти, але й примножити потенціал навчання й науково-дослідної роботи, зберегти традиції, закладені попередниками. Цю працю гідно оцінено – НТУ «ХПІ» визнано одним із провідних центрів навчання та наукової роботи не лише в Україні, але й далеко за її межами.

Хочемо ще раз підкреслити, що кожен із цих періодів потребує більш детального вивчення.

ИСТОРИЯ МЕТОДОВ И ТЕХНОЛОГИИ ОЧИСТКИ ВОДЫ В УКРАИНЕ: АКТУАЛЬНОСТЬ ИССЛЕДОВАНИЯ

Актуальность темы заключается в том, что на сегодняшний день в Украине очень остро стоит проблема обеспечения населения качественной питьевой водой. В условиях обширного экономического кризиса необходимо оптимизировать показатели качества употребляемой населением воды, методы очистки воды для разных нужд населения и возникающие при этом социальные последствия применения такой воды. Из-за стойкой тенденции к урбанизации потребность в водных ресурсах увеличивается, а решение задачи по обеспечению крупных городов качественной питьевой водой становится все тяжелее и тяжелее.

Вода оказывает большое влияние на здоровье и повседневную жизнь человека. Для крепкого здоровья и долголетия человеку необходима качественная питьевая вода. По данным Всемирной организации здравоохранения, приблизительно 90% болезней людей вызваны употреблением некачественной воды. Под качественной водой (питьевой либо для бытовых целей) понимают очищенную воду, которая не содержит вредных примесей и соединений, опасных для здоровья. Такая вода должна соответствовать установленным стандартам качества, то есть быть без запаха, осадков и абсолютно прозрачной, а также безопасной при длительном употреблении.

В связи с постоянным ростом населения планеты проблема обеспечения питьевой водой является чрезвычайно острой, так как пресная вода составляет только 2% от всех водных ресурсов планеты. При этом за последние 60 лет потребление питьевой воды в мировом масштабе возросло в 8 раз и, по прогнозам ООН, до 2050 г. почти 4 млрд. людей будет жить в странах, где уже невозможно удовлетворить потребность человека в питьевой воде, и воду придется импортировать (из Отчета ООН по вопросам народонаселения). Колоссальный вред водным ресурсам наносит промышленность, растет также количество сбрасываемых канализационных стоков, что заставляет человечество постоянно находиться в поиске оптимальной регулируемой модели водопотребления.

Эта проблема существует также и в Украине, особенно в южных регионах. Для ее решения Верховная Рада Украины 3 марта 2005 г. приняла на 2006–2020 гг. общегосударственную программу «Питьевая вода Украины», основная задача которой – обеспечить население Украины качественной питьевой водой. Основные показатели качества питьевой воды регламентированы государственными стандартами. В странах СНГ действует ГОСТ 2874-82 «Вода питьевая». Согласно этому ГОСТу питьевая вода контролируется по 28 показателям. В то же время в развитых зарубежных странах, например, в США, Англии, Германии и других контроль качества питьевой воды осуществляют по показателям, количество которых в 2–3 раза превышает наши.

Учитывая высокую потребность в чистой воде, а также то, что в Украине в этой области получены важные результаты, обобщение исторического опыта методов и технологий рационального водопользования Украины в области методов и технологий очистки воды в контексте опыта других стран и с учётом его технических, экономических, юридических, химических, биологических, социальных и других аспектов является актуальным.

Ерохин М.
ХНУРЭ

ИСТОРИЯ СТРЕЛКОВОГО ОРУЖИЯ

Испокон веков человек вступал в вооруженные конфликты со своими собратьями. Поначалу это была борьба за территории обитания, но в ходе эволюции и нравственного развития спектр интересов расширился. Так появилась борьба за ресурсы, политическая борьба, религиозная, экономическая (за сферы влияния) и т. д.

Пока человечество использовало только механические орудия, ключевым признаком превосходства одной стороны конфликта над другой, не считая профессиональной подготовки и личностных качеств, оставалось количество участников вооружённого столкновения. С развитием техники появилась возможность использовать порох в военных целях, что ознаменовало начало эры артиллерии в Европе в XIV в. Вскоре была изобретена и «ручная артиллерия», впоследствии ставшая стрелковым оружием.

Первые образцы ручного огнестрельного оружия представляли собой сравнительно короткие железные или бронзовые трубы, глухо за-

паянные с одного конца. Зарядка оружия осуществлялась самым примитивным образом: в канал засыпался заряд пороха, а затем туда вводилась железная или свинцовая пуля. Запал заряда производился путем поднесения тлеющего фитиля к небольшому отверстию в стенке ствола.

В первой четверти XV в. появились первые усовершенствования: стволы стали длиннее, приклады изогнутыми, затравочные отверстия располагали не на линии прицеливания, а сбоку, на стволе появились прицельные приспособления. Такое оружие в Западной Европе называлось кулевринами. Процесс их зарядки занимал несколько минут, поэтому, учитывая крайне низкую скорострельность и эффективную дальность первых образцов огнестрельного гладкоствольного оружия, оно еще не могло оказать существенного влияния на исход битвы.

Приблизительно в начале XVI в. в Европе появляется ударно-кремниевый замок. В нем искры, воспламенявшие заряд, высекались из ударявшегося о стальную пластину кусочка кремня, закрепленного на курке. Его конструкция позволила стрелкам сократить интервал между двумя выстрелами до 1 минуты. Ударно-кремниевый замок обрел популярность в XVII в. и был вытеснен в XIX в., когда изобрели унитарный патрон (гильзу).

И уже с XIX в. особое значение в военном противостоянии приобретает гонка вооружений. Крымская война наглядно показала, к каким катастрофическим последствиям может привести техническое отставание. Количество солдат на содержании армии постепенно переставало быть признаком военного благополучия государства, большую роль и сейчас играет новейшее техническое оснащение и уровень обращения с ним каждого военнослужащего.

Научный прогресс XX в. снабдил армии авиацией, подводным флотом, а также нарезным автоматическим оружием. Во второй половине XX в. настоящим эталоном надёжности и эффективности стал автомат Калашникова, который с учётом его модификаций является самым распространенным стрелковым оружием в мире. Современными примерами военных побед малочисленного контингента над превосходящим его по количеству солдат могут служить бой у высоты 3 234 во время войны в Афганистане в 1988 г., а также война в Ираке 2003-2011 гг. в целом.

Из всего вышесказанного можно сделать вывод, что текущие планы украинского правительства по сокращению численности украинской

армии и ограничению ее контрактной службой являются достаточно закономерными.

Жабін С.
ЦДНТПІН ім. Г. М. Доброва НАНУ

ІСТОРИЧНА ІНФОРМАТИКА В УКРАЇНІ

Використання інформаційних і комп'ютерних технологій в 1960–1970 рр. під час пошуку, аналізу та вивчення історичної інформації спричинило виникнення й становлення провідних радянських шкіл квантитативної історії, яка об'єднала різні сфери історичного дослідження, сцієнтизму, переходу до точного, верифікованого виміру інформації та подальшого (статистичного) аналізу. Квантитативний підхід в історичних дослідженнях зумовив такі позитивні наслідки: пошук закономірностей, увага до чіткості в оцінках, перевірка результатів. Найбільш успішними виявилися дослідження, у яких вдалося порушити нові проблеми й досягти більш високого рівня узагальнення, що засвідчило перехід від тематики джерела до проблемно-орієнтованих історичних досліджень. Потужна школа квантитативної історії І. Д. Ковальченка (Інститут історії АН СРСР) розробила інформаційні аспекти джерелознавства з позиції семіотики, концепції та методи аналізу масових джерел інформації.

Історична інформатика до певного часу розвивалася всередині квантитативної історії. Як самостійна наукова дисципліна вона оформилася в 1980-і рр., коли в Західній Європі було створено професійні об'єднання її фахівців. У СРСР на межі 1980–1990-х рр. Л. І. Бородкін сформулював програму розвитку історичної інформатики. 1986 р. організовано міжнародну асоціацію «History and Computing» (АНС), а з 1992 р. у СНД (зокрема в Росії) діє її національна «гілка» АІК («Історія і комп'ютер»).

В Україні на початку 1960-х рр. засновник української школи наукознавства Г. М. Добров уперше використав ЕОМ для дослідження проблем історії техніки. Основний напрям сучасних досліджень Центру ім. Г.М. Доброва НАН України – наукознавство в контексті вдосконалення соціальних, економічних, організаційних й інформаційних механізмів формування та ефективного використання науково-технологічного й інноваційного потенціалів України.

Провідним лідером школи українських фахівців з історичної інформатики та кліометрії став В. В. Подгаєцький (1951–2004). У 1980-х рр. він зацікавився тематикою соціальної історії міст України періоду

непу та використанням методології системного підходу й багатовимірного статистичного аналізу як одного з інструментів реалізації цього підходу. 1985 р. він під впливом І. Д. Ковальченка та курсу лекцій Л. І. Бородкіна «Кількісні методи та ЕОМ в історичних дослідженнях» обрав новий перспективний напрям. 1993 р. на історичному факультеті МГУ В. В. Подгаєцький захистив докторську дисертацію «Соціальна структура населення міст України в роки непу (досвід багатовимірного статистичного аналізу матеріалів переписів 1923 та 1926 рр.)».

1994 р. В. В. Подгаєцький став професором кафедри історіографії та джерелознавства історичного факультету Дніпропетровського державного університету, а 1995 р. очолив організовану на факультеті науково-дослідну лабораторію комп'ютерних технологій історичних досліджень, діяльність якої заклала основи «української моделі» історичної інформатики.

Кафедра історіографії та джерелознавства, починаючи з 1982 р., видає міжвузівський збірник наукових праць «Джерелознавчі та історіографічні проблеми історії України», у якому з 1988 р. на чільному місці – публікації результатів досліджень у сфері квантитативної історії та комп'ютерних технологій історичних досліджень.

Сьогодні в Україні також діють Лабораторія історичної інформатики історичного факультету Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна (основний науковий проект лабораторії – «Індустріальний розвиток Наддніпрянської України в другій половині ХІХ – на початку ХХ ст.») і Науково-дослідна лабораторія історичної інформатики Херсонського державного університету (її проекти – програмно-методичні комплекси: «Шляхами козацької слави» та «Історія України. Усесвітня історія ХХ ст.», мультимедійна енциклопедія «Пам'ятки козацької історії та культури»).

Квітчат С.
НТУ «ХП»

ВИДАТНИЙ МАТЕРІАЛОЗНАВЕЦЬ – ІВАН МИКИТОВИЧ ФРАНЦЕВИЧ

І. М. Францевич народився у м. Полтаві у серпні 1905 р. 1920 року закінчив семирічну школу, за два наступні роки – професійно-технічну школу. Ще протягом двох років працював помічником слюсаря на Полтавському паровозоремонтному заводі. 1924 р. вступив до Харківського

інституту народної освіти, який закінчив 1929 р. за спеціальністю «фізико-хіміко-металознавець».

Із 1928 р. (ще навчаючись в інституті) працював повірником лабораторії калібрів Українського інституту мір і вимірювальних приладів. Наступного року перейшов до українського інституту металів, де по 1935 р. працював у прокатному відділі, а згодом керував рентгенівською лабораторією. Із 1937 р. до початку війни керував секцією Харківського науково-дослідного інституту Харківського університету. 1930 р. І. М. Францевич вступає до аспірантури Харківського університету. За три роки молодий науковець успішно захищає кандидатську дисертацію на тему «Фізико-хімічні властивості сталей при високих температурах». 1933 р. опубліковано його монографію «Деформування сталей під час спільного теплового й механічного оброблення та їхні фізико-механічні властивості за високих температур».

Ці праці І. М. Францевича були настільки значними, що 1934 р. (у віці 29 років) він одержав звання професора фізичної хімії та його було обрано членом-кореспондентом АН УРСР. 1939 р. у новоствореному Інституті чорної металургії АН УРСР І. М. Францевича призначено заступником директора з наукової роботи й керівником відділу фізико-хімії металургійних процесів. Одночасно з науково-дослідною роботою вчений продовжував педагогічну діяльність у Харківському університеті. Під час війни Харківське відділення Інституту чорної металургії евакуйовано в м. Уфу. І. М. Францевич координував роботу відділень Інституту не тільки там, але й у м. Магнітогорську, м. Ташкенті, а також здійснював зв'язок із Президією АН УРСР. Після визволення м. Харкова 1943 р. організував на базі збереженого обладнання лабораторій Інституту чорної металургії АН УРСР і Харківського університету лабораторію з дослідження металів, що обслуговувала заводи міста.

1944 р. І. М. Францевич переїхав до м. Києва, де у складі організаційної групи проводив підготовчі роботи з повернення у столицю України Академії наук. З 1945 р. по 1953 р. він керував кафедрою фізичної хімії Київського університету, читав курси «Вибрані глави фізичної хімії» і «Будова атомів і молекул». У 1946–1947 рр. І. М. Францевич разом зі своїми учнями досліджує матеріали з високими показниками жаростійкості, жаротривкості й електроерозійної стійкості, застосовуючи методи та матеріали порошкової металургії, які почали використовувати ще під час війни під час створення металокерамічних сплавів.

1947 р. учений провів розрахунки хімічного складу жароміцних композитів на основі фізичних уявлень про роль окремих легувальних складників твердого розчину. Результати досліджень у галузі теорії жароміцних сплавів стали підґрунтям технологічних розробок зі створення жароміцних матеріалів, одержуваних різноманітними методами порошкової металургії.

1952 р. відділ фізико-хімії металургійних процесів було реорганізовано в Лабораторію спеціальних сплавів Президії АН УРСР, директором якої було призначено І. М. Францевича. Головним напрямком наукової діяльності вчених Лабораторії стало створення нових матеріалів із заданими властивостями для екстремальних умов експлуатації на базі результатів фундаментальних досліджень у галузі фізичної та неорганічної хімії, фізичного матеріалознавства, фізики твердого тіла, механіки деформованого твердого тіла. Для розв'язання цього надскладного завдання передбачали використання передусім методів порошкової металургії, тобто синтез нових металевих сплавів і тугоплавких сполук у дисперсному стані з подальшим одержанням із порошків металокерамічних матеріалів, псевдосплавів, кермітів, композитів.

1955 р. на базі Лабораторії створено Інститут металокераміки і спеціальних сплавів АН УРСР, перший у світі академічний інститут такого профілю, який очолював до 1973 р. І. М. Францевич. Інститут став центром металознавчих досліджень, головною організацією країни з проблеми «Порошкова металургія». 1965 р. його було реорганізовано в Інститут проблем матеріалознавства АН УРСР.

1961 р. науковець здобув ступінь доктора хімічних наук, його обрано академіком АН УРСР. 1969 р. йому присвоїли найвище в ті часи звання Героя Соціалістичної Праці. Із 1973 р. по 1985 р. І. М. Францевич керував відділом в Інституті проблем матеріалознавства АН УРСР.

У лютому 1985 р. Івана Микитовича Францевича не стало, його поховали в м. Києві на Байковому кладовищі.

І. М. Францевич опублікував понад 600 наукових статей, 20 монографій, мав 60 авторських посвідчень на винаходи й 14 патентів. Його іменем названо створений ним інститут і вулицю в м. Полтаві.

Колтачихіна О.
ЦДНТПІН ім. Г. М. Доброва НАНУ

ВНЕСОК Й. Г. ЛАМБЕРТА У ФОРМУВАННЯ УЯВЛЕНЬ ПРО БУДОВУ ВСЕСВІТУ У XVIII ст.

Цього року виповнюється 285 років з дня народження видатного німецького математика, фізика, астронома та філософа – Йоганна Генріха Ламберта (1728–1777). Із космологічних робіт відомі дві його праці – «Фотометрія» (1760) та «Космологічні листи про устрій Усесвіту» (1761). У першій роботі у розділі «Про блиск нерухомих зір і про їх відстані» він подав Чумацький Шлях як екліптику зір, що обертаються навколо деякого загального центру. У наступній праці дослідник детально побудував свою картину ієрархічного Всесвіту, яка була найбільш повна, тісно пов'язана зі спостереженнями того часу, на противагу працям його попередників. Будова Всесвіту, згідно з поглядами Й. Ламберта, – це ієрархічна «драбина» космічних систем. Сонце з планетами й кометами навколо нього розглядають як систему першого порядку. Скупчення зірок, однією з яких є Сонце, утворюють систему другого порядку, побудовану за аналогією до першої: рух її тіл відбувається навколо велетенського Сонця, що перебуває в центрі системи. Чумацький Шлях як сукупність таких скупчень утворює систему третього порядку, яка обертається навколо надгігантського центрального тіла. Але Чумацький Шлях не єдина система такого масштабу, далекі туманності Й. Ламберт уважав зоряними системами, аналогічними Чумацькому Шляху. Крім того, звернувши увагу на крайню видиму неоднорідність яскравості Чумацького Шляху, Й. Ламберт виділив проміжну систему між системами другого й третього порядків – великі зоряні скупчення в самому Чумацькому Шляху. До однієї з таких проміжних систем він зараховував усі видимі із Землі зірки разом із Сонцем.

Екстраполюючи свій підхід за межі спостережуваного Всесвіту, Й. Ламберт висував ідею існування і більш високих порядків космічних систем. Згідно з його поглядами, значну масу кожної системи зосереджено в її центрі тяжіння. Отже, кожна система має центральне тіло, маса якого близька до маси всієї системи. Зі збільшенням розмірів системи зростає й маса відповідного центрального тіла. Він передбачав, що якщо збільшувати центральне тіло, то можуть змінюватися його фізичні якості. Тобто центральне тіло великої системи повинно мати істотно інші фізичні властивості, ніж планета або зоря. Центральне тіло Чумацького Шляху Й. Ламберт уявляв собі деяким темним утворенням, можливо, навіть «порожнім» геометричним центром. Згідно з теоріями І. Ньютона й А. Ейнштейна, такі центральні тіла Й. Ламберта були б невидимими «чорними дірками» в Усесвіті, здатними динамічно впливати на навколишні тіла тільки своєю гравітацією. Причина цього в тому, що

їх гравітаційні радіуси значно більше за геометричні, тому світло не може вийти з них.

Допускаючи існування «порожніх» геометричних центрів обертання систем, Й. Ламберт схилився більше до ідеї «центрального сонця» і за центр нашої системи вважав туманність Оріона, прийнявши її за єдине тіло. У його концепції Всесвіт структурно не нескінченний, у ньому передбачалося існування єдиного загального нерухомого центру, навколо якого обертаються всі наявні тіла й системи. Слід відмітити, що ідеї Й. Ламберта були відроджені на початку ХХ ст. у працях шведського фізика та астронома К. Шарльє (1862–1934) про багатоступінчастий Усесвіт. У сучасній стандартній космології ієрархічну теорію покладено в основу великомасштабної структури Всесвіту – структури розподілу матерії на найбільших спостережних масштабах.

Колгачихіна О.
ЦДНТПН ім. Г. М. Доброва НАНУ

ІСТОРИКО-НАУКОВИЙ АНАЛІЗ МЕТОДІВ ЗАПИСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЇ В СТАРОДАВНІХ КРАЇНАХ

Потреба в записуванні інформації виникла з давніх часів. Історичні пам'ятки залишили нам відомості, які дають змогу говорити про наявність різноманітних методів записування інформації в таких країнах Стародавнього світу, як Єгипет, Вавилон, Фінікія, Індія, Персія, Греція, Рим. Зародженням цієї галузі можна вважати появу зображень на скелях звірів, які робили за допомогою вугілля, крейди, глини, гострого каменя тощо. Але такий запис інформації був ненадійним, оскільки малюнки швидко змивалися дощем. Тому їх почали зображувати на скелях за допомогою гострого каменя, що займало багато часу. Для збільшення швидкості записування почали використовувати глину через її пластичність. У країнах Стародавнього Сходу завдяки її використанню для записування інформації було винайдено письмо. Спочатку на глиняних таблицях відмічалися лише умовні позначення тварин, рослинних культур, сільськогосподарських інструментів і піктограми, які передавали кількість. Поки місто було малим, таких примітивних позначень цілком вистачало. Але місто збільшувалося та збагачувалося, склади розширювалися, збільшувалася кількість мешканців, з'являлися ремесла. У своїй роботі комори та зерносклади вже не обмежувалися фіксацією простих надходжень і видач. Позначення помалу набували все більшої умовності й перетворювалися на малюнки, складені з клинів, або комбінацій малюнків. Зміст самих записів ускладнювався,

потрібні були спеціальні люди, які вмiли вести записи за загальноприйнятим стандартом для того, щоб уникнути різночитання. У III тис. до н. е. в період економічного й культурного розквіту шумерського царства, писемність уже була не просто набором умовних малюнкiв, а виражала різні граматичні категорії. Поступово шумерська писемність ускладнилася. Використовувати глину для записування інформації (особливо великих текстiв) було важко. На зміну їй у III тис. до н. е. в Стародавньому Єгипті з'явився інший носій – папірус, головним недоліком якого було те, що з плином часу він темнів і ламався. У цей час у Єгипті використовували ієрогліфічне письмо, а згодом – звукове: спочатку ієрогліфічне письмо було просто знаковим, тісно пов'язано з предметним світом і повсякденною діяльністю людини. Згодом ці самі знаки стали застосовувати для передання й абстрактних понять, а ще пізніше – єгиптяни перейшли на звукове письмо. При цьому слова, що не мали власних позначень, стали передавати на письмі знаком схожої фонетичної форми, що зумовило полісемію ієрогліфiв. У подальшому письмо в Єгипті перейшло до вигляду складiв, що забезпечило появу перших «літер» – приголосних.

В Азії через нестачу глини й папірусу використовували носії інформації з висушених шкур тварин (їх переваги – висока надійність збереження інформації, багаторазовість уживання), бамбукових пластин зі шнурами (недолік – займали багато місця), шовку (недолік – висока ціна).

Перетворення людиною інформації в систему символiв широко використовується й нині. Із появою писемності можна говорити про перший переламний етап у записуванні інформації, завдяки чому вдалося передавати знання з покоління в покоління.

Кузьменко Н.
НТУ «ХП»

ІНСТИТУТ ІОНОСФЕРИ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК І МІНІСТЕРСТВА ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ: НА ШЛЯХУ ВІД ЛАБОРАТОРІЇ ДО ІНСТИТУТУ

Дослідження іоносфери є актуальними питаннями сьогодення, оскільки мають прикладний характер (радіозв'язок), а також сприяють розвиткові фундаментальної науки про навколосемний космічний простір. В Україні, на жаль, питаннями становлення й розвитку наукових досліджень іоносфери ніхто серйозно не цікавився. Є кілька публікацій, де фрагментарно висвітлено діяльність Інституту Іоносфери НАН

України і Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України. Мета цієї розвідки – поінформувати про етапи розвитку та становлення Інституту Іоносфери.

Розвиток радіозв'язку, радіолокації у воєнні роки й потреба у фахівцях із радіотехніки в повоєнні роки сприяло відкриттю 1946 р. радіотехнічного факультету (РТФ) у Харківському електротехнічному інституті (ХЕТІ). Активну участь в організації РТФ і становленні радіофізичних досліджень у ХЕТІ брав проф. А. О. Слуцкін, а першим деканом був доцент О. А. Міц. До навчального процесу були залучені проф. А.О. Слуцкін, проф. С. Я. Брауде.

Окрім навчальної праці, відбувалася й науково-дослідна робота. Так, із 1950 р. почали досліджувати нижню іоносферу, розробляти іоносферну станцію під керівництвом С. Я. Брауде. Розробляли й виготовляли багато дослідницької апаратури, за містом будували польову лабораторію. Із 1954 р. почали вивчати середньозширотну іоносферу. Із 1 липня 1957 р. колектив кафедри основ радіотехніки започаткував систематичні експерименти за програмою міжнародного геофізичного року (МГР).

1963 р. створено науково-дослідну лабораторію іоносфери (НДЛІ), яку очолив випускник РТФ ХПІ В. І. Таран – у майбутньому доктор фізико-математичних наук, професор. Ця лабораторія досліджувала іоносферу на той час новим, перспективним методом – методом некогерентного розсіяння (НР) радіохвиль. Для реалізації досліджень поблизу м. Змієва Харківської області розпочато будівництво унікальної в СРСР експериментальної бази з високопотенційними радарми НР. 1971 р. РТФ ХПІ переведено до складу Харківського інституту радіоелектроніки (ХІРЕ). А в ХПІ створено загальнотехнічну кафедру радіоелектроніки, укомплектовану працівниками РТФ. Очолив кафедру й керував нею за сумісництвом майже 40 років керівник НДЛІ проф. В. І. Таран. 1989 р. кафедра отримала статус випускаючої за фахом «Радіофізика і електроніка». У ХПІ залишилася і НДЛІ, яка перетворилася на науково-дослідну лабораторію кафедри радіоелектроніки (НДЛРЕ), а потім на особливе бюро радіофізичних досліджень іоносфери (ОКБ РФДІ). 17 квітня 1991 р. Постановою Ради Міністрів УРСР №139-р на базі ОКБ РФДІ організовано Інститут іоносфери, директором якого став проф. В. І. Таран. 2001 р. науковий центр під назвою «Іоносферний зонд» внесено до об'єктів Національного надбання України.

Отже, за півсторіччя існування Інститут іоносфери накопичив та опрацював великий обсяг експериментальних даних. Науковці інституту налагодили взаємозв'язки й наукову співпрацю з фахівцями Росії, США, Норвегії. Унікальна експериментальна база Інституту сьогодні не має аналогів в Україні та є єдиним комплексом НР на середніх широтах Європи.

Маковій О.
НТУУ «КПІ»

СТАНОВЛЕННЯ ДОСЛІДЖЕНЬ У ГАЛУЗІ МЕТАЛОФІЗИКИ В УКРАЇНІ В ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТ.

Розвиток техніки впродовж останніх років у багатьох випадках ґрунтується на результатах фізичних досліджень. Одним із напрямів сучасної фізики, пов'язаний із появою принципово важливих сучасних технологій, що застосовуються в космонавтиці та енергетиці, є металофізика. Тому історико-фізична реконструкція становлення й розвитку досліджень у галузі металофізики в Україні та світі набуває актуального значення.

Металофізика (фізика металів) – розділ фізики, що вивчає будову та властивості металів і сплавів, взаємозв'язок між ними та процеси, що в них відбуваються. Початком зародження металофізики в Україні можна вважати 1928 р., коли було створено Український фізико-технічний інститут (УФТІ) у Харкові. Саме тут започатковано нові оригінальні теоретичні й експериментальні підходи до вивчення властивостей металічних структур. На той час в УФТІ працював відомий фізик-теоретик І. М. Ліфшиць, його учень і колега А. М. Косевич, які встановили кількісний зв'язок осциляцій в ефекті де Гааза-ван Альфена з формою електронної поверхні Фермі в металах, відкрили явище осциляцій термодинамічних і кінетичних властивостей плівок твердих тіл, зумовлених змінюванням товщини плівок. Суттєвим стало теоретичне дослідження механіки реальних кристалів, польовий підхід у теорії дислокацій.

1932 р. засновано Дніпропетровський фізико-технологічний інститут. Із цим інститутом пов'язано ім'я одного з фундаторів металофізичних досліджень в Україні – Г. В. Курдюмова, який виконав піонерські дослідження мартенситних перетворень у кристалічних матеріалах, що мали фундаментальне значення для теорії фазових перетворень і термічного оброблення сталей і сплавів, з'ясував механізм і кінетику перетворення аустеніту в мартенсит та відкрив так звані

бездифузні фазові перетворення. Від 1945 р. розпочато систематичні теоретичні й експериментальні дослідження електронної структури та властивостей металів і сплавів, фізики міцності й пластичності, фазових перетворень й рівноваги на базі створеного в Києві Інституту металофізики АН України. У цьому інституті плідно працювали такі видатні вчені, як В. Н. Гріднев, А. А. Смирнов, М. А. Кривоглаз. Академік А. А. Смирнов, зокрема, створив і розвинув електронну теорію сплавів, зробив вагомий внесок у дослідження електронної структури та властивостей сплавів, розсіяння випромінювання в сплавах, орієнтаційних ефектів, розпаду сплавів, дифузії, упорядкування в металах і сплавах тощо. У своїх працях він розрахував енергію вакансій у неупорядкованих сплавах, визначив зміну електроопору в магнітному полі впорядкованих сплавів, розрахував анізотропію кутового розподілу анігіляційного випромінювання та поверхню фермі-металів, дослідив дифузійну впровадження атомів у впорядкованих сплавах із кристалічною решіткою певного типу, розвинув теорію руху електрона в кристалічній решітці впорядкованого сплаву. Науковий доробок А. А. Смирнова в галузі металофізики налічує 7 монографій, понад 200 наукових статей, які й сьогодні не втратили своєї актуальності.

Отже, слід зазначити, що розвиток металофізики в Україні тісно пов'язаний зі створенням насамперед таких установ, як Український фізико-технічний інститут у Харкові, Дніпропетровський фізико-технологічний інститут, Інститут металофізики в Києві, і працею в них усесвітньо відомих учених І. М. Ліфшиця, А. М. Косевича, Г. В. Курдюмова, В. Н. Гріднева, А. А. Смирнова та ін.

Меньшиков С.
НТУ «ХП»

ЗАРОДЖЕННЯ РАДЯНСЬКОГО ТУРБІНОБУДУВАННЯ

У Росії, а пізніше в СРСР школи прикладної математики та механіки досягли досить високого рівня. Проте, незважаючи на високі досягнення в цих напрямках, проблеми динаміки й міцності (зокрема в турбінобудуванні) зовсім не порушували. Це відбулося через те, що в Росії лише на початку ХХ ст. почали виробляти парові турбіни, та й ті були конструкції закордонних фірм і виготовлялися за ліцензією. Тому все, що було потрібне для виробництва турбін, – це точне відтворення вже розрахованої та оптимізованої конструкції.

Так, на Металевому заводі в Санкт-Петербурзі (зараз відкрите акціонерне товариство «Ленінградський металевий завод», ЛМЗ, філіал

ВАТ «Силові машини») виготовляли стаціонарні системи Рато, на Балтійському, Франко-руському та Ніколаєвському суднобудівних заводах – системи Парсонса для лінійних кораблів і крейсерів, а для міноносців і легких крейсерів за типом Усезагальної компанії електрики на Металевому заводі, заводі Беккер у Ризі та Суднобудівному в Ревелі (Таллінн).

За наказом В. І. Леніна 1920 р. розроблено й у грудні того ж року схвалено VIII Усеросійським з'їздом Рад план ГОЕЛРО (скорочення з російської мови – Государственная комиссия по электрификации России), який передбачав будівництво 30 районних електростанцій загальною потужністю 1500 тис. кВт. Для будівництва електростанцій, запланованих планом ГОЕЛРО, потрібна була велика кількість котлів, турбін та іншого енергетичного обладнання. Тобто слід було створити потужну енергомашинобудівну промисловість. 1924 р. на ЛМЗ виготовлено першу радянську парову турбіну потужністю 2 000 кВт на параметри пари 12 ата, 300°C. За 1924–1925 рр. ЛМЗ випустив 10 турбін загальною потужністю 12,7 тис. кВт. У 1925–1927 рр. завод виготовив 40 турбін загальною потужністю 66,85 тис. кВт. Тоді максимальна одинична потужність парових турбін становила 10 000 кВт, параметри пари перед турбіною підвищилися до 1927 р. до 26 ата, 375°C.

До 1928 р. (початок першої п'ятирічки) у СРСР вдалося повністю відновити виробництво турбін, навіть із деяким перебільшенням дореволюційного рівня. 1930 р. ЛМЗ випустив парові турбіни потужністю 24 тис. кВт на параметри пари 26 ата, 375°C. А 1931 р. побудовано першу турбіну потужністю 50 тис. кВт на 1 500 об/хв., розраховану на тиск пари 29 ата за 400°C. Із цього моменту ЛМЗ почав виробляти турбіни великої потужності, що суттєво підвищило річну сумарну потужність виготовлюваних турбін за значного зменшення їх кількості. А на Кіровському заводі тоді випускали турбіни обмеженої потужності (до 12 000 кВт).

Гідротурбобудування до революції також практично не було розвинене. У Ризі знаходився невеликий гідротурбінний завод Густава Пірвіца, який 1916 р. перевели до Москви. Потім виробництво малих і середніх гідротурбін у Москві було перенесено на завод «Красная Пресня», а пізніше на Московський завод ім. М. І. Калініна (зараз ВАТ «ЛГМ»), де тривало до Великої Вітчизняної війни.

Із 1924 р. гідротурбіни почав виготовляти й ЛМЗ. Того року він випустив 2 гідротурбіни (потужністю 55 і 370 кВт). 1925 р. завод виготовив уже дев'ять турбін загальною потужністю 4 500 кВт. У подальшому виготовлення гідротурбін власної оригінальної конструкції ЛМЗ безперервно збільшувалося, і завод, виробляючи все більш складні й

потужні гідротурбіни, став провідним у цій галузі енергомашинобудування. Однак для виконання плану ГОЕЛРО виробничих потужностей ЛМЗ не вистачало. Потреба в турбінах для такої великої кількості нових електростанцій зумовила гостру необхідність створення в СРСР ще одного заводу для виробництва турбін великої потужності (50–100 МВт). Турбіни ЛМЗ потужністю 25 і 50 МВт уже не могли забезпечити потреби величезної країни, до того ж потреба в електроенергії різко зростала. Так, у квітні 1929 р. розпочато будівництво Харківського турбогенераторного заводу ім. С. М. Кірова (ХТГЗ, а нині ВАТ «Турбоатом»).

На той час ХТГЗ повинен був стати найбільшим турбінним заводом у Європі. На будівництво заводу-гіганта центральне керівництво встановило жорсткі строки – усього півтора роки. Тому для розглядання практичних питань будівництва турбогенераторного заводу восени 1929 р. створили комісію у складі голови Вищої ради народного господарства (ВРНГ) К. В. Сухомлина, секретаря Харківського окружкому КП(б)У П. П. Постишева, голови правління Всесоюзного електротехнічного об'єднання (ВЕО) І. П. Жукова та керівників Харківського електромеханічного заводу (ХЕМЗу), на майданчику якого й збиралися будувати турбогенераторний. ХТГЗ будувався за проектом американської фірми «Дженерал Електрик» і був призначений для випуску надпотужних турбогенераторів у 50, 100 і 200 тис. кіловат.

21 січня 1934 р. було введено в експлуатацію Харківський турбогенераторний завод, а вже наступного 1935 р. він дав країні першу парову турбіну потужністю в 50 МВт. Турбогенераторний завод не тільки виготовляв різноманітні турбіни, турбомеханізми й генератори, але й ремонтував, відновлював і модернізував турбіни іноземних фірм.

Овчаренко Ю.
НТУ «ХП»

І. К. ЯНСОН – ВИДАТНИЙ УЧЕНИЙ У ГАЛУЗІ НИЗЬКОТЕМПЕРАТУРНОЇ ФІЗИКИ

Ігор Кіндратович Янсон – учений у галузі низькотемпературної фізики, академік Національної академії наук України (1992), доктор фізико-математичних наук (1992), заслужений діяч науки і техніки України, лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки.

Народився видатний вчений 18 березня 1938 р. у м. Харкові. Після закінчення 1961 р. Харківського університету його діяльність нерозривно пов'язана з Фізико-технічним інститутом низьких температур ім. Б.І. Веркіна НАН України, де науковець працював завідувачем

відділом мікроконтактної спектроскопії. Тут 1966 р. він захистив кандидатську, а 1976 р. – докторську дисертації. 1978 р. йому присвоєно звання професора. Із 1979 р. Ігор Кіндратович – член-кореспондент Національної академії наук України.

У колі наукових інтересів І. К. Янсона – проблеми фізики твердого тіла, низькотемпературної фізики металів і біофізики. Він зробив фундаментальний внесок у фізику надпровідного стану речовини. Піонерською є його робота, результатом якої стало спостереження нестационарного ефекту Джозефсона в надпровідниках, що вже на початку наукової кар'єри вченого принесло йому світове визнання.

Науковцеві належить відкриття нового методу дослідження енергетичного спектра провідників – мікроконтактної спектроскопії, який здобув міжнародне визнання. Він установив, що електричні характеристики точкових контактів за низьких температур містять детальну інформацію про енергетичний спектр взаємодії електронів провідності та коливань кристалічної ґратки – фононів.

Наступні роботи вченого пов'язані з вивченням квантових і мезоскопічних ефектів в ультратонких мікроконтактах, дослідженнями фундаментальних властивостей нових актуальних сполук та матеріалів. Останнім часом метод мікроконтактної спектроскопії, який розробив Ігор Кіндратович, набуває дедалі більшої актуальності у зв'язку із застосуванням у нанофізиці, зокрема в дослідженні процесів перенесення заряду та спіну в нанорозмірних об'єктах і вивченні змін їхніх магнітних властивостей під впливом струму надвисокої густини. Нещодавно завдяки методам мікроконтактної спектроскопії продемонстровано можливість формування спін-вентильної структури на атомному рівні.

Також І. Янсон виконав низку біофізичних праць із визначення енергії зв'язку в молекулярних кристалах. Наукові досягнення вченого відзначено Премією ЦК ЛКСМ України з науки і техніки ім. М. А. Островського (1967), Державною премією України (1980), Премією Європейського фізичного товариства (1987), Премією фонду Олександра фон Гумбольта (Німеччина, 1996).

Дослідник написав п'ять монографій, понад 250 наукових статей надруковано в міжнародних періодичних виданнях. Серед учнів Ігоря Кіндратовича шість докторів і близько 30 кандидатів наук. Протягом багатьох років він був професором кафедри низьких температур Харківського державного університету, у якому йому присвоєно звання почесного професора. Ігор Янсон був обраний членом редколегії журналу «Фізика низьких температур», входить до складу спеціалізованої ради із захисту докторських дисертацій Фізико-технічного інституту

низьких температур ім. Б. І. Веркіна НАН України. Науковець є автором і співавтором 5 книг: 1) «Point-contact spectroscopy» (Springer, New-York, 2004); 2) «Atlas of Point-Contact Spectra of Electron-Phonon Interaction in Metal» (Kluwer Academic Publishers, Boston, 1995); 3) «Атлас мікроконтактної спектрів електрон-фононої взаємодії в металах» (Київ, Наукова думка, 1986); 4) «Взаємодії біомолекул: нові експериментальні підходи і методи» (Київ, Наукова думка, 1985); 5) «Ефект Джозефсона в надпровідних тунельних структурах» (Москва, Наука, 1970).

Панченко Е.
НТУ «ХПІ»

ПРЕДПОСЫЛКИ РАЗВИТИЯ КВАНТОВОЙ МЕТРОЛОГИИ

В результате научной революции в естествознании на рубеже XIX–XX вв. физические постоянные приобрели фундаментальный статус в структуре физической теории, которая вышла на качественно новый уровень. Точное измерение физических постоянных и открытие таких квантовых эффектов, как эффект Джозефсона, квантовый эффект Холла, квантование магнитного потока, привело к революции в метрологии, что стимулировало ее переход в конце XX в. в квантовую метрологию. Основная проблема квантовой метрологии – это установление так называемой естественной системы единиц физических величин на основе фундаментальных физических констант (ФФК). Решение данной проблемы является основной темой на последних заседаниях Генеральной конференции мер и весов.

Идеи создания систем единиц, зависящих только от ФФК и не зависящих ни от каких измерительных эталонов, возникла еще в XIX в. Первым предложил две «универсальные системы единиц» в 1870 г. и 1873 г. английский физик Дж. К. Максвелл, а первую естественную систему единиц, основанную только на ФФК, предложил в 1874 г. ирландский физик Дж. Стони. Но основателем квантовой теории следует считать М. Планка. Предложенная ним в 1897 г. естественная система единиц оказалась наиболее известной. Она базировалась на постоянной Планка h , скорости света c , гравитационной постоянной G и постоянной Больцмана k . Постоянные h и k были введены М. Планком впервые. Однако быстрый переход к квантовой метрологии в первой половине XX в. был невозможен. Ни физика, ни метрология, ни материально-техническая база не были к этому готовы.

Дальнейшее развитие квантовой теории: обоснование фотоэффекта с помощью гипотезы световых квантов (А. Эйнштейн, 1905); формулировка постулата Бора о квантования момента импульса электрона в атоме (Н. Бор, 1913); открытие соотношения между массой частицы и длиной ее волны (Л. де Бройль, 1921). Затем последовало создание квантовой механики (1925-1926 гг.) и установление фундаментальных соотношений неопределенности между импульсом и координатой и между энергией и временем (В. Гейзенберг, 1927). Немецкий физик Ф. Лондон в 1948 г. предсказал эффект квантования магнитного потока в сверхпроводящем кольце с током. В июне 1961 г. две группы экспериментаторов в США и Германии объявили об открытии квантования магнитного потока. Им удалось поставить эксперимент и зафиксировать результат. В 1961 г. Б. Джозефсон предсказал новые эффекты в сверхпроводниках, связанные с квантово-механическим туннелированием спаренных электронов. Этот эффект позволил открыть прямой путь к созданию стандарта единицы напряжения (вольта). В 1980 г. К фон Клитцингом (Германия) был открыт квантовый эффект Холла – квантования в двумерном электронном газе при низких температурах и сильном магнитном поле проводимости и сопротивления (Нобелевская премия 1985 г.). Квантовый эффект Холла открыл возможность создания эталона сопротивления, а также более точного измерения постоянной тонкой структуры. Использование квантовых эталонов в электрических измерениях позволило повысить точность воспроизведения электрических единиц в 100-1000 раз.

Таким образом, исторический анализ развития метрологии выявил явные преимущества применения квантовых методов. Высокоточные воспроизведения единиц и успехи в реализации квантовых эффектов создали благоприятные условия для дальнейшего пересмотра определений ряда единиц в направлении их привязки к фундаментальным постоянным. На 23-м заседании Генеральной конференции мер и весов в 2007 г. была принята рекомендация про переопределение килограмма, ампера, кельвина и моля через фундаментальные постоянные. А на следующем заседании был сформулирован проект новой SI (New SI), которая, как ожидается, будет принята на 25 заседании ГКМВ в 2015 г.

Пізова І.
КЗ «ХГПА»

**РОЗРОБЛЕННЯ ПРОГРАМИ ТЕСТОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ
СТУДЕНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ**

Використання сучасних статистичних методів і персонального комп'ютера під час розроблення, обґрунтування та апробації тестів дає можливість ліквідувати зазначені недоліки, що дає змогу вважати тестування одним із найбільш прийнятних і перспективних методів оцінки знань студентів.

Однією зі значних тенденцій розвитку освіти є пошук інноваційних методів контролю знань, які відповідали б об'єктивним вимогам надійності, технологічності за невеликих витрат. Наше завдання – шляхом уведення нових можливостей комп'ютерних технологій розвивати переваги та знизити недоліки тестування до мінімуму як об'єктивного, надійного, технологічного контролю знань.

Для створення тестів з предметної галузі розроблено спеціальні інструментальні програми-оболонки, що дають змогу виготовляти комп'ютерні тести шляхом формування бази даних із набору тестових завдань. Проводячи контроль у вигляді саме тестування часто відзначали, що студенти, які мають непогані знання, під час тестування показували низькі результати, а слабкі студенти шляхом простого вгадування одержували вищі результати. Вивчаючи вказану проблему, ми зрозуміли, що причина цього – у слабкій гнучкості тестового контролю.

Тест – це система тестових завдань (item), підібраних за певними правилами для вимірювання (система тестових завдань, які відповідають когнітивним рівням за Блюмом. *Тестування* (testing) – це метод (процедура) вимірювання певних властивостей особи за допомогою тесту (виражається в числах). *Показники якості тестів* – валідність; надійність; практичність; економічність.

Для розрахунку *оптимальної кількості завдань у тесті* можна скористатися формулою Спірмена-Брауна:

$$r_t = \frac{m \cdot r_0}{1 + (m-1) \cdot r_0}, \text{откуда} \quad m = \frac{r_t(1-r_0)}{r_0(1-r_t)}$$

де r_t – задана, бажана надійність; r_0 – вихідна надійність; m – число, що показує, у скільки разів слід збільшити кількість завдань у тесті.

На нашу думку, у тесті важливо мати рівномірне розподілення завдань за їх складністю, тобто щоб важкі завдання були, наприклад, за відсотком правильних відповідей в інтервалі від 30% до 85%.

Тестові завдання бувають:

а) *закриті* (передбачають вибір однієї або декількох правильних відповідей), вони повинні бути достовірними з урахуванням типових помилок дітей);

б) *відкриті* (передбачають записування короткої або повної відповіді).

Результати успішності є важливим показником навчальної роботи не лише студента, а й усього ВНЗ у цілому й нерідко залежать від суб'єктивного підходу до оцінювання знань студентів окремими викладачами. Відхилення в оціненні результатів пізнавальної діяльності студентів іноді сягають великих значень. Так, експериментально доведено, що 276 викладачів ВНЗ ту саму студентську роботу оцінили таким чином: 31% викладачів поставили оцінку «незадовільно», 65% – «задовільно», 4% – «добре». Цей приклад свідчить, наскільки великий діапазон суб'єктивності під час оцінювання знань студентів, якщо ці оцінки ставляться лише на основі індивідуальних «нефіксованих» критеріїв, якими користуються викладачі. Такі явища трапляються у практиці роботи ВНЗ, що й стало спонукальним моментом для розроблення критеріїв оцінок у масштабі всієї системи вищої освіти.

Комплекс навчальних і тестувальних програм повинен бути таким програмним засобом, який дає змогу різним його компонентам використовувати ті самі вхідні дані. При цьому він повинен надавати викладачам максимально широкі можливості роботи з ним, що не володіють глибокими знаннями в галузі інформаційних технологій.

Отже, для створення об'єктивного, методично продуманого комп'ютерного тесту потрібний системний підхід, тільки в цьому випадку отримаємо ефект, контролюючи знання студентів. Перспективи подальших досліджень тестових завдань із вибором відповідей повинні відповідати дидактичним принципам науковості, доступності, наочності, а також специфічним вимогам, що висуваються до таких завдань: кожне питання й відповіді до нього формулюють так, щоб правильну відповідь змогли дати тільки ті, хто володіє знаннями на необхідному рівні засвоєння.

Подгаєцький О.
НТУ «ХП»

ІНФОРМАЦІЙНА РЕВОЛЮЦІЯ

На рубежі ХХ і ХХІ ст. людство вступило в епоху нової науково-технічної революції – інформаційної. Інформатика – наука про загальні властивості й закономірності інформації, методи її пошуку, передання,

зберігання, обробляння та використання в різних сферах діяльності людини – пов'язана з появою комп'ютерів. Щороку роль інформації в житті людини все збільшується.

Праці трьох видатних учених – Клода Шеннона, Алана Тюрінга й Джона фон Неймана – стали основою для створення структури сучасних комп'ютерів. Ідею зберігати в пам'яті електронно-обчислювальної машини (ЕОМ) програми запропонували конструктори Джон Еккерт і Джон Моклі, а також математик Дж. фон Нейман. Він уперше описав структуру універсального комп'ютера, яку пізніше було названо «архітектурою фон Неймана».

Машини першого покоління на електронних лампах працювали значно швидше, ніж на електромеханічних реле, але самі електронні лампи були ненадійні й часто виходили з ладу. Для їх заміни 1947 р. Джон Бардін, Уолтер Браттейн і Вільям Шоклі запропонували використовувати винайдені ними перемикальні напівпровідникові елементи – транзистори. У 1950-і рр. було створено друге покоління комп'ютерів, виконаних на транзисторах. Унаслідок швидкодія машин зросла в рази, а розміри й вага значно зменшилися. Стали застосовувати запам'ятовувальні пристрої на магнітних феритових осердях, здатних зберігати інформацію необмежений час навіть після відключення комп'ютерів. Їх розробив Джой Форрестер у 1951–1953 рр. Великі обсяги інформації зберігалися на магнітній стрічці або на магнітному барабані.

1959 р. Д. Кілбі, Д. Херні, К. Леховец і Р. Нойс винайшли інтегральні мікросхеми (чіпи), у яких усі електронні компоненти разом із провідниками містилися всередині кремнієвої пластинки. Швидкість обчислень при цьому збільшилася в десятки разів. Суттєво зменшилися й габарити машин. Поява чіпа дала змогу створити третє покоління комп'ютерів. 1964 р. фірма ІВМ починає випуск комп'ютерів серії ІВМ «System/360» на чіпах, які стали еталоном ЕОМ в усьому світі. 1971 р. працівник компанії «Intel» Едвард Хофф створив перший мікропроцесор 4004, розмістивши декілька інтегральних мікросхем на одному кремнієвому кристалі. Це революційний винахід кардинально змінив уявлення про комп'ютери як про громіздких монстрів. Мікропроцесор дав можливість створити комп'ютери четвертого покоління, які містилися на письмовому столі користувача. 1974 р. Едвард Робертс створив перший персональний комп'ютер (ПК) «Altair» на основі мікропроцесора 8080 фірми «Intel». 1975 р. про створення ПК «Altair» дізналися два студенти Гарвардського університету Білл Гейтс і Пол Аллен. Вони першими зрозуміли необхідність написання програмного забезпечення для персональних комп'ютерів і протягом місяця

створили його для «Altair» на основі мови «Basic». Того ж року вони заснували компанію «Microsoft», яка швидко завоювала лідерство у створенні програмного забезпечення для ПК.

1976 р. 26-річний інженер Стів Возняк з компанії «Hewlett-Packard» створив принципово новий мікрокомп'ютер. Він уперше застосував для введення даних клавіатуру, подібну до клавіатури друкарської машинки, а для відображення інформації – звичайний телевізор. Комп'ютер мав 8 Кб пам'яті, половину з яких займала мова «Basic», а половину користувач міг використовувати для введення своїх програм. Першим зрозумів й оцінив перспективи цього комп'ютера приятель С. Возняка – Стів Джобс. Він запропонував організувати фірму для серійного виготовлення ПК. 1 квітня 1976 р. вони заснували компанію «Apple», а новий комп'ютер вони назвали «Apple-I». Нова версія ПК одержала назву «Apple-II» (1976 р.). Комп'ютер, який став легендарним, був виконаний у пластмасовому корпусі, отримав графічний режим, звук, колір, розширену пам'ять, 8 слотів замість одного. Для збереження програм у ньому використовувався касетний магнітофон. 1981 р. з'явився ПК «IBM PC», який став стандартом комп'ютерної індустрії та витіснив з ринку майже всі конкурентні моделі персональних комп'ютерів, окрім «Apple». У «IBM PC» уперше був застосований принцип відкритої архітектури, що дав змогу вносити вдосконалення й доповнення в наявні конструкції ПК. 1984 р. створено «Apple Macintosh» – перший комп'ютер із графічним інтерфейсом, керований мишею.

Не відставав від апаратного забезпечення й розвиток програм. 1981 р. фірма «Microsoft» розробила операційну систему «MS-DOS» для своїх ПК. 1995 р. компанія випускає революційну операційну систему «Windows-95» для «IBM PC» сумісних комп'ютерів. Паралельно в 1983–1993 рр. відбувалося створення глобальної комп'ютерної мережі «Internet».

Електронна пошта, чати, блоги, онлайн-перекладачі, докладні Інтернет-карти, GPS-навігатори й супутникові знімки поверхні Землі, Інтернет-телебачення та радіо, соціальні мережі, відеодзвінки, торрент-і магнет-ресурси, Інтернет-магазини й аукціони, мобільні банківські платежі, «хмарне» оброблення файлів в Інтернеті, мережеві бази даних, мініатюризація електронних пристроїв – усе це стало буденністю нині для сучасної людини, хоча ще недавно видавалося неможливим. Однак в інформаційній революції суспільства, як і в багатьох досягненнях нау-

ки й техніки, наявний не тільки позитив. Серед проблем, із якими зіткнулося сучасне інформаційне суспільство вже сьогодні: комп'ютерні віруси, Інтернет-залежність і втрата людьми спілкування наживо, повна втрата людиною приватності, дезінформація в засобах масової інформації, чорний і сірий PR, дитяча порнографія, Інтернет-піратство, спам і проблема Інтернет-безграмотності.

Радогуз С.
НТУ «ХПІ»

МОЛОДІ РОКИ В. Л. КІРПІЧОВА: ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО НАУКОВЦЯ

Викладацька й наукова діяльність роду Кірпи́чових почалася з батька Віктора Львовича – Лева Матвійовича Кірпи́чова. 1826 р. Лев Кірпи́чов закінчив Головне інженерне училище серед кращих учнів, де після закінчення йому було запропоновано місце викладача математики. У подальшому працював помічником інспектора спочатку училища, потім Пажеського, а надалі Павловського кадетського корпусів. Разом із відомим російським ученим-математиком Віктором Яковлевичем Буняковським видав низку перекладів математичних довідників і навіть кілька книг белетристичного змісту. Саме на честь Буняковського Лев Матвійович і назвав свого сина, що народився 8 жовтня (26 вересня) 1845 р. у Петербурзі. Це містичним чином передалося майбутньому науковцеві-організатору: усе своє життя Віктор Львович високо цінував математику та класичну літературу.

Через важку хворобу очей Лев Матвійович 1848 р. вимушено пішов у відставку і присвятив себе вихованню дітей. Сім'я Кірпи́чових була досить значною – семеро синів та одна донька, при цьому характеризувалася виключною інтелігентністю і вихованістю, любов'ю до науки та літератури, глибокими військовими традиціями. Усе це значно вплинуло на формування особистості Віктора Львовича. По-перше, батько з раних років прищепив йому любов до математики. По-друге, приклад батька, а раніше й діда, вплинули на вибір освітнього шляху. Він, як і решта його братів, здобув військову освіту.

Віктор Львович вступив до Полоцького кадетського корпусу, де почав вивчати різноманітні наукові праці, іноземні мови, читав книги англійською. 1862 р. після закінчення Кадетського корпусу молодий учений разом із братом Костянтином був зарахований до Михайлівсько-

го артилерійського училища в Петербурзі на однорічний термін навчання. 1863 р. після закінчення училища був зачислений до Кронштадтської фортечної артилерії. На вибір місця роботи вплинув старший брат Лев Львович, із яким Віктор постійно підтримував тісний зв'язок. Служба в Кронштадті мала кілька переваг: місце служби знаходилося поряд із Петербургом, давало часто зустрічатися зі старшим братом, займатися наукою та вдосталь часу, який можна було використати на самоосвіту. На цьому етапі становлення вперше виявився широкий світогляд ученого. Він захоплювався не лише механікою та математикою, а й геологією, астрономією, історією, ботанікою, анатомією та фізіологією людини. Про це безпосередньо свідчать листи Віктора до свого брата Костянтина.

Вищу освіту Віктор Львович здобув у Михайлівській артилерійській академії, до якої вступив 1865 р. Три роки в академії ще більше розширили його наукове світобачення, виховали інтерес до проблем механічної технології та металургії, який він зберіг до кінця життя. Після закінчення навчання 1868 р. новоспеченого випускника залишили в Академії на посаді репетитора. 1869 р. він дістав посаду викладача й почав читати свій перший навчальний курс – опір матеріалів.

Значний вплив на формування здібностей молодого науковця мало його спілкування із І. О. Вишеградським. Навчаючись в академії, В. Л. Кірпічов прослухав декілька курсів видатного ученого. Не поривали вони зв'язків і надалі. Перебуваючи на викладацькій роботі, Віктор Львович уважно та із вдячністю сприймав підтримку свого наставника, прислухався до його порад. Аналізуючи роботи обох дослідників, можна виявити їх наступність. Отже, уже ранні наукові роботи В. Л. Кірпічова надали йому достатнього авторитету серед науково-технічної громадськості Російської імперії.

Сопко Р.
НТУ «ХП»

РЕЗУЛЬТАТИ ПОШУКУ НАУКОВИХ ПУБЛІКАЦІЙ Г. Ф. ПРОСКУРИ У ПЕРІОДИЧНИХ НАУКОВО-ТЕХНІЧНИХ ВИДАННЯХ ХАРКІВСЬКОГО ПОЛІТЕХНІЧНОГО ІНСТИТУТУ

Вітчизняним історикам науки і техніки відомо вісімдесят три наукових праці видатного вченого в галузі аерогідродинаміки й гідромашинобудування, академіка АН УРСР Григорія Федоровича Проскури, який

зробив величезний внесок у розвиток вітчизняного машинобудування та становлення авіації в Україні. За тривалий час роботи в Харківському політехнічному та Харківському авіаційному інститутах академік Г. Ф. Проскура підготував тисячі інженерів, його заслуги були оцінені званням лауреата Державної премії, двома орденами Леніна, орденом Трудового Червоного Прапора й медаллю «За доблесну працю у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 рр.». 1976 р. засновано премію ім. Г. Ф. Проскури, яку вручають за видатні досягнення в тих галузях науки й техніки, у яких видатний інженер та науковець виявив свій незвичайний талант.

До 1917 р. вийшло двадцять наукових публікацій; до 1941 р. – сорок три; до 1959 р. – ще двадцять (багато з його наукових праць неодноразово перевидавалися). Цікаво, що сорок п'ять праць (із зазначених вище) уперше надруковано в науково-технічній періодиці. Крім цього, Г. Ф. Проскура неодноразово виступав як науковий редактор періодичних або продовжуваних видань. Перша наукова публікація дослідника вийшла друком у Харкові 1908 р. Вона мала назву «Курс водяних турбин. Ч.1. Теория и расчет водяных турбин: Радиальные и осевые турбины». Того ж року в четвертому томі «Известий Харьковского технологического института императора Александра III» опубліковано ще одну працю Г. Ф. Проскури під назвою «Регулирование хода машин двигателей. Ч. 1. Установившееся движение машин. Маховые колеса, их расчет и конструкция». Останню наукову працю вченого «Обобщенные характеристики рабочих колес водяных турбин» надруковано 1959 р. у «Трудах Харьковского политехнического института». У період 1910–1958 рр. у періодичних науково-технічних виданнях рідного інституту Г. Ф. Проскура опублікував такі наукові праці, як «Гидродинамика водяных турбин в связи с расчетом и исследованием их» (1910 р. у п'ятому томі «Известий Харьковского технологического института императора Александра III»); «Теория паровых машин» (курс лекцій), додатково включений рукописний лист з розрахунками (1911 р. у сьомому томі «Известий»); «Воздушные винты: Теория и расчет воздушных винтов» (1927 р., вип. 2, том 1 «Наукових записок Харківського технологічного інституту»); «Насосы пропеллерного типа» (1927 р., вип. 1, том 2 «Наукових записок Харківського технологічного інституту»); «Определение диаметра воздушного винта из условия минимума потерь» (1927 р., вип. 1, том 2 «Наукових записок Харківського технологічного інституту») та ін. Усього в науково-технічній періодиці ХТІ учений опублікував вісімнадцять наукових робіт, або близько однієї третини свого наукового доробку в цілому.

Крім періодики ХПІ, Г. Ф. Проскура також друкував свої доробки в таких періодичних виданнях, як «Вестник инженеров», «Вестник инженеров и техников», «Воздушный флот», «Наука на Украине», «Технические новости».

Дослідник мав інтерес до питань історії вітчизняної та світової науки й техніки. На ювілейній конференції, присвяченій трьохсотріччю возз'єднання України з Росією, він виступив з доповіддю на історичну тему «Приоритет отечественных ученых в развитии теории турбомашин» (доповідь опубліковано 1958 р. у томі №17 «Трудов ХПІ»).

Третьяков Д.
НТУ «ХПІ»

МИХАЙЛО ДМИТРОВИЧ ЗУЄВ – ФУНДАТОР НАУКОВОГО НАПРЯМКУ ТЕХНОЛОГІЇ ЦУКРОВИРОБНИЦТВА У ХАРКІВСЬКОМУ ТЕХНОЛОГІЧНОМУ ІНСТИТУТІ НА ПОЧАТКУ ХХ ст.

Одним із важливих напрямів агропромислового розвитку в Україні на початку ХХ ст. стало цукровиробництво. Провідним ученим цього напрямку був професор Харківського технологічного інституту Зуєв Михайло Дмитрович. Його життєвий шлях пов'язаний із Харківським технологічним інститутом, де він здобув освіту на хімічному відділі, коли навчався з 1895 по 1901 рр. Закінчивши навчання, він переїхав до Києва, де влаштувався старшим лаборантом у Київському політехнічному інституті на відділі цукровиробництва. Роботу в КПІ поєднував із працею на цукрових заводах Київської губернії, що сприяло підвищенню рівня знань у цукровиробництві.

Очільник Харківського навчального округу пропозицією за №12 459 від 24 серпня 1904 р. призначив М. Д. Зуєва на посаду штатного викладача ХТІ. Окрім викладацької діяльності на кафедрі поживних речовин, науковець завідував лабораторією за цією ж спеціальністю.

Викладав курс технології поживних речовин, керував проектуванням практичних занять студентів із цього ж предмету. Навесні 1907 р. Михайло Дмитрович запропонував директорові ХТІ М. Мухачову розподілити кафедру поживних речовин на два окремі відділи: відділ цукровиробництва (цукробурякове та цукрорафінадне, крохмальнопатокове виробництво) і на відділ технології бродіння (винокурне, пивоварне виробництво та виноробство). Дослідник уважав, що кожен із цих відділів досить великий та абсолютно незалежний один від одного.

Приклад такого розподілу він спостерігав за кордоном, де існували навіть окремі інститути цукровиробництва та інститути технології бродіння. Ініціативу підтримано навчальним комітетом інституту. Михайло Дмитрович Зуєв очолив відділ цукровиробництва та отримав доручення завідувати однойменною лабораторією, а професор Іван Адамович Красуський очолив відділ технології бродіння.

За час роботи у ХТІ М. Д. Зуєв неодноразово перебував стосовно розвитку цукрової промисловості у відрядженнях в Києві, Санкт-Петербурзі, Москві. Брав участь у роботі другого Менделєєвського з'їзду, який відбувся в Санкт-Петербурзі у грудні 1911 р. Хоча М. Д. Зуєв був тоді молодим ученим, однак одержував запрошення на конференції, завдяки чому став відомим не лише серед наукової громадськості, але й серед промисловців-цукровиробників.

Тому не випадково 10 травня 1908 р. його було запрошено на нараду Міністерства фінансів у межах виконання проекту «Вироблення заходів, спрямованих на зниження цін на цукор». У Головному Управлінні було створено Раду за участі представників відомств та установ, що виробляли або продавали цукор. Результат цієї наради – запрошення Михайла Дмитровича працювати в цій Раді.

Виконуючи доручення Ради, М. Д. Зуєв запропонував розрахунок вартості переробляння 1 берківця буряку та вартості вироблення 1 пуда цукру. Ці розробки стали результатом не лише теоретичної роботи, але й практичної діяльності на цукрових заводах Харківської, Полтавської, Київської, Чернігівської та Курської губерніях. Маючи високий рівень теоретичних знань та досвід практичної діяльності, Зуєв розробив низку методів у цукровиробництві, що сприяло зниженню собівартості цукру. Узагальнювальна праця доробку вченого – підготовка до друку 7-ми томів «Енциклопедії цукровиробництва» (1922–1928).

Отже, Михайлові Дмитровичу Зуєву належать важливі досягнення в технології цукровиробництва. Він є фундатором одного з наукових напрямків хімічної технології ХТІ.

Ушенко П.
НТУ «ХПІ»

ДАВНІ ПРАЩУРИ СУЧАСНИХ КОНДИЦІОНЕРІВ ПОВІТРЯ

Текст нижченаведених тез розкриває деякі цікаві історичні факти стосовно досліджуваної тематики. Створення комфортних умов навколишнього повітря – цією проблемою вже цікавилися люди у стародавніх суспільствах. Матеріали тез дають змогу простежити тільки початковий етап еволюції техніки штучного клімату, що вимагає досить тривалих досліджень.

Будівельникам єгипетських гробниць доводилося страждати від виснажливої спеки. Тому над входом до гробниці вони зображували богиню Маат, крила якої повинні були приносити фараонові подих свіжого вітру. Ці зображення називають малюнками перших кондиціонерів. Саме в цей час, в епоху Нового царства (XVI–XII ст. до н. е.) стародавні єгиптяни навчилися будувати на дахах будівель вежі шахтного типу для захоплення рухомих вітром повітряних мас. Типовий кондиціонер тих днів – це спеціальна шахта, у якій розміщувалися пористі посудини з водою або протікала вода з джерела. Повітря, що ввійшло у верхню частину вежі, опускалося вниз, охолоджувалося й насичувалося вологою. Такі башти, які сучасні дослідники називають примітивними кондиціонерами, і донині можна побачити на арабському Сході від Єгипту до Пакистану, де їх називають «баджір» чи «бардж».

Схожі пристрої застосовувались і в Індії. Замість дверей тут встановлювали каркас, оббитий кокосовою пальмою – Татті. Над ним індуци поміщали ємність, яка повільно заповнювалася водою за рахунок капілярного ефекту Татті. Коли рівень води досягав певного значення, ємність перекидалася, зрошуючи водою двері, і поверталася в початкове положення. Процес повторювався багаторазово. У такий спосіб відбувалось охолодження навколишнього повітря. Також для створення комфортних атмосферних умов у своїх будинках мешканці давньої Індії клали на підвіконня своїх осель трав'яні рогожі, змочені водою. Випаровуючись, вода охолоджувала повітря, що надходило у приміщення.

Створення вентилятора є одним із найстаріших ремесел у світі, своїм корінням воно сягає найдавніших часів. Використання вентиляторів добре зарекомендувало себе в ранніх єгипетських цивілізаціях. Свідченням цього є стародавні барельєфи, що сьогодні перебувають у Британському музеї. На них зображені жінки з пір'яними віялами. Цей факт засвідчено в Каїрському музеї, де можна знайти залишки вентилятора, знайденого у гробниці Аменхотепа, який помер ще 1700 до н. е. Із поширенням цивілізації на Захід віяла поступово стали невід'ємним атрибутом соціального життя Європи. За часів Римської Імперії вони широко застосовувалися у весільних нарядах. Із Риму віяла привезено до інших країн.

Мешканці міста Помпей любили відпочивати поблизу фонтанів, розташованих серед величавих і розкошних палаців. Струмені води охолоджували навколишнє середовище. Улітку басейни пересихали і їх треба було заливати водою з відер. Пліній Старший (99–23 рр. до н. е.) запропонував автоматичні регулятори з легкого дерева, які плавали на поверхні, скріплені системою важелів. Залежно від рівня води в басейні вони відкривали або закривали стулки каналів для подання води з річки. Також Пліній Старший зробив для вікон датчик температури з чутливим елементом зі сплаву міді і срібла. Зі зміною температури пластина змінювала форму. Сполучені з нею важелі створювали зусилля, які відкривали або зачиняли вікна. Це було не що інше, як найпростіший кондиціонер, поширений у країнах Середземномор'я.

На цьому ж, звичайно, описання розвитку техніки кондиціонування повітря не закінчується, а, навпаки, починається. Описані вище пристрої для охолодження повітря іноді є всього лише хитрощами, примітивними знаннями, ідеями, завдяки яким техніка кондиціонування повітря певною мірою здобула напрямок подальшого розвитку.

Американський інженер Негангаст, який вивчав історію створення та розвитку кондиціонера повітря, сказав, що у світі існує не так багато в нашому розумінні технологій, які пройшли такий довгий шлях свого розвитку й удосконалення та глибоких змін, як це зробила принципова конструкція сучасного кондиціонера. Сьогодні кондиціонер – це комплекс складного термодинамічного, гідравлічного й аеродинамічного обладнання. До його складу входять вентиляційна установка для переміщення повітря, фільтр, що очищує повітря від пилу, клапани для регулювання витрати повітря, пристрої та засоби автоматики. Також центральний кондиціонер комплектується холодильними пристроями, насосами, установками підігріву. Він призначений для оброблення повітря – для охолодження, нагрівання, зволоження, осушення, очищення від пилу, змішування та розподілу повітря, якісного та кількісного регулювання.

Хіхло Олена
НТУ «ХП»

ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ТАНКОБУДУВАННЯ В ХАРКОВІ (ВІД Т-34 ДО Т-64)

Історія танкобудування Харкова має давні традиції. Протягом 1931–1936 рр. конструкторським бюро танкового відділу Харківського

паровозобудівного заводу, яке очолював А. О. Фірсов, розроблялися танки БТ. Пізніше під керівництвом М. І. Кошкіна в Харківському бюро розроблено конструкцію танка, що став базовим в озброєнні Радянської Армії періоду Великої Вітчизняної війни. Танк Т-34 – найбільш відомий радянський танк, що значно вплинув на розвиток світового танкобудування.

Подальший розвиток танкобудування пов'язано з конструкторським бюро №60 (керівник О. О. Морозов). Він розпочав роботи зі створення нової конструкції танка. На початку 1960-х рр. створено Т-64 (об'єкт 432) – радянський середній танк, який став основою для створення нового класу бойових машин. Передбачалося запустити танк Т-64 в серійне виробництво на всіх танкових заводах. Реально ж «шістдесятчетвірку» випускали тільки в Харкові, кількість їх була обмежена. У виробництві танк виявився дуже складним, а військова експлуатація засвідчила його низьку надійність. Нарешті, 1969 р. прийнято на озброєння танк Т-64А. Значна кількість прогресивних ідей, закладених в конструкції середнього танка Т-64, були цілком реалізовані в його масовій модифікації саме танка Т-64А, головним конструктором якого був О. О. Морозов. Усього створено понад тридцять модифікацій танка Т-64.

Танк Т-64А (об'єкт 434) – основний радянський бойовий танк, створений у Харківському конструкторському бюро з машинобудування, прийнятий на озброєння Радянської Армії році під маркою «середній танк Т-64А».

Нові конструктивні рішення разом із високими тактико-технічними характеристиками й відносно невеликою вагою зумовили високий технічний рівень танка Т-64А. Маючи вагу середнього танка, ця машина щодо озброєння та захисту мала параметри важкого танка.

Створення Т-64А засвідчило чергову перемогу Харківського танкобудування, це був якісний стрибок порівняно з танками провідних країн світу. З'явилося нове покоління українських танків: Т-64АК (1973) – командирський танк (відрізняється установкою додаткової радіостанції, навігаційної апаратури та допоміжного обладнання); Т-64Б (1976). Система управління вогнем, система пуску димових гранат «Хмара», посилення бронювання корпусу й башти (створено понад 5 модифікацій саме Т-64Б); БМ «Булат» (2005) – українська сучасна модифікація є ще одним результатом модернізації танка Т-64Б; Т-64Е (2010) – українська сучасна модифікація, основна відмінність якої – двигун 5ТДФЕ потужністю 850 (900) кінських сил.

Отже, створення і прийняття на озброєння Т-64 як основного бойового танка стало початком другого післявоєнного покоління танків,

що зміцнило уявлення військових і розробників про місце та завдання танків у ракетно-ядерній війні. Навіть у журналі *Armor* за березень–квітень 1990 р. капітан James M. Warford у своїй статті «Стратегічний сюрприз» зробив такі висновки про значення прийняття на озброєння Радянської Армії танків Т-64: «Танк Т-64 кинув виклик танкам НАТО 1960–1970-х років і міг задавати тон на полі бою. Завдяки появі Т-64 значно підвищився потенціал Радянської Армії. Цей танк впливає на нього й сьогодні ...».

Шишкін А.
НТУ «ХП»

СИЛІКОНОВА ДОЛИНА ЯК ПРИКЛАД ПЕРСПЕКТИВ РОЗВИТКУ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ УКРАЇНИ

«Головна мета Силіконової долини – створювати технології й нав'язувати їх усьому світу», – сказав Майкл Льюїс.

В економічній конкуренції сьогодні виграють ті країни, які забезпечують умови для наукових досліджень і їх впровадження у виробництво. Першим прикладом взаємодії науки й виробництва є Силіконова долина – «мозковий центр США». Технології та продукція Силіконової долини за короткий термін змінили світ, а сама вона стала зразком для наслідування для багатьох країн у створенні наукових і технічних парків: Кембридж (Великобританія), Гренобль (Франція), Чжунгуаньцунь (Китай), Бангалор (Індія), Кремнієвий острів (Тайвань), острів Кюсю (Японія), Сколково (Росія) та ін.

І сьогодні, коли в Україні під Києвом почалося створення центру високих технологій, інноваційного парку Bionic Hill, слід проаналізувати чинники успіху Силіконової долини як прикладу для наслідування.

У Силіконовій долині працюють фахівці в галузі мікроелектроніки, нанотехнологій, комп'ютерної техніки, інформаційних систем, біології тощо, перебувають найбільші відомі в усьому світі компанії: Apple, CiscoSystems, eBay, Google, Hewlett-Packard, Intel, Microsoft, Sun Microsystems, Yahoo!, ін. Для всіх науковців діяльність цього центру новітніх технологій є зразком.

Становлення центру досліджень розпочалося в 1920-і р., коли професор Стенфордського університету Фредерік Терман, щоб забезпечити можливість працевлаштування для випускників, став підтримувати

деяких з них у прагненні заснувати компанію поблизу університету. 1951 р. вирішено здавати землю Стенфорда в оренду ІТ-компаніям. У цей час створено Стенфордський дослідний інститут. Так виник індустріальний парк, дивовижне поєднання освіти, науки, виробництва й бізнесу. У регіон перемістилися компанії Eastman Kodak, Lockheed Aerospace Co., IBM, NASA, Херох тощо.

Створення Силіконової долини було ризиковим експериментом для свого часу, однак цивілізація вже мала потребу в ривку вперед. Успіх Силіконової долини полягає в тому, що діяльність провідних науковців мала серйозну фінансову підтримку з боку держави і приватних осіб. Крім того, дослідники феномену Силіконової долини називають такі чинники успіху: вдале місце розташування, розвинена інфраструктура, потужна науково-технічна база, пільги в оподаткуванні, залучення іноземних інвестицій, підтримання малого та середнього бізнесу, дія законів про інтелектуальну власність, стабільні економічна та політична системи. Усе це мало свої плоди, і сучасний світ важко уявити без їхніх винаходів у галузі інформаційних технологій, комп'ютерної техніки, програмного забезпечення.

Сьогодні в Україні багато з названих чинників успіху Силіконової долини відсутні. Саме тому більшість представників будівельного бізнесу й ІТ-сфери, на яку в першу чергу розрахований український комплекс Bionic Hill, поки досить обережно ставляться до цього проекту та не готові коментувати його перспективи. Але є оптимісти, наприклад, Президент «СІТРОНІКС Інформаційні Технології» В. Ясинський, який вважає, що за 5–10 років цей проект можна реалізувати. В. Галасюк, перший віце-президент Bionic Hill, упевнений, що 2014 р. вдасться здати першу чергу комплексу. Він також визнає, що не можна просто взяти та скопіювати в Україні Силіконову долину або Сколково, а потрібно взяти краще з кожного парку.

Отже, повторення Силіконової долини в Україні можливе лише за умов грамотного поєднання підприємницьких здібностей, фінансування і, найважливіше, кваліфікованих інженерів із новаторськими ідеями, утіленню яких ніщо не заважатиме.

Шульга І.
НТУ «ХПІ»

ІСТОРІОГРАФІЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ХІМІЇ ЯК НАУКИ У ХАРКІВСЬКОМУ ТЕХНОЛОГІЧНОМУ (ХІМІКО- ТЕХНОЛОГІЧНОМУ) ІНСТИТУТІ

В історичній практиці історико-наукове дослідження розглядається як системний процес, у якому важливе місце відведено виявленню його джерельно-інформаційної бази. Історіографічний аналіз теми дає змогу проаналізувати методологічні засади її вивчення в науковій літературі, розглянути еволюцію способів інтерпретації, що, зрештою, відкриває перспективні напрямки та адекватні шляхи її вивчення. Тому успішність дослідження з історії становлення та розвитку хімії в Харківському технологічному (хіміко-технологічному) інституті (ХТІ та ХХТІ) безпосередньо пов'язано з потребою з'ясувати стан вивчення та ступінь її наукового розроблення, що й визначило мету цієї роботи.

Для розв'язання поставленого завдання розглядаємо не тільки незначну літературу, безпосередньо присвячену розвитку хімії в ХТІ (ХХТІ) упродовж 1885–1949 рр., але й залучаємо праці загальнотеоретичного та історико-технічного характеру. Історіографія й джерельна база дослідження складаються з двох логічно взаємопов'язаних частин, що зумовлено специфікою предмета дослідження. Прикметно, що більшість робіт з зазначеної теми написано не істориками, а хіміками-політехніками, інженерами, тому робота з ними вимагає врахування цих особливостей і залучення спеціальних методів дослідження. Оскільки історія становлення та розвитку хімії в ХТІ (ХХТІ) є міждисциплінарною проблемою, тому звернення до неї вчених відбувається у двох наукових напрямках: під час досліджень з історії вітчизняної вищої технічної освіти, зокрема історії Харківського політехнічного інституту (ХПІ), та в межах розгляду історії хімічної науки. Термін «хімічна наука в ХТІ (ХХТІ)» будемо розуміти як форми організації та напрямки науково-дослідної роботи з хімії та хімічної технології, а також наукову роботу вчених-хіміків інституту. Специфіка досліджуваної теми задає певні параметри для історіографічного огляду, який побудовано за проблемно-хронологічним принципом.

Отже, в основному комплексі історіографічних джерел, що містять інформацію про осмислення проблеми становлення та розвитку хімії у ХТІ (ХХТІ) у період з 1885 р. по 1949 р., можна виокремити такі основні та близькі за походженням, змістом, особливостями відображення історіографічного процесу групи джерел: 1) роботи з історії хімії в інституті в досліджуваний період; 2) спеціальні праці з

підготовки інженера-хіміка; 3) дослідження з організації наукової роботи з хімії в інституті. Класифікація літератури щодо вивчення історії хімії в інституті за навчальним та науковим складниками має досить умовний характер. Тому важливо під час історіографічного дослідження проблеми брати до уваги синтетичний характер узагальнювальних праць, що дасть змогу зробити цей аналіз більш комплексним і глибоким.

Головний і найбільший масив історіографії теми становлять праці з історії хімії в інституті. Варто зауважити, що спеціальні дослідження з історії становлення хімічної науки ХТІ в дореволюційній історіографії відсутні. Деякі аспекти теми розглянуто в контексті історії інституту, причому за способом подання матеріалу вони характеризуються оглядовістю, а за жанром – публіцистичністю. Інтерес до вивчення цієї теми в радянській історіографії відбувається епізодично, зі значними перервами. Її розглядають у контексті історії інституту із заідеологізованою інтерпретацією основних подій, що зумовлює упередженість зроблених висновків в інституті. Сучасний стан історіографії теми репрезентують науково-популярні праці з історії інституту, у яких історія хімії подається у вигляді біографічних нарисів і документів.

Наступна група досліджень репрезентовано низкою загальнотеоретичних робіт з історії вітчизняної вищої технічної школи, у контексті якої розглядаються питання підготовки інженера-хіміка в ХПІ. Необхідно відзначити, що спеціальних досліджень з освіти інженерів-хіміків у ХТІ (ХХТІ) не зроблено. Цей аспект висвітлювався в працях з історії хімії в інституті, віднесених до першої групи. Тому можна сказати, що історіографія питання з навчальної підготовки інженерів-хіміків, особливо у 1920–1940-і рр., є майже не дослідженою й вимагає глибокого аналізу. Другим напрямком вивчення теми можна вважати розвідку витоків і напрямків роботи наукових шкіл з хімії в інституті, зокрема школу акад. В.І. Атрощенко. Отже, історіографія дослідження з організації наукової роботи з хімії в інституті досить різноманітна за змістом, що відтворює об'єктивний процес підвищення інтересу до вказаної проблеми в руслі сучасних робіт з історії вітчизняної науки і техніки. Проте вивчення цього аспекту теми відбувалося фрагментарно в контексті історико-технічних розвідок.

Історіографічний аналіз теми свідчить про те, що достатньо дослідженими є характер і зміст підготовки інженера, а також напрямки наукових досліджень з хімії в ХТІ наприкінці ХІХ ст. – на початку ХХ ст., проаналізовано виток та основні етапи формування наукової школи акад. В.І. Атрощенко тощо. Натомість історія хімічної науки в

ХТІ (ХХТІ) у 1885–1949 рр. висвітлюється фрагментарно або в контексті ширших проблем. Отже, доробок попередніх дослідників створює міцне підґрунтя для подальших розробок і дає змогу виявити слабо висвітлені або зовсім не вивчені компоненти тематики. Насамперед це взаємозв'язок між розвитком хімічної науки, її інституалізаційних елементів в інституті із концепцією науки вищої технічної школи у 1920–1940-і рр. Практично відсутні дослідження зі змісту підготовки інженера-хіміка в інституті в цей період. Тому можемо стверджувати, що поки що обрану тему в такій постановці комплексно не досліджено.

СЕКЦІЯ 11
МІЖНАРОДНА ОСВІТА В УКРАЇНІ:
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Менса Тете Ив Ролан
НТУ «ХПИ», Кот-д'Ивуар

**ФОРМИРОВАНИЕ КОММУНИКАТИВНОЙ КУЛЬТУРЫ
ИНОСТРАННЫХ СТУДЕНТОВ В УКРАИНСКОМ ОБЩЕСТВЕ**

Различия в характере духовной и культурной жизни народов, обусловленные различиями исторического развития, религией, экономическими факторами, политическими строями, географическим положением, накладывают отпечаток на формирование культурных, социальных, бытовых традиций, обычаев и норм человеческой жизни. Очевидно, изучение какого-либо языка не является возможным без знакомства с этническими традициями, историей, культурой страны языка обучения и менталитетом её граждан.

В университетах Восточных регионов Украины обучается значительная часть иностранных студентов из Азии, Африки и стран Ближнего Востока. Студенты попадают в русскоязычную образовательную среду и изучают русский язык как иностранный (язык обучения и общения). Языковая среда – это главный источник для обучения устной речи. Интерес к традициям, истории, а также взглядам украинцев на жизнь, то есть ко всему, что связано со страной языка обучения, способствует успешной учебе иностранных студентов. Однако отсутствие источников информации или неправильное восприятие и анализ новых знаний об Украине может негативно сказаться на желании учиться и даже проживать в стране обучения. Кроме того, для иностранных студентов интересен факт смешения украинской и российской культур на территории Восточных регионов Украины. Здесь есть возможность выучить также украинский язык как еще один иностранный и обеспечить способы коммуникации в украиноязычной среде.

Но такое многообразие традиций, норм поведения и общения на этой многонациональной Земле приводит в состояние растерянности и шока иностранных студентов, которые приехали сюда на время учебы. Чтобы избежать недоразумений, сложить яркую, полную и понятную картину таких интересных для иностранцев культур, как украинская и

российская, а также для формирования коммуникативной культуры у иностранных студентов мы предлагаем следующее:

1. *Структурализацию* информации об истории, экономике, промышленности Украины, культуре и ее традициях: а) проведение экскурсий с учетом уровня знания языка обучения студентами и адаптационными этапами, а также с учетом будущих профессиональных интересов иностранных студентов; б) согласование организаций, проведения концертных мероприятий и посещения театров согласовывать с национальными, религиозными традициями и менталитетом иностранных студентов; в) методическое обеспечение возможных экскурсий, маршрутов пешеходных прогулок городом для их подготовки, проведения и последующего обсуждения.

2. *Минимизацию* информации об истории, экономике, промышленности Украины, культуре и её традициях: 1) объём информации о городе пребывания, его промышленных предприятиях, учебных и культурных заведениях должен быть посильным для восприятия иностранным студентом; 2) форма подачи информации должна быть четкая, доходчивая, насыщенная, и занимательная. Необходима предварительная подготовка иностранных студентов к предстоящей экскурсии или просмотру фильма, обсуждение преподавателя со студентами цели и объекта экскурсии, объяснение содержания спектакля, например.

Нельзя забывать, что проблемы коммуникации могут быть вызваны плохим самочувствием иностранных студентов. Перед экскурсией на промышленное предприятие или поездку на природу студенты должны быть ознакомлены с техникой безопасности, опрошены о состоянии здоровья для исключения аллергических реакций на продукты технологических процессов или неродную биосреду.

Ролан Бо Тайе
НТУ «ХПИ», Ливан

ОБУЧЕНИЕ ИНОСТРАННЫХ СТУДЕНТОВ В УКРАИНЕ: АСПЕКТЫ МОТИВАЦИИ

Уже многие десятилетия молодёжь из стран Азии, Африки, Латинской Америки и Ближнего Востока после окончания школы прибывает в Восточную Европу для того, чтобы продолжить свое образование в университетах. До недавнего времени будущие иностранные студенты, как правило, отправлялись в Россию, Румынию, Белоруссию, потому что жизнь там была намного проще, чем в других странах. Послед-

ние годы на международном рынке образовательных услуг Украина поднимает свой рейтинг. Иностранные студенты имеют возможность получать всё больше разнообразной информации об этой великой стране.

Рассмотрим некоторые аспекты мотивации иностранцев, которые приняли решение получить образование именно в Украине.

Во-первых, пересечение границы государства Украина происходит по более простым схемам. Из многих стран в Украину не нужно получать визу: если даже студент нуждается в визе, то ее можно получить достаточно быстро. Это является одним из самых важных аспектов мотивации обучения иностранных студентов именно в Украине.

Во-вторых, именно в Украине находятся многие старейшие, всемирно известные университеты и институты. Очевидно, что Министерство образования и науки, молодежи и спорта Украины непрерывно и много работает, чтобы сохранить эту репутацию, которая немаловажна для привлечения внимания иностранных студентов к Украине.

В-третьих, немаловажным аспектом мотивации обучения вне родины является безопасное пребывание в стране обучения. Это тот фактор, который привлекает иностранных граждан в Украину. Обеспечение безопасности – это показатель преемственности западноевропейских законов и мер предосторожности. В Украине большое количество работников милиции и охранных служб можно найти повсюду и в любое время, что предполагает высокий уровень безопасности граждан Украины и иностранцев, которые находятся в стране.

В-четвёртых, экономическая сторона контрактного обучения иностранных студентов и низкая стоимость проживания в Украине являются не менее важными аспектами мотивации, чем предыдущие. Для многих родителей хорошая жизнь их детей во время нескольких лет обучения вне родины является болезненным вопросом. Кроме того, оплата обучения в Украине достаточно справедлива для стран, из которых приезжают иностранные студенты.

И последнее, но не менее важное: в каждом регионе Украины иностранные студенты могут найти множество замечательных мест, поэтому студенты могут путешествовать по стране и открывать для себя новое и интересное.

Герелчулуун Одгерел

СРАВНЕНИЕ СИСТЕМ ОБРАЗОВАНИЯ МОНГОЛИИ, УКРАИНЫ И ГЕРМАНИИ

Образование – одно из приоритетных направлений внутренней политики любого государства, поскольку является одним из главных способов развития полноценной личности.

Сейчас образование в Монголии, как и в Украине, имеет сложную структуру европейского типа и включает дошкольное, общее среднее, внешкольное, профессионально-техническое, высшее образование. Это гарантирует человеку свободу выбора и даёт возможность получить образование в соответствии со своими желаниями и способностями. Граждане самостоятельно выбирают форму обучения: очная, вечерняя, заочная или экстернат. С развитием информационных технологий успешно развивается и совершенствуется дистанционное образование. Монголия – самое европеизированное государство в Восточной Азии. С 2008 г. страна перешла на 12-летнее школьное образование с 6 лет (шесть из них – начальная школа).

Украина же в 2010 г. вернулась от 12-летнего к 11-летнему среднему образованию. При обучении в вузе в Украине после 4–5 лет обучения присваивается степень бакалавра, после дополнительных двух лет учёбы – степень магистра или специалиста; следующие ступени образования (кроме последипломного образования и самообразования) – аспирантура, докторантура. В 1992 г. Монголия перешла к присвоению учёных степеней и к системе оценивания образовательных учреждений на англо-саксонскую модель образования. С 1995 г. вузы Монголии перешли на такую подготовку дипломированных специалистов: после 4–5 лет обучения присваивается степень бакалавра, после ещё двух лет учёбы – степень магистра, а после защиты специальной диссертации – степень доктора. С 1998 г. высшая школа страны перешла на систему кредитов. Студенты-отличники 1-го и 2-го курсов монгольских вузов поощряются государством и могут продолжать обучение в вузах Украины, России, Америки, Германии и Китая.

Система образования в Германии является трехступенчатой, т. е. состоит из начальной, средней и высшей школы. Образование в Германии бесплатное как для местных жителей, так и для иностранных студентов. Правда, для учёбы в вузе во многих землях необходимо платить налог (500 евро в семестр), а также оплачивать взнос за пользование библиотеками, проездным билетом и т. д. Особенностью образования в Германии является то, что здесь нет вступительных экзаменов, а ино-

странным абитуриентам при поступлении в немецкий вуз необходимо сдать только один обязательный экзамен по немецкому языку (DSH-Pruefung). Из-за разницы в системе образования (в Украине обучение 11 лет, а в Германии 13) студенты из Украины могут поступить или окончив два курса университета в Украине, или через специальные курсы в колледже при университете в Германии.

Один из базовых принципов организации высшей школы в Германии – «академическая свобода». Сами немецкие вузы являются автономными образованиями, и каждому студенту предоставлена свобода и самостоятельность. В Германии не существует жесткой системы обучения в обязательном порядке. Студент должен сам, выбрав определенную специальность и соответствующую учебную программу, организовать свой учебный план и своё время в соответствии с общими требованиями к обучающимся. В конце каждого семестра студент собирает специальные сертификаты тех курсов и лекций, которые он прослушал. Если он набрал определённое их количество, он может подать заявку на сдачу экзамена. Большинство студентов не укладываются в стандартный период обучения, но в среднем учатся пять лет.

В настоящее время в Германии существует 370 вузов, в том числе 100 университетов, примерно 170 технических университетов. Большинство университетов государственные. Первая ступень высшего образования – базовый цикл (изучение дисциплин занимает 4 года и заканчивается сдачей промежуточных экзаменов). Успешная сдача экзаменов позволяет продолжить обучение на второй ступени – главном цикле обучения (продолжается пять семестров и заканчивается выпускными экзаменами с получением диплома). По итогам этого цикла может быть присуждена степень бакалавра. Третья ступень – аспирантура, подготовка диссертаций на соискание степени доктора (продолжается в течение 2–4 лет). При успешной защите диссертации присуждается степень доктора. Так как степени, получаемые выпускниками вузов в Германии отличаются от принятых в англоязычных странах, то было решено перейти на британскую модель: бакалавр – магистр – доктор. Однако этот процесс еще не завершен. Получив немецкий диплом, можно продолжить своё образование в аспирантуре или устроиться на работу в Германии или в других странах ЕС.

Согласно рекомендациям Болонской декларации, каждому студенту желательно проводить хотя бы семестр в некотором другом вузе, предпочтительно зарубежном. Академическая мобильность позволяет студентам «перемещаться» из одного вуза в другой с целью обмена опытом, получения тех возможностей, которые почему-либо недоступны в «своём» вузе, преодоления национальной замкнутости и приобретения общеевропейской перспективы. Возможность получения образования за рубежом – это доступ к современным образовательным программам и материальной базе; об-

щение со сверстниками из разных стран и культур; мультилингвальность; востребованность выпускников.

Mohamed Saleh Saad
KhNURE, United Republic of Tanzania

MOTIVATION OF THE FOREIGN CITIZENS FOR STUDY

A person who was born outside the jurisdiction of the particular country, in which he is currently living, who is subject to a foreign government, and who has not been naturalized under that country's law. This includes foreign national contractors and vendors. As used in this Order, and for the purposes of Export Administration Regulations (EAR) controls, a "foreign national" subject to the deemed export rule is an individual who is not a citizen of that country, not a legal permanent resident, and not a "protected individual". As a practical matter, foreign national's present facilities may likely include employees, contractors, tourists, students, business persons, scholars, researchers, technical experts, military personnel, and diplomats but may include other categories of visitors or guests. One exception to this general statement is for a "protected person," which includes political refugees and political asylum holders.

Generally, integrative motivation has been found to sustain long-term success. In a county that is predominately monolingual, such as the U.S. and U.K, many foreigners have a lot of opportunity compare with the countries using their native language apart from English speaking countries, especially outside the classroom, so there is little chance for them to integrate into another language community.

The question is, why studying abroad is so attractive to people around the world? Why many people are so motivated to study abroad? Many consider it to be an excellent platform for exploring the world. A lure for the adventurous, curious, and courageous, travelling the globe may be a dream that can only come true through education especially for low income earners. The major reasons are financial aid and college/university studies, Immersive experiences and Transfer flexibility.

Although these kinds of programs are also available in most of the countries, the quality, diversity and flexibility of some countries academic programs, and the wide range of tuition costs, offer and motivate foreigners to studying opportunities unlike where they are from.

Quality - A system of national accreditation makes finding a quality educational program or school a simple process. Also national organizations in specific industries provide accreditation to college-level programs, helping to ensure that

graduates of these programs have received an education consistent with industry standard by which in most case it's a big experience for foreigners/foreign students.

Diversity and affordability – Availability of different kinds of colleges, universities, private schools, degree programs and vocational schools, with varying levels of entry requirements, tuitions and financial assistance. The depth and breadth of these choices means that almost any international student should be able to participate in a rewarding path of academic advancement.

Flexibility – universities and colleges work together to make sure that credits earned at one program transfer to another. Therefore, it is relatively easy for international students to move from one school to another without interfering with their academic goals. It is common for students seeking four-year bachelor's degrees to earn two-year associate's degrees from a community college, and then complete the remaining two years of study at four-year colleges.

Аккари Рами
ХНМУ, Ливан

ФИЗИОЛОГИЧЕСКАЯ АДАПТАЦИЯ СТУДЕНТОВ-ИНОСТРАНЦЕВ В УКРАИНЕ

С каждым годом всё больше иностранных учащихся для получения высшего образования приезжают в Украину, где каждый из них проходит адаптационный период. Процесс адаптации к студенческой жизни трудный, даже если учишься в своей стране, но гораздо сложнее, если учишься не на родине. Адаптация включает в себя не только оптимизацию функционирования организма, но и поддержание сбалансированности в системе «организм-среда». Процесс адаптации реализуется всякий раз, когда в системе «организм-среда» возникают значимые изменения, и обеспечивает формирование нового гомеостатического состояния, которое позволяет достигать максимальной эффективности физиологических функций и поведенческих реакций. Поскольку организм и среда находятся в динамическом равновесии, а их соотношения меняются постоянно, следовательно, также постоянно должен осуществляться процесс адаптации. Поскольку период пребывания иностранных студентов в Украине колеблется от двух недель до нескольких лет, то можно понять насколько важен постоянный контроль за адаптацией, которая включает в себя множество аспектов, наиболее важные из них – приспособление к новой социокультурной среде, приспособление к новым климатическим условиям, времени, новой образовательной системе, к новому языку общения, интернациональному характеру учебных групп и потоков, приспособление к культуре новой страны и т. д.

Смена климата является сильным раздражителем для человека и может вызвать расстройство сна, головную боль, повышение кровяного давления, обострить хронические заболевания. Повышение и понижение температуры, изменение влажности воздуха, колебания атмосферного давления, особенности светового дня могут вызвать плохое настроение и дискомфорт.

1-й: 0°-30° – жаркий, со средней температурой +21-27°С, 2-й: 30°-45° – теплый, t_{cp} = +16-21°С, 3-й: 45°-60° – умеренный, t_{cp} = +5-15°С, 4-й: 60° и выше – холодный, температура – ниже +5°С. Теперь, если мы сравним, в каких климатических поясах находятся страны Юго-Восточной Азии и Ближнего Востока, из которых приезжает подавляющая масса студентов, и Украину, то станет ясно, насколько сложно адаптироваться студентам из этих стран к жизни и учебе в Украине. Особенностью Харькова, Харьковской области является частая смена воздушных масс, что вызывает неустойчивую погоду.

<i>ПОГОДНЫЕ УСЛОВИЯ</i>	<i>УКРАИНА</i>	<i>СТРАНЫ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ АЗИИ И БЛИЖНЕГО ВОСТОКА</i>
Средняя годовая температура	+4°	+20°
Облачность	Высокая	Низкая
Количество солнца (полных дней в году)	30 дней	Всегда
Снег	130-135 дней в году	–
Количество осадков	550-650 мм	Больше

Из приведенной выше таблицы видно, что страны Юго-Восточной Азии и Ближнего Востока относятся к 1-ой климатической зоне, которой соответствует жаркий климат, а Украина – к третьей, т. е. умеренной климатической зоне.

Наиболее быстро протекает процесс адаптации к украинской кухне. Во многих странах, как и в Украине, предпочитают картофель, рис, мясо и рыбу, но используют большее количество приправ, поэтому отдельные блюда оказываются сходными с блюдами родной кухни, что вызывает приятное удивление.

Хочется подчеркнуть, что приспособление к резкому изменению климатических условий и пище заставляет человека включать соответствующие адаптационные механизмы, что оказывает отрицательное влияние на учебный процесс, отодвигая его на второй план.

CHALLENGES OF ADAPTATION OF FOREIGN STUDENTS AT THE INITIAL STAGE OF TRAINING AT THE UNIVERSITY

This problem is particularly acute for foreign students. The paper presents ways to overcome the difficulties of adaptation of foreign students in the new language, and socio-cultural environment in their initial training, and the role of the individual teacher in the development of the communicative competence of students. Analysis of the relationship of psychological qualities and success of training foreign students in the first year provides an opportunity to highlight the following aspects of adaptation: 1) culture shock and cross-cultural adaptation of the stages, 2) the factors affecting the process of adaptation to the new cultural environment, and 3) the role of the teacher. Consider these aspects.

Stages of culture shock and cross-cultural adaptation. Studies of adaptation showed that the most intense physiological adaptation processes take place in the first year. «Culture Shock» and the impact of the new climatic factor is causing deterioration of the general health status of students or exacerbation of chronic diseases previously acquired at home. Initially, the body does not feel alien physiological loading as changes in it are due back adaptive systems. The term "culture shock" was introduced by the American anthropologist. Talisman, who started from the idea that the entry into a new culture is accompanied by unpleasant feelings – loss of friends and status, isolation, surprise and discomfort in the knowledge of the differences between cultures, as well as confusion in the value orientations, social and personal identity. The symptoms of culture shock are very diverse: the constant concern about the quality of food, drinking water, clean utensils, bed linen, the fear of physical contact with others, general anxiety, irritability, lack of confidence, insomnia, feeling of exhaustion, alcohol and drug abuse, psychosomatic disorders, depression, suicide attempts. The feeling of loss of control over the situation, their own incompetence and failure of expectations can be expressed in a fit of anger, aggression and hostility towards members of the host country, which is not conducive to harmonious interpersonal relationships. Most often, the culture shock has negative consequences, but you should pay attention to the positive side of it at least for those with initial discomfort leads to the adoption of new values and behaviors and, ultimately, is important for self-development and personal growth. Based on this Canadian psychologist J. Berry even offered to replace the term "culture shock" to use the term "acculturation stress: the word shock is associated only with a nega-

tive experience, but as a result of intercultural contact is possible and positive experience – evaluation of the problems and how to overcome them (see Berry, 1997).

Factors affecting the process of adapting to a new culture.

The degree of severity of culture shock and cross-cultural adaptation of the duration determined by so many factors that can be divided into individual and group. Individual differences – demographic and personal (the circumstances of the life experience of the individual, the effects of cross-cultural contacts to groups and individuals, preparation for intercultural interaction).

Among the influencing factors of group adaptation is first necessary to identify characteristics of the interaction of cultures: a) the degree of similarity or difference between the cultures, and b) the particular culture they belong to the settlers and visitors, and c) "culture assimilator" or technology improve intercultural sensitivity.

The role of the teacher. Learning in higher education is designed not only to train foreigners to subsequent studies in their chosen profession, but also to help students form the primary communicative competence in the new social and cultural environment for them. The process of adaptation of foreign students to the new social and cultural environment - a complex and multi-stage, in which the leading role belongs to the teacher. Teachers are here not only as a carrier of knowledge, but also as an example of the new social and cultural environment for the students to help implement complex sociological, psychological, educational, and educational problems. These problems are caused by multi-national, social and class distinctions, the new living conditions, lack of knowledge of the language, the way of life of the Ukrainian people, different levels of knowledge in general subjects, religion, philosophy, and so on. Teachers of Russian as a foreign language, given the potential, its activities include cognitive-learning, entertainment and entertainment components. Elements of entertainment and entertainment components are used in the classroom and during extracurricular work. Such forms as visits to museums, theaters, various thematic exhibitions, tours of the city are included in the system of training. Then they have a given structure with educational tasks – to make a monologue, dialogue, voice their opinions. These forms of work can be and extracurricular. In this case, the emphasis is on psychological aspects: it is important to encourage and endorse the desire to engage in dialogue in Russian, to overcome communication barriers. Preparation of extracurricular activities is a great incentive of direct participation of students in the faculty of life, facilitates their adaptation to the new team, reveals the social role of each individual. At the same time, the conditions for the improvement of speech and natural speech communication.

АДАПТАЦИЯ СТУДЕНТОВ-ИНОСТРАНЦЕВ К УЧЕБЕ В УКРАИНЕ

В первые недели после приезда в новую страну особое напряжение испытывают студенты из материально плохо обеспеченных семей и те, кто привык к чрезмерной опеке со стороны родителей. Они находятся в состоянии стресса: жалуются на потерю аппетита, усталость, вялость, бессонницу, плохое настроение и раздражительность. Многие студенты отмечают большую помощь земляков, живущих в Украине, в Харькове уже некоторое время. Кроме бытовых, каждый иностранный студент испытывал языковые трудности по приезде в другую страну для обучения. Невозможность объясниться с людьми из службы сервиса ставит студентов в крайне затруднительное положение. Трудности возникают при покупке вещей или продуктов питания. Лишь при помощи жестов, мимики и отдельных фраз иностранные студенты могут первое время объясняться с жителями Украины. Объяснение жестами и ошибки в построении фраз вызывают смех и удивление, а порой носят неприличный характер, что очень огорчает и смущает иностранцев.

Адаптации студента-иностранца к новой социокультурной и образовательной среде способствуют две группы факторов: 1) зависящие от студента достаточный уровень базовой подготовки, уровень знания русского языка, индивидуальная способность к обучению, особенности национального менталитета; 2) зависящие от преподавателя знание предмета, владение языком общения, наличие определённых личных качеств.

Одним из важных аспектов адаптации студентов-иностранцев к обучению является понимание новой системы образования. Главной целью довузовской подготовки иностранных студентов является быстрое и эффективное овладение языком обучения. Чем лучше усваивается язык, тем эффективнее адаптация, тем быстрее студент перестает стесняться обращаться со своими просьбами и вопросами к местным жителям, т. е. общаться становится легче, а значит, и проще познание нового, что очень важно.

Студенты-иностранцы болезненно переживают непонимание, а тем более конфликты с преподавателями. К сожалению, иногда преподаватели не хотят вникать во все проблемы иностранных студентов из-за отсутствия опыта или свободного времени. Некоторые преподаватели субъективно относятся к иностранцам, проявляют национализм. Иногда возникают ситуации, когда преподаватель не понимает студента, так как тот плохо владеет русским языком, и у педагога складывается впечатление, что этот студент

плохо учится. Иногда студенты не успевают записывать лекции, т. к. преподаватели диктуют очень быстро. Но большинство педагогов помогают студентам-иностранцам решать их проблемы, поддерживают их в учебе (объясняют подробно задания на языке-посреднике, психологически поддерживают).

Немаловажным является состав групп подготовительного факультета. В основном каждая группа состоит из 8–10 человек, благодаря чему преподаватель может каждому студенту уделить достаточно внимания. Спорным является вопрос формирования групп по национальному признаку. По мнению студентов, когда группа является интернациональной: это очень стимулирует процесс изучения русского (украинского) языка. Отношения в группе у иностранных студентов тоже складываются по-разному. Некоторые соученики помогают писать лекции, сдавать экзамены, готовить доклады, вообще относятся доброжелательно и стараются помочь. Но есть и такие, кто смеются над плохим знанием языка обучением иностранцем, его внешним видом, критикует доклады.

В каждой стране есть люди, отстаивающие интересы более сильных. За время моей учебы здесь я неоднократно сталкивался с людьми, преследующими своей целью изгнание иноземцев. Грустно, что в такой великой и гостеприимной стране, как Украина, есть люди, попирающие права человека на свободу и независимость передвижения только из-за расовой принадлежности. Многие студенты-иностранцы боятся гулять по городу, ходить в музеи и на экскурсии. Негативное психологическое давление оказывают высказывания и выпады украинцев в адрес иностранцев в транспорте, в магазинах, на улице. Но нельзя говорить, что все русские враждебно относятся к иностранцам. Например, в ближайших к общежитию и университету магазинах продавцы уже привыкли видеть иностранцев и помогают им при выборе и покупке продуктов.

Иностранные студенты с интересом познают Украину, людей, нравы, обычаи, быт, отношение к истории, религии. Посещение музеев, выставок, концертов, драматических театров, встречи и вечера интернациональной дружбы со студентами вузов и колледжей, школьниками города и области также способствуют адаптации иностранных студентов. Преодолев значительный период адаптации, иностранные студенты меняются, их взгляды на жизнь становятся другими, и они начинают ценить то, что не замечали раньше.

Ахмед Аль Ахмед
НТУ «ХПИ», Сирия

ОСОБЕННОСТИ КОММУНИКАЦИИ

ИНОСТРАННЫХ СТУДЕНТОВ ИЗ СТРАН БЛИЖНЕГО ВОСТОКА

Общеизвестно, какие проблемы в первые дни пребывания в Украине испытывают студенты-иностранцы в процессе общения. Отсутствие языка-посредника усугубляет эту ситуацию. Единственным средством коммуникации в этот период является язык телодвижений (body language). Невербальное общение студентов из Сирии, Ливана, Иордании и Палестины обуславливается ситуацией и социальными ролями собеседников. Арабы – носители ярко выраженной экспрессивной культуры общения, в процессе которого немаловажное место занимает жестикация. Морально-этические нормы стран Европы приветствуют сдержанность в жестах. В арабских странах такая сдержанность трактуется как нежелание общаться или даже намек на враждебные чувства.

Непонимание, неправильная трактовка значения жестов или их игнорирование приводит к недоразумениям, а иногда и к серьезным проблемам в общении сокурсников и преподавателей с арабскими студентами. Необходимо также отметить, что расстояние между участниками коммуникации в арабском мире несколько ближе, чем у народов Европы. Для понимания коммуникативных особенностей иностранных студентов из стран Ближнего Востока приведем следующие жесты, которые часто используются:

1. Ритмичное движение рукой на уровне груди, кончики всех пальцев сомкнуты щепотью (или большой и указательный пальцы сложены колечком). Значение жеста: убежденность, решительность.

2. Большими и указательными пальцами обеих рук подергивается одежда на уровне груди. Остальные пальцы отведены в сторону и слегка согнуты. Жест чаще выполняется слушающим, чем говорящим. Значение жеста: неодобрение, отстранённость.

3. Ладонь руки касается лба, а затем сердца. Жест часто выполняется для усиления формулы *على راسي* «ала ра'си» (ваши слова у меня в голове). Значение жеста: безусловное подчинение, внимание, уважение.

4. Движение кисти руки напоминает движение при вкручивании лампочки. Значение жеста: непонимание, просьба повторения, переспрос.

5. Ребра указательных пальцев трутся друг о друга на одном уровне. Остальные пальцы загнуты. Жест сопровождает слова *سوا سوا* «сава-сава» (одинаково). Значение жеста: полное сходство, равенство, совместимость.

6. Согнутая в локте рука поднята сбоку немного выше головы. Ладонь обращена к виску и полураскрыта. Значение жеста: просьба о внимании.

7. Покачивание головой из стороны в сторону. Брови высоко подняты, рот раскрыт. Жест заменет вопрос شو «шуу?» (что-что?). Значение жеста: недоумение.

8. Резкий короткий кивок головой назад. Подбородок идет вверх, брови подняты, губы поджаты. Жест сопровождается цоканьем кончиком языка. Значение жеста: отрицание.

Жесты выполняются совместно с мимикой и часто сопровождаются звуками (цоканьем, присвистом и т. д.), целыми словесными формулами.

Коммуникация – социальное явление. Общение характеризуется множеством признаков и свойств, которые изучаются разными науками: философией, социологией, психологией, педагогикой, этнографией, лингвистикой, эстетикой, медициной, риторикой и др. Такой широкий состав наук, которые занимаются изучением проблем общения свидетельствует об обширной национальной специфике коммуникации. Обучение иностранных студентов в Украине способствует межнациональному общению, получению знаний о культурах и традициях народов мира не только самими иностранными студентами, но и гражданами Украины.

Чжан Чанчао
НТУ «ХПИ», КНР

КОММУНИКАТИВНАЯ ВЕРБАЛЬНАЯ КУЛЬТУРА СТУДЕНТОВ ИЗ КИТАЙСКОЙ НАРОДНОЙ РЕСПУБЛИКИ

На формирование китайской культуры большое влияние оказали три религиозных вероучения: конфуцианство (VI–V вв. до н. э.), даосизм (IV–III вв. до н. э.) и буддизм (I в. до н. э.). Конфуцианство и даосизм имеют китайское происхождение. Буддизм также приобрел широкое распространение в КНР. Китайские религии оказали заметное влияние друг на друга. Между представителями разных конфессий не существует вражды. Большинство китайцев считают себя последователями всех трёх религий.

Коммуникативная культура Китая опирается на конфуцианские и даосистские этические принципы. В стране считают, что мудрый человек должен жить по ритуалам и правилам, жить достойно. Китайский философ VI–V вв. до н. э. Кунцзы (Конфуций) не учил ничему новому. Он требовал строгого соблюдения древних китайских законов и установлений. Основа конфуцианства – культ предков. Сегодня каждая китайская семья периодически обращается к духам предков для получения помощи в решении жизненных проблем. При этом совершаются необ-

ходимые обряды. Отношения в семье строятся на основе 5 обязанностей сыновьего благочестия, выраженных Конфуцием: «Всегда высказывать полное уважение к родителям; доставлять им пищу самую любую; скорбеть, когда они больны; до глубины души сокрушаться при их кончине; приносить им, усопшим, жертвы с (религиозной) торжественностью...». Даосизм возник на основе учения древнекитайского философа Лао-цзы, жившего в VI в. до н.э. Лао-цзы говорил: «Человеком управляет Земля, Землей управляет Небо, Небом управляет Дао, а Дао управляет самим собой». Даосизм оказал значительное влияние на менталитет китайцев. Говорят, что каждый образованный китаец в социальной сфере – конфуцианец, а в душе он всегда немного даос. Одна из мировых религий – буддизм – приучил китайцев стойко переносить страдания, лишения и невзгоды.

По этическим принципам конфуцианства и даосизма, каждый человек должен идти путём золотой середины, быть уравновешенным, сдерживать проявление эмоций, знать свое место, не нарушать установленный порядок, не выставлять свои достоинства напоказ. Поэтому китайские студенты отличаются вежливостью, уважительным отношением к преподавателю. Они используют этикетные формулы для приветствия, прощания и благодарности, стараются не обидеть собеседника, избегают категоричности в речи, не углубляются в причины отказа в чем-то или называют выдуманную причину. Главное – не обидеть человека, важна гармония отношений, а не истина. Бесполезно требовать от китайского студента искреннего рассказа о личных проблемах и чувствах или прямого ответа на те вопросы, где китайцы предпочитают косвенный.

Китайская цивилизация выработала свою речемыслительную культуру. Студенты из КНР в своей речи часто используют сравнения, пословицы и даже притчи, которые являются традиционными для китайской литературы. Развитое ассоциативное мышление студентов и знания китайской литературы и истории делает возможным использование исторических фактов и разного рода сравнений в повседневной речи.

Китайцам, как и большинству жителей Востока и Азии, присуща одобрительная форма в начале общения. Хотя комплименты в китайской коммуникативной культуре не являются важным компонентом общения, в начале выступления с докладом студентов из КНР на конференции можно услышать: «Для меня большая честь представить вашему вниманию тему моего доклада...». Одобрение является показателем уважения для увеличения эмоционального контакта с собеседниками или слушателями. Важную роль в коммуникативной культуре народов мира занимает улыбка. В китайской традиции улыбка – признак уважения к собеседнику. Молчаливая улыбка китайского студента может быть реакцией даже на негативную

оценку преподавателя за плохо выполненное домашнее задание, чтобы не показывать свое огорчение. Улыбаясь собеседнику, китайцы как бы осуществляют профилактику его хорошего настроения вне зависимости от того, что они чувствуют или сообщают собеседнику.

Опытные и образованные преподаватели, которые хорошо знакомы с философией, историей, культурой и традициями Китая, быстро приходят к взаимопониманию с китайскими студентами и пользуются у них большим уважением.

Ли Чао
НТУ «ХПИ», КНР

ОСОБЕННОСТИ КИТАЙСКОГО ЭТИКЕТА И ДЕЛОВОГО ОБЩЕНИЯ

Развитие международных бизнес-отношений Китайской Народной Республики способствует популяризации культуры Китая и изучению национально-психологических качеств жителей Поднебесной. Несомненно, успех или провал проведения деловых переговоров во многом зависит от правильного восприятия друг друга представителями с обеих сторон. У европейцев вызывает интерес самобытность и неординарность традиционного китайского делового этикета. Рассмотрим его некоторые особенности.

В Китае важное значение придают налаживанию неформальных отношений с деловыми партнерами. Не принято начинать разговор с человеком, не зная его имени. При знакомстве спрашивают: «А как Ваша драгоценная фамилия?», «А сколько Вам лет?». Вопрос о возрасте имеет значение, т. к. чем старше собеседник, тем больше почестей ему будет оказано. Вопросы о семейном положении («Это Ваша жена?») и детях свидетельствуют об искреннем интересе к Вам. Обращение к собеседнику по имени или должности (директор, председатель, профессор) считается допустимым и вежливым. При приветствии у китайцев обязательна улыбка.

Длительность и различные формы рукопожатия отражает степень уважения к собеседнику: легкое рукопожатие (близкие друзья, понимающие друг друга без слов); твердое рукопожатие (не совсем близкие люди); легкое рукопожатие двумя руками (так обычно благодарят пожилого или высокопоставленного человека); легкий поклон с приложением руки к груди (выражение благодарности в официальной обстановке). Пожимание рук через порог и перекрестно является допустимым. При разговоре вежливым считается избегать взгляда собеседника, не смотреть ему в лицо, а все время поглядывать вниз. Ни в коем случае нельзя дотрагиваться до собеседника противопо-

ложного пола, но указательный жест пальцем на присутствующего человека возможен.

Планируя деловой визит, китайцы могут очень неопределенно сообщать время визита: «Придем до обеда». Опоздание на запланированную встречу или приход раньше назначенного времени допускаются. Во время деловой встречи китайские участники уделяют внимание сбору информации относительно предмета обсуждения и партнеров по переговорам и формированию «духа дружбы» – хороших личных отношений партнеров. На начальном этапе по внешнему виду, манере поведения и отношениям внутри делегации определяется статус каждого из участников переговоров. Также определяются участники, выражающие симпатии китайской стороне. В дальнейших переговорах происходит ориентация в общении на лиц с более высоким официальным и неофициальным статусом, а через симпатизирующих участников оказывается влияние на позицию противоположной стороны. В Китае любят проводить переговоры на своей территории. По сложившейся традиции («Гость говорит первым»), китайцы ждут предложений от противоположной стороны, а уступки и новые предложения и поправки делают обычно в конце переговоров. Окончательное решение принимается после одобрения со стороны «центра». Китайцы строго соблюдают процедуру вручения визитных карточек.

В Китае за мелкие нарушения не извиняются и не благодарят за незначительные услуги. Угощение, подарок и повышенное внимание могут полностью заменить словесное выражение благодарности. Во время деловых встреч подарки лучше делать не определенному лицу, а всей организации, т. к. получение личных подарков может быть запрещено. В общении с иностранцами китайцы демонстрируют особую вежливость и уважение. Для иностранцев часто делают исключения из правил. Китаец не понимает, как можно грубо разговаривать с иностранцем (в Китае это недопустимо).

Этикет, имея дифференцированный характер, играет важную роль в повседневной жизни китайского общества. В русском языке словосочетание «китайская церемония» обозначает излишнее проявление вежливости, излишние условности в отношениях между людьми. Несмотря на всемирную стремительную глобализацию, китайский этикет остается таким же, как и несколько тысячелетий назад. Его главными постулатами являются честность, порядочность, уважение к деловым партнерам в бизнесе, к самому себе и своим близким.

Shivan Amin

La Trobe University, KhNMU, Australia

PERSONALITY OF THE TEACHER IN SYSTEM

OF PROFESSIONAL TRAINING OF THE FOREIGN CITIZENS

One of the things that international students find when they begin studying in a new country is that there are many differences between their host country and the country they come from. These differences can be big or small, because of differences in culture, language or lifestyle. Adaptation is an important process for students, in which they learn to adjust to the differences in their new country.

The personality of a teacher is an important part of professional training, alongside the delivery of course content. There are many features of an education system which influence the relationship that teachers have with their students.

Due to the political history of Ukraine, not many people in Ukraine can speak English. This causes problems for students and teachers in their communication, which can make teaching extremely difficult for foreign citizens.

Rules and Expectation of teachers in Ukraine. Additionally, teachers in Ukraine seem to have higher expectations of students than in Australia. In Ukraine, students are expected to complete a lot more work in a smaller amount of time. As a result, teachers usually are unable to devote more time to explaining the lessons in greater detail. Students from overseas who are already dealing with the challenge of adaptation may find it difficult without extra support or teaching from their teacher. However, the higher expectation that Ukrainian teachers have ensures that students are more serious about their studies. Ukrainian teachers are also more likely to see their students without appointment, as and when it seems necessary. In Australia, this level of support does not seem to exist, and teachers are unable to meet with students without an appointment.

Different perspectives, which affects foreign students in Ukraine. Firstly, while Australia is an English-speaking country, not many people in Ukraine speak English because of political reasons, which make it very difficult for Australian international students to communicate with others within Ukraine.

Secondly, the Australian educational system is very different from the Ukrainian educational system and so Australian international students are used to different ways of studying, attending classes, submitting assessment and interacting with the teaching staff. For example, in Australia, teachers generally cover less content in classes but explain in great detail, but in Ukraine, teachers tend to cover a wide range of material but without going into so much detail. This can be difficult for Australian students who are used to learning and being taught in a different way. This difference could nega-

tively impact on Australian students if they do not have the skills to succeed in the Ukrainian education system.

Thirdly, the lifestyle in Ukraine is very different. On one hand, the people in Ukraine are very friendly and well educated. This allows international students to learn more about Ukrainian culture and to understand the respect that people show each other in Ukrainian culture. This is a very important part of international students adapting to Ukraine. Additionally, the living costs in Ukraine are much lower than in Australia, making it easier for an international student to feel comfortable and adapt to his/her new country. On the other hand, however, international students might find that administrative and paper work tends to take much longer than it should in Ukraine, because of different systems and processes in Ukraine. Furthermore, the language barrier for many Australia international students who cannot communicate in Russian or Ukrainian makes it harder to adapt.

Fourthly, geographical factors such as weather and country size are also important. In Australia, the weather is warmer (15 to 20 degrees for most of the year) than in Ukraine (as cold as – 35 degrees in winter). The harsher weather in Ukraine is yet another thing that makes it difficult for students to adapt. On the other hand, Ukraine is smaller than Australia and so it would be easier for international students to Ukraine to see more of the country in a shorter amount of time, to understand the country's culture, which will help them to adapt better.

Абдуллах Битар
НТУ «ХПИ», Сирия

ТВОРЧЕСКИЕ ИНИЦИАТИВЫ ИНОСТРАННЫХ СТУДЕНТОВ

Все, кто когда-либо был студентом, знают, что время учебы в университете – это самые лучшие годы, запоминающиеся яркими событиями и впечатлениями. Но для иностранных студентов первые годы жизни вдали от родины и семьи – это не всегда позитивные и приятные воспоминания. Большое значение имеет отношение к жизни самих студентов-иностранцев и, конечно, физическое здоровье, возможность скорейшей адаптации к новым климатическим условиям. Самым главным фактором успешной адаптации в первые годы жизни в чужой стране является новое интересное дело (кроме учебы), которое займет место в душе, даст возможности для саморазвития и профессионального роста. Для кого-то из иностранных студентов таким новым занятием стал спорт, для другого – свой собственный бизнес, для третьего – развитие

творческих талантов и участие в ансамблях, творческих вечерах, фестивалях.

В НТУ «ХПИ», который славится своей международной научной и педагогической деятельностью, многие десятилетия приглашает студентов в свой дружный коллектив Дворец студентов. Наш Дворец стал родным домом для многих иностранных студентов, которые нашли здесь друзей и творческих личностей, которые всегда поддержат все начинания, помогут разобраться в сомнениях и еще все очень хорошо организуют. Во Дворце работает Центр Арт-Интернешнл «Единство», собравший таланты из многих стран мира. Конечно, без поддержки наших инициатив Департаментом науки и образования, Харьковским горсоветом и Харьковской городской организацией иностранных студентов и граждан мы бы не достигли того, что умеем сейчас. Повышенный интерес к творчеству иностранных студентов помог многим из студентов поверить в свои силы и почувствовать свою уникальность. Это и стало мотивацией к дальнейшему развитию и успеху.

Решению многих организационных вопросов творческих инициатив иностранных студентов способствуют проректор НТУ «ХПИ» профессор Валерий Алексеевич Кравец, декан факультета международного образования Александр Петрович Ластовка и все сотрудники ФМО НТУ «ХПИ». Студентам из Камеруна, Нигерии, Кот-Д'ивуара, Эфиопии, Кувейта, Ирана, Сирии и Туркменистана не всегда удается найти общий язык. Благодаря усилиям Галины Волченко студенты раскрывают новые грани своего таланта и осуществляют совместные творческие проекты. Можно сказать, что *творчество объединяет*.

Создание творческих коллективов и организация их гастролей по Украине – это уже не несбыточная мечта студентов-иностранцев. Ансамбли, которые родились во Дворце студентов НТУ «ХПИ», уже с успехом гастролируют по Украине. Такая творческая деятельность иностранных студентов необходима и им самим, т. к. многие из них не знали о своих музыкальных, вокальных способностях до учёбы в Украине, Харькове, и НТУ «ХПИ», который будет представлен во многих городах иностранными студентами-артистами.

Дембеле Лиди
НТУ «ХПИ», Мали

КУЛЬТУРНОЕ ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ В ГОСУДАРСТВАХ АФРИКИ: ИСТОРИЯ И СОВРЕМЕННОСТЬ

Взаимодействие и взаимовлияние культур – это объективное явление, которое способствует развитию и обогащению культурного фонда народов мира. Взаимодействие культур в Африке – это исторический процесс, который возник благодаря разделению и оформлению этнических культур континента в различные исторические эпохи. Диалог культур в древности носил случайный, поверхностный характер. Этому способствовали миграция народов Африки, контакты с цивилизациями Средиземноморья и Ближнего Востока, завоевание Северной Африки арабами, проникновение их в Восточную Африку, колониальные режимы многих европейских государств. Колониальный режим затормозил социальное развитие народов Африки, но лишил изоляции многие этносы. Народности, племенные группы и даже отдельные племена в результате раздела Африки оказались в пределах территорий двух и более колониальных владений, что привело к межэтнической деятельности и межэтническому общению внутри отдельных колоний. Известно, что *этнос* (от греч. ἔθνος – народ, племя, группа) – это совокупность людей, которые длительное время совместно проживают на определенной территории, имеют одинаковые расовые признаки, язык, культуру и самосознание. Религиозный фактор также способствует формированию национальной и этнической разобщенности, чувства национальной исключительности и – главное – превосходства в противопоставлении одной нации другой.

Сегодня Африка открыта для всего мира. Социальные перемены на континенте и экономические международные отношения стимулировали определенные изменения в локальных африканских культурах, что сопровождалось прямым инокультурным заимствованием. Африканцы сегодня уже имеют возможность демонстрировать миру свои культурные традиции и общественные ценности. Стремительность миграционных процессов и увеличение численности этнических общин африканцев в странах Европы и США подтверждает успешность их ассимиляции в инокультурных государствах. Но для многих африканцев «расовая» уникальность может стать характеристикой расового социального статуса. Известно, что социальные движения, основанные на принадлежности к этнической группе, принимают конкретную форму в определенных историко-культурных ситуациях. Изменение статуса, которое требуют афроамериканцы от соотечественников, является хорошим примером того, как принадлежность к этнической группе формирует

социальные движения. Такой вид социального движения нельзя назвать положительным культурным взаимодействием.

Можно только приветствовать студенческую миграцию и гордиться молодыми африканцами, которые, приехав на учёбу, смогли адаптироваться и ассимилироваться в странах Европы и США. Направленность студенческой молодежи на обмен опытом, знаниями и культурными традициями подтверждает их чувство патриотизма и жизненно важной национальной идентичности.

В индивидуальных случаях на психологическом уровне этничность носит смысл выживания. Выживание этнической группы – гарантия выживания принадлежащего к ней человека (не в личном смысле). До сих пор население Африки отличается этнической пестротой и состоит из многих сотен племен, народностей и наций. Расширение международных культурных связей, вовлечение стран Африки во всемирный культурно-исторический процесс, значительные социально-культурные изменения, которые затрагивают почти все стороны общественной жизни различных стран и народов африканского континента подтверждают важность роли межкультурного взаимодействия в эволюции этнических культур и развитии общемировой цивилизации.

Хавое Аичата Маига
НТУ «ХПИ», Мали

ТРУДОВАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ КАК ОПРЕДЕЛЯЮЩИЙ ФАКТОР ЦЕННОСТНЫХ ОРИЕНТАЦИЙ СТУДЕНТОВ ИЗ ГОСУДАРСТВ АФРИКИ

Исследование национальных традиций и менталитета любого народа происходит благодаря изучению и анализу проявления общечеловеческого у представителей данного народа. Трудовая деятельность, наличие сознания и языка, культура и традиции, стремление к миру и свободе – это то, что характерно для людей независимо от их расовых и национальных различий. Известно, что очень большое значение в развитии всего человечества играет трудовая деятельность. Именно труд – основа общечеловеческого.

На протяжении всей истории человеческого общества у каждого народа развивалось стремление к свободе как социальной составляющей. Стремление людей к миру – родовая сущность каждого человека. Ведь для того, чтобы создать материальный достаток и духовные цен-

ности, трудиться, иметь необходимые условия для своего развития, люди должны жить в мире.

Трудолюбие свойственно всем народам, но у каждого оно проявляется по-разному. Отношение того или иного народа к труду – это не врожденная, генетическая черта, свойственная лишь данному народу. Трудолюбие не передается по наследству от деда к отцу и от отца к сыну. На любовь к труду влияют исторические, социально-экономические и географические условия, в которых живет данный народ. Так, работоспособность в условиях тропиков снижается в 2-3 раза по сравнению со странами с умеренным климатом. Кроме того, для получения некоторых продуктов и материалов в тропиках не требуется больших затрат физической энергии. Понятно, что географический фактор не может влиять на ценностные установки всего народа. Географические условия, исторические особенности вырабатывают у представителей данного народа определенное отношение к тем или иным видам трудовой деятельности. В этом отношении, например, жители южных регионов отличаются от жителей северных районов. Географический фактор играет важную роль. При попадании в другую национальную среду менять сформировавшиеся стереотипы по отношению к труду и конкретным видам деятельности бывает сложно. Однако географическая среда лишь вносит своеобразие в развитие тех или иных видов трудовой деятельности. Отношение к труду, сформировавшись, закрепляется в форме традиций и передаётся из поколения в поколение.

Каждый человек, который когда-либо общался с жителями Африки, отмечал их трудолюбие, целеустремленность, энергию и выносливость. Во время обучения в Украине африканские студенты быстро адаптируются к новым климатическим условиям и показывают большие успехи благодаря своему трудолюбию. Студенты с этого континента активно участвуют в концертах в составе творческих коллективов, участвуют в спортивных соревнованиях и научных конференциях. Многим приходится совмещать учёбу с работой. Часто студенты добиваются успехов в бизнесе и при этом продолжают успешно учиться в университетах. Изменение социального статуса успешных студентов не влияет на их отношение к учебе и трудовой деятельности в дальнейшем.

Трудолюбие жителей Африки является чертой национального характера. При этом изменение социальных или исторических факторов не всегда оказывает воздействие на трудолюбие африканцев.

Эль Эсбер Абдель Рахман
ХНМУ, Ливан

ИЗ ИСТОРИИ ИСЛАМСКОЙ ЦИВИЛИЗАЦИИ

Летопись ислама является одним из ярчайших периодов в истории человечества. Мир ислама, который не делится на Восток и Запад, действительно не принято называть ни Востоком, ни Западом.

В основе ислама («подчинения богу») лежит вера в Аллаха, в святость Корана, посланничество Мухаммеда, бессмертие души, воскресение мертвых в день страшного суда, вера в ад и рай, чертей, демонов и ангелов. Человек – раб божий, судьба его predetermined от рождения и неотвратима, «здешняя жизнь – только игра и забава». В *кисмет* (рок), *кадр* (предопределение), *таваккуль* (упование на судьбу) верят больше, чем в какой-либо другой религии. Цель и смысл жизни – «все во имя Аллаха».

Образ жизни регулируют пять предписаний: символ веры, намаз (молитва пять раз в день), милосердие (раздача милостыни и уплата налога), рамазан (30-дневный пост), хадж (паломничество в Мекку хотя бы раз в жизни).

Выполняешь предписанные строгие нормы поведения (шириат) – попадаешь в рай, нет – должен быть наказан. Система земных наказаний предусматривает публичные порки, отрубание рук, забрасывание камнями насмерть и т. д. Записанные в Коране моральные принципы «пригодны для всех времен и народов». То, что записано в Коране, обсуждению не подлежит. Музыка, живопись, скульптура в религиозной практике исключены.

Исламская мораль признает 10 библейских заповедей, но ограничивается лишь соблюдением внешних форм, не касаясь совести; внешнее отправление культа рассматривается как подтверждение внутренних намерений. Главное правило этики – совершать предусмотренные Кораном добрые поступки и отстраняться от злых. Ислам не различает светского и духовного начал, не разделяет власть на мирскую и религиозную. Государство есть инструмент религии, его цель – соблюдение религиозного закона. И сейчас в любом мусульманском государстве политическая и конфессиональная власти тесно переплетены. Ислам стал не только религией, а тотально пронизал всю жизнь своих приверженцев – от быта до политики.

Ислам поначалу собрал в едином религиозном «поле» – Арабском халифате VII–XII вв. – урожай всех культурных и научных достижений того времени, вызвал к жизни великие города, объединил многие страны, чуждые прежде по языку, религии, обычаям и политике. Улемы (богословы-правоведы) стали играть важнейшую роль в общественно-

политической жизни, контролируя законодательство, суд, образование, науку. Однако стремление оградить мусульманскую общину от связей с иноверцами привело к замкнутости исламского мира, отставанию в технике и культуре. Жёсткий контроль над общественной жизнью пресекал тенденции к разнообразию, гибкости и творчеству. Коран, написанный на арабском языке, запрещалось переводить на другие языки. Книгопечатание началось только в XVIII в. Отсутствовало женское образование. Государственная собственность на землю, незащищенность частной собственности от произвола властей, запрещение ростовщичества тормозили развитие экономики.

Численность мусульман превышает 1 млрд. чел. Большую их часть (90%) составляют *сунниты* – последователи ортодоксального вероисповедания. В суннизме различаются четыре богословско-юридических толка (*масхаба*): *маликитский* (консервативный, преобладает в странах Северной и Западной Африки); *ханифитский* (либеральный, преобладает в Центральной и Южной Азии, Турции, России); *шафиитский* (критический, преобладает в Египте, Сирии, Иордании, Йемене, Восточной Африке и Юго-Восточной Азии); *ханбалистский* (фанатичный, преобладает в Саудовской Аравии, ОАЭ, Омане). Все суннитские масхабы считаются одинаково правоверными, и мусульманин может выбрать их по своему усмотрению.

Остальные 10% мусульман являются *шиитами* – исламскими «протестантами», представленными большим числом сект. Шииты проявляют большую, чем остальные мусульмане, нетерпимость к иноверцам и инакомыслящим, гибель в борьбе с которыми считается священной.

С конца XIX в. исламский мир оказался в сфере полного политического и экономического влияния Запада и России и сейчас находится в *стадии перелома* цивилизации. Реакция общества на распространение ценностей других цивилизаций по-библейски «стандартна» – силогизм большинства и иродианство меньшинства. Сопротивление не встречает лишь «вестернизация» в технике и технологии. В большинстве мусульманских стран введены конституции, выборы депутатов, многопартийность и др. элементы европейской политической системы.

Исламское общество не воспринимает резких социально-экономических перемен, ревниво оберегает свои традиции, не преодолело привычки к насилию. Победы мусульман были достигнуты в сражениях, но распространение ислама среди покорённых народов происходило не военной силой. Не стоит подстегивать развитие исламской цивилизации силой, как и любое другое общество.

АРАБСКИЙ ЯЗЫК: ИСТОРИЯ И СОВРЕМЕННОСТЬ

День арабского языка отмечается с 2010 г. Тогда накануне Международного дня родного языка департамент ООН по связям с общественностью предложил учредить собственный праздник для каждого из шести официальных языков организации. Предполагается, что эта инициатива послужит укреплению межкультурного диалога и развитию многоязычного мира. Датой Дня арабского языка в международном календаре было выбрано *18 декабря*. В этот день в 1973 г. Генассамблея ООН включила арабский язык в число официальных и рабочих языков этой организации. *Языки ООН*: английский, арабский, испанский, китайский, русский, французский. Самая старая скоропись на арабском языке была найдена в Сирии в IX в. до н. э. *А первая печатная книга с арабским шрифтом* была издана в Турции в 172 г.

В течение столетий арабский язык постоянно менялся. После широкого распространения ислама арабский язык остался неизменным. Священный характер текста Корана обусловил сохранность всех его языковых особенностей без существенных изменений до настоящего времени.

Статус арабского языка:

1. Арабский язык принадлежит к семитской группе языков (афразийская языковая макросемья).

2. Точных данных о количестве носителей арабского языка нет, в разных источниках цифры варьируются от 240 до 420 миллионов человек.

3. В религиозных целях классический арабский – язык Корана – используется приверженцами ислама по всему миру (количество мусульман превышает 1,5 миллиарда человек).

4. По степени распространенности этот язык занимает VI место в мире.

5. Арабский язык является официальным языком большинства стран Ближнего и Среднего Востока, Аравийского полуострова, а также ряда стран Африканского континента. Официальный статус государственного языка имеет в следующих странах: Алжир, Бахрейн, Джибути, Палестина, Иордания, Ирак, Йемен, Катар, Коморские Острова (наряду с французским), Кувейт, Ливан, Ливия, Марокко, Мавритания, ОАЭ, Оман, Саудовская Аравия, Сирия, Сомали (наряду с сомалийским), Судан, Тунис, Чад и Эритрея (наряду с тигре). Официальный язык ООН, Африканского Союза и Арабской Лиги.

6. Больше всего носителей арабского языка проживает в Египте, за ним в порядке убывания следуют: Алжир, Марокко, Саудовская Аравия, Судан, Ирак, Йемен, Сирия, Тунис, Ливия, Иордания, Палестина, Ливан, Франция, Оман, Мавритания, США, Чад, ОАЭ.

В письменности многих языков (персидский, курдский, язык урду, др.) используются арабские буквы. Некоторые особенности арабского языка: а) 28 букв; б) пишется справа налево; в) нет больших и маленьких букв; г) пишем, как произносим.

В настоящее время классический, или, как его принято называть, высокий арабский, нельзя назвать языком общения – в разговорной речи он не используется. Зато употребляется на письме – при издании книг и даже современных газет. В научной и технической литературе при недостатке терминов используют французский язык (в Тунисе, Марокко и Алжире) или английский (в других арабских странах). Основные диалекты арабского языка: 1) диалект арабского залива; 2) иракский диалект; 3) диалект белад ашаам; 4) египетский диалект; 5) марокканский диалект и другие диалекты.

На взаимопонимание влияют условия и тематика беседы. Сугубо местная или профессиональная тематика (национальная кухня, местное хозяйство, быт, обычаи, т. е. все то, что характеризуется употреблением местной лексики и выражений) ослабляет взаимопонимание и требует пояснений. Однако общественно-политические и культурные темы, которые во многом опираются на общелитературную лексику и выражения, обеспечивают более высокую степень взаимопонимания.

Билал Хамзе
УкрГАЗТ, Ливан

ОСОБЕННОСТИ СОВРЕМЕННОГО ЭТАПА ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ

Современное информационное общество характеризуется процессом активного использования информации в качестве общественного продукта, в связи с чем происходит формирование высокоорганизованной информационной среды, которая определяет процессы экономики и общественных отношений. Информационные технологии (ИТ) быстро ассимилируются с культурой общества, т. к. создают большие удобства, снимают многие производственные, социальные и бытовые проблемы, вызываемые процес-сами глобализации и интеграции мирового сообщества, расширением внутренних и международных экономических и культурных связей, миграцией населения.

Основными свойствами ИТ, которые делают их способными к включению в систему управления каким-либо объектом, являются: 1) документируемость – возможность их представления на материальных носителях в соответствии с действующими правилами оформления документации; 2) надежность – реализация в процессе эксплуатации всех ее функций в соответствии с заданными требованиями; 3) завершенность – вероятность выявления ошибок, допущенных при ее разработке; 4) понятность и ясность – простота в освоении пользователем; 5) открытость и расширяемость – свойство ИТ, характеризующееся возможностью введения новых элементов и связей; 6) ресурсоёмкость – свойство, характеризующееся объемом необходимых для реализации ресурсов; 7) формализованность – возможность приведения ИТ к абстрактному виду; 8) защищённость – способность фиксировать или блокировать действия по несанкционированному доступу к информации или попытке ее разрушения; 9) эффективность – свойство, характеризующееся совокупностью эффективностей технического, экономического и социального характера при их использовании.

Сегодня широко используются следующие ИТ:

– *поддержка функционирования электронных социальных сетей.*

Электронная социальная сеть – интерактивный многопользовательский веб-сайт, контент которого наполняется самими участниками сети. Это автоматизированная социальная среда, обеспечивающая электронное общение, которое не зависит от времени и пространства, для некоторой группы людей, имеющих общие интересы;

– *информационно-поисковая система.* Автоматизированная система, которая представлена в веб-пространстве собственным веб-интерфейсом и предназначена для формирования и сохранения данных, поиск и предоставление пользователям затребованных данных;

– *wiki-технология.* Поддерживает функционирование в Интернете веб-сайта, структуру и содержание которого пользователи могут самостоятельно изменять с помощью инструментов wiki-пространства, которые доступны с wiki-сайта. Она предназначена для коллективной разработки, сбережения, структурирования текста, файлов, мультимедиа. От конкретного пользователя не требуется окончательного формирования собственного wiki-сайта. Предполагается коллективная творческая работа всех wiki-пользователей;

– *blog-технология.* Поддерживает функционирование в Интернете небольшого веб-сайта, который является личным дневником конкретного автора, и обеспечивает возможность дополнения событий или информационных данных в обратном хронологическом порядке. Существует возможность размещения фото, видеоматериалов. Содержание блога доступно для свободного просмотра в сети и может

быть прокомментировано читателями с ссылкой на веб-страницу ресурса;

– *twitter-технология*. Система, которая даёт возможность пользователям отправлять и получать небольшие текстовые сообщения, SMS, средства мгновенного обмена сообщениями или посторонними программами-клиентами.

Научно-технический прогресс характеризуется стремительным темпом развития компьютерной техники, высокоскоростных способов передачи данных, разнообразного программного обеспечения для реализации технического потенциала и решения технических заданий, а также обеспечения информационного взаимодействия между людьми.

Энхбаяр Батчулуун
ХНАДУ, Монголия

СИСТЕМА ЭНЕРГЕТИКИ МОНГОЛИИ

Монголия – страна степей, пустынь и гор, ветра и солнца. Сама природа определила выбор источников энергии для этой страны.

Система энергетики Монголии начала активно развиваться с 1950-х годов. В 1940 г. в Монголии было произведено всего лишь 11,5 млн. кВт ч электроэнергии. А к концу восьмидесятых годов был достигнут наивысший уровень производства электроэнергии (3 568,3 млн. кВт ч 1989 г.). Индустриализация страны осуществлялась в основном за счет активной экономической помощи со стороны Советского Союза. После его распада произошло сокращение производства электроэнергии. Докризисный (198 г.) уровень производства электроэнергии был превышен лишь в 2007 г.

В настоящее время проектная мощность всех электроисточников страны составляет 850 МВт. По исследованиям Министерства минеральных ресурсов и энергетики, национальная потребность в электричестве в 2015–2030 гг. увеличится до 1500–3000 МВт. Так, к 2013 г. ожидается увеличение производства электроэнергии до уровня 4690 млн. кВт ч.

Монголия импортирует электроэнергию из России, несмотря на достаточные собственные энергоресурсы. Причинами являются проблемы с регулицией суточного графика нагрузки (дневная нагрузка превышает имеющиеся мощности, невозможность регулирования и аккумуляирования электроэнергии в ночное время). Вместе с тем большое число генерирующих небольших мощностей по стране создаёт проблемы с регулицией выработки электроэнергии. Другим фактором является низкое качество

эксплуатации теплоэлектростанций (ТЭС) и их износ. Теплоэнергетика является доминирующей в структуре производства электроэнергии: всего в стране действует 7 ТЭС, построенных в советское время.

Сегодня ведется строительство энергоисточника компании «Тавантолгой» в 20 МВт на угольном месторождении «Баянтээл» и энергостанции в 600 МВт на угольном месторождении «Боорэлжуут». Работы выполнены на 20–50%. Монгольские инженеры впервые самостоятельно построили электростанцию с мощностью 18 МВт на месторождении «Ухаахудаг». В целом от сжигания угля получают около 95% всей производимой энергии в стране.

Также построено несколько гидроэлектростанций (ГЭС) малой мощности (от 0,5 до 2 МВт). Их вклад в электроэнергетику не превышает 3%.

Для регуляции суточного графика нагрузки энергосистемы и покрытия дефицита на востоке и северо-востоке страны ведётся сокращение числа малых дизельных электростанций, вклад которых в производимую электроэнергию находится в пределах 2%. Десятки дизельных электростанций мощностью от 10 кВт до 3 МВт обеспечивают электроэнергией отдалённые районы страны и не имеют электрических связей с энергосистемами Монголии.

Кочевники-скотоводы чаще всего используют установки на основе солнечных батарей (в том числе и в результате реализации национальной программы обеспечения всех кочевников солнечными батареями мощностью от 100 Вт до 8 кВт). Кроме этого крупного проекта, в стране реализованы многие проекты по использованию возобновляемых источников энергии. Так, в аймаке Завхан работает электростанция с комбинированными источниками ветра и солнца. Южнокорейский исследовательский институт энергетики в 2003 г. создал солнечно-ветряную электростанцию мощностью 8 мВт в аймаке Сухбаатар. По некоторым оценкам, удельный вес солнечной энергетики в стране сегодня составляет порядка 1%.

К концу 2012 г. в Монголии заканчивается строительство ветроэлектростанции (ВЭС) на 31 турбине мощностью 1,6 МВт каждая, что позволит генерировать около 5% производимой электроэнергии.

Башир Мохаммад
ХНАДУ, Иордания

ДЕМОНСТРАЦИЯ ВИХРЕВЫХ ТОКОВ

Впервые вихревые токи были обнаружены французским учёным Д. Ф. Араго (1786–1853) в 1824 г. в медном диске, расположенном на оси под вращающейся магнитной стрелкой. За счёт вихревых токов диск приходил во вращение. Это явление, названное явлением Араго, было объяснено несколько лет спустя М. Фарадеем с позиций открытого им закона электромагнитной индукции: вращаемое магнитное поле наводит в медном диске токи (вихревые), которые взаимодействуют с магнитной стрелкой. Вихревые токи были подробно исследованы французским физиком Фуко (1819–1868) и названы его именем.

Обнаружить вихревые токи можно косвенным образом по их взаимодействию с магнитами. Чтобы это сделать, нам потребуются сильный магнит и пластинка из алюминия на подвесах. Если к алюминиевой пластине приблизить магнит и сделать это медленно, то пластинка никак не реагирует на присутствие магнита. Однако если начать быстро приближать магнит к алюминиевой пластинке или удалять магнит от неё, то она тоже приходит в движение. Что же побуждает алюминиевую пластинку взаимодействовать с магнитом? Дело в том, что движущийся магнит индуцирует в алюминии вихревые токи, которым можно сопоставить магниты. Взаимодействие магнитов, порожденных вихревыми токами, и движущимся магнитом приводит к их притяжению и отталкиванию. Именно такая картина и наблюдается в опыте.

Вихревые токи широко применяются людьми в повседневной жизни. Известно, что если пропустить электрический ток по проводнику, этот проводник нагреется. Поэтому при помощи вихревых токов расплавляют металлы. Для этого тигель с металлом помещают в изменяющееся магнитное поле, индуцирующее вихревые токи, которые расплавляют металл. Таким же образом вихревые токи нагревают металлические детали при сварке, наплавке и пайке.

Каррум Осман
ХНАДУ, Марокко

ЧТО ТАКОЕ НАНО?

Новые технологии – это то, что направляет человечество вперёд, к прогрессу. Они определяют качество жизни каждого и силу государства, в котором мы живём. Сегодня научно-технический прогресс зависит от использования наноматериалов – искусственных объектов нанометровых размеров. В переводе с греческого слово «нано» означает карлик, гном. Один нанометр (нм) – одна миллиардная часть метра (10^{-9} м). На-

нометр очень мал, во столько же раз меньше одного метра, во сколько толщина пальца меньше диаметра Земли.

Человек уже научился извлекать выгоду из объектов разных размеров. Мы можем расщеплять ядра атомов и добывать атомную энергию, проводить химические реакции и получать новые вещества с уникальными свойствами. Но есть интервал размеров, куда долгое время не ступала нога учёных, – между сотней нанометров и 0,1 нм. С такими объектами предстоит работать нанотехнологам. Нанотехнологии используют самые последние достижения химии, физики и биологии. Наномир может работать на нас.

Последние исследования доказали, что в Древнем Египте нанотехнологии применяли для окрашивания волос в черный цвет. В одном из музеев в Великобритании хранится «Кубок Ликурга» древнеримских мастеров с наименьшими частицами золота и серебра, которые добавили в стекло. При различном освещении кубок изменяет цвет – от темно-красного до светло-золотистого. Учёные доказали, что размеры этих частиц 50 до 100 нм.

Исследования американского физика, лауреата Нобелевской премии по физике 1965 г. Ричарда Фейнмана считают стартом в борьбе за покорение наномира. Метод исследования нанообъектов – атомно-силовую микроскопию – разработали учёные Герд Бинниг и Генрих Рорер (за это Нобелевская премия 1986 г.). В 1985 г. Ричард Смэлли, Роберт Керл и Гарольд Крото открыли фуллерены, впервые сумели измерить объект размером 1 нм. Фуллерены – это молекулы, состоящие из 60 атомов в форме сферы. В 1996 г. им также присудили Нобелевскую премию.

Графит, из которого делают грифели карандашей, представляет собой стопку листов графена. Графен – это плоский лист из атомов углерода в решётке, каждая ячейка которой похожа на пчелиную соту, а расстояние между соседними атомами углерода в графене составляет около 0,14 нм. Дендримеры – это наноструктуры размером от 1 до 10 нм с разветвлённой структурой. Если дендример синтезировали в растворе лекарственного препарата, то он становится нанокапсулой с данным лекарственным препаратом. Кроме того, полости внутри дендримера могут содержать вещества с радиоактивной меткой и применяться для диагностики различных заболеваний.

Нанотехнологии дают возможность создавать поверхность, похожую на массажную микрощётку, – нанотраву. Она представляет собой множество параллельных нанопроволок одинаковой длины, которые находятся на одинаковом расстоянии друг от друга. Когда капля воды падает на нанотраву, то не может проникнуть между нанотравинками из-

за высокого поверхностного натяжения воды. Материалы из таких тканей остаются всегда чистыми.

С 2007 г. в продаже появились литий-ионные аккумуляторы с электродами из проводящих наночастиц титаната лития, которые могут быть установлены на электромобили. Новые аккумуляторы имеют высокую скорость перезарядки, увеличенный срок службы, могут работать при низких температурах. Их использование позволяет увеличить пробег электромобиля до 400 км, что отвечает максимальному пробегу бензиновых машин от заправки до заправки.

На самом деле человечество всегда пыталось экспериментировать с нанотехнологиями. Дальнейшее развитие этого направления зависит от вас.

Мохаммад Мсаллам
ХНМУ, Иордания

НЕВРОЛОГИЧЕСКИЕ ЗАБОЛЕВАНИЯ КАК СОЦИАЛЬНАЯ ПРОБЛЕМА XXI ВЕКА

В связи со старением населения планеты (увеличением количества пожилых людей в структуре общества) болезнь Паркинсона стала настоящей социальной проблемой. Неуклонно растет число случаев заболевания, недуг молодеет – увеличивается количество пациентов в возрасте от 30 до 40 лет. Внимание мировой общественности к этой болезни не случайно. Паркинсонизм – достаточно распространенное заболевание, поражающее человека на самом пике его интеллектуальной активности. Нарушения прогрессируют в среднем в течение 10 лет; смерть наступает обычно от аспирационной пневмонии или некоторых других инфекций. Болезнь Паркинсона чаще поражает мужчин, чем женщин, обычно наблюдается у людей старше 60 лет. Основные проявления болезни Паркинсона – замедленность движений, дрожание конечностей, скованность мышц, неустойчивость равновесия, депрессия, тревога, раздражительность и безразличие к окружающим. Это заболевание связано с гибелью особых нервных клеток – дофаминовых нейронов. При потере 70–80% этих нейронов возникают симптомы паркинсонизма: нарушение движения, тремор (дрожь в конечностях). В дальнейшем больные теряют способность совершать произвольные движения: дофамин регулирует двигательную активность. Эффективное средство при лечении болезни Паркинсона создано австрийским ученым украинского происхождения Олехом Хорникевичем в 1960–1961 гг. К сожалению, он

так и не получил абсолютно заслуженную Нобелевскую премию (вместе с Арвидом Карлссоном). Дофамин, «гормон удовольствия», эффективно регулирует движение. Его низкий уровень в организме приводит к нарушению движения, тогда как повышенный уровень дофамина вызывает гиперактивность, физическое и психическое возбуждение. Доказано, что улучшение памяти и когнитивных функций головного мозга способно уберечь человека от развития таких дегенеративных заболеваний, таких как болезнь Паркинсона, болезнь Альцгеймера, а также от старческого слабоумия. По статистике, болезнь Паркинсона стоит на 5 месте по частоте обращаемости и составляет около 3,5% от общего числа неврологических болезней: а) во всем мире на 100 000 человек в популяции количество больных паркинсонизмом составляет 200–300 человек; б) на 100 000 человек до 40 лет в популяции в целом количество больных паркинсонизмом составляет 5 человек; в) на 100 000 человек от 40 до 70 лет в популяции количество больных паркинсонизмом составляет 300–700 человек; г) на 100 000 человек после 70 лет в популяции в целом количество больных паркинсонизмом составляет более 700 человек.

Во всем мире примерно 4 млн. человек страдают этим недугом. Жертвами этого заболевания стали боксер Мухаммед Али; политики Ясер Арафат, Мао Цзэдун, Иоан Павел II; известные актеры Майкл Дж.Фокс, Михаил Ульянов, художник Сальвадор Дали и др. В 1817 г. английский врач Дж. Паркинсон впервые описал симптоматику хронического прогрессирующего заболевания головного мозга – «дрожательного паралича», проявляющегося дрожанием рук и ног, нарушением равновесия, скованностью и замедленностью движений, отметил уменьшением громкости голоса, замедленной и монотонной речью. Эта патология была названа именем ее первооткрывателя, в день рождения которого ежегодно отмечается Всемирный день болезни Паркинсона (11 апреля).

Создаются общественные организации, общества пациентов с болезнью Паркинсона (символ-логотип их – красно-белый тюльпан). Голландский садовник Ван дер Верелд, который сам болеет болезнью Паркинсона, в 1980 г. вывел этот вид тюльпанов и назвал его «Доктор Джеймс Паркинсон». Он символизирует мужество, протест, пробуждение к жизни, добро, борьбу с недугом и веру в преодоление болезни.

СЕКЦІЯ 12

ДУХОВНІСТЬ ЯК ОСНОВА ЖИТТЯ СУЧАСНОЇ ЛЮДИНИ

Алейнікова Л.
НТУ «ХП»

ПРОБЛЕМА АДАПТАЦІЇ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ В УКРАЇНІ

За умов розвитку міжнародної співпраці в галузі освіти до вищих навчальних закладів України й досі прямують іноземні громадяни з метою здобуття вищої освіти за різними спеціальностями та напрямками.

Першим серйозним завданням, яке постає перед іноземними громадянами, що приїжджають в Україну є оволодіння російською мовою в обсязі, що є необхідним для навчання на основних курсах ВНЗ відповідно до обраної спеціальності.

Навчання російської мови як іноземної починається на підготовчих факультетах та/або відділеннях ВНЗ, у центрах підготовки іноземних громадян. Перед викладачами, що працюють на таких факультетах, постають два основні завдання: забезпечення адаптації іноземних слухачів до умов іншомовного середовища та підготовка до навчання в обраному ВНЗ в одному потоці з українськими студентами.

Установлення комунікативних зв'язків з іноземцями, особливо з тими, що прибули в нашу країну для навчання, є важливим для українського суспільства та світової спільноти в цілому. Виникає необхідність формування в іноземців комунікативної компетенції, яка в соціальному плані передбачає адаптацію індивіда в іншомовному середовищі.

З перших днів перебування в українському ВНЗ іноземні студенти перебувають у незвичному для них соціокультурному, мовному й національному середовищі, у якому їм потрібно адаптуватися якомога швидше. Саме тому успішне управління навчально-виховним процесом є невід'ємною частиною вирішення завдання адаптації іноземних студентів.

Іноземні студенти мають адаптуватися не тільки до ВНЗ, як українські студенти, не тільки до життя в гуртожитку, але й до життя в іншій країні. Ці умови адаптації виявляються для них часто екстремальними, оскільки, по-перше, іноземні студенти приїжджають із різних країн сві-

ту, а значить, із різних кліматичних зон та часових поясів; по-друге, вони є представниками різних соціумів із різними культурами, традиціями, системами цінностей; по-третє, вони, як і всі люди, мають індивідуально-психологічні особливості, які також можуть виявлятися в адаптаційному процесі.

Актуальність проблеми адаптації іноземних студентів в українських ВНЗ зумовлено насамперед завданням подальшого ефективного їх навчання як майбутніх спеціалістів. Швидке пристосування сприяє прискореному залученню студентів до навчального процесу, підвищує якість і рівень навчання іноземців, забезпечує високу мотивованість оволодіння знаннями, вміннями та навичками. Академічна успішність, суспільна й наукова активність сприймаються як чинники успішної адаптації студентів. Навпаки, байдужість, неуспішність, відсутність інтересу до навчання дає змогу говорити про певні труднощі адаптаційного періоду.

Важливо відзначити, що знання й уміння на практиці враховувати особистісні якості студентів сприяють скороченню термінів успішної адаптації іноземних студентів, яка безпосередньо впливає на ефективність навчального процесу у вищих навчальних закладах.

Билал Хамзе
УкрГАЗТ

ВЕРА И СМЫСЛ ЖИЗНИ ЧЕЛОВЕКА

Вопрос «В чем смысл жизни?» тесно связан с верой человека. Вера играет фундаментальную роль в жизни человека. Вера – один из базовых столпов мировоззрения. Вера преобразовывает человека изнутри, способствуя обновлению души и сердца. Воздействие, оказываемое религией и отношениями с Создателем, создаёт гармонию между составляющими человеческой сущности и устраняет внутренние неурядицы. Можно сказать, что вера является важным поворотным пунктом в жизни человека.

Вера – это не та вещь, которую мы можем вынести за пределы нашей повседневной жизни, забыть о ней и не обращать внимания. Вера – самая главная вещь, влияющая на жизнь человека.

Признаком того, что человек на правильном пути исцеления своей души – это как раз радость. Господь дал четкое определение, кто Его

ученики: их можно будет узнать по тому, что они будут *любить* друг друга. Внешнее проявление любви – это радость. Когда с человеком приятно общаться, вести беседу и даже просто находиться рядом, можно назвать такого человека радостным. Радостные люди приносят радость и окружающим. В чём заключается радость?

Радость – это моральная вещь, которую не увидишь глазами, не посчитаешь, не потрогаешь руками и не купишь за деньги. *Радость* – это чувство, которое находится в сердце человека, и даёт ему спокойствие, надежду и в результате – хорошие отношения с людьми.

Вера влияет на нравственность человека: *в отношениях с женой, мужем; в отношениях с детьми; в отношениях с родителями; в отношениях с соседями и окружающими; в отношении к работе; в обществе.*

Таким образом, никто не может отрицать благотворное воздействие веры на жизнь человека. Нет сомнения, что вера и религия оказывают огромное влияние не только на жизнь человека, но и на общество в целом, и являются единственным средством достижения счастья и благополучия. Это влияние, как доказано выше, отражается на всех аспектах человеческой жизни. И хотя религиозные предписания, являются залогом счастья личной и общественной жизни, необходимо отметить, что счастье человека и общества зависит именно от выполнения религиозных предписаний, ибо важна сама истина, а не притязания на нее.

Ватыляк О.
ФГАОУ ВПО «БГНИУ»

ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ МВД РОССИЙСКОЙ ИМПЕРИИ ПО КОНТРОЛЮ ЧИСЛЕННОГО СОСТАВА КОНФЕССИЙ И ДЕНОМИНАЦИЙ НА ТЕРРИТОРИИ ЦЕНТРАЛЬНОЙ РОССИИ В КОНЦЕ XIX–НАЧАЛЕ XX ВЕКОВ (НА ПРИМЕРЕ СТАРООСКОЛЬСКОГО УЕЗДА КУРСКОЙ ГУБЕРНИИ)

МВД свою деятельность по контролю численного состава конфессий и деноминаций осуществляло для того, чтобы собрать местные сведения о численном составе и конфессиональной принадлежности населения вообще и в частности для исследования умственной и нравственной жизни русского народа. Именно для этой цели проводились соответствующие исследования численного, этнического, конфессионального и других показателей состояния населения на территории какой-либо

конкретной местности. Рассмотрение данных факторов давало реальное отражение ситуации, сложившейся на определенной территории, а также позволяло выявить проблемы и противоречия и направить конкретные действия на их решение.

Необходимо отметить, что территория бывшего Старооскольского уезда Курской губернии (на сегодняшний день Старооскольского района Белгородской области) также, как и вся территория России, была тщательно исследована соответствующими органами Министерства внутренних дел. Переходя непосредственно к вопросу о численности бывшего Старооскольского уезда Курской губернии, необходимо сказать, что, к сожалению, для рассмотрения и анализа данного вопроса остро не хватает исторических источников.

Конфессиональный состав Старооскольского уезда по результатам первой всеобщей переписи населения в 1897 г. представлен следующим образом: православные – 145 735 (99,8% населения), из них – 71 135 мужчин и 74 600 – женщин; старообрядцы и уклонисты от православия – 43 (0,03% населения), из них 17 мужчин и 26 женщин; римские католики 60 (0,04% населения), из них 35 мужчин и 25 женщин; лютеране – 30 человек (0,02% населения), из них 18 мужчин и 12 женщин; караимы – 1 женщина; иудеи – 122 человек (0,08% населения), из них 62 мужчин и 60 женщин; магометане – 18 (0,01% населения) мужчин. Отдельно от всего уезда в переписи 1897 года подсчитан вероисповедный состав города Старый Оскол. Распределение населения уездного города состояло из православных 15 464 (99,02%), из них 7 544 мужчин, 7 920 женщин; иудеи – 110 (0,71%), из них 57 мужчин и 53 женщин; римские католики – 22 (0,14%), из них 12 мужчин и 10 женщин; лютеране – 12 (0,08% населения), из них 5 мужчин и 7 женщин; магометане – 9 (0,06% населения) мужчин.

Но уже в статистических данных Министерства внутренних дел Российской империи за 1901 г. сообщается о том, что в Старооскольском уезде было 45 человек из числа старообрядцев, сектантов и уклоняющихся – 19 мужчин и 26 женщин, что в процентном отношении к общему числу православных составляет 0,91%. В это число входило 19 человек, отнёсших себя к мистическим сектам.

На основании всех вышепредставленных данных можно сделать вывод о том, что в Старооскольском уезде Курской губернии, как и в прочих уездах Российской империи, численный и конфессиональный показатели состава населения были своеобразными, постепенно меня-

лись с течением времени, а также имели свои специфические качества ввиду территориальной, этно-национальной и других особенностей, присущих данной местности.

Гахова О.
КЗ «ХГПА»

ДУХОВНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Проблема розвитку духовності суспільства й окремої особистості є актуальним питанням сучасної науки. У процесі еволюційного розвитку людство накопичило велику кількість цінностей, однією з яких є духовність. Крім того, за цей час відбулися перетворення самої людини: у світі стало більше освічених людей. Вони, спираючись на свої знання й досвід, можуть впливати на навколишній світ, робити його більш досконалим. І – як наслідок історичних еволюційних змін, усе більшої інтеграції особистості в цивілізацію – змінюється духовний світ людини. Людина стає більш культурною, моральною. Але в сучасному світі, окрім великих досягнень у розвитку суспільства, особистості, її освіченості та моральних якостей, усе більш помітні проблеми, які безпосередньо пов'язані з невідповідністю матеріальних досягнень людства й тими методами та шляхами, якими духовність утілюється в життя.

Підвищення інтересу до теми духовності, духовного зростання особистості в сучасній науці не є випадковим процесом. Проблему духовності розглядають філософи, соціологи, культурологи, педагоги, психологи. Представники кожної із цих наук мають свій погляд на сутність духовності, що вказує на універсальність її феномену й водночас, ускладнює можливість єдиного її тлумачення.

Проблеми духовності розвитку особистості порушували у своїх працях видатні філософи-космісти (В. Соловйов, В. Вернадський), сучасні філософи (Л. Губенський, Г. Шевченко, С. Кримський, С. Пролєєв), психологи (Ж. Юзвак, І. Бех). Ці автори дають методологічні обґрунтування сутності духовності суспільної особистості.

Г. Шевченко наголошує, що «духовність особистості вміщує в собі гармонію, красу світу, моральні імперативи, єдність думок і почуттів».

«Духовність» походить від слова «дух», яке сягає корінням античної філософії. У перекладі з латини (spiritus), грецької (pneuma) та давньоєвропейської (pneuma) це означає порух повітря, подих, дихання (як носій життя, саме життя). Pneuma – ефірна. Pneuma – теж м'яка, що не має консистенції, невловима речовина. Вона означає також подих Бога, дар життя отриманий від Бога.

Дух (духовне, духовність) належить до таких філософських понять, визначення яких можливе щодо власної протилежності – до матерії, природи, практики, тілесності, тобто реальних, самотійних сутностей, що мають джерело буття в самих собі. Тому «духовність» можна розуміти як якісну характеристику особистості, яка відображає перевагу в неї духовних, моральних, інтелектуальних цінностей над матеріальними.

У широкому сенсі дух – це філософська категорія для позначення здатності людини розкривати зміст буття в його справжності й за допомогою цього ставитися конструктивно і творчо до власної життєдіяльності. Дух – це особлива (духовна) форма освоєння світу людиною й водночас форма саморозвитку людини. Духовність виражає динаміку громадського та особистого людського життя, входить у зміст рушійних сил історичного процесу. Завдяки духовному розвитку буття людини набуває особливого характеру, специфіка і спосіб здійснення такого буття не виводяться безпосередньо з обставин і передумов його існування, а тому конкретизується як процес самовизначення людини у світі.

Грунічева А.
НТУ «ХП»

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ ОФІЦЕРІВ

Розвиток управлінської культури офіцерів у професійній управлінській діяльності має велике значення, оскільки ефективність військової практики суттєво залежить від її організації та оптимального управління. Керівників військових структур у всі часи вважали особливою групою, оскільки управління військами серед усіх видів людської діяльності є одним з найбільш складних, напружених і відповідальних.

Урахування елементів управлінської культури офіцерів в управлінській діяльності дає змогу поліпшити організацію управління, спрос-

тити процес управління, забезпечити злагодженість і чіткість роботи апарату управління, підвищити дисципліну в підрозділі. Саме від рівня підготовленості кожного офіцера, від його управлінської культури залежить якість бойової та гуманітарної підготовки особового складу, збереження здоров'я військовослужбовців, зрештою – і виконання поставлених перед військовою частиною (підрозділом) бойових, навчально-бойових, навчальних та інших завдань.

Нині проблема розвитку управлінської культури офіцерів залишається актуальною та складною. Актуальність її зумовлена низьким рівнем управлінської культури військових начальників та потребою пошуку шляхів його підвищення. Складність дослідження розвитку управлінської культури офіцера полягає у відсутності насамперед методологічної бази, яка б концептуально забезпечувала проведення відповідних досліджень.

Найкращим періодом для становлення в офіцерів управлінської культури є період навчання у вищих військових навчальних закладах, особливо у військовій академії.

Однак сьогодні, окрім з очевидних досягнень, у діяльності військових ВНЗ з підготовки кадрів є й певні недоліки. Один з них – це невідповідність якості підготовки військових фахівців сучасним умовам службової діяльності. Іншими словами – невідповідність теорії та практики.

Результати досліджень, проведених науковцями у військах, свідчать про недостатню ефективність реалізації офіцерами організаційно-управлінської функції в первинних військових колективах. Однією з головних причин цього є недоліки в системі підготовки майбутніх офіцерів до управлінської діяльності з урахуванням нових соціально-політичних й економічних умов в Україні. Так, наприклад, за даними останніх наукових розвідок, більшість випускників ВВНЗ у перші 2–3 роки служби мають серйозні труднощі в роботі з підлеглими.

Для виявлення основних шляхів та умов підвищення ефективності формування культури управлінської діяльності в курсантів – майбутніх офіцерів – слід проаналізувати стан цього процесу в традиційній педагогічній системі ВВНЗ України. Аналіз досліджень, присвячених цій проблематиці, засвідчив, що сучасних курсантів готують передусім як військових фахівців – знавців військово-технічних дисциплін, а на підготовку до управлінської діяльності звертають недостатньо уваги, що істотно знижує професійну придатність сучасного офіцера.

Вивчення теоретичних основ і стану сформованості культури управлінської діяльності в курсантів ВВНЗ дає змогу визначити умови підвищення ефективності формування цієї професійно важливої власти-

вості особистості офіцера. Основними з них є спрямованість навчально-виховного процесу на формування в майбутніх офіцерів умінь і навичок управлінської діяльності; посилення внутрішньої мотивації курсантів до вироблення умінь і навичок управлінської діяльності; активізація професійного самовдосконалення майбутніх офіцерів.

Гуськова І.
НТУ «ХП»

ДИЗАЙН КАК ИСКУССТВО ДЛЯ СТУДИИ DESIGN PLAZA

DesignPlaza – это молодая, креативная, динамично развивающаяся дизайн-студия. Несмотря на то, что студия существует два года, она успела занять достойные позиции на рынке услуг и завоевать благодарную аудиторию клиентов. Одна из причин успеха команды этой студии – это постоянное движение вперед! Она всегда самосовершенствуется, предлагает свежие решения, которые, помимо эстетичности, выполняют главную роль – работают на клиентов.

Разработка «просто дизайна» в наше время уже не актуальна и не интересна людям. Ведь дизайн – это не расстановка слов и графики в определенном стиле, а искусство, которое помогает отразить лучшие стороны компании, бренда, донести до клиента максимально доступно и выгодно суть акции, услуг. Мало знать принципы дизайна, композиции и цветовых решений. Необходимо любить свою работу, погружаться в проект, ставить себя на место целевой аудитории, учитывать их потребности и интересы, иметь желание разбираться во всех нюансах.

Студия старается не просто выполнять заказы клиентов, а создавать неординарные концепции, которые способны привлечь внимание самых требовательных партнеров. Качество и эффективность, уникальность и оригинальность – вот основные критерии, по которым оценивается работа.

Каждый проект для команды студии – это как маленькая или большая история, экскурсия в определенное направление, которое изучается и анализируется. Успех работы студии состоит в том, что персонал организации постоянно профессионально, эстетически и креативно развивается.

Дудник Л.
НТУ «ХП»

ВИХОВАННЯ В ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧА ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

У різні епохи розвитку суспільства проблема виховання розв'язувалася по-різному. Цільова спрямованість виховного процесу змінювалася відповідно до основних історичних типів або систем виховання. Змінювання цілей виховання на різних стадіях історії людства не була випадковою чи довільною, вона відбувалася через дію закону зумовленості виховання характером суспільних відносин.

Мета виховання має об'єктивний характер і виражає ідеал людини в загальній формі. Метою виховання є всебічний розвиток особистості в анатомо-фізіологічному, психічному й соціальному напрямку. Таку мету виховання ставило перед собою суспільство завжди.

Кожна людина певною мірою наділена здатністю осмислювати життя, накопичувати знання та життєвий досвід і передавати їх іншим, бути учнем й учителем. Тому можна говорити про те, що педагог – це одне з найдавніших занять в історії людства. Професія ж викладача у наш час передбачає виконання й навчальної, і виховної роботи на високому рівні.

Одним із важливих напрямків роботи викладача фізичної культури також є виховання молоді на засадах здорового способу життя й фізичного розвитку.

Багато українських і російських учених, педагогів, фізіологів, медиків (М. Амосов, Г. Апанасенк, І. Варшавський, Е. Булич, Н. Денисенко, А. Маркоросян, І. Мурахов та ін.) відзначили унікальний вплив фізичної культури на здоров'я людини. Однак очевидним є те, що більшість людей не вірять у значущість засобів фізичного виховання. Фізична активність не є для них основним компонентом життя. Головне ж завдання поставлене перед викладачем фізичної культури, – донести до студента важливість не лише виконання вправ і правильного розрахунку навантаження, але й розвитку як повноцінної особистості, допомогти сформувати в студента життєві перспективи, розвивати комунікативні уміння, уміння співпрацювати в колективі.

Фізичне виховання – педагогічний процес, спрямований на фізичний розвиток, функціональне вдосконалення організму, навчання основним життєво важливим руховим навичкам, умінням і пов'язаним із ними знаннями для успішної майбутньої професійної діяльності.

Як неможливо уявити наше життя без емоцій, любові й розуміння, так і неможливо, щоб воно було без фізичного навантаження. Студенти, які обрали для себе професію викладача фізичної культури, повинні розуміти відповідальність за свою діяльність у майбутньому.

Захарук Н.
БГПУ

МАТЕРИНСТВО КАК СОЦИОКУЛЬТУРНЫЙ ФЕНОМЕН И ПРАВСТВЕННАЯ ЦЕННОСТЬ

Ценности современного материнства в их традиционной интерпретации подвергаются трансформации со стороны вызовов глобальной культуры, поэтому в современном мире материнство как социокультурный феномен и нравственная ценность – одна из актуальных проблем современности. Как показывают многочисленные социально-психологические исследования, нежелание иметь детей в первую очередь связано не с материальным благополучием семьи, а с духовно-нравственным кризисом, с разрушением традиций отечественной духовно-нравственной культуры. По данным социологов, растёт отчуждение молодежных субкультур от традиционной культуры взрослого общества и, как следствие, происходит отрыв поколений (К. Мангейм, В. В. Семёнова, И. С. Кон и др.). В обществе происходит трансформация основных ценностей: семьи, любви, гуманизма, причем в направлении негативного полюса отношения (И. С. Андреева, И. С. Кон, Е. М. Бабосов, В. А. Рамих и др.). Это выражается в том, что:

1) молодёжь всё чаще отдаёт предпочтение достижению карьерного роста, при этом создание семьи рассматривается как отвлечение и помеха в реализации этой жизненно важной цели (Т. В. Бердникова, Е. В. Матвеева и др.);

2) семейные представления ограничиваются незначительным психологическим временем, узким диапазоном социальных ролей (муж, жена) (С. И. Голод, Ю. Е. Алешина, А. Н. Волкова и др.).

Представления о нравственных нормах брачно-семейных отношений формируются нередко в условиях «неудачной социализации» (С. И. Розум). Как отмечают практически все исследователи проблемы, большинство матерей, отказывающихся от своих детей, с раннего детства имели негатив-

ний опыт межличностных взаимоотношений в семье (А. Я. Варга, А. С. Спиваковская, Ж. Л. Яров).

В последние десятилетия учёные заявляют о процессе деградации семейного образа жизни, о снижении престижа семьи, росте внутрисемейного насилия (И. В. Бестужев-Лада, А. И. Захаров, М. И. Буянов, Д. Попенов). Подобная ситуация характеризуется исследователями как «потеря пути к модели материнства». Данный процесс сочетается с расширением и появлением нового содержания модели члена общества, не обеспеченного соответствующей моделью материнства, которая мотивирует направленность деятельности человека на достижение потребительских стандартов жизни, обуславливая эгоистические цели, связанные с гедонистическими ценностями. Усугубляет положение разрыв связей между поколениями, потеря традиционных способов передачи опыта и оформления материнско-детского взаимодействия. Женщина на пороге материнства оказывается неосведомлённой об элементарных особенностях развития ребёнка, основных функциях ухода за ним и общения.

Это выдвигает на первый план проблему психологической и нравственной подготовки девушек к адекватному материнству, к осознанию и принятию миссии матери и ответственности за рождение и воспитание ребёнка (С. В. Ковалев, Б. В. Ничипоров). Именно в вузе возможно осуществление её целенаправленного психолого-педагогического воздействия, главным вопросом которого является становление позитивной мотивации девушек-студенток к будущему материнству как лично-значимой, содержащей смысл жизненной перспективы. В данном направлении предлагается разработать программу спецкурса «Материнство как социально-психологический феномен», направленный на повышение уровня культуры отношения к материнству девушек-студенток.

Калмикова Д.
КЗ «ХГПА»

РОЛЬ ПРАВОСЛАВНОЇ ДУХОВНОСТІ ЯК НАЙВИЩОЇ ЦІННОСТІ В НАШОМУ ЖИТТІ

Численні проблеми сучасної української держави, зокрема такі, як політичні й економічні кризи, проблеми у сфері екології та медицини, корупція, техногенні катастрофи, наркоманія, алкоголізм, соціальна несправедливість, мають одне підґрунтя – недостатній рівень духовності в

українському суспільстві. Тому необхідно привчити людей гармонізувати стосунки на основі загальнолюдських цінностей і моралі, усвідомлювати відповідальність перед суспільством за свої вчинки та дії. Отже, сьогодні надзвичайно актуальною є проблема відродження духовності.

Мета цієї роботи – проаналізувати роль православної духовності як найвищої цінності у нашому житті.

Православна духовність – це богоподібність, спрямованість усього життя, цілей і цінностей до Бога як джерела істинної духовності. Православна духовність неможлива без Христа, церковних таїнств і подвижницького життя; самовдосконалення, боротьби з гріхом у власній душі, безкорисливої любові до інших людей. Так вона наближує людину до Бога, сприяє покращенню духовного світу.

Архієпископ Кам'янець-Подільський і Городецький Феодор в одному з інтерв'ю сказав: «Людина – це не додаток до професії, а неповторна особистість, створена за образом і подобою Бога. Забуваючи про це, ми самі собі створюємо масу проблем. Це і психічні розлади, і невпинне зростання наркоманії та алкоголізму (молода людина з пляшкою пива в руці – уже звична картина), і надзвичайно високий рівень дитячої злочинності».

Згідно з Біблією (книгою Буття), людина була створена Богом за Його образом та подобою. Християнство проголошує людину дитиною Божою, а отже, гідною, шанованою, досконалою особою. У цьому – краса образу Божого, який людина покликана не просто берегти, але й удосконалювати вірою, подвигом і свободою. Подвиг добровільного вдосконалення своєї початково гріховної природи, який з вірою здійснює людина, є здійснення заданої Богом подібності, що приводить людину до становлення особистості. Так вона дістає невичерпні можливості творчого самовдосконалення, аж до богоуподібнення, яке є сенсом людського життя на землі.

Отже, життя з вірою в Бога зумовлює зростання духовного потенціалу людини, який ми визначаємо як рівень сприйняття, переживання й осмислення особистістю свого внутрішнього світу, християнських цінностей (насамперед віри, надії, любові), що поєднується з великим внутрішнім спонуканням до їх самовідданої реалізації у своїй життєдіяльності та постійним збагаченням духовного досвіду, а також прагненням передання цього досвіду іншим людям.

ВНУТРІШНІ КОМУНІКАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА «КНИЖКОВИЙ КЛУБ «КЛУБ СІМЕЙНОГО ДОЗВІЛЛЯ»

Усім відомо: чим більше людей в організації, тим складніша система внутрішніх комунікацій. Правильно побудовані комунікації дають змогу компанії створити не лише позитивний її імідж, але й домогтися максимального ефекту від діяльності.

Однак роль комунікацій не вичерпується лише успішною діяльністю організації, вона впливає й на духовний розвиток її співробітників. Ефективним тому прикладом є міжнародна корпорація «Bertelsmann, AG Germany», власник найбільших видавництв та медіа-компаній світу, та її українська філія «Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля» (КСД).

Родина Бертельсманн займається видавничою діяльністю з 1835 р., спочатку це був невеликий сімейний бізнес, зараз «Bertelsmann» має представництва в багатьох країнах Європи й Америки із загальною кількістю працівників понад 100 000 осіб. Але як тоді, так і нині компанія пропагує сімейні цінності.

Для успішної комунікації всіх підрозділів і філій такого великого медіа-концерну було розроблено спеціальну корпоративну політику, а система її внутрішніх комунікацій є різноспрямованою й досить своєрідною. Завдяки цьому співробітники різних філій відчують себе причетними до спільної справи, переймаються досвідом різних країн, удосконалюють свою майстерність.

Уся важлива інформація розміщується на сайті Bertelsmann, де кожен працівник може дізнатися про новини, вакансії, програми навчання й підвищення кваліфікації в різних країнах, а також самостійно зробити заявку на участь у якійсь із цих програм, скориставшись спеціальною опцією на сайті.

Декілька років тому в головному офісі в Німеччині завпроваджено окрему посаду омбудсмена, щоб вирішувати нагальні проблеми, які не можуть бути розв'язані на місцях.

Якщо розглянути окремо українську філію, то, як і на будь-якому сучасному підприємстві, внутрішні комунікації Книжкового клубу

«Клуб сімейного дозвілля» здійснюються вертикально й горизонтально. Вертикальні комунікації здійснюються як від керівництва до підлеглих, так і у зворотному зв'язку – від співробітників до керівництва. Щоб спеціалізовані елементи працювали спільно, просуваючи компанію в потрібному напрямі, керівники відділів періодично зустрічаються для обговорення виходу нової продукції, координації стратегії збуту і обміну тощо. Це дає змогу координувати плани і графіки публікування нових книжок, друкованих матеріалів, рекламної продукції та каталогу з переліком продукції компанії, а також доставляти кінцеву продукцію до споживача.

Але оскільки масштаби Книжкового клубу дуже великі (сьогодні персонал компанії налічує близько 3 тис. фахівців, що працюють у 25 областях України, а також у Москві й Белгороді), для вчасного донесення всіх новин, змін, повідомлень до кожного співробітника в будь-якому куточку країни декілька років тому було засновано окремий внутрішній корпоративний сайт «КСД». Він одразу виправдав покладені на нього сподівання, тому що тепер кожен працівник має доступ до потрібної інформації, майже одразу дізнається про вихід нової книги, кадрові зміни, поточні вакансії, корпоративні заходи чи конкурси. Нові співробітники можуть швидко побачити на цьому сайті історію компанії, її структуру, стратегію розвитку, що прискорює адаптаційний період.

Слід зауважити, що всі ці заходи ефективно впливають на етику комунікацій в організації та створюють досить родинну атмосферу, задовольняючи працівників.

Логинова Н.
ФГАОУ ВПО «БГНИУ»

ИДЕОЛОГИЯ КАК ОСНОВА ДУХОВНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ СОВРЕМЕННОГО ЧЕЛОВЕКА

В нашем современном обществе стали много уделять внимания духовному развитию человека. Распространение молодежного экстремизма – одна из острейших проблем современной России. И Россия, и Украина стали ареной повсеместного распространения самых разнообразных новых религиозных и идеологических объединений, в том числе

деструктивного и экстремистского характера. Следовательно, само понятие «безопасность» не может исключить связи с понятием «идеология».

Термин «идеология» введен в научный оборот в начале XIX в. французским философом, экономистом и политическим деятелем Антуаном Деспотом де Траси для обозначения некоторой совокупности идеалов, ценностей, целей и взглядов, посредством которых общность людей выражает своё отношение к существующей социальной реальности.

Идеология – система концептуально оформленных представлений и идей, которая выражает интересы, мировоззрение и идеалы различных субъектов политики (классов, политических партий, общественных движений и др.), а также выступает формой санкционирования или существующего в обществе господства и власти (консервативные идеологии), или радикального их преобразования (идеологии «левых» и «правых» движений). Как форма общественного сознания – это составная часть культуры, духовного производства.

Идеология – буквально это учение об идеях. Реальный смысл употребления термина иной. Идеология – идея или совокупность идей, преломленных в абстрактно-историческом сознании определенной народной или социальной группы. В слове «идеология» фиксируется скорее логика существования идеи в определённом типе общественного сознания. Характер преломления (объективации, по Н. Бердяеву) идеи, как правило, осуществляется с точки зрения общественной или индивидуальной полезности. Идеи становятся идеологиями тогда, когда они, используя фразеологию К. Маркса, «овладевают сознанием масс». В указанном качестве идеология интеллектуальная энергия различных социальных движений, идейное «топливо» для «локомотивов истории». В этом плане структурным центром идеологии являются не идеи, а идеалы. Идеи же обретают в рамках идеологии значение источников, от которых происходит отрыв, связь с которыми истончается, осуществляется группой немногих избранных и, наконец, разрывается. Говорят не только о политической идеологии, хотя последние наиболее распространены и собственно идеологичны, но и об идеологии самых разных областей культурно-исторического развития.

Идеология создается благодаря деятельности идеологического аппарата партий и социальных движений, а также политиков, ученых. Народные массы, социальные группы непосредственно не создают идеологии, однако их интересы, идеалы и общественно-политические представления составляют ту почву, на которой она формируется и развивается.

На основании вышеизложенного можно сделать выводы: 1) идеология – это понятие, посредством которого традиционно обозначается совокупность идей, мифов, преданий, политических лозунгов, программных документов партий, философских концепций; 2) понятие «идеология» не является религиозным, так как исходит из определённым образом познанной или «сконструированной» реальности; 3) идеология ориентирована на практические интересы человека и имеет целью манипулирование и управление людьми путём воздействия на их сознание.

Лоза О.
КПЗ «ХГПА»

ФОРМУВАННЯ ДУХОВНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Питання проблеми формування духовності учнів цікавить суспільство на кожному етапі його розвитку. Ця проблема є завжди актуальною й має соціальний характер, бо від того, як буде сформована духовна складова дитини, залежить, якою вона стане особистістю в майбутньому. Духовною людина народжується, але протягом життя під впливом соціуму вона здатна змінюватися. На формування духовності молодого покоління впливають різні чинники, тому важливо пам'ятати про доцільність вибору в навчально-виховному процесі таких методів, прийомів роботи з дітьми, які б давали змогу їм розкритися, пізнати світ і самих себе. Школа повинна змалку дбати про духовний світ дитини, виховувати гідних громадян країни, які мають власні принципи й переконання.

Існують певні вимоги до формування духовності особистості, яких не варто забувати, оскільки їх порушення може негативно позначитися на розвитку дитини. Важливою умовою є врахування вікових та індивідуальних особливостей кожного учня, адже дитина – це маленький неповторний світ, до якого слід підібрати відповідний ключ, щоб не зламати його. Мова йде не лише про відповідність інформації, матеріалу, що викладається, до віку, а й про підхід учителя до учня.

Безпосередній вплив на формування духовності учнів має особистість учителя, який сам повинен бути духовно розвиненим, розуміти справжні цінності життя й уміти не лише навчати, а й допомагати дітям пізнати самих себе і свій внутрішній світ. Справжній учитель передає не лише власний досвід, а йде разом з кожною маленькою особистістю у ще не дуже відомий їй світ моральності, духовності.

До критеріїв сформованості духовної складової учнів належать: а) соціальний аспект, який виявляється у ставленні до суспільних доручень, виконанні громадських прохань, дотриманні вказівок, а також любов до батьківщини, розуміння себе як громадянина своєї держави; б) морально-етична культура, а саме: повага до людей, любов до ближнього; в) пізнавальний критерій, який виявляється у творчій спрямованості, пошукацькому інтересі, бажанні більше пізнати; г) розумінні сенсу буття у вигляді життєвої позиції учнів.

Отже, процес формування духовності учнів повинен бути спланованим, відповідати певним вимогам та умовам. Учитель має пам'ятати, що працює з маленькими дітьми, у яких особливе світосприйняття й погляди на життя, і від того, який підхід він обере до кожної дитини, залежатиме її становлення як особистості та розвиток суспільства, адже молоде покоління – це наше майбутнє.

Максимов О.
НТУ «ХП»

КУЛЬТУРА ДІЛОВОГО СПІЛКУВАННЯ

Найвиразніше людина виявляється під час виконання професійних обо-в'язків. Від її знань і умінь робити свою справу, від культури поведінки, умінь говорити, слухати часто залежать результати професійної діяльності.

Завдання вдосконалення культури ділової комунікації працівників проводилося на такому підприємстві, як Зуївська теплова електрична станція ТОВ «ДТЕК Східенерго».

Зуївську державну районну електростанцію пущено в дію 1932 р. До 1977 р. ЗуГРЕС-1, раніше одна з найпотужніших електростанцій Радянського Союзу, уже виробила свій промисловості ресурс і стала експериментальною науковою лабораторією Всесоюзного теплотехнічного інституту ім. Ф. Е. Дзержинського. На зміну їй почала зводитися ЗуГРЕС-2, один енергоблок якої був потужніший, ніж уся ЗуГРЕС-1. Днем народження Зуївської ГРЕС-2 вважають 24 березня 1982 р., коли був виведений на проектну потужність енергоблок № 1. Із 1 квітня 2002 р. Зуївська теплова електрична станція перебуває у складі єдиної в Україні недержавної енергогенерувальної компанії «ДТЕК Східенерго».

Для визначення потреби в удосконаленні ділової комунікації на під-приємстві серед працівників було проведено анкетування. За його

результатами визначено, що опитані найбільше цінують гарні стосунки з колегами (46,2%) і керівництвом (43,7%) та стабільну роботу (41,4%).

Після цього було проведено ще одне опитування. За результатами другого анкетування, з'ясовано, що працівники вважають успішне спілкування (72%) й особисті якості (67,7%) найбільш важливими засобами встановлення гарних стосунків із колегами та керівництвом.

Отже, культура ділової комунікації не тільки дає змогу працівникам ус-пішно вирішувати виробничі питання, але й найбільш цінуються на підприємстві як засіб встановлення успішних і гарних взаємин у колективі.

Для удосконалення ділового спілкування проведено навчальний семінар, зміст якого відповідав особливостям комунікацій на підприємстві. Темами семінару були: культура ділової бесіди; слухання в діловому спілкуванні; прийоми переконання; критика в діловому спілкуванні. Періодичне проведення навчального семінару покращуватиме ділове спілкування, психологічний клімат і взаємини в колективі на підприємстві.

Махович С.
НТУ «ХП»

ВНУТРІШНЬОФІРМОВЕ НАВЧАННЯ ТА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ КАДРІВ НА СУЧАСНОМУ ПІДПРИЄМСТВІ

Перехід України на ринкові відносини кардинально змінив концепцію стратегічного управління людськими ресурсами, вибір засобів і методів практичної реалізації завдань управління персоналом з метою підвищення ефективності виробництва як умови конкурентоспроможності організації. Інноваційний характер виробництва, його висока наукоємність, пріоритетність питань якості продукції змінили вимоги до основних характеристик персоналу, підвищили значущість творчого ставлення до праці й високого професіоналізму. Стратегічний підхід до управління людськими ресурсами стає ключовим чинником в управлінні змінами.

За сучасних умов потрібен новий підхід до методів стратегічного управління, серед яких розвиток компетенцій персоналу визнано пріоритетним напрямком у вдосконаленні системи управління людськими ресурсами.

Актуальність теми зумовлена також тим, що впровадження інноваційних стратегій усе підвищує попит на кваліфіковані людські ресурси, здатні забезпечити ефективність і конкурентоспроможність органі-

зації. Для успішного економічного розвитку істотне значення мають людський інтелект, знання та здібності, які повинні трансформуватися в нові ідеї, інновації, підвищення продуктивності та якості праці, збільшення прибутку і зростання конкурентних переваг. Унаслідок цього виникають нові завдання з управління персоналом, створення нових моделей його розвитку, здатних ефективно функціонувати в сучасному інформаційному суспільстві.

Розвиток персоналу у великих компаніях стає ключовим елементом комплексних систем управління працею. Внутрішньофірмовий (корпоративний) розвиток персоналу – процес постійного формування у працівників нових знань, здібностей, цінностей і мотивацій, які можуть бути використані для підвищення ефективності реалізації можливостей людини в досягненні завдань організації. Оскільки використання зовнішніх джерел розвитку персоналу вимагає великої кількості ресурсів (особливо на підбір та адаптацію керівників і провідних фахівців), у корпоративному секторі в останні роки загострилося питання необхідності використання внутрішніх резервів розвитку персоналу. Великим компаніям потрібні працівники, чиї професійні та особистісні якості цілком відповідали б посаді, яку обіймає працівник, і які були б виховані в цій організації, в певній корпоративній культурі.

Професійна підготовка є не тільки критерієм навченості, тобто наявності необхідних знань, умінь і навичок, але й критерієм сформованості та зрілості особистості, умотивованості до соціальної активності. Розвиток особистості, формування професійно важливих якостей є пріоритетним завданням. Людина повинна не лише здобути певну суму знань і професійних навичок, але, найголовніше, вона повинна опанувати досвідом «бути особистістю», тобто досвідом здійснення специфічних особистих функцій: само і смисловизначення, рефлексії, вольової регуляції, відповідальності, автономії, креативності, духовності.

Моральність – критерій надійності, готовності до діяльності. Тому під час навчання й підвищення кваліфікації працівників важливо постійна орієнтація на розвиток творчих здібностей учнів, продуктивного творчого мислення.

Мелихов К.
ХНУ ім. В. Н. Каразіна

ДУХОВНОСТЬ КАК ОСНОВА ФОРМИРОВАНИЯ

ЛИЧНЫХ КАЧЕСТВ ГОССЛУЖАЩЕГО

Чтобы быть эффективной, государственная служба должна основываться на прочном духовно-нравственном фундаменте. Это обусловлено самой ее природой: успешно осуществлять функцию воплощения в обществе государственной воли возможно, только учитывая моральные основы этой воли, общественные требования к исполнителям данной функции.

Как правило, государственные служащие – это люди с уже установившимся типом отношения к социальной реальности, который определяет активность и направленность их деятельности, с четко выработанной стратегией. Это обязывает их не только к ответственному, добросовестному и беспристрастному исполнению своих профессиональных функций, верности государственным интересам, но и духовной активности в личностном развитии. Духовность, культура, стиль управленческой деятельности и интеллигентность – неотъемлемые составляющие профессионализма современного государственного служащего, залог его высокого авторитета и достойного имиджа. Ведь в представлении людей государственный служащий – это не просто специалист, а человек, олицетворяющий власть, выступающий от имени власти. Моральная атмосфера в органах власти, нечистоплотность ответственного чиновника могут серьезно дискредитировать любые благие намерения властей.

Сейчас общество нуждается в формировании духовно-нравственных основ личности служащего за счет принятия им духовных ценностей и нравственных норм для последующего перехода в практику собственного поведения.

В одной из книг, подготовленной Международной ассоциацией муниципальных администраторов, изложены постепенно нарастающие по сложности пять основных нормативных уровней морали государственных должностных лиц: 1) государственный служащий должен обладать честностью и неукоснительно следовать закону; 2) уметь находить правильный подход к разрешению конфликтных ситуаций; 3) ориентироваться на честное выполнение служебных обязанностей и процедурных норм учреждения; 4) быть достаточно компетентным в определении государственной и муниципальной политики; 5) уметь достигать компромиссов и не допускать социального игнорирования.

Все эти уровни отражают состояние личной морали и духовного мира человека, определяют типы поведения и границы действий, которые очерчивает для себя в конкретной ситуации государственный служащий.

Итак, духовная культура личности – важнейший коррелятор, формирующий поведение государственного служащего. Проявлением духовной культуры такого работника на всех уровнях его деятельности является способность уважительно относиться к человеку, независимо от его социального положения.

Михайлов Д.
ФГАОУ ВПО «БГНИУ»

ГОСУДАРСТВЕННО-ЦЕРКОВНАЯ СИСТЕМА ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ РЕЛИГИОЗНОМУ ЭКСТРЕМИЗМУ В РОССИЙСКОЙ ИМПЕРИИ В КОНЦЕ XIX – НАЧАЛЕ XX ВВ.

К концу XIX в. Российское государство установило деление на группы всех исповеданий, действовавших на территории Российской Империи. Всем исповеданиям, кроме православной церкви, было запрещено заниматься миссионерской деятельностью. С одной стороны, церковь подвергалась влиянию со стороны государства. С другой стороны, сама оказывала влияние на действовавшие в империи исповедания, являясь частью государственного аппарата.

К этому времени государственно-церковная система противодействия религиозному экстремизму получила отражение в таких группах правовых актов, как «Высочайшие указы, манифесты, повеления», «Распоряжения МВД Российской Империи», «Определения святейшего Синода», «Статьи Уголовного Уложения». В документах «Высочайших указов, манифестов, повелений» также содержались некоторые законы, направленные на укрепление веротерпимости и основ православной веры. Например, одним из указов от 26 февраля 1903 г. следовало укрепить неуклонное соблюдение властями, с делами веры соприкасающимися, заветов веротерпимости, начертанных в основных законах Империи Российской. В рамках «Распоряжений МВД Российской Империи» в основном содержатся правовые акты, касательно сектантов, старообрядцев и других общин. Например, необходимо было ведение метрических записей браков, рождения и смертей сектантов, раскольников, инославных под руководством местных властей. «Определения святейшего Синода» охватывали вопросы венчания, установления законов школ, преподавания Закона Божьего и т. п. Например, об освобождении в церковных школах детей инославных исповеданий от обязательного изучения Закона Божьего у православного священника и о разрешении им представлять от подлежащего духовного лица удостоверение об успешном изучении им Закона Божия по правилам своего исповедания. «Ста-

тьи Уголовного Уложения» описывали меры наказания за отступления от соблюдения правил по религиозным и иным мотивам. Например, статья 98 («Об оскорблении православного священнослужителя») говорила, что лицо нехристианского исповедания, последователь изуверского учения, сектант, лицо инославного христианского вероисповедания или старообрядец, виновные в оскорблении православного священнослужителя или в насилии над его личностью не во время совершения им службы Божией или духовной требы, но с целью оказать неуважение к вере и церкви православной, наказываются заключением в тюрьму.

Таким образом, государство помогало реализовать методы противодействия религиозным экстремистским учениям, методы контроля за религиозной ситуацией в государстве и основы веротерпимости. Церковь в лице Московского Патриархата, миссионерских школ и их деятельности, каждого священника считала своим долгом защитить себя от деструктивного влияния сектантов, а так же помочь им уйти от своих заблуждений где-то кнутом, где-то пряником.

Могдалева И., Попова А.
АДИ ГВУЗ «ДонНТУ»

КИНИЗМ КАК ОБРАЗ ЖИЗНИ

Кинизм – одна из наиболее значительных сократических философских школ. Основатель школы Антисфен Афинский, развивая принципы своего учителя Сократа, стал утверждать, что наилучшая жизнь заключается не просто в естественности, а в избавлении от условностей и «искусственностей», в свободе от обладания лишним и бесполезным. Антисфен утверждал, что для достижения блага следует жить «подобно собаке», то есть жить, сочетая в себе простоту жизни, следуя собственной природе, презрение в условности; умение с твердостью отстаивать свой образ жизни, стоять за себя; быть верным, храбрым и благодарным.

В мировоззрении кинизма явно виден бунт морали против нравственности. Ход мысли киников таков: если достижения культуры порождены обществом и они не сделали счастливыми людей, то такие достижения следует отвергнуть. Отсюда и лозунг – «Назад к природе». Киники полагали, что наиболее здоровый образ жизни вели люди, которые еще не знали огня, поэтому они осуждали Прометея, который, одарив людей огнем, положил начало их испорченности. Поэтому перед киниками стояла двуединая задача: 1) вести животный образ жизни;

2) отказаться от всех достижений культуры и цивилизации, в частности от собственности.

Одной из главной идей кинизма как образа жизни выступала бедность, которую выставляли напоказ, пытаясь доказать, что можно обходиться малым. Киники крайне отрицательно относились к собственности, богатству и наслаждениям. Бедность породила аскетический образ жизни: киники его не только практиковали, но и обосновывали. Истинное наслаждение заключается в спокойствии души. Без этого всё золото мира не принесет никакой пользы. Приобщиться к бедности помогала практика аскесиса – своеобразного тренинга, призванного приучить человека к нормальному, по мнению киников, образу жизни. Аскесис – это еще не аскетизм, это лишь упражнения в том, как следует жить. В основе аскесиса лежат принципы бездомности, малодетности, привыкание к голоду, холоду, жажде, отказ от желаний. Различали два вида аскесиса: для тела (гимнастика, бег, сыроедение, ходьба босиком, голодание) и для души (постоянные отказы от удобств, материальных благ, роскоши, пренебрежение нормами нравственности).

Другой идеей кинического мировоззрения было отрицание ценности знания: бедняку знания не нужны. Самое главное для него – выжить. Киники считали неграмотность и необразованность достоинством, хотя и прославляли разум. По мнению киников, знания не сделали людей лучше. Научившись читать и писать, считать и изобретать, они проявили все пороки: ложь, подлость, зависть. Третьей главной идеей кинизма была идея автаркии, т. е. независимости, самодостаточности, самоудовлетворенности. Автаркия – это цель жизни человека, а бедность и отрицание знания – средства жизни. В результате образуется счастье киника.

Надежкина Ю.
ФГАОУ ВПО «БГНИУ»

МОЛОДЁЖНЫЕ СУБКУЛЬТУРЫ И КОНТРАКУЛЬТУРЫ КАК РАЗРУШАЮЩИЙ ФАКТОР КУЛЬТУРЫ

Культурой мы понимаем убеждения, ценности и общие идеи, общие для определённой группы людей и служащие для упорядочения опыта и регулирования поведения членов этой группы. Воспроизведение и передача культуры последующим поколениям лежат в основе процесса социализации – усвоения ценностей, верований, норм, правил и идеалов предшествующих поколений. Система норм и ценностей, которая отличает группу от большинства обществ, называется субкульту-

рой. Возраст, гендерные отличия, социальное положение, этническая принадлежность, социальная группа – это те факторы, под влиянием которых и формируется субкультура.

Несмотря на то, что ценности субкультуры не несут в себе полный отказ от национальной культуры, принятой большинством, они являются источником множества опасностей. Усложняется социальная организация общества, что обусловлено интенсификацией культурных связей и ростом культурного (и субкультурного) многообразия. Появления новых культурных тенденций и явлений, которые не сменяют и не замещают предшествующие, а находят место рядом с ними, тем самым углубляет социально-культурную комплексность, усложняет социокультурную систему, что привносит в неё темпоральную рассогласованность, выступающую источником потенциального общественного напряжения. Социально-культурное пространство нестабильно, т. к. наполняемые его учения и идеологии находятся в конфликте (хоть и в неявных формах).

Культура становится полистилистичной: она утрачивает целостность, единство и наполняется взаимодействием различных знаков, символов, образов жизни, традиций, что мешает ориентации на стабильные культурные образцы. Иногда группа активно вырабатывает нормы или ценности, которые явно противоречат господствующей культуре, ее содержанию и формам. На основе таких норм и ценностей формируется контркультура. Молодёжная субкультура часто рассматривается как девиантная, выражающая некую степень оппозиции господствующей культуре. Она развивается чаще всего на основе своеобразных стилей в одежде и музыке и связана с развитием общества потребления, создающего всё новые рынки продукции, нацеленные прежде всего на молодежь. Молодежная культура – это культура демонстративного потребления. Семья отходит на второй план и больше не является авторитетом. На первом месте стоит мнение окружающих сверстников. А рост жизненного уровня позволяет осуществлять масштабные эксперименты с образом жизни, поиск иных, отличных от культуры взрослых, культурных оснований своего существования.

Таким образом, принадлежность молодого человека к тем или иным субкультурным движениям приводит к утрачиванию общепринятого понятия культуры. Снижается важность и ценность духовной культуры, идет ориентирование на чуждые «западные ценности», идет унификация образа мыслей и жизни, происходит навязывание модели поведения, утрачивается способность к самостоятельному мышлению и

творчеству. Все это разрушающе влияет на личность подростка, который утрачивает понятие о общекультурных ценностях и общепринятых духовных идеалах.

Осьмакова В.
ФГАОУ ВПО «БГНИУ»

ГОСУДАРСТВЕННО-ЦЕРКОВНЫЕ ОТНОШЕНИЯ В РОССИЙСКОЙ ИМПЕРИИ В КОНЦЕ XIX – НАЧАЛЕ XX ВВ.

Сегодня актуальной является история взаимоотношений Российского государства и Русской православной церкви. На протяжении всей истории России важную роль в формировании государственности играла Русская православная церковь. В дореволюционный период истории России, за некоторыми исключениями, церковь являлась опорой царствующей династии, поддерживала и укрепляла авторитет царской, а затем императорской власти.

Российская империя позже других стран Европы пошла на признание принципов свободы вероисповедания. В 1875 г. был издан «Свод законов Российской империи», по которому все религии на территории страны делились на три группы: государственная (православная вера), терпимые и нетерпимые. Особым видом государственного преступления объявлялось отвлечение из православия в другую веру, воспрепятствование воспитанию детей в православной или христианской вере, распространение ересей и расколов, это описывалось в «Уложении о наказаниях».

Революционная ситуация в России в начале XX в. вынудила правительство вносить коррективы в религиозную политику. В Манифесте от 26.02.1903 была обещана свобода вероисповеданий, а Высочайшим Указом от 12.10.1904 «О предначертании и усовершенствовании государственного порядка» предписывалось укрепить «основы веротерпимости» и устранить «религиозные стеснения».

В царском манифесте «Об усовершенствовании государственного порядка» от 17.10.1905 также обещалось предоставление гражданских свобод. Февральская революция 1917 г. упразднила самодержавие, лишив РПЦ ее многовековой опоры. В программном документе Временного правительства «Обращение к гражданам» от 07.03.1917 указывалось на отмену «сословных, вероисповедных и

национальных ограничений». 20.06.1917 принято постановление Временного правительства о передаче церковно-приходских школ в ведение Министерства народного образования. Постановление Временного правительства «О свободе совести» от 17.07.1917 определяло свободу совести как веротерпимость и оговаривало господствующее положение православной церкви по отношению к другим религиозным организациям.

В целом до революции 1917 г. православная церковь оставалась на позициях полной и всемерной поддержки самодержавия и капиталистического строя в России. Политика правительства конца XIX в. главенствующую роль отводила православной церкви, но в связи с революционной ситуацией начала XX в., правительство было вынуждено ослабить свое отношения к иноверным и инославным указом «О свободе совести», а затем и вовсе принять декрет «Об отделении церкви от государства и школы от церкви», что непосредственно повлияло на положение русской православной церкви в дальнейшем. Но эти новые социальные и политические проблемы, возникшие перед православной церковью во второй половине XIX в., и особенно в начале XX в., осложнили ее положение, но так и не смогли сбить с пути.

Резнік С., Гацько М.
НТУ «ХПІ»

УПРАВЛІНСЬКІ ПРОФЕСІЙНО ВАЖЛИВІ ЯКОСТІ ПРАЦІВНИКІВ СУЧАСНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Науково обґрунтовані підбір і розміщення персоналу є чинниками, що безпосередньо впливають на ефективність і продуктивність діяльності організації. Дослідження управлінських професійно важливих якостей працівників допомагають підвищити імовірність точності результатів прогнозування їхньої поведінки в різних ситуаціях, а отже, воно є актуальним.

Управлінські професійно важливі якості можна поділити на такі основні групи: мотиваційно-вольові, комунікативно-організаційні, особистісні, етично-моральні.

У діагностиці таких якостей брали участь працівники торговельного відділу Північно-Східного регіону ПрАТ «Філіп Морріс Україна», які виконують низку управлінських функцій, пов'язаних із роботою з торговельними працівниками, плануванням, організацією, мотивацією та контролем їх діяльності. На підставі аналізу літератури й оцінювання якостей, які можуть бути найбільш значущими для працівників указанного торговельного відділу, обрано тестові методики для визначення індивідуальних мотиваційних спрямованостей керівників (опросник «Якір кар'єри»), рівня емпатичних здібностей (тест В. В. Бойко), орієнтацій особистості (тест «Рішення практичних ситуацій»).

Унаслідок оброблення результатів проведеної діагностики було визначено (за методикою «Якір кар'єри»), що велике значення й інтерес для опитаних становить можливість управління іншими людьми. Це підтверджує високий показник за шкалою *менеджменту*. Досить високий показник за шкалою *служіння* ($E=7,8$) засвідчує значущість для працівників названого торговельного відділу таких життєвих цінностей, як взаємодія з людьми, спілкування, допомога їм у роботі. Як свідчать результати тесту «Рішення практичних ситуацій», під час прийняття рішень опитані працівники найбільше орієнтовані на інтереси справи (9,8), практично порівну – на психологічний клімат у колективі (8,5) і на самих себе (8,7), меншою мірою – на офіційну субординацію (7,1). Результати тесту на емпатію продемонстрували, що ця якість розвинена в опитаних працівників недостатньо: у 5% опитаних виявився рівень емпатії дуже високим, у 28% – середній, занижений – у 42% і дуже низький – у 25%.

Отже, для співробітникам торговельного відділу Північно-Східного регіону ПрАТ «Філіп Морріс Україна» властиве прагнення до управління людьми, взаємодії та спілкування з ними. Працівники, що взяли участь у дослідженні, орієнтовані переважно на інтереси справи, важливим для них є й психологічний клімат у колективі й власні інтереси. Менш значущими є прагнення до підприємництва, збалансованості й інтеграції різних сторін життя, стабільності місця проживання, а також офіційна субординація та здатність до емпатії. Отримані характеристики управлінських професійно важливих якостей працівників зазначеного відділу можна використовувати їх для прийняття важливих кадрових рішень, а навчальні, тренінгові програми надалі можуть бути спрямовані на розвиток управлінських, комунікативних та морально-етичних якостей, які є найбільш значущими для цих працівників.

Резнік С., Ярема О.
НТУ «ХПІ»

СТИЛЬ УПРАВЛІННЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ МОТИВАЦІЇ ПРАЦІВНИКІВ

Удосконалення мотивації працівників – важливе й актуальне завдання сучасного менеджменту як для забезпечення продуктивної праці, так і для розвитку персоналу. Задоволеність працівників залежить значною мірою від морально-етичних якостей керівника та його уміння враховувати індивідуальні особливості працівників.

Для визначення особливостей мотивації працівників Зуївської теплової електричної станції ТОВ «ДТЕК Східенерго» проведено анкетування серед співробітників організації. Відповідаючи на перше запитання (які засоби мотивації найбільше використовують на підприємстві для стимулювання результативності праці), більшість працівників відзначили матеріальні засоби мотивації (55,4%), потім – умови праці (31,3%), використання негативних засобів мотивації (28,5%), можливості для професійного удосконалення (22,3%), використання моральних засобів мотивації (19,8%), кар'єрне зростання (14,3%), можливість для самореалізації, творчості (7,9%). Отже, на підприємстві як засоби мотивації найчастіше використовують матеріальні засоби мотивації, умови праці й використання негативних засобів мотивації.

Після опитування всіх працівників одержано й відсоткове співвідношення того, які засоби мотивації є найбільш значущими для персоналу організації. Більшість працівників на перше місце поставили матеріальні засоби мотивації (72,6%), на друге місце – умови праці (46,2%), потім використання моральних засобів мотивації (43,4%), можливості для професійного удосконалення (29,4%), кар'єрне зростання (18,3%), можливість для самореалізації, творчості (12,1%), негативні засоби мотивації (4,3%).

Висновок: працівників найбільше цікавить заробітна плата й різноманітні доплати й надбавки, важливими засобами мотивації є також умови праці й моральні засоби мотивації. Слід відзначити, що на підприємстві недостатньо використовують моральні засоби мотивації, натомість досить поширеними є негативні засоби мотивації, мотиваційний потенціал яких є невеликим. Однак, за теорією мотивації, люди краще працюють, коли їх заохочують до ефективної праці, ніж залякують покаранням.

Жорсткий контроль із використанням як засобів стимулювання праці зауважень і покарання без урахування індивідуальних особливостей працівників притаманний авторитарному стилю управління.

Щоб перевірити цю гіпотезу, проведено тестування визначення стилів управління керівників підприємства. Для цього використано методика визначення стилю керівництва трудовим колективом Захарової та Журавльової. За результатами тестування, більшість працівників вважає, що керівникам підприємства властивий авторитарний стиль керівництва (52,3%), третина підкреслює, що демократичний (35,8%), меншість відзначила ліберальний стиль керівництва (11,9%).

Отже, серед керівників підприємства, на думку працівників, переважає авторитарний стиль керівництва, недоліками якого є мінімальна мотивація праці, надмірна різкість у критиці, зловживання покараннями. Відповідно до результатів анкетування та тестування розроблено рекомендації щодо вдосконалення засобів мотивації працівників. Ці поради сприятимуть ефективній роботі працівників підприємства й розвиткові морально-етичних якостей керівництва.

Рожкова Д.
ФГАОУ ВПО «БГНИУ»

КОММЕРЧЕСКИЕ КУЛЬТЫ В СОЦИАЛЬНЫХ СЕТЯХ INTERNET (НА ПРИМЕРЕ «В КОНТАКТЕ»)

Интернет с некоторых пор стал частью повседневной жизни половины населения нашей страны. Он активно развивается, в нём каждый день появляются десятки сайтов, а также огромное количество разнообразной информации (в том числе эзотерическая, оккультная и религиозная). Благодаря высокоразвитым технологиям и увеличению аудитории Интернета, всё большее количество организаций и движений стремится укрепить свои позиции с помощью сетевых ресурсов (не только светских, но и духовных).

Среди многомиллионного количества пользователей Интернета представителями коммерческих культов ведётся прозелитическая деятельность по распространению своего вероучения, культовых практик и принадлежностей. Наиболее успешно подобная деятельность ведётся на просторах такой социальной сети, как «В контакте». Технические возможности этой сети позволяют распространять любую информацию, касающуюся коммерческих культов – видео, аудио, фото, тексты, а так-

же давать онлайн-консультации всем, кто случайно заинтересовался подобной информацией. Алгоритм быстрого и бесплатного распространения информации в сети позволяет передавать информацию огромному количеству пользователей за очень короткое время, что способствует вовлечению в коммерческие культы современной российской молодежи.

На этом фоне необходимо рассмотреть численный состав коммерческих организаций на примере таких компаний, как «Amway», «Faberlic», «Oriflame» в Интернете на примере социальной сети «В контакте».

В сети «В контакте» по запросу «Amway» найдено 37 групп. Среди них: «*Amway – возможность для всех!!!*», «*AMWAY – ШАНСЫ НА ПРЕКРАСНОЕ БУДУЩЕЕ****», «*Amway – продукция в Белгороде*», «*AMWAY. Заказ продукции. Бизнес-предложение. Работа*», «*Молодежь. Amway. Белгород! Мы идем за большими деньгами!*» и др.

По запросу «Фаберлик» (либо «Faberlic») в сети «В контакте» найдено 33 группы, среди них: «*МИР «ФАБЕРЛИК»*», «*Кислородная косметика Faberlic – Белгород*».

По запросу «Орифлейм» (либо «Oriflame») было найдено 205 групп, среди них: «*Орифлейм. Заказы и регистрация.*», «*Мир безграничных возможностей вместе с Орифлейм*» и многие др.

Получается, что в целом все коммерческие компании – это не только способ заработать, но и определённый способ общения. В различных группах социальной сети «В контакте», касающихся «Amway», «Faberlic», «Oriflame», на данный момент состоят более 5 000 белгородцев и жителей Белгородской области.

Стежко А.
БГПУ им. М. Танка

ЭФФЕКТИВНОЕ РОДИТЕЛЬСТВО: ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ И СОЦИОКУЛЬТУРНЫЕ СОСТАВЛЯЮЩИЕ

Родительство относится к таким явлениям жизни, которые влияют на самые различные и широкие её пласты и затрагивают каждого человека. Эффективное родительство – одна из ведущих предпосылок полноценного воспитания детей, имеющая значение и для отдельной семьи, и для страны в целом. Однако сейчас имеют место тенденции падения престижа материнства и отцовства, угасания родительской инициативы, что приводит к кардинальному изменению демографического поведения и вызывает серьёзную обеспокоенность.

Формирование ценностного отношения к родительству – значимая психологическая проблема, имеющая ярко выраженную социальную направленность. Существует необходимость создания эффективной социально-психологической системы формирования представлений об эффективном родительстве. При этом значимыми позициями являются выбор теоретических концепций и подходов, определение позитивных конструктов содержания представлений об эффективном родительстве, организация психологического просвещения и формирования общественного сознания в данной сфере.

Ведущей целью родительства является создание оптимальных условий для развития ребёнка. Функция родителя сопряжена с необходимостью самому родителю постоянно развиваться, формировать новые способности и способы деятельности, обновлять свои представления о ребёнке (его возможных актуальных интересах, переживаниях и т. д.) по мере его роста. Особенно важным является формирование эффективных представлений о родительстве в раннем и юношеском возрасте, чтобы процессы становления социальной и физической зрелости включали формирование установок на создание семьи и рождение детей. Готовность стать родителем тесно связана с другими сторонами процесса социализации и зависит от детского опыта личности, более ранних травматических переживаний, особенностей взаимоотношений с другими людьми и супругом, а также наличием иных возможностей для самореализации, помимо родительства. Единый подход к научному определению сущности эффективного родительства и его критериев отсутствует, однако в практике предлагаются разные программы по его формированию (С. Н. Щербакова, Н. Н. Букина, В. Зицер, Т. Гордон и др.). Разнообразие программ сложно свести к единой системе, что значительно снижает их образовательный потенциал.

Таким образом, в психолого-педагогических исследованиях ощущается недостаток научных и практических данных, раскрывающих особенности эффективного родительства, а также представлений нынешних юношей и девушек об эффективном родительстве.

Актуальность исследования социальных представлений об эффективном родительстве связана с необходимостью разработки обучающих программ для молодежи, способствующих оптимизации их будущих родительских позиций и ориентированных на формирование социальных представлений об эффективном родительстве, а также для организации психологического просвещения в данной сфере. Разработка образовательных программ должна носить системный характер, чтобы охватить как можно больше заинтересованных категорий молодёжи. Так, например, реализация подобных программ в вузах педагогического

профиля позволила бы, с одной стороны, увеличить практическую ориентированность процесса обучения, а с другой – значительно повысила бы его воспитательный потенциал.

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

АДИ ГВУЗ «ДонНТУ»	Автомобільно-дорожний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет»
БГТУ им. В. Г. Шухова	Білгородський державний технологічний університет ім. В. Г. Шухова
БГПУ им. М. Танка	Білоруський державний педагогічний університет ім. М. Танка
ІСП НАПН України	Інститут спеціальної педагогіки НАПН України
КЗ «ХГПА»	Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
КГТУ	Карагандінський державний технічний університет
КрНУ ім. М. Остроградського НИУ «БелГУ»	Кременчуцький національний університет ім. М. Остроградського Науково-дослідний університет «Білгородський державний університет»
НМетАУ	Національна металургійна академія України
НТУУ «КПІ»	Національний технічний університет України «Київський політехнічний університет
НТУ «ХПІ»	Національний технічний університет «Харківський політехнічний університет»
НУГЗУ	Національний університет цивільного захисту України
НУ «ЮАУ ім. Ярослава Мудрого»	Національний університет «Юридична академія України ім. Ярослава Мудрого»
РГАТУ им. П. А. Костычева	Рязанський державний агротехнологічний університет ім. П. А. Костичова
РГУим. С. А. Есенина	Рязанський державний університет ім. С. А. Єсеніна

УИПА	Українська інженерно-педагогічна академія
УкрГАЖТ	Українська державна академія залізничного транспорту
ФГАОУ ВПО «БГНИУ»	ФГАОУ ВПО «Білгородський державний національний дослідний університет»
ХІБС УБС НБУ	Харківський інститут банківської справи Університету банківської справи Національного банку України
ХДАДМ	Харківська державна академія дизайну і мистецтв
ХНАДУ	Харківський національний автомобільно-дорожній університет
ХНАМГ	Харківська національна академія міського господарства
ХНЕУ	Харківський національний економічний університет
ХНМУ	Харківський національний медичний університет
ХНПУ ім. Г. С. Сковороди	Харківський національний педагогічний університет ім. Г. С. Сковороди
ХНТУ	Херсонський національний технічний університет
ХНУ ім. В. Н. Каразіна	Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
ХНУРЕ	Харківський національний університет радіоелектроніки
ЦДНТПІН ім. Г. М. Доброва	Центр досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки ім. Г. М. Доброва

ЗМІСТ

Передмова.....3

СЕКЦІЯ №7. Політичні проблеми та шляхи розвитку України

<i>Баева Л., Ляшко Я.</i> Роль женских организаций в политике современной Европы.....	4
<i>Белинский В., Полонский В.</i> Проблемы межнациональных отношений в Украине.....	5
<i>Бресловец Ю.</i> Вплив культурного капіталу на політико-ідеологічну ідентифікацію сучасного студентства.....	7
<i>Василяка О.</i> Ксенофобия на постсоветском пространстве.....	8
<i>Воробьёв Б., Савустьян Г.</i> Использование политических программ развитых стран как гарантия успешного экономического развития Украины.....	10
<i>Герасикова В.</i> Легитимность власти в Украине.....	11
<i>Гладкий О.</i> К вопросу о европейском выборе Украины.....	12
<i>Гордейчук В.</i> Міжнародні інституційні механізми антитерористичної політики.....	14
<i>Делегей К.</i> Подолання політичної корупції в Україні.....	15
<i>Казмирчук С.</i> К вопросу о проблемах политической активности украинской молодежи.....	16
<i>Конограй Д. М.</i> Вебер и капитализм.....	17
<i>Криницький А.</i> Проблема геостратегічного вибору України.....	19
<i>Кукобко Ю.</i> Принцип солидаризма Э. Дюркгейма.....	21
<i>Манойло Д.</i> До питання про функціонування політичної опозиції в Україні.....	22
<i>Маслов К.</i> Виды власти.....	25
<i>Нагла А.</i> Трансформація геополітичних інтересів України.....	26
<i>Николайчук Н.</i> Международный терроризм как опасная политическая проблема.....	28
<i>Новикова Т.</i> Нужна ли нам демократия?.....	29
<i>Панчехин В.</i> Нужна ли политика обычному человеку и какое она имеет для него значение.....	30
<i>Ребик Ю.</i> Национальный вопрос и национальная политика в Украине.....	31
<i>Роман А.</i> Межгосударственные политические конфликты.....	33

<i>Сёмкина А.</i> Развитие демократии в современной Украине.....	34
<i>Стельмухова Е.</i> Проблемы власти и морали.....	35
<i>Цівковська П.</i> Сучасна політика і культура.....	37
<i>Шевченко А.</i> Идея национальной независимости Украины.....	38
<i>Шидич Л.</i> Політичне лідерство в Україні.....	39
<i>Явдак Е.</i> Вплив регіонального чинника на політико-ідеологічну ідентифікацію сучасного студентства.....	41

СЕКЦІЯ 8. Проблеми формування громадянського суспільства і правової держави в Україні

<i>Аксёнова Д.</i> Громадянське суспільство і правова держава в Україні...43	43
<i>Атаджанова Ю.</i> Громадянське суспільство в Україні.....44	44
<i>Бабич В.</i> Правове регулювання відносин за договором страхування України.....45	45
<i>Бруско І.</i> Проблема формування правової держави в Україні.....46	46
<i>Бузова Е.</i> Проблемы применения административной ответственности за нарушение правил дорожного движения в Российской Федерации...47	47
<i>Бузун Е.</i> Правотворчество как форма юридической деятельности: развитие в условиях модернизации права.....49	49
<i>Бушманова Е.</i> Типичные ошибки при расчете и уплате налога на имущество организаций.....51	51
<i>Валігура Н.</i> Формування правової держави в Україні.....53	53
<i>Герман А.</i> Реалізація права на свободу слова та думки в Україні.....54	54
<i>Грудачова І.</i> Україна – правова держава.....56	56
<i>Даниленко М.</i> Громадянське суспільство в Україні.....57	57
<i>Задніпровська Д.</i> Правове регулювання відносин купівлі-продажу в Україні.....58	58
<i>Іванова М.</i> Юридичний конфлікт: визначення, види, шляхи розв’язання.....59	59
<i>Касютіна А.</i> Проблеми правового регулювання лізингу в Україні.....60	60
<i>Козакова С.</i> Роль політичної соціалізації у становленні громадянського суспільства в Україні.....63	63
<i>Кругол М.</i> Правові засади функціонування оптового ринку електричної енергії в Україні64	64
<i>Марченко Т.</i> Проблеми охорони торговельної марки в Україні.....66	66

Михайлова К. Безробіття як проблема на шляху формування громадянського суспільства і правової держави в Україні.....	67
Незбрицький С. Принципи кримінального процесу.....	70
Обльозова О. Розвиток конституційного законодавства Центральної Ради.....	71
Парамонова Л. Формирование информационного общества в Украине.....	73
Петренко Є. Правове регулювання цивільних відносин за договором перевезення.....	74
Позднякова О. Правове регулювання відносин за договором найму (оренди) в Україні.....	75
Пономарьова О. Засоби масової інформації як чинник формування громадського суспільства в Україні.....	76
Прокопенко О. Вплив етнонаціональних архетипів українців на формування громадянського суспільства.....	79
Разіна О. Проблеми вдосконалення правового статусу державних службовців.....	80
Рева Д. Проблеми світогляду і віросповідання в Україні.....	81
Ревелюк І. Проблема бюрократизації українського суспільства.....	83
Сапранова И. Мультимедийное законодательство со стороны теории информационного общества.....	84
Селегей Р. Плагіат як порушення авторського права.....	87
Симонова А. Правовое государство в Украине.....	88
Скидан Д. Формування правової держави в Україні.....	90
Шевелева А. Литература украинских народов.....	91
Шелковая А. Проблемы формирования гражданского общества и правового государства в Украине.....	92
Штонда С. Правове регулювання договірних відносин щодо надання послуг в Україні.....	93
Ярошенко Э. Демократическое реформирование украинского общества.....	94

Секція 9. Мовна підготовка фахівця

Азимбай А. Использование информационных технологий при оценке деятельности студентов-иностранцев.....	96
Алтысбаева Г. Особенности овладения терминологией на занятиях русского языка как народного.....	98

Бакуменко Ю. Сучасна концепція мовної освіти в Україні як засіб усебічного розвитку особливості.....	99
Богатирьова О. Термін як загальнонаукове поняття.....	101
Брижаченко Н. Франкомовна лексика в українській мові.....	102
Валигура Н. Вопросы языковой политики в многонациональном государстве.....	104
Вежичанин Р. Сучасна мовна політика в Україні: реалії та перспективи.....	106
Гладких М. Українська фразеологія як спосіб вираження національного менталітету.....	107
Головко І. Модні тенденції в сучасній українській мові.....	109
Горбунова К. Явище анімізму, фетишизму і тотемізму в українському фольклорі.....	111
Грушко В. Техніка публічного виступу.....	113
Довгаль М. Чи потрібен Україні полілінгвізм?.....	114
Завада І. Західноукраїнська мовно-літературна практика та збагачення української літературної мови.....	115
Калініченко А. Мовленнєві помилки в зовнішній рекламі.....	116
Калмикова Д. Особливості вживання антропонімів у романі Ліни Костенко «Маруся Чурай».....	118
Кривушкіна І. Особливості машинного перекладання англомовних фразеологізмів українською мовою.....	119
Кроо В. Жаргон як один із різновидів соціальних діалектів.....	120
Крючок В. Тропи та фігури українського мовлення.....	121
Лисиця Д. Кримінальна «жаргонна» мова молоді як чинник впливу на збереження та розвиток культури українського суспільства.....	122
Лоза О. Формування культури спілкування майбутніх педагогів.....	124
Луда С., Булатнікова Т. Міжмовна омонімія та паронімія.....	125
Манюков О. Англіцизми в сучасній українській мові.....	127
Матяш А. О статусе русского языка	128
Нідельський Д. Історичні назви української мови.....	130
Новікова Є. Похідні прикметники-неологізми як один із засобів поповнення лексичного складу мови.....	132
Eziuzo Obuniket. How to become a master student.....	133
Осадча О. Релігійні образи та мотиви в українському мистецтві 2000-х рр.....	135
Петрасова С. Соціальна й територіальна диференціація мови.....	136

Попова А. Проблеми рідної мови в українських родинях.....	138
Потопахіна Т. Мова – серце народу.....	139
Савченко К. Вплив телебачення на якість української літературної мови.....	141
Самедова Е. Основні проблеми перекладання безеквівалентної лексики.....	142
Секало О. Проблема колективного вибору мови.....	144
Слободяник К. Зовнішньоторговельна діяльність України та її вплив на розвиток економіки.....	145
Сосюк І. Специфіка антропонімів як вияв авторської позиції в романі Василя Шкляра «Чорний ворон»	147
Сумська І. Багатство української мови.....	149
Терещенко О. Українська мова у світі.....	150
Ткач В. Молодіжний комп'ютерний сленг.....	151
Труш А. Сучасна економічна політика України: проблеми та стратегія розвитку	153
Ципіна Д. Визначення змісту формування риторичної компетентності майбутніх менеджерів у процесі магістерської підготовки.....	154
Шевцов О. Особливості комп'ютерного перекладання.....	156
Шовкун С. Культура української мови.....	157
Шуманська О. Суржик: небезпека і сподівання.....	158
Эрешев М., Ягшиев Т. Инновационное образование □ залог прогрессивного развития Туркменистана.....	161

Секція 10. Історія науки і техніки

Боцман О., Красовський А. Історія розвитку науки в Україні.....	163
Будзика Г. Перший досвід міжнародного співпраці під час дослідження Антарктики.....	164
Войтенко М., Пасичник В. История развития КП ХКБМ им. А. А. Морозова.....	166
Голова В. Заслужений професор ХТІ – А. П Лідов.....	167
Голосняк О., Дудко М. Періоди історії Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут».....	169
Донская М. История методов и технологии очистки воды в Украине: актуальность исследования.....	172
Ерохин М. История стрелкового оружия.....	173

Жабін С. Історична інформатика в Україні.....	175
Квітчатка С. Видатний матеріалознавець – Іван Микитович Францевич.....	176
Колтачихіна О. Внесок Й. Г. Ламберта у формування уявлень про будову Всесвіту у XVIII ст.....	178
Колтачихіна О. Історико-науковий аналіз методів записування інформації в стародавніх країнах.....	180
Кузьменко Н. Інститут іоносфери Національної академії наук України і Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України: на шляху від лабораторії до інституту.....	181
Маковій О. Становлення досліджень у галузі металофізики в Україні в першій половині XX ст.....	183
Меншиков С. Зародження радянського турбінобудування.....	184
Овчаренко Ю. І. К. Янсон – видатний учений у галузі низькотемпературної фізики.....	186
Панченко Е. Предпосылки развития квантовой метрологии.....	188
Пізова І. Розроблення програми тестового контролю знань студентів вищих навчальних закладів.....	189
Подгаєцький О. Інформаційна революція.....	191
Радозуз С. Молоді роки В. Л. Кірпічова: формування особистості майбутнього науковця.....	194
Сопко Р. Результати пошуку наукових публікацій Г. Ф. Проскури в періодичних науково-технічних виданнях Харківського політехнічного інституту.....	195
Третьяков Д. Михайло Дмитрович Зуєв – фундатор наукового напрямку технології цукровиробництва в Харківському технологічному інституті на початку XX століття.....	197
Ушенко П. Давні прашури сучасних кондиціонерів повітря.....	198
Хіхло О. Історія розвитку танкобудування в Харкові (від Т-34 до Т-64).....	200
Шишкін А. Силіконова долина як приклад перспектив розвитку сучасних технологій для України.....	202
Шульга І. Історіографічний аспект дослідження історії становлення та розвитку хімії як науки у Харківському технологічному (хіміко-технологічному) інституті.....	203

Секція 11. Міжнародна освіта в Україні: проблеми та перспективи

Менса Тете Ів Ролан. Формирование коммуникативной культуры иностранных студентов в украинском обществе.....	206
Ролан Бо Тайе. Обучение иностранных студентов в Украине: аспекты Мотивации.....	207
Герелчулуун Одгерел. Сравнение систем образования Монголии, Украины и Германии.....	208
Mohamed Saleh Saad. Motivation of the foreign citizens for study.....	211
Аккари Рами. Физиологическая адаптация студентов-иностранцев в Украине.....	212
Rasoul Aryan. Challenges of adaptation of foreign students at the initial stage of training at the university.....	214
Аккари Хузайфа. Адаптация студентов-иностранцев к учебе в Украине.....	216
Ахмед Аль Ахмед. Особенности коммуникации иностранных студентов из стран Ближнего Востока.....	218
Чжан Чанчао. Коммуникативная вербальная культура студентов из Китайской народной республики.....	219
Ли Чао. Особенности китайского этикета и делового общения.....	221
Shivan Amin. Personality of the teacher in system of professional training of the foreign citizens.....	223
Абдуллах Битар. Творческие инициативы иностранных студентов.....	225
Дембеле Лиди. Культурное взаимодействие в государствах Африки: история и современность.....	226
Хавое Аичата Мауга. Трудовая деятельность как определяющий фактор ценностных ориентаций студентов из государств Африки.....	228
Эль Эсбер Абдель Рахман. Из истории исламской цивилизации.....	229
Альабдаллах Имад. Арабский язык: история и современность.....	231
Билал Хамзе. Особенности современного этапа использования информационных технологий.....	233
Энхбаяр Батчулуун. Система энергетики Монголии.....	235
Башир Мохаммад. Демонстрация вихревых токов.....	236
Каррум Осман. Что такое НАНО?.....	237
Мохаммад Мсаллам. Неврологические заболевания как социальная проблема XXI века.....	239

Секція 12. Духовність як основа життя сучасної людини

<i>Алейнікова Л.</i> Проблема адаптації іноземних студентів в Україні.....	241
<i>Билал Хамзе</i> Вера и смысл жизни человека.....	242
<i>Ватыляк О.</i> Деятельность МВД Российской империи по контролю численного состава конфессий и деноминаций на территории Центральной России в конце XIX – начале XX веков (на примере Старооскольского уезда Курской губернии).....	243
<i>Гахова О.</i> Духовність особистості на сучасному етапі.....	245
<i>Грунічева А.</i> Шляхи вдосконалення управлінської культури офіцерів.....	246
<i>Гуськова И.</i> Дизайн как искусство для студии DESIGN PLAZA.....	248
<i>Дудник Л.</i> Виховання в діяльності викладача фізичної культури.....	249
<i>Захарук Н.</i> Материнство как социокультурный феномен и нравственная ценность.....	250
<i>Калмикова Д.</i> Роль православної духовності як найвищої цінності в нашому житті.....	252
<i>Кушнір Ю.</i> Внутрішні комунікації підприємства «Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля».....	253
<i>Логінова Н.</i> Идеология как основа духовной безопасности современного человека.....	255
<i>Лоза О.</i> Формування духовності учнів початкових класів.....	256
<i>Максимов О.</i> Культура ділового спілкування.....	257
<i>Махович С.</i> Внутрішньофірмове навчання та підвищення кваліфікації кадрів на сучасному підприємстві.....	258
<i>Мелихов К.</i> Духовность как основа формирования личных качеств Госслужащего.....	260
<i>Михайлов Д.</i> Государственно-церковная система противодействия религиозному экстремизму в Российской империи в конце XIX – начале XX вв.....	261
<i>Могдалева И., Попова А.</i> Кинизм как образ жизни.....	262
<i>Надежкина Ю.</i> Молодежные субкультуры и контркультуры как разрушающий фактор культуры.....	264

<i>Осьмакова В.</i> Государственно-церковные отношения в Российской империи в конце XIX – начале XX вв.....	265
<i>Резнік С., Гацько М.</i> Управлінські професійно важливі якості працівників сучасного підприємства.....	267
<i>Резнік С., Ярема О.</i> Стил ь управління та особливості мотивації працівників.....	268
<i>Рожкова Д.</i> Коммерческие культы в социальных сетях internet (на примере «в контакте».....	270
<i>Стежко А.</i> Эффективное родительство: психологические и социокультурные составляющие.....	271
Список скорочень навчальних закладів.....	273

Наукове видання

**УКРАЇНА І СВІТ:
ГУМАНІТАРНО-ТЕХНІЧНА ЕЛІТА
ТА СОЦІАЛЬНИЙ ПРОГРЕС**

Тези доповідей
Міжнародної науково-теоретичної конференції
студентів і аспірантів

Харків, 2–3 квітня 2013 року

У двох частинах

Частина 2

Відповідальний за випуск проф. О. Г. Романовський

Підп. до друку Формат 6084 / 16. Папір офісний.
Riso-друк. Гарнітура Таймс. Ум. друк. арк. Наклад 100 прим.
Зам. № Ціна договірна.

Видавець і виготовлювач
Видавничий центр НТУ «ХПІ»,
вул. Фрунзе, 21, м. Харків, 61002

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3657 від 24.12.2009

